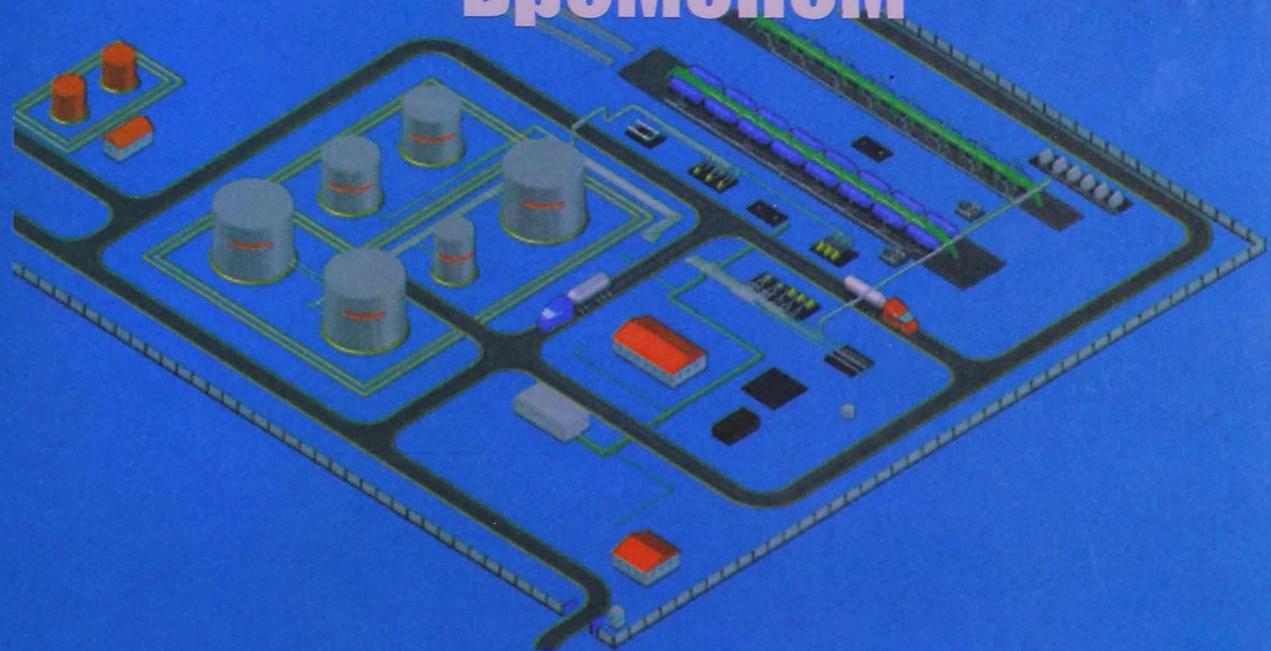

Акционерное Общество
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ И ПРОЕКТНЫЙ ИНСТИТУТ

КАСПИИМУНАЙГАЗ

**“Проекты, апробированные
временем”**

АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ И ПРОЕКТНЫЙ ИНСТИТУТ
КАСПИЙМУНАЙГАЗ

**«УАҚЫТПЕН СЫНАЛҒАН
ЖОБАЛАР»
“ПРОЕКТЫ,
АПРОБИРОВАННЫЕ ВРЕМЕНЕМ”**

Атырау - 2010

УДК 662

ББК 33.1

П 79

“Проекты, апробированные временем”, Атырау, ТОО «Ак Жайык»,
2010-192 стр. + 12 приложение

ISBN 978-601-7183-19-6

Книга «Проекты, апробированные временем» – это рассказ о пути становления и развития предприятия от проектной конторы до крупного, отвечающего самым современным требованиям к качеству проектов, института. Предприятие было создано в 1940-м году, когда крупными темпами начала развиваться нефтяная отрасль в крае. Институт активно участвовал в разработке месторождения Эмба, не считаясь со временем и отыскивая самые экономичные и нерядовые проекты и методики добычи нефти. А потом были месторождения Прорва, Междуречье, Мангышлак и Тенгиз. И каждый новый проект – это решение новых задач, связанных с особенностями залегания пластов, состава нефти, а также строения почвы, особенностями климата, инфраструктур и проч. Все это решить оперативно и соответственно требованиям заказчика коллективу помогал неугасаемый дух творчества, созидания... Эта эстафета творчества продолжается все 70 лет существования института. Перейдя Рубикон из плановой в рыночную экономику, институт сумел сохранить свой потенциал, успешно интегрировать современный менеджмент, наладить деловое сотрудничество со многими зарубежными компаниями и фирмами. Сочетание здорового азарта, рискованности с опытом ветеранов приносит неизменный успех. Институт способен выполнить проект для любого, даже самого требовательного заказчика. В книге, которая автором построена как коллективный рассказ ветеранов, технических руководителей, специалистов, ощущается большая любовь проектантов к своей работе, к родному коллективу. И вера в то, что «Каспиймунайгаз» – 70-летний юбиляр – готов к новым свершениям.

УДК 662

ББК 33.1

ISBN 978-601-7183-19-6

© «Каспиймунайгаз» 2010

ІЗДЕНІС ПЕН ЖАСАМПАЗДЫҚТЫҢ ЖЕТІ ОНЖЫЛДЫҒЫ

Алғы сөз орнына: Қазақстан мұнайы осы жерде бастау алды...

Мұнай – біздің экономикамыздың негізі және біздің аймақтың заңды мақтаншы. Алайда оның халыққа қызмет ете бастауы үшін көптеген мәселелерді шешіп, көптеген нәрселерді жүзеге асыруға тура келді. Болашағымызды айқын елестету үшін біз өз тамырымызды, үлкен жолдың бастауын естен шығармауымыз керек. Қазақстан мұнай өнеркәсібінің 110 жылдық тарихында Атырау облысының

ролі бірінші дәрежелі орынға шықты десек артық айтқандық емес, өйткені тұңғыш мұнай фонтаны біздің жерімізде атқылды, республиканың жұмысшы табының қалыптасуы осы жер-

де басталды. Қазақстанның мұнайлы тарихының жарқын беттері Атырау көмірсутегілі аймағымен байланысты. **Осы жерден қазақстан мұнайы бастау алды.**

Біздің облыстың халқы да ерте кезден-ақ мұнайдың шығатын жерлерін білген, алайда оны негізінен емдік мақсатқа пайдаланып келген. Олар мұнайды шағын қазаншұңқырлардан, сордың

СЕМЬ ДЕСЯТИЛЕТИЙ ПОИСКА И СВЕРШЕНИЙ

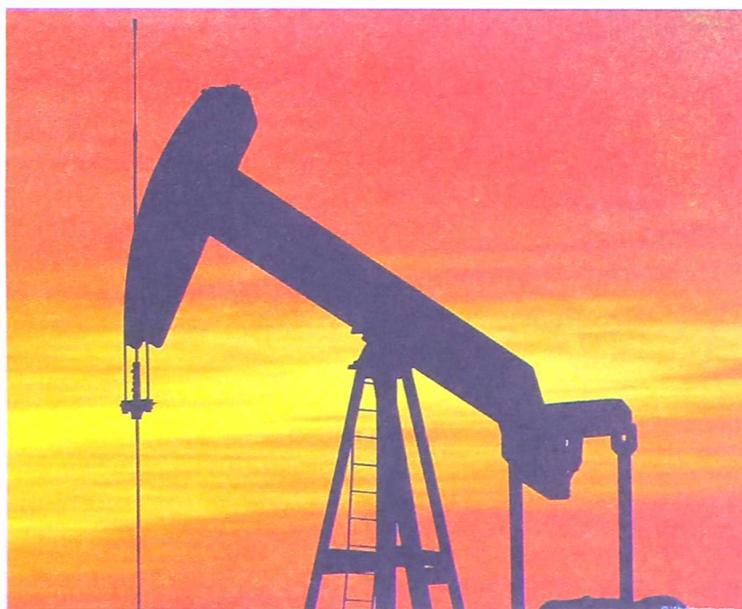
Вместо предисловия: к самым истокам...

Нефть- основа нашей экономики и предмет законной гордости нашего региона. Но чтобы она начала служить людям, многое пришлось решать и очень многое совершить. И чтобы увереннее видеть наше будущее, мы должны хорошо помнить о своих истоках, о начале большого пути. Атырауская область может без преувеличения претендовать на первостепенную роль в 110-летней истории нефтяной промыш-

ленности Казахстана, потому что именно на нашей земле ударил первый фонтан нефти, именно отсюда началось становление рабочего класса республики.

Ярчайшие страницы нефтяной истории Казахстана относятся к Атыраускому углеводородному региону. **Отсюда и пошла казахстанская нефть**

Да, жители нашего края ещё в древние времена знали о местах скопления нефти, но использовали ее в основном в лечебных целях. Они собирали нефть из неглубоких ям, с поверхности сорос и лечили кожные заболевания людей и

бетінен қалқып алып, тері ауруларына пайдаланған, малдың жарасына жаққан. Әрине, жердің бетіне шығып жатқан осындай қасиеті бар сұйық май көзі ашық, оқымысты адамдардың назарынан тыс қалған жоқ, бұл жөнінде көптеген дала зерттеушілерінің еңбектерінде суреттеледі. **18 ғасырда Жайық-Ембі аймағының мұнайгаздылығын зерттеумен көптеген белгілі ғалымдар, геологтар, топографтар мен саяхатшылар айналысты.**

1890 жылы Г.Грумм-Гржимайло экспедициясы Қарашұңгіл алқабының толық геологиялық сипаттамасын жасады.

Жайық-Ембі ауданының табиғат байлығын неғұрлым жіті зерттелуінің басы Рязань-Орал теміржол АҚ Геологиялық комитеттің арнайы экспедициясын геолог Никитиннің басшылық етуімен мұнайдың пайда болуын зерттеуге аттандырған 1892 жылға сәйкес келеді. Экспедиция тұңғыш рет іздестіру жұмыстарын жүргізді және Доссор, Ескене, Қарашұңгіл аймағында бірнеше ұңғытастады. 1899 жылы мұнай беретін учаскелер Леманға, Доппельмаерге және Грумм-Гржимайлоға сатылды, олар «Ембі-Каспий серіктестігін» құрды. Қарашұңгіл кен орнында олар тереңдігі 38 метрден 215 метрге дейінгі 21 ұңғы қазды. Тереңдігі 40 метрлік №7 ұңғыдан тәуліктік өнімі 22-25 тонна құраған мұнай фонтаны атқылады.

Бұл оқиға Ембі мұнайын өндіру тарихының және қазақстанның мұнай өнеркәсібі дамуының басы болып танылды. 1911 жылы өндірістік маңызы бар Доссор мұнай кен орны ашылды; 1915 жылы атакты «Но-

животных. Естественно, что наличие, причем, на поверхности земли жидкости с такими свойствами, не осталось без внимания образованных людей, и они были описаны в трудах многих исследователей степного края. **В 18 веке изучением нефтегазозности Урало-Эмбенского района занимались многие видные ученые, геологи, топографы и путешественники.**

В 1890 году экспедицией Г. Грумм-Гржимайло была составлена подробнейшая геологическая характеристика Карачунгульского массива. Начало более детального обследования природных богатств Урало-Эмбенского района относится к 1892 году, когда АО Рязанско-Уральской железной дороги направила специальную экспедицию Геологического комитета во главе с геологом Никитиным для изучения проявлений нефти. Экспедиция впервые организовала поисковые работы и прорубила несколько скважин в местностях Доссор, Искине, Карачунгул. В 1899 году нефтеносные участки были проданы Леману, Доппельмаеру и Грумм-Гржимайло, которыми было создано «Эмба-Каспийское товарищество». На месторождении Карачунгул они пробурили 21 скважину глубиной от 38 до 215 метров. Со скважины №7 глубиной 40 метров забил нефтяной фонтан с суточным дебитом 22-25 тонн нефти.

Это событие было признано началом истории добычи эмбинской нефти и началом развития казахстанской нефтяной промышленности. В 1911 году было открыто месторождение нефти промышленного значения - Доссор; в 1915 году знаменитая компания «Нобель» открыла второе месторождение – Макат.

бель» компаниясы екінші – Мақат кен орнын ашты.

Көлік қатынасы болмағандықтан, алғашқы мұнайөндірушілер өндірілген мұнайды әрі қарай базарда сату үшін Қиуаға және Каспий теңізінің жағалауымен Ракушалы портына арнайы қапшықтармен түйеге тендеп тасымалдады.

Кеінірек өнім Ракушалы айлағынан теңіз арқылы шығарыла бастады, енді екі мұнай құбыры арқылы жіберіліп, шағын екі мұнай айдау заводында өңделді. Теңіз баржаларына заводтардың өнімдері теңіз түбіне тартылған 16 километрлік мұнай құбыры арқылы айдалды.

20 жылдардың ортасынан бастап кен көлемді геологиялық іздестірулер басталды. Каспий маны геологиясын зерттеуге көрнекті ғалым академик И.М.Губкин зор үлес қосты. 20 жылдардың аяғында-ақ Каспий маны ойпатының оңтүстік бөлігінде 300-ден аса куполдар анықталды. Сонымен бір мезгілде геологиялық және сейсмикалық картаға түсірулер, екіпінді ұнғылаудан айналдырма бұрғылауға көшу жұмыстары жүріп жатты. Білікті жұмысшылар мен инженер кадрларын даярлау жергілікті жерде қазақ жастарын тарта отырып жүзеге асырылды. Осылайша бұрынғы көшпенділер мен

Освоение месторождений нефти Доссора Не имея транспортного сообщения, первые нефтепромысловники возили добытую нефть в специальных бурдючных мешках на вьючных верблюдах в Хиву и по берегу Каспийского моря в порт Ракушечное для дальнейшей реализации на рынке. Позже продукция стала вывозиться морем с пристани Ракушечное, куда нефть подавалась по двум нефтепроводам и перерабатывалась на двух небольших нефтеперегонных заводах. На морские баржи продукция заводов перекачивалась по 16-километровому нефтепроводу, проложенному по дну моря.

С середины 20-х годов начались широкомасштабные геологические изыскания. Большой вклад в изучение геологии Прикаспия внес выдающийся учёный академик И.М. Губкин. Уже к концу 20-х годов в пределах южной части Прикаспийской впадины было выявлено свыше 300 куполов. Одновременно шло геологическое и сейсмическое картирование, переход от ударного

малшылар мұнайшыға айналды.

20 жылдары қоры жағынан шағын, алайда принципті манызы бар Бек-Бике, Оңтүстік Мақат, оңтүстік Байшонас кен орындары ашылғанын атап айту керек. Алайда айтарлықтай маңызды кен орындары кейін, «Ембімұнай» тресі жанынан геологиялық-іздістіру кенсесі ашылғаннан соң табылды, трест кейін дербес «Қазмұнайгазбарлау» өндірістік бөлімшесіне айналды.

Шикізат базасын кеңейтуге алынған шаралар айтарлықтай нәтиже әкелді: 1936 жылға қарай Байшонас, Құлсары, Оңтүстік Ескене ірі мұнай кен орындары ашылды. 1937 жылға таман мұнай қоры көлемі 21 миллион тоннаға дейін өсті, ал мұнай өндіру соғыс алдындағы жылдары 700-750 мың тонна құрады.

Соғыс кезінде Қошқар, Комсомол, Жолдыбай, Тентексор кен орындары пайдалануға берілді; Комсомол-Мақат, Қошқар-Сағыз мұнай құбырлары жүргізілді. Каспий маңы экономикасындағы жана саланың тұнғышы – ГНПЗ салынып, қатарға қосылды.

к вращательному бурению. Подготовка квалифицированных рабочих и инженерных кадров осуществлялась на месте с привлечением казахской молодежи. Так бывшие кочевники и скотоводы становились нефтяниками.

Следует отметить, что в 20-х годах были обнаружены небольшие по своим запасам, но имевшие принципиальное значение месторождения Бек-Бике, Южный Мақат, Южный Байчунас. Однако более значительные открытия последовали позже, когда при тресте «Эмбанефть» открылась геолого-поисковая контора, позднее преобразованная в самостоятельное производственное подразделение «Казнефтегазразведка».

Предпринятые мероприятия по расширению сырьевой базы принесли ошутимые результаты: уже к 1936 году были открыты крупные месторождения нефти Байчунас, Кульсары, Южное Искине. Объёмы запасов нефти в 1937 году возросли до 21 миллиона тонн, а добыча нефти в предвоенные годы составляла 700-750 тысяч тонн. В период войны были введены в эксплуатацию месторождения Қошқар, Комсомольск, Жолдыбай, Тентексор; сооружены нефтепроводы Комсомольск-Мақат, Қошқар-Сағиз. Построен и введён в строй ГНПЗ - первенец новой отрасли экономики Прикаспия.

МҰНАЙ КӨКЖИЕГІ КЕҢЕЮДЕ

1938 жылы өткен Мұнайшылардың бүкілодақтық кенесі Ембі мұнай өнеркәсібі жұмысындағы елеулі кемшіліктерге назар аудартып, оны жоюдың жолдарын көрсетті. Үшінші бесжылдықтың әрбір жылын мұнайшылар өндіріс қарқынын арттырумен, барлау бұрғылау жұмыстарының көлемін ұлғайтумен есте қалдырды.

1938 жылдан 1941 жылға дейінгі кезең мұнай өндірудің негізгі көлемі үш мұнай кәсіпшілігінен алынды: Байшо-нас жалпы өндірістің 34,3%, Қосшағыл 26%, Мақат 17% берді.

Үшінші бесжылдықтың төрт жылында Ембіде ұңғымалардың пайдалану қоры өсті. 1941 жылы ол 1410 ұңғыдан тұрды (1938 жылы 918 болатын). Қолданыстағы ұңғының саны 1257 болды (1938 жылы – 726). Төрт жылда бұрғылаудың жалпы көлемі 402 мың метр құрады – бүлекінші бесжылдықтың төрт жылындағы көлемнен 35% көп.

1938-1941 жылдары терең барлау бұрғысында 17 алаң болды. Мұнай саласының осынша қарқынды дамуына, сонымен қатар өндірістік және тұрғын үй-азаматтық құрылыстардың өсуіне байланысты Ембі мұнайшыларының алдында енді құрылыс нысандарын жобалық-сметалық құжаттамалармен қамтамасыз ету міндеті тұрды. 40 жылдарға қарай «Қазақстан мұнайкомбинаты» болып жаңғыртылған «Ембі мұнай» тресінің жүйесінде, тіпті жалпы өлкеде жобалау ұйымының болмауы мұнай кен орындарын жарактандыру және нысандарды іске қосу мерзімінің қарқынына кедергі келтірді. **Міне, сондықтан дербес жобалау ұйымын құру туралы шешім**

НЕФТЯНЫЕ ГОРИЗОНТЫ РАСШИРЯЮТСЯ

Всесоюзное совещание нефтяников, состоявшееся в 1938-м году, обратило внимание на серьезные недочеты в работе эмбинской нефтяной промышленности и указало пути преодоления. И каждый год третьей пятилетки нефтяники знаменовали все более увеличивающейся добычей, наращиванием объемов разведочного бурения.

В период с 1938 по 1941 год основной объем добычи нефти был получен с трех нефтепромыслов: Байчунас дал 34,3% общей добычи, Косчагыл – 26% и Мақат – 17%.

За четыре года третьей пятилетки на Эмбе увеличился эксплуатационный фонд скважин. В 1941 году он состоял из 1410 скважин (против 918 в 1938 году). Действующих скважин было 1257 (в 1938 году их было 726). Общий объем бурения за четыре года составил 402 тыс. метров – на 35% больше объемов бурения за четыре года второй пятилетки.

В 1938-1941 годах в глубоком разведочном бурении находилось 17 площадей. В связи со столь бурным развитием нефтяной отрасли, одновременным ростом объемов промышленного и жилищно-гражданского строительства перед нефтяниками Эмбы встала задача обеспечения объектов строительства проектно-сметной документацией. То, что в системе треста «Эмбанефть», к 40-му году преобразованного в «Казахстаннефтекомбинат», да и вообще в регионе, не было проектной организации, отрицательно сказывалось на темпах обустройства нефтяных месторождений и сроках ввода объектов. **И вот было**

«Проекты, апробированные временем»

кабылданды. 1940 жылғы маусымның 2 күні «Ембімұнайжобалау» жобалау кенесі құрылды. Оның штатында 48 адам болды. Және олардың әрқайсысы неғұрлым мол үлес қосуға тырысты, жасампаздық пен ізденістің данқты дәуірі басталды.

принято решение организовать самостоятельную проектную организацию. 2 июля 1940 г. была образована проектная контора «Эмбанефтепроект». Штат её составлял 48 человек. И каждый из них стремился внести наибольший вклад, началась славная эпопея свершений, поиска

«Қараалтын»-осы сөзді айтасалғанда біз мұнайға берілген анықтаманың қаншалықты дәл айтылғанына аса мән бере де қоймайды екенбіз. Мұнайдың ел экономикасы үшін маңызын артық бағалау мүмкін емес. Мұнайы бар

«Чёрное золото» – бросая вскользь эти слова, мы не всегда до конца осознаем верность этого определения. Значение нефти для экономики страны невозможно переоценить. Страны, имеющие нефть, диктуют свою политику. А

ел өзінің саясатын жүргізеді. Ал мұнайдың мол қоры – бұл енді елдің тәуелсіздігі мен қуаттылығының негізі деген сөз. Тәңір Қазақстанды мұнайлы өлке етіп жаратты. Республиканың жерасты қазынасында «қара алтынның» миллиардтаған тонна қоры бар. Біздің еліміз болжамды қор бойынша әлем мемлекеттерінің алғашқы ондығына кіреді... Біз, қазақстандықтар, осы баға жетпес байлықтың әр отбасының игілігі үшін қызмет етуіне, олардың өмірін қызғылықты, жайлы, бақуатты етуге жұмсалуды үшін қолдан келгеннің бәрін жасауымыз керек.

«Мұнай мен газдың ашылуы енді кездейсоқ емес, өлшеусіз кеңістікте жер қабатын терең де жан-жақты зерттеуден соң жүзеге асатын болады. Бұл геологиялық, геофизикалық, радиометрлік, геодезиялық, гидрогеологиялық және басқа жұмыстар. Өндіріс процесіде анағұрлым күрделі, ол түрлі мамандық иесінің зор еңбегі мен зердесін қажет етеді – ғалым физиктер мен химиктердің, құрылысшылар мен экономистердің, экологтар мен жобалаушылардың (!!!)» деп жазды өзінің «Каспиймұнайгаз» институтының құрылғанына алпыс жыл толуына арнаған «Гипы штурмуют нефть» атты кітабында оның директоры Аман Нысанғалиев...

Кен дамыған және жігі ойластырылған инфрақұрылымсыз мұнай мен газды өндіру, оны ұлғайту мүмкін емес. Бұл оның ажырамас және бүкіл өндіріс жүйесінің, сондай-ақ мұнай мен газды олардың қолданыс орнына жеткізу тасымалының әр тарапты және күрделі бөлігі. Осы және басқа бірнеше міндеттерді инженер-жобалаушылар мен құрылысшылардың екпінді отряды атқарады. Бұлар, былайша айтқанда, алға ұмтылған барлау-

большие запасы нефти - это уже основа независимости и мощи страны Бог щедро наградил Казахстан нефтью. В подземных кладовых республики - миллиарды тонн «черного золота». Наша страна по прогнозным запасам входит в первую десятку государств мира.. И мы, казахстанцы, должны сделать все, чтобы поставить это бесценное богатство на службу каждой семье, сделать жизнь человека интереснее, богаче, комфортнее.

«Открытие нефти и газа происходит теперь не вдруг, а после глубоких и многообразных исследований земной коры на громадных пространствах. Это геологические, геофизические, радиометрические, геодезические, гидрогеологические и другие работы. Процесс добычи также весьма сложен, он требует большого труда и внимания людей различных профессий - ученых физиков и химиков, строителей и экономистов, экологов и проектировщиков (!!!). писал в своей книге «Гипы штурмуют нефть», приуроченной к шестидесятилетню создания института «Каспиймұнайгаз» его директор Аман Нысанғалиев..

Добыча нефти и газа, ее наращивание невозможно без широко развитой и детально продуманной инфраструктуры. Это неотъемлемая, причем весьма разнообразная и сложная часть всей системы добычи, а также транспортировки нефти и газа к местам их потребления. Эту и массу других задач выполняет ударный отряд инженеров - проектировщиков и строителей. Это, так сказать, впередсмотрящие, разведчики, разрабатывающие и осуществляющие стратегию будущей победы. Внешне их

шылар, болашақ жеңістің стратегиясын жасаушылар мен жүзеге асырушылар. Сырттай карағанда олардың еңбегі елеусіз. Өйткені адамдардың еңбегі әдетте олардың өндірген өнімдерінің – мұнайдың, дақылдың, көмірдің, металлдың, т.б. – саны мен сапасына карап бағаланады ғой.

Ал мәселен мұнай немесе газ өндіру кешенінің жобалаудың, алдағы ұзақ мерзімді болашақтың көзқарасынан, оның барлық өндірістік және көмекші инфрақұрылымды қамтамасыз етуінің сапасын қалай бағалауға болады? Оның үстіне бастапқы қаржының ең төменгі мөлшерімен қысқа мерзімде мұнай немесе газдың мол өнімін беретін бірінші кезекте іске қосылу кешендерін анықтап, болжау ше? Мұнай өндірудің, ілеспе газдың деңгейін, техникалық және ауыз сулардың, электр қуатының қаншалықты мөлшерде қажеттілігін қалай есептеп, нақты айтуға болады? Ал өндірістік қамтамасыз етудің қуатын, қажетті тұрғын халықтың санын, әлеуметтік инфрақұрылым көлемін болжау ше? Ең болмаса жобалаудың әліпбиін білмейтін карапайым адамға мұны түсіну қиын.

Алайда іс барысында бұл қаншалықты маңызды! Болар-болмас кателік, сәл ғана ауытқу, аңғарымсыздық орны толмас қаржылық шығынға немесе технологиялық апатқа ұшыратуы мүмкін.»

Міне, мұнай саласының қалыпты қызмет жасауы үшін жобалаушылардың жұмысының маңызы мен мейлінше қажеттілігін ескеріп, біз де бүгін 70 жыл бойғы еңбектері мұнай өндірісін жетілдіру мен тиімділігін арттыруға тәуелді адамдар туралы – «Каспиймұнайгаз» ІЗІ АҚ ұжымы мен ардагерлері туралы әңгіме қозғамақпыз.

работа незаметна. Ведь труд людей, как правило, оценивается по количеству и качеству произведенной продукции - нефти, зерна, угля, металла и т.д.

А как оценить, к примеру, качество проектирования нефте - или газодобывающего комплекса с точки зрения его работы в длительной перспективе, обеспечения его всей производственной и вспомогательной инфраструктурой? Тем более, что нужно предусмотреть выделение первоочередных пусковых комплексов, которые с минимумом первоначальных капиталовложений в кратчайший срок дали бы максимум добычи нефти или газа. Как смоделировать и точно предсказать уровень добычи нефти, попутного газа, потребность в технической, питьевой воде, электроэнергии? А прогноз мощностей производственного обслуживания, требуемая численность населения, объем социальной инфраструктуры? Обычно, не знакомому хотя бы с основами проектирования человеку все это мало о чем говорит.

Но как это важно в деле! Малейшая ошибка, просчет, недосмотр могут привести к громадным финансовым потерям или технологической катастрофе».

Вот, учитывая важность и абсолютную необходимость работы проектировщиков для нормального функционирования нефтяной отрасли, мы и рассказываем сегодня о людях, чей труд вот уже в течение 70 лет подчинен усовершенствованию и повышению эффективности нефтяного производства – о коллективе и ветеранах АО НИИ «Каспиймұнайгаз» и ведем мы сегодня рассказ.

ШЕГІНІС ОРНЫНА

Бұл кітап бірінші кезекте институт ұжымы үшін, институттың қалыптасуына зор еңбек сіңірген әріптестерін еске алуы үшін арналып отыр, олар өздері туралы бірер жол естелік болса да ортақ іске қосқан үлестерін сезінуі үшін, ұрпақтары оларды мақтан ету үшін жазылды. Міне сол немерелер үшін, институт қызметінің қыр-сыры беймәлім оқырман үшін біз шамалы түсінік бере кетейік: шын мәнінде институттың айналысатыны не нәрсе. Егер құрылыс нысандарына қатысты болса жобалаудың мәнісі түсінікті, ал кәсіпшілікте не жобаланады – мүлде түсініксіз. Бізге, бұл саланың қызметінен бейхабар адамдар ұңғыдан фонтан атса болды – ал да «қара алтынға» қарық бола бер деп ойламаймыз ба. Мұнайшылардың даңқы арта берсін дейміз. Әрине, мұнайшылармен қатар осы кен орнын ашқан геологтардың да. Алайда бір минут қана ойланып көрелікші, ал бұл алтынды қалай игереміз, немен құйып аламыз, оның қажетті товарға айналып, мемлекетке пайда әкелуі үшін қайда жібереміз? Міне, сондықтан да кәсіпшілікке алдымен жобалаушылар келеді, нысанның беріктігін, гидравликалық және басқа да көптеген барлық көрсеткіштерін анықтап, есептейді, мұнай мен газдың өндірілуі, жиналуы және дайындалуы қатерге алынады.

Автор сіздерге қызметкерлермен болған әңгіме барысында және институттың бетке ұстар мақтаншы, ардагері, белгілі мамандарының бірі Қ.Исмакановтың өз қолымен жазылған және сызылған схема, диаграммалар арқылы қайранның құрылымы мен мен бұрғының биіктігінің, тереңдігінің

В ПОРЯДКЕ ОТСТУПЛЕНИЯ

Эта книга предназначена, в первую очередь для коллектива института, чтобы они могли вспомнить о коллегах, столько сделавших для становления института, приятно им будет прочесть хотя бы несколько строк о себе, знать, что эти слова прочтут их дети и внуки. Вот для этих потомков, для читателей, которым не известны тонкости работы института, пожалуй, дадим небольшое объяснение: а чем же, по сути, занимается институт. И если по строительным объектам суть проектирования понятна, то, что проектируется на промысле - не ясно совсем. Нам, несведущим людям, кажется, что забил фонтан из скважины - и давай – черпай «черное золото» сколько влезет. И слава нефтяникам.. Конечно, и нефтяникам, и геологам, открывшим это месторождение - должна звучать хвала и слава.. Но задумаемся на минуточку, а чем черпать нефть, а куда она будет помещена, а куда отправлять это золото, чтобы оно действительно превратилось в товар и принесло государству доход.? Вот потому – то и приходят на промысел проектанты и определяют, рассчитывают прочностные, гидравлические и многие другие параметры объектов добычи, сбора и подготовки нефти и газа.

Автор попробует пересказать вам то, что усвоила из бесед с сотрудниками и что весьма наглядно, с помощью собственноручно выписанных и нарисованных схем, диаграмм, показывающих взаимосвязь строения грунтов и высоты, глубины буровой, технологии бурения, способов добычи и т.д., пытался объяснить один из знатных специалистов, ве-

аракатынасы, бұрғылау технологиясы, өндіру әдістері және тағы басқа туралы түсіндіргеннен ұғынғанын айтып беруге тырысады. Жұмыс ұңғыны жарактандырудан, шегенді бағанды түсіруден басталады, сосын бұрғылау басталады, қазір тұрбалық тәсіл қолданылады, ол сыртқа тепкіш күштің есебінен салқындатқыш ерітіндінің шығынын азайтуға мүмкіндік береді, сонымен қатар ол тұрба маңы кеңістігін цементтеуге пайдаланылады, бағанның диаметрі біртіндеп ұлғайтыла береді, ал бұрғы мұнайлы қабатқа жеткен кезде пайдалану бағаны түсіріледі. Сосын жанынан тесу арқылы, қабатты ағу жолымен мұнай ағыны жоғарыға қарай көтерілуі қамтамасыз етіледі. Бұл жерде **мұнай өндірудің әдісі таңдалады**: үлкен қабаттық қысым – демек фонтанды, қабаттың қуаты төменірек – демек механикалық. Ол кезде енді теңселместаноктар қажет болады, олар терең қабаттық және плунжерлік сорғыларды біріктіре отырып, қысымның күрт төмендеуін қамтамасыз етіп, мұнайды жоғарыға жібереді...

Қандай мұнай құбыры керек, қандай көлемдегі және қанша резервуар керектігін, тек **игерілетін қордың** көлемін есептеп қана анықтауға болады. Осы арқылы біз қанша ұңғыма керектігін және мұнайды жинау және тасымалдау үшін - мұнайды дайындау қондырғысы немесе мұнайды дайындау және айдау орталығы (бірнеше қондырғылы) – МДҚ немесе МДАО қажеттігін таңдаймыз.

Кешенді талдау жүргізу арқылы мұнайдың химиялық құрамы, оның тұтқырлығы, тығыздығы, парафин мөлшері, шайыр құрамалары, суу температурасы анықталады. Мұның барлығы, тасымалдау барысында мұнайдың құбыр бойында тұрып қалмауы үшін

геранов, делающих честь институту К.Исмаканов Начиная работа с устройства скважины, спуска обсадной колонны, потом производится бурение, сейчас используется турбинный метод, позволяющий за счет центробежной силы снизить расход охлаждающего раствора, к тому же он используется для цементирования околотрубного пространства, диаметр колонны наращивается постепенно, а когда бур дойдет до нефтеносного пласта, спускается уже эксплуатационная колонна. Затем, путем перфорации, прострела пласта обеспечивается приток нефти наверх. И далее - выбирается **метод добычи нефти**: большое пластовое давление - значит фонтанный, пониже мощность пласта - значит механический. Тогда уже нужны станки - качалки, которые, комбинируя глубинные и плунжерные насосы, обеспечивают перепад давлений и подачу нефти наверх. ...Какой нужен нефтепровод, какого объема и сколько резервуаров - это можно определить, только рассчитав объем **извлекаемых запасов**. Исходя из чего мы выбираем, сколько скважин нам нужно и что потребуется нам для сбора и транспортировки нефти - установка подготовка нефти или центр подготовки и перекачки нефти (с несколькими установками) - УПН или ЦППН.

Путем проведения комплекса анализов определяется химический состав нефти, её вязкость, плотность, содержание парафина, смолистых соединений, температура застывания. Все это необходимо, чтобы определить, каким способом можно обеспечить достаточный напор при транспортировке, чтобы нефть не застыла в трубах: пу-

кажетті қарқынды қамтамасыз ету әдісін – не қыздыру арқылы (бұл орайда, ең алғашқы ыстық мұнай құбыры біздерде жасалғанын айта кету керек), не химикаттар қосу арқылы айдау жолын – анықтау үшін керек. Екі әдіс те шығынды: қыздырған кезде мұнайдың бір бөлігі жоғалатын болса, екінші әдісте химикаттар айтарлықтай қымбат. Бірақ... мұның барлығы орны толар шығындар, әлбетте.

Бұдан әрі тік газды, көлденең мұнай-газды, патронды фильтрлі сыйымдылық секілді бірқатар сепараторлардан өту арқылы мұнай мен газ бөлініп алынады. Әрі қарай, резервуарларға. Оларды есептеу кезінде де мұнай тұтынушымен талап етілмеген жағдайда, оның кәсіпшілікке кедергі келтірмеу керектігі ескерілуі тиіс. Резервуарлық парк жоқ дегенде екі күндік қорға есептелуі шарт, ал көп жағдайда бұл көрсеткіштің 7 күн болғаны абзал. Қымбатты оқырман, шаршап кеткен жоксың ба? Мен мұның барлығын жобалаушылар жұмысындағы әр сәт маңызды шешімді талап ететін сіздердің анық елестетулеріңіз үшін айтып отырмын. Мысалы, жобалаушы кен орнының жұмысының, мұнайды жинау және тасымалдаудың технологиялық сызбасын дұрыс анықтап, бас жобаны – қанша, қандай орындар, нысандар, резервуарлар қажеттігін – дұрыс жасақтауы тиіс. Ондағы адамдардың қалай қызмет қылатынын және ескеру керек. Айталық, резервуар басында жұмыс алаңын жасамай қойдын – сонда, мұнайшылар резервуардағы сұйықтық құрамын қалай өлшемек, сол резервуарды қалай тазартпақ? Ал, мұндай сәттер мыңдап саналады. Мұның барлығына қоса, әр кәсіпшіліктің жаңа мұнай екенін, ал оның, жаңа технологиялар іздеуді қажет ететінін ұмытпайық. Айталық Бозашы, Өзен немесе Теңіз

тем подогрева, (именно у нас впервые был сооружен горячий нефтепровод) или путем добавления химикатов. Оба способа затратны- при подогреве теряется часть нефти, при втором- химикаты достаточно дорогие. (Но...все это окупится, конечно). Далее происходит разделение нефти и газа путем прохода нефтяного потока через ряд сепараторов, вертикальный газовый, горизонтальный,- нефтегазовый, через емкость с патронным фильтром –на концевой, очень высокий должна быть высота не менее 10-15 метров, возможно еще сохранились остатки газа. А далее –в резервуары. Их тоже нужно рассчитать так, чтобы ни в коем случае не произошла остановка промысла, если вдруг не будет нефть затребована потребителем. Минимум на двухдневный запас должен быть рассчитан резервуарный парк, а чаще-на семь. Не утомился еще, дорогой читатель? Все это сообщаю для того, чтобы яснее можно было представить ту непомерную массу факторов и моментов, которые необходимо учитывать проектантам, чтобы правильно определить технологическую схему работы месторождения сбора и транспорта нефти, составить генеральный план - сколько, каких помещений, объектов, резервуаров-причем с привязкой к местности., И как будут обслуживать их люди- тоже учесть. Скажем, не сделаешь на резервуаре рабочую площадку, как будут нефтяники определять уровень жидкости в резервуаре, как будут чистить резервуар? И таких моментов тысячи. И еще вспомним, что каждый промысел – это новая нефть, это, значит поиски новой технологии. Скажем бузачинская, узенская, тенгизская нефть

мұнайы – бұлардың әр қайсысы бір-біріне мүлдем ұқсамайды. Бұл жерде, әрине, «жеке компьютерлердің жеке компьютері» – өз басыңызды іске қосып, кен орнын игеру мен мұнайды тасымалдаудың ең бір тиімді де нәтижелі әдістерін іздейсіз. Оқырманға аян, мұнай өндірудің бүгінгі технологиясы - бұл сан түрлі мамандықтағы көптеген адамдардың жұмысының нәтижесі. Бұл геологиялық, геофизикалық, радиометрлік, геодезиялық, гидрогеологиялық және басқа жұмыстар. Өндіріс процесі де анағұрлым күрделі, ол түрлі мамандық иесінің – ғалым физиктер мен химиктердің, құрылысшылар мен экономистердің, экологтар мен жобалаушылардың зор еңбегі мен зердесін қажет етеді.

– это совершенно разные нефти. И нужно включать «самый что ни на есть персональный компьютер»- свою голову и искать наиболее рациональные, эффективные методы разработки месторождения, транспортировки нефти. Читателю уже ясно, что сегодняшняя технология добычи нефти это – итог работы многих и многих людей самых различных профессий. Предваряют процесс добычи геологические, геофизические, радиометрические, геодезические, гидрогеологические и другие работы. А сам процесс добычи также требует большого труда и внимания людей различных профессий - ученых физиков и химиков, строителей и экономистов, экологов и проектировщиков.

БІРІНШІ ТАРАУ. ГЛАВА ПЕРВАЯ. ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЭСТАФЕТАСЫ ЭСТАФЕТА ТВОРЧЕСТВА

Сол себепті әр жоба, бұл – кәсіпшілік бөлімдерінен топтасуды мен олардың басқа көршілес бөлімдермен үйлесімді жұмыс жасауын талап ететін жаңа емтихан. Институтта әрқашан біртұтас ұжым болды. Ондағы шығармашылық ізденіс, бар күнін жұмысқа сарп ету эстафетасы ешқашан үзілген емес. Тіпті, **АУЫР СОҒЫС ЖЫЛДАРЫНДА ДА. Керісінше, барлық білім, күш жұмылдырылып, соғысқа кеткендердің орнына, мәліметтер тез арада дайын болуы үшін барын салатын жаңа қызметкерлер дайындалды.** Бұл жерде жобалаушылардың бірінші буынының қандай жағдайда жұмыс жасауына тура келгені туралы **Галина Ибрагимовна Барсеваның** естелігіне сүйенгеніміз орынды болатын шығар. Ол Доссор шегендеу партиясына 1942 жылдың 18 наурызында келіпті. Қар болса тізеден келеді, ал оның үстінде - кенеп желбе-гейше. Сол кезде түйенің жүні сақтады. Міне оның да қалың шұлығы бар, жұп-жұқа күздік пальтосының астынан түйе жүн свитер. Солай жүрді, тіпті ауырған да жоқ. Доссор оған сол кезде қатты ұнады, бұмен жылытылатын үйлер, демек ыстық су үздіксіз. Гурьевпен салыстырғанда бұл мұнайлы аймақта осындай жайлы тұрмыс болды. Және ең басты адамдар, әрине, мұнайшылар болатын.

- Мен, сызбашының үйренушісі болып жүрші, кәсіпшілікке кетіп жатқан техниктерге қызығатынымын. Өйткені олар мұнай іздеуге бара жатыр ғой, - деп еске алады Галина Ибрагимовна, - Шолғылы шығыр орнатып, жолға шыққан жүк машиналарының қозғалысына қарап тұратынымын. Маған шолғы жерге қалай түсірілетіні, сосын қандай қабаттан – судан, саздан, топырақтан - өтіп бара жатқанынан белгі беріп отыраты-

Так что каждый проект- это новый экзамен, требующий сосредоточенности от промысловых отделов и синхронности их работы с другими, смежными отделами. В институте всегда был монолитный сплоченный коллектив. И эстафета творческого поиска, полной самоотдачи никогда не прерывалась, даже в **ТЯЖКИЕ ВОЕННЫЕ ГОДЫ. Наоборот, мобилизовывали все знания, силы,** вместо ушедших на фронт готовились новые сотрудники, которые тоже старались сделать все, чтобы скорее готовились данные. Здесь, наверное, уместными будут воспоминания Галины Ибрагимовны Барсевой, о том, в каких условиях приходилось работать первому поколению проектантов. Она появилась в Доссорской партии каротажной 18 марта 1942 года. Снег по колелю, а она – в парусинках. Спасала тогда всех верблюжья шерсть. Вот и на ней толстенные гетры, под тонкосеньким пальтишком - грубый свитер. Так и шла, и даже не заболела. Как ей понравилось в Доссоре, где дома с паровым отоплением, где вода горячая есть. Вот такой комфортной по сравнению с Гурьевом была жизнь в этом нефтяном регионе. И главными людьми, конечно, были нефтяники.

«Я, ученица чертежника, так завидовала техникам, уезжающим на про-

"Проекты, апробированные временем"

ны, егер қандай да бір мұнай белгісі анықталса, бұрғы салатыны туралы айтқан болатын. Мен де міне, техникумды бітірем де, үйреніп «далаға», мұнай іздеуге барамын деп армандайтынмын. Ал олар қайтып оралғанда маған тым аянышты көрінетін (қызығу былай тұрсын), қыста: қалжыраған, дауыстары қарлығып, беттерін жел қарайтып, үсіріп жіберген. Ал жазда ыстық пен аптаптан еріндеріне дейін жарылып, жаққан майлары сіңбей, жылтырап тұратын, қап-қара болып күйген, далалықта машинаның қалқасынан басқа көлеңке де жоқ. Кейде жиі бұзылатын машинаны жөндеп біткенше еріксіз оның астында отыратын күндері де болыпты. Тамақ та мәз емес: бүкіл партияның паекпен берілген қантын қой мен құртқа айырбастаған. Құрттың көмегі жайлы әңгіме басқа. Иә, мұнай қиындықпен алынды. Кейін жобалау конторасының негізгі құрамында жұмыс жасаған кезде де жүгіміз жеңілдеген жоқ.

Соғыс уақытында мұнайға деген сұраныстың сұмдық болғаны, айтпаса да түсінікті. Жедел арада пайдалануға жаңа нысандар беріліп, ескі кеніштерде де жаңа ұңғымалар орнатылды. Ал, мұндай кезде сызбасыз не саласыз? Сол себепті, жұмыс уақытты бітті ме, әлде, тіпті келесісі басталып кетті ме, оған ешкім қараған жоқ – жанын салып қызмет қылды. Сондағы көздегендері – ұңғымалар, кәсіпшіліктер жедел арада бой көтеруі үшін сызбаларды дер кезінде керек жеріне жіберу. Каспий маңының мұнай ағыны тола түсуін көздеді, олар. Майдан даласындағы әскери техникаға қажет жанар-жағар майдың тез жетуі өздеріне байланы-

мысел. Ведь они отправлялись искать нефть, признается Галина Ибрагимовна, - Смотрела, как двигались в путь грузовые машины, на которых были установлены лебедки с зондами. Мне рассказывали, как опускается в землю зонд, и он сигнализирует, какой слой проходит - воды, глины, песка, если есть какие-то нефтепроявления, там бурят. И я мечтала, что вот тоже окончу техникум, выучусь и тоже буду ездить «в поле», искать нефть. И как же мне было жалко (уже не до зависти) когда они возвращались - зимой: с обветренными, обмороженными на степном ветру лицами, усталые, с охрипшими голосами. А летом другая напасть: от жары и зноя губы потрескавшиеся, блестят от вазелина, дочер-на загорелые, тень разве что под машиной найдешь в степи. Иногда поневоле под машинами сидели, пока её ремонтировали, ломались часто. И с едой проблемы: сахар пайковый всей партии на барашка меняли, на курт(специальным образом высушенный творог), который очень помогал. Да, тяжело нефть доставалась. Да и когда уже в основном составе проектной конторы работала, нагрузка была большая.

Нужда в нефти в военные годы была отчаянная, самым срочным образом вводились в эксплуатацию новые объекты, разбуривались новые скважины на старых месторождениях. А что можно было строить без чертежей? Так что никто из сотрудников не смотрел, закончился уже рабочий день или нет. Главное было в том, чтобы вовремя их отправить по назначению, чтобы скорей обустроивались скважины, промыслы. Чтобы полнился нефтяной поток Прикаспия. Чтобы больше горючего, так необходимого боевым машинам, получил фронт. Коллективом конторы была РАЗРАБОТАНА ДОКУМЕНТАЦИЯ ДЛЯ СТРОИТЕЛЬСТВА ОБЪЕКТОВ

сты екенін түсінгендіктен де. Контора ұжымы Доссор, Сағыз, Макат, Байшонас, Құлсары, Косшағыл, Комсомол КЕНОРЫНДАРЫНЫҢ МҰНАЙЫН ЖИНАУ ЖӘНЕ ТАСЫМАЛДАУ НЫСАНДАРЫ ҚҰРЫЛЫСЫНЫҢ, Комсомол – Бек-бике – Макат, Қошқар – Сағыз, Тентек – Байшонас мұнай құбырларының, Байшонас – Тентек-сор су құбырларының және электр беру мен телефон желлерінің толық құжаттамалары жасалды. 1942-43 жылдары «Эмбанефтьпроект» айтарлықтай қосымша күшке ие болды: гитлершілердің басып алу қауіпі төнген елдің мұнайлы өңірлерінен қоныс аударған мамандар келді. Олардың ішінде В.Г. Семенюк, М.П. Штопов, С.М. Праведников, Е.И. Целиков, В.Н. Горсенский және басқалары секілді өз ісінің мықтылары болды. Сол уақыттарда қарқынды өзара тәжірибе алмасумен қатар, жобалық өндірісті ұйымдастырудың ең алдыңғы әдістері енгізіліп отырды. Осылайша, топтардың орнына арнайыландырылған жоба бөлімдері пайда болды, ал, бұл өз кезегінде жобалардың орындалу уақыты мен олардың сапасына оң әсер етті. Мамандар тұрғын және өнеркәсіп ғимараттары мен әлеуметтік-мәдени нысандарды жобасын мұнай кәсіпшілігімен қатар, жалпы қала үшін де жасады.

Галина Ибрагимовна құрылысшыларда, іздестірушілер де отырған орасан кең бөлмеге бірінші рет кіргенінде қалай сасып қалғанын еске алады. Толған адам, әр бұрышта бірнеше кісі топ-топ болып бірденені талқылап жатыр. Титімдей торшалы миллиметрлік қағаздың жолақтарына кішкентай пуль-

СБОРА И ТРАНСПОРТА НЕФТИ МЕСТОРОЖДЕНИИ Доссор, Сагиз, Макат, Байчунас, Кульсары, Косчағыл, Комсомольский, нефтепроводов Комсомольск – Бек-беке – Макат, Кошкар-Сагиз, Тентяк-Байчунас, водовода Байчунас-Тентяк-Сор, линий электропередачи и телефонизации промыслов.

*В гостях у Бареевой Г. И.
Генеральный директор
Куангалиев М. А. (09.05.10)*

В 1942-м-1943 годах «Эмбанефтьпроект» получил весьма ощутимое подкрепление: за счет эвакуировавшихся из других нефтяных районов оказавшихся под угрозой захвата гитлеровцами-специалистов. В их числе были В.Г.Семенюк, М.П.Штопов, С.М.Праведников, Е.И.Целиков, В.Н.Горсенский и другие. Стал проходить интенсивный взаимообмен опытом, внедрялись самые передовые методы организации проектного производства. Так вместо групп были созданы специализированные проектные отделы, что весьма положительно сказалось на сроках и качестве исполнения проектов. Специалисты разрабатывали проекты жилых и промышленных зданий и объектов соцкультбыта, как для нефтепромыслов, так и для города.

саторлар бірденелер жазып жатыр. Кейін үйренді, енді миллиметровка парағын төрт кнопкамен бекітіп өзі ала беретін болды. «Оның үстіне тап сондай көлемде калька саласың да, иректерді сызасың (олар сосын түнде түсіме де кіріп жүрді – түрлі түсті – мұнай-қара, су-көк),- дейді ол. - Саусақтарым үнемі былғанып жүретін. Рейсфедерлермен сызушы едік. Көлбеу столда жұмыс жасайтынбыз. Алайда сызба үлкен болған кезде, ватман қағаздың бетін түгел алатын болса, столға кеудемізбен жатуға тура келетін, осындай қалыпта сағаттап жұмыс істейтінбіз. Өйткені бірнеше данадан жасау керек еді ғой, ол кезде машинаның көмегімен көбейту дегенді білмедік, ол кейінірек пайда болды, Сергей Крупнов оларды станоктан өткізетін. Шаршайтынбыз, әрине, алайда үлкен ұжымда бұл аса сезілмейтін де. Әзілдесіп қоямыз, бір-бірімізге дем береміз. Үлкендердің тарапынан ешқашан да балағат, дөрекі сөз естіген емеспіз. Бізде тіпті сол бір жабырқау уақытта да ұжымдық кештер, балалар ертеңгіліктері жиі болатын. Үлкен бір отбасы секілді болдық. Бөлім бастығы Лидия Федоровна Соловьеваға шексіз ризамын. Надя Елкина, Мария Архипова, Лида Васильевалар да есімде. Армандарымыз бен үміттеріміз егіз жастар едік, біз Жеңіс күнін, одан кейін бақытты өмірді армандадық. Біздің армандарымыз орындалды.»

Сонымен, мұнай өндірудің бүгінгі технологиясы – бұл әртүрлі мамандықтағы көптеген адамдардың қызметінің нәтижесі екені оқырманға белгілі болды. Өндіру процесінің алғы шарттарын жасайтын геологиялық, геофизикалық, радиометрикалық, геодезиялық,

Та же Галина Ибрагимовна вспоминает, как растерялась, в первый раз войдя в огромную комнату, где и строители, и изыскатели сидели. Народу много, сразу несколько человек в разных углах что-то обсуждают. Пульсаторы маленькие пишут что-то на полосках миллиметровки с малюсенькими клеточками. Потом привыкла, и уже спокойно брала лист миллиметровки, прикрепив четырьмя кнопками «На неё кальку такого же размера и рисуешь зигзаги (они даже ночью снились потом – разного цвета – нефть-черный, вода-синий). Постоянно пальцы были измазаны Чертили рейсфедерами. Работали на столах с наклоном. Но когда чертеж большой, на весь лист ватмана, приходилось на стол ложиться грудью, и вот в такой позе – по много часов. Нужно же было по несколько экземпляров сделать, копировать тогда при помощи машин не умели, это позже пришло, Сергей Крупнов через станок их пропускал. Уставали, конечно, но как-то в большом коллективе этого не ощущалось. Шутками перскинемся, друг друга подбодряли. Не то, что мама, который теперь и с экранов телевизора звучит и кругом, но и грубого слова никогда от старших не слышали. У нас даже в то грустное время часто коллективные вечера были, детские утренники. Жили одной большой семьей. Безмерно я благодарна начальнику отдела Лидии Федоровне Соловьевой. Помню еще Надю Елкину, Марию Архипову, Лиду Васильеву. Как мы своими мечтами и надеждами делились, как мечтали о скорой победе, потом о счастливой жизни. И мечты наши сбылись».

И добыча нефти и газа, и ее наращивание невозможно без широко развитой и детально продуманной инфраструктуры, а также без решения вопроса транспортировки нефти и газа к местам

гидрогеологиялық және басқа жұмыстар. Ал мұнай өндіру процесінің өзі түрлі мамандық иелерінің – физик және химик ғалымдардың, құрылысшылар мен экономистердің, экологтар мен жобалаушылардың зор еңбегі мен талантын талап етеді. Мұнай мен газды өндіру де, оны ұлғайту да кен дамыған және жан-жақты ойластырылған инфрақұрылымсыз, сондай-ақ мұнай мен газды оларды пайдаланатын жерге тасымалдау мәселесін шешпей тұрып мүмкін мүмкін емес. Осы және басқа көптеген міндеттермен инженер-жобалаушылар айналысады, ал олардың идеялары н құрылысшылар жүзеге асырады. Оларды сондықтан да болашақ **женістің так-**

тикасы мен стратегиясын жасаушы барлаушылар деп батыл атауға болады. Және әрбір кезеңде де, себебі әрбір жана кеніш-бұлт тосын жердің жұмбақтары мен қырсықтығын жеңудің шайқасы, тактика да, стратегия да өзгеріп тұрады. Сондықтан да институт қызметкерлерінен үнемі ізденісте болу, тәуекелге бел буа білу секілді қасиеттер талап етілді.

Ұжымда талантты мамандар көп болатын, олар **М.П. Штопоров, С.М.Праведников, Е.И. Целиков, В.Н.Горсенский, С.И.Юдилевич, А.М.Костин, А.Ц.Вейдемеер, П.И.Соловьев, В.Д.Шатилов, Ю.И.Митрохин, С.Ю.Ильин, Г.К.Жигалин, И.Ю.Тажетдинов,**

их потребления. Этим и еще многими другими задачами и занимаются инженеры – проектировщики, а уж их идею затем воплощают строители. И их смело можно назвать **разведчиками, разработывающими тактику и стратегию будущей победы.** И на каждом этапе, ведь каждое новое месторождение – это и есть новое сражение с загадками и капризами стихии, и тактика и стратегия

иные. Поэтому и требовался постоянно от сотрудников института творческий поиск, умение рисковать.

Много было в коллективе талантливых специалистов, это и

уже упоминавшиеся: **М.П.Штопоров, С.М. Праведников, Е.И Целиков, В.Н.Горсенский, С.И. Юдилевич, А.М. Костин, А.Ц. Вейдемеер, П.И. Соловьев, В.Д. Шатилов, Ю.И. Митрохин, С.Ю. Ильин, Г.К. Жигалин, И.Ю. Тажетдинов, В.Д. Кононов, В.С. Великанов, Б.А. Топчевский** и многие-многие их соратники и последователи.

Это было время индивидуальных проектных разработок, когда формализм применения типовых решений еще не размывал личную инициативу и когда особенно ценными качествами инженера были свободная импровизация, максимальное использование собственного интеллектуального потенциала, способ-

В.Д.Кононов, В.С.Великпнов, Б.А.Топчевский және басқалары.

- Бұл, - деп жазды өзінің «ГИП-ы штурмуют нефть» деген кітабында **А.Нысанғалиев**, - еркін ойдан құрау, өзінің жеке интеллектуалдық әлеуетін мейлінше молынан қолдану, қабылданғалы жатқан инженерлік шешім жауапкершілігін өз мойнына алу тәуекелшілдігі инженердің ең құнды қасиеттері саналған және типтік шешімдерді қабылдау формализмі жеке бастаманың жолында тосқауыл болмаған, жеке-дара жобалар жасакталатын уақыт еді.

(оқырмандардың қатарына: бұл тарауда біз көп тұстарда мұрағат мәліметтеріне, А.Нысанғалиевтің естеліктеріне сүйенетін боламыз, өйткені өкінішке орай баяндалатын оқиғалардың қатысушыларының көбі қазір өмірде жоқ, немесе басқа қалаларға көшіп кеткен. Бұл бір жағынан заңдылық та, өйткені, мерейгер ұжыммен бүкіл өмірі байланысты көрнекті маман, басшыдан артық мән-жайдан хабардар және шынайы ақпарат көзін табу қиын. Оның жазбалары ресми есеп беруге ұқсамайтыны, жүректен шыққан адами сезімге толы екені де соның айғағы.)

Тұрғын жайлардың жобасында сол кездері күнқағарлар мен верандалар салу арқылы күн сәулесінің жоғары радиациясы мен жазғы ыстықтың

ность взять на себя риск ответственности за принимаемое инженерное решение писал в своей книге «ГИПы штурмуют нефть» **А.Нысанғалиев**, для сведения читателей. (В этой главе мы неоднократно воспользуемся и архивными данными, и воспоминаниями А.Нысанғалиева, поскольку многих участников описываемых событий, к глубокому сожалению, нет в живых, или

они уехали в другие города. Да, это вполне закономерно еще и потому, что трудно найти более компетентный и достоверный источник, чем видный специалист, руководитель,

связавший с коллективом-любителям всю свою жизнь. И все, что связано с институтом, ему близко и дорого, о чем красноречиво говорит и тот факт, что его воспоминания совсем не похожи на формальные отчеты, они - прочувствованные, идут от самого сердца).

В проектах жилых зданий того времени делались попытки нейтрализовать воздействие на человека повышенной солнечной радиации и летней жары устройством навесов и веранд. Из-за жесткого дефицита строительных материалов разрабатывались конструкции жилых зданий со стенами из камышитовых панелей, обладающими высокими теплоизоляционными свойствами, что было счастливой находкой, удачей решением по тем временам в условиях

әсерін бейтараптандыруға әрекеттер жасалды. Құрылыс материалдарының аса қат болуына байланысты тұрғын ғимараттардың конструкциялары камыс қабырғалықтардан жасалды, олардың жылу сақтағыш, салқынды өткізбейтін қасиеттері сол кездегі қатты қыс пен ыстық жаз жағдайында таптырмас олжа еді.» Тұрғын жай құрылысынан басқанысандар да қолға алынды. Су-спорт кешені, қалқымалы көпір халыққа ұзақ жылдар бойы қызмет етті.

Евгений Филиппович Задуальский Жайықтың жағалауын бекітудің тиімді инженерлік шешімін ұсынды, қазір біз оның жобалау шығармашылығының ескерткішінің – жағалаудағы демалыс орындарының рахатын көріп жүрміз, оны әдеттегідей, өз-өзінен бола қалған игілік секілді қабылдаймыз, бұл құрылыс қандай инженерлік ғажайыптың нәтижесі ретінде өмірге келгенін ұмығып та кеттік.

Жалпы ұжымда, шығармашылық рух басым болды. Оны, әрине, талантты, мазасыз адамдар қалыптастырған еді. Алайда мұнда шығармашылық ізденіс тек қолдау тауып, ынталандырылып қана қойған жоқ, солай болуы тиіс жұмыс элементі ретінде қабылданғанын айту керек.

Мұрағат құжаттарымен таныса отырып, ең алдымен аттестациялау парақтарына таң қалдым. Аттестациялау фактісінің өзіне емес – ол көптеген кәсіпорындарда тәжірибеге енген, әлі күнге бар – таңқалдырғаны аттестациядан өтетін адамның не істеуі керек екені, өз лауазымында қызмет атқаратындар қатарына ену үшін қандай талаптарға сай болуы тиіс екендігі. Немесе тіпті оны жоғары лауазымға ұсынуға сай болатындай бағалауға қолжеткізуі. Дәстүрлі көрсеткіштерді – мінез-құлқы, атқарушылық тәртібі, жұмыстан қалу, кешігу – атамай-ақ қояйын, олардың

суровых зим и жаркого лета.» И не только в плане жилищного строительства многое было сделано. Долго служили людям водно-спортивный комплекс, понтонный мост.

Евгением Филипповичем Задуальским было предложено эффективное инженерное решение берегоукрепления Урала, и сегодня мы пользуемся прелестями отдыха на набережных - намятнике его проектного творчества, принимая его за само собой разумеющуюся привычную обыденную реальность и совершенно забывая, какой инженерный творческий взлет скрыт в этом сооружении.

Вообще в коллективе превалировал дух творчества. Он создавался, понятно, самыми талантливыми, беспокойными людьми. Но еще показательно то, что здесь поиск творческий не просто приветствовался, не просто поощрялся, а как бы был само собой разумеющимся элементом работы.

Знакомясь с архивными документами, пожалуй, больше всего поразила аттестационным листам. Не самому факту аттестации - она практиковалась и практикуется во многих предприятиях - а тому, что должен был сделать аттестуемый, каким требованиям соответствовать, чтобы быть причислен к тем, кто вправе занимать свою должность. Или даже достичь такой оценки, что и на повышение его порекомендуют. Не буду указывать традиционное: поведение, исполнительская дисциплина, прогулы, опоздания - почти везде-только прочерки против этих вопросов. Приведу только несколько категорий. Например, нужно было не только указать наиболее важные несколько объектов, но и отметки о своевременности (!) окончания работы (почти всегда встречалась отметка «досрочно»), оценку, данную

бәрінің тұсында да қанағаттанарлық белгілер ғана бар. Тек кейбір категорияларды мысалға келтірейін. Мысалы, неғұрлым маңызды бірнеше нысанды көрсетіп қана қоймай, жұмыстың уақытылы (!) тапсырылғандығы (барлық тұста дерлік «мерзімінен бұрын» деген белгілер кездесті) жөнінде де, бұл жұмысқа тікелей жетекшісінің, ал егер жоғары лауазымдағы басшы болса тапсырысшының бағасы да қоса көрсетілуі тиіс болған. Аттестациядан өтушілердің өткен жылғы жасаған жобалары бойынша шағымдар, бас тарту болды ма? Жетекші бағалаған теориялық білім деңгейі қандай, өз білім деңгейлерін көтере ме (ЖОО-да, техникумда, т.б. сырттай оқи ма, техникалық әдебиетті, жанашылдықтар туралы бюллетендерді оқып білім жетілдіре ме?). Сынақтан өтуші бұл білімдерін жобалау тәжірибесінде қолдана ма және дербес шешім қабылдау қабілетін көрсетті ме? Жобада өздерімен қатар жұмыс жасап жатқандардың немесе жоғары басшылықтың қабылдаған техникалық шешімдері бойынша орынды сын-ескертпелер айта ма? Аттестациядан өтуші есеп беріліп отырған жыл ішінде жобаларға қандай алдыңғы қатарлы техникалық шешімдерді енгізді? Аттестациялау парағындағы осы сұрақтардың тұсында қандай да бір қызғылықты жайт жазылмаған бірде бір жеке бас ісі жоқ. Жобалардың бас инженері, кейіннен институт директорының жобалау жөніндегі орынбасары болған Н.Н.Шпилевтың жеке бас ісінен таңдамай-ақ мысал келтіре салайын. 1978 жылы барлық жобалар мерзімінен бұрын тапсырылған. Озық технологиялық шешімдерге келетін болсақ, бұрғы тұрбасы жөндеу цехының жобасында бұрғы тұрбасын пайдалану жағдайына жақындатылған

за эту работу непосредственным руководителем, если же руководитель высокого ранга, то заказчиком. Были ли рекламации по проектам, разработанным в предыдущие годы? Уровень теоретических знаний, оцениваемый руководителем, повышается ли уровень знаний своих (учится ли заочно в вузе, техникуме и т.д., читает ли техническую литературу, бюллетени о новшествах.). Умеет ли аттестуемый применить эти знания в практике проектирования и проявляет ли способности к самостоятельным решениям.? Высказывает ли делные критические замечания по техническим решениям, принимаемым параллельно работающими с ним на проекте или вышестоящим руководителем? Какие передовые технические решения аттестуемый заложил в проекты в течение отчетного года?

И нет ни одного личного дела, в котором против этого вопроса в аттестационном листе не было бы вписано что-то интересное. Навскидку приведу пример из личного дела Н.Н.Шпилева – главного инженера проектов, после он будет зам.директора института по проектированию, Все проекты в 1978 году им сданы досрочно. Что касается передовых технических решений, то им на проекте цеха по ремонту турбобуров применена новая технология ремонта с испытанием турбобуров в условиях, приближенных к эксплуатационным. А на реконструкции Доссорского АРЗ под ЦБПО применены (впервые!) установка для мойки бурового оборудования, а также стенды для ремонта и испытания грязевых насосов, вертулюгов и т.д.). А на вопрос «Умение организовать свою личную работу, а для руководящего состава, умение организовать работу подчиненных, коллек-

жағдайда сынап отырып, жөндеудің жаңа технологиясы қолданылған. Ал Доссор АРЗ-сын ЖҰОБ қылып қайта жарактандыруда бұрғылау жабдықтарын жуу құрылғысы (бірінші рет!) сондай-ақ балшық сорғыларын, секірмелерді, т.б. жөндеу және сынақтан өткізу стендтері қолданылды. Ал «Өзінің жеке жұмысын ұйымдастыра білуі, ал басшылық етуші құрамға қарауындағылардың, ұжымның жұмысын ұйымдастыра білуі, өз тәжірибесімен білімін үйрете ме?» деген сұраққа Н.Н.Шпилевтың мінездемесінде «Жақсы ұйымдастырушылық қабілетке ие, адамдармен жұмыс жасай біледі және жобалауды ұйымдастыру саласында білімі жеткілікті. Қол астындағылардың қабілет-қарымдарын дұрыс бағалай біледі және оларды өндірістік жоспарды орындауға жұмылдырады. Өндірістік кәсіпорындарды жобалау бөлімін басқара жүріп, сонымен бір мезгілде: «Жаңа Өзен қаласындағы НКТ жөндеу және бұрғы мен мұнай өндірісі жабдықтарын күрделі жөндеу бойынша өндірістік база», «Қаламқас кен орнындағы бірінші кезектегі нысандарды жайластыру» секілді бірнеше жобалардың бас инженері болды. Оның басшылығымен «Варьерган кен орнын жайластыруды кеңейту» сияқты жауапты да жедел жұмыстар атқарылды.» деп көрсетілген.

«Социалистік жарысқа қатыса ма» деген сұраққа жауап мынадай: Н.Н.Шпилевой басқаратын бөлім коммунистік еңбектің ұжымы болып табылады, және бірнеше жыл бойы қатарынан социалистік жарыста бірінші орынды ұстап тұр.

Аттестациядан өтуші қоғамдық жұмысқа қатыса ма және оны лайықты атқарып жүр ме? Кәсіподақтары жергілікті комитеттің төрағасы, саяси кеңес мүшесі. Аттестациядан өтушінің жеке басының қасиеттері туралы оқудың өзі бір ғанибет. Николай

тыва, передает ли свой опыт и знания?» в характеристиках Шпилева указано «Обладает хорошими организаторскими способностями, умением работать с людьми и достаточными знаниями в области организации проектирования. Правильно оценивает способности своих подчиненных и мобилизует их на выполнение производственного плана. Возглавляя отдел проектирования производственных предприятий одновременно являлся ГИПом ряда проектов: «Производственная база по ремонту НКТ и капремонту бурового и нефтепромыслового оборудования в г. Новый Узень», «Объекты обустройства первоочередного участка месторождения Каламқас». Под его руководством были выполнены такие ответственные и срочные работы как «Расширение обустройства Варьерганского месторождения». На вопрос участвует ли в социалистическом соревновании»-такой ответ: отдел, возглавляемый Н.Н.Шпилевым является коллективом коммунистического труда и уже несколько лет удерживает первое место в социалистическом соревновании. Участвует ли аттестуемый в общественной работе и насколько хорошо с ней справляется.? Председатель месткома профсоюза, член партбюро- справляется отлично. Очень трогательно читать о личных качествах аттестуемых. У Николая Николаевича выделяют: правдив (!), общителен, непримирим к недостаткам, в обращении вежлив, доброжелателен, хороший семьянин.

Таким образом, человеку не давали возможности быть пассивным, оставаться в стороне от коллективных задач и проблем. И только по совокупности всех моментов определяли его соответствие должности. Так что у всех работников воспитывалось чувство сопричастности к делам коллектива, города,

Николаевичті шыншыл, тіл табысқыш, кемшіліктерді жаны сүймейтін, сыпайы, әрқашанда адамдарға жақсылық тілейтін меірімді отағасы деп бағалайды. **Осылайша, адамға пассивтілер қатарында болуға, ұжымдық міндеттер мен проблемалардан тысқары қалуға мүмкіндік берілмеді.** Осындай сәттердің жиынтығы ғана олардың өз лауазымдарына сәйкестігін анықтайтын. Сол себепті де, әр қызметкер ұжымның, қаланың, қала берді туған өлкенің істері – ортақ іс деген түсінікте тәрбиеленді.

Біздер өз қаламызға бой үйретіп қалғалы, біздің институт қызметкерлерінің ойластыруымен салынған, қаланың әдемілігі мен өзіндік ерекшелігі саналатын ғимараттар мен құрылыстарға да көз үйреніп, мән бермейтін болдық. Ал, шындығында, қайда көз салсан да, атыраулық жобалаушылардың туындысы. Бұған дейін айтылып өткен нысандардан бөлек, бұл: Кіші Өнер Академиясы, «Мир» кинотеатры, политехникалық колледж және политехникалық институт ғимараттары, Жайық өзені бойындағы тоғыз қатарлы тұрғын үйлер және тағы да басқа көптеген құрылыстар. 2000 жылы институт ешқандай ақысыз «Иманғали» мешітінің сыртқы инженерлік коммуникацияларының жобалық-сметалық құжаттамасын жасады. Қазіргі таңда, мешіттің айрықша ғимараты қаланың орталық көшелерінің бірінде, әрлі-берлі өткен адамның назарын өзіне аударып, көз тартарлық кейіпте.

Облыстық әкімшілік ғимаратының инженерлік-ізденіс жұмыстары, ДСК (Дене шынықтыру Сауықтыру Кешені) үшін сыртқы инженерлік желілер және ізденіс жұмыстары, Атырау қаласы жолдарын қайта қалпына келтіру жұмыстарының техника-экономикалық негіздемесін жасақтау – мұның

родного края.

Мы привыкли к своему городу и как - то уже не замечаем его красоты и своеобразия, которые ему придают здания и сооружения, выполненные по замыслам сотрудников нашего института. А ведь практически куда не кинь взор - везде красуются творения ума и рук атырауских проектировщиков. Кроме уже упоминавшихся это: здания Малой Академии Искусств, кинотеатра «Мир», политехнического колледжа и политехнического института, девятиэтажных домов по набережной Урала и многих, многих других. В 2000 году институтом на безвозмездной основе, бесплатно была выполнена проектно - сметная документация на внешние инженерные коммуникации мусульманской мечети. Оригинальное здание мечети теперь красуется на одной из центральных улиц города, привлекая к себе взгляд верующих и неверующих.

Инженерно – изыскательские работы для здания администрации, внешние инженерные сети, изыскательские работы для ФОКа, разработка технико – экономического обоснования на реконструкцию дорог города Атырау – все это конкретные дела инженеров – изыскателей и проектировщиков института.

Но главным делом института, его коллектива было то, ради чего он создавался - нефть, ее проблемы, увеличение ее добычи, обустройство и расширение месторождений. На это были нацелены основные силы института все годы его существования. И эта эстафета берет начало с самого создания, с военных лет.

С открытием новых месторождений Мунайлы (1948), Каратон(1949г.), высокопродуктивных пермотриасовых залежей нефти в Кульсары (1949 г.), Тажигали и Тюлюс (1957 г.) институтом

барлығы, институт жобалаушылары мен іздестіруші инженерлерінің нақты жұмыстары.

Алайда, институттың, оның ұжымының, әу баста құрылғандағы басты мақсаты – мұнай, оның проблемалары, өндіріс көлемін ұлғайту, кен орындарын кеңейту және жайластыру еді. Институт жұмыс жасаған жылдардың барлығында негізгі күш те соған жұмылдырылды. Ал, бұл эстафета өз бастауын институт құрылған уақыттан – соғыс жылдарынан алады.

Мұнайлы (1948), Каратон (1949), пермотрнасты жоғарғы өнімді Құлсарыдағы мұнай қабатының (1949), Тәжіғали және Төлеуіш (1957) кен орындарының ашылуымен институт сол кенорындарындағы мұнайды жинау, дайындау және тасымалдау нысандарының өндірістік және басқа да нысандар бойынша жобалық-сметалық құжаттаманы жасақтады.

Алпысыншы жылдардың басында Ембиде проблема туындады: мұнай өндіруші скважиналар қорының ескіруі. Барлық кенорындарының аумағы қабаттық су әсерінен батпактанып, сорға айналып, адамдардың тербелгіш-станоктарға жетуін қиындатуымен де бұл проблема күрделене түсті. Скважина жұмыстарын алыстан басқару мен телебақылауды енгізу қажеттілігін өмірдің өзі шарт етіп қойды десе де болады. Мұның бастамашысы **Владимир Сергеевич Великанов** болды. Ол өзі алған жауапкершіліктің шыңына шықты. Ол жоқтан бар жасап, институт құрамынан мұнай алу өндірісін телемеханизациялау және автоматтанлыру тәжірибелік-конструкторлық зертханасын құрып, оның қызметкерлерінің аспаптар мен жүйелер жасап, шефмонтаждық және тәртіпке келтіру жұмыстарын жүргізуге, кенорындарын телемеханизациялау жобаларын

разработана проектно - сметная документация по объектам сбора, подготовки и транспортировки нефти на этих месторождениях, по производственным и другим объектам.

К началу шестидесятых годов на Эмбе возникла проблема: старение фонда нефтедобывающих скважин. Положение осложнялось тем обстоятельством, что территория почти всех месторождений за счет сброса пластовой воды заболачивалась, превращаясь в соры, что все более осложняло доступ человека к станкам - качалкам. Сама жизнь диктовала необходимость внедрения телеконтроля и дистанционного управления работой скважин. Инициатором осуществления этого стал **Владимир Сергеевич Великанов**. И он оказался на высоте взятой им на себя ответственности. Им была буквально на голом месте создана в составе института опытно - конструкторская лаборатория автоматизации и телемеханизации нефтедобывающего производства, сотрудники которой изобретали приборы и системы, осуществляли шефмонтажные и наладочные работы, разрабатывали проекты телемеханизации месторождений и осуществляли затем авторский надзор за их реализацией. За короткий срок лабораторией было телемеханизировано около 1200 скважин, введены в эксплуатацию устройства телемеханики на промыслах Кульсары, Косчагыл, Байчунас, Карсак, Сагиз, Каратон, Комсомольский. Мало кто знает, что телевидение, занимающее весьма значительное место в нашей повседневной жизни, - это тоже в существенной мере заслуга В.С.Великанова, который был главным инженером проекта станции «Орбита» в г.Гурьеве и активнейшим инициатором ее строительства.

Хочется немного подробнее сказать

жасақтап, кейін онын жүзеге асуына авторлық бақылау жасауға мүмкіндіктер туғызды. Қысқа мерзім ішінде зертхана 1200-дай скважинаны телемеханизациялап, Құлсары, Қосшағыл, Байшонас, Қарсақ, Сағыз, Қаратон, Комсомол кәсіпшіліктерінде телемеханика құрылғылары пайдалануға берілді. Ал, біздің күнделікті өмірімізде елеулі орын алатын жергілікті телевизия дамуында да, «Орбита» стансасы жобасының бас инженері және ол құрылыстың белсенді бастамашыларының бірі болған В.С.Великановтың да еңбегі бар екенін көп адам біле бермейді. 1971 жылдың шілдесінен институт директорының өндіріс бойынша орынбасары лауазымында болған, осы бір энтузиаст және шығармашыл тұлға туралы азды-кем тереннен сыр шерткіміз келеді. Бұл білімге құштар, ғылым мен техниканың жана салаларын игеруге бейіл адам. Революционер, ал, революциядан соң корнекті партия қайраткері болған адамның ұлы, қашанда өз ұғымындағы нағыз коммунист болуға тырысатын – адал да тәртіпті адам және тамаша маман. Ол әкесін әрқашан да үлгі тұтатын. Сергей Николаевич Великанов көптеген тәжірибелі мамандар секілді 1936 жылы дамып келе жатқан мұнайлы аудан Ембіге Бакудан жіберілген болатын. Ол механикалық зауыт директоры, кейіннен трест бастығы қызметтерін атқарды. Жалған айыппен репрессияға ұшырап, 1942 жылы ақталса да, бұл, онын денсаулығына үлкен зардап келтірді. Мұндай әділетсіздік Владимир үшін қиын соқса да, онын жақсылыққа деген үмітін үзбеді. Ол белсенді комсомол, студент болды. Ембіге келісімен ол Қазақстан мұнай комбинаты жүйесінде, УМНПП-де радиостансада жұмыс жасады және... «Ембімұнайжобада» қызмет етіп жүргенінде майданға шақырылып, 1942 жылы жаралануына байланысты демобилизацияға іліккеннен кейін онда

об этом замечательном энтузиасте и творческой личности, с июля 1971 года занимавшем должность заместителя директора института по производству. Это человек, рвущийся к познанию, овладению все новыми сферами техники и науки. Сын революционера, а после революции – видного партийного деятеля, он всегда стремился быть, настоящим коммунистом, что в его понимании значило быть честным, порядочным человеком и прекрасным специалистом. Для него всегда оставался образцом его отец. Сергей Николаевич Великанов был направлен на нефтяную Эмбу из Баку, как и другие опытные специалисты для укрепления опытными кадрами развивающегося нефтеносного района в 1936 году. Работал директором мехзавода, затем управляющим трестом. По ложному обвинению был репрессирован, правда, в 42-м реабилитирован, но это подорвало его здоровье. Такая несправедливость была тяжело пережита Владимиром, но не обозлила его. Он был безупречным комсомольцем, активным студентом. Приехав на Эмбу, работал в системе Казахстаннефтекомбината, на радиостанции, в УМНПП и... в «Эмбанефтепроекте», откуда был призван на фронт и сюда же возвратился после демобилизации по ранению в мае 1942, Первая его специальность после окончания техникума в Баку – радиотехник. Потом был Московский горный институт, откуда он и приехал в Гурьев, а уже в пятидесятилетнем возрасте заканчивает заочный курс электротехнического института инженеров связи, так что не удивительно его столь обширные познания. Кстати, он автор многих научных трудов. Приведу только несколько, имеющие более-менее понятные названия. «Разработка нефтяных горизонтов электрическими полями токов

кайтып келді. Оның Бакудан техникумнан алып шыққан бірінші мамандығы радиотехник. Сосын, Мәскеу тау кен институты. Одан соң, ол Гурьевке келді, ал, едүлер шамасында байланыс инженерлерінің электротехникалық институтының сырттай оқу курсына тамамдайды.

Оның жан-жақтылығының бір сыры да осында болса керек. Айтпақшы, ол көптеген ғылыми еңбектердің авторы. Атаулары сіздерге түсінікті болатын, бірнешеуін ғана айттып өтсейін. «Мұнай көкжиектерін жоғарғы жылдамдықты

тоқпен электрленген алаңдармен жасақтау» (1957), Мұнай көкжиектерін жоғарғы жылдамдықты тоқпен электрленген алаңдармен жасақтаудың перспективалары туралы (1958), «Мұнай қабатын жоғарғы жылдамдықты қыздыру саласындағы зерттеулер» (1959). Ғылым Академиясынан басылып шығарылған бұл еңбектердің барлығы, қарапайым трактат емес, тәжірибемен өскініші үлгерген шығармашылық ізденіс нәтижесі болғандықтан да үлкен қолданбалы маңызға ие еді. Ол тіпті, бірнеше жыл бойы институттағы қызметімен қатар, Академиядағы жұмысында да қатар алып жүрді. Алайда, оның көз алдынан басқаны көрмейтін адам болған ештеңесі жоқ, осы саланың кез-келген өзекті мәселелерін тереннен зерттейтін. Владимир Сергеевич қоғамдық өмірге де белсенді араласты: институт партбюросының хатшысы, қалалық партия комитетінің мүшесі, партиялық-мемлекеттік бақылау

высокой частоты (1957г.)», «О перспективах разработки нефтяных горизонтов электрическими полями токов высокой частоты (1958)», Исследования в области высокочастотного нагрева нефтяного пласта (1959). Все эти труды изданы Академией Наук, имеют большое при-

кладное значение, так как они являются не просто трактатами, а результатом творческого поиска.

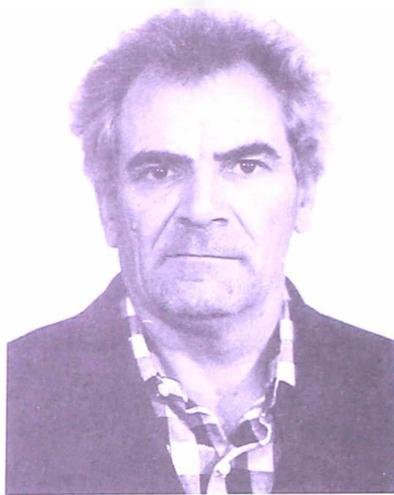
уже подтвержденного на практике. Несколько лет он даже совмещал работу в институте с работой в Академии. Однако он отнюдь не был схоластом, вникал во все насущные вопросы отрасли и области. Владимир Сергеевич еще успевал вести большую общественную работу, был секретарем партбюро института, членом горкома партии, одним из принципиальнейших членов городского комитета партийно-государственного контроля. Во всей своей деятельности руководствовался именно государственными интересами. За что был безмерно уважаем в коллективе.

С вводом «Эмба нефти» в промышленную разработку в 60-70-е годы месторождений Кэрсак, Кенкияк, Маргыши, а затем и других месторождений Междуречья Камышитовое, Гран и Жанаталап, институтом разрабатывалась проектно-сметная документация по сбору, транспор-

Проекты, апробированные временем

калалық комитетінің ең қағидатшыл мүшелерінің бірі болды. Өз қызметінде тек мемлекеттік мүддені ғана көздеді. Осы үшін де оны ұжым шексіз құрметтейтін.

60-70 жылдары «Ембімұнай» Қарсақ, Кеңқияқ, Мартыши кен орындарын, одан кейін Междуречья Камышитовое, Гран және Жанаталап кенорындарын өндірістік салаға енгізгеннен кейін, институт осы кен орындарындағы мұнай мен газды ең заманауи технологиялармен алдыңғы

катарлы техниканы пайдалану арқылы жинау, дайындау және тасымалдау бойынша жобалық-сметалық құжатты жасақтады.

(Ең мақтаулы лебіздер жобалардың бас инженері Николай Григорьевич Марушевке тиесілі). Бұдан бөлек институт тұрғын үй, жұмыс поселкелері құрылыстарының, канализация және сумен қамту, электр және жылумен қамту, байланыс және телемеханизациялау, өндірістік және әлеуметтік-тұрмыстық нысандар құжаттамаларын жасақтады. Сол кезеңде, тіпті ел масштабында ірі кен орындары қатарына жатқызылған Прорва кенорынының игерілуі, институттың шығармашылық қалыптасуына, оның жана ғылыми-техникалық деңгейге шығуына септескен маңызды кезең болды.

Институт тәжірибесінде алғаш рет тұтастай бір кешенді жобалау және оның нәтижелі жұмыс тұрғысынан ұзақ перспективаға негізделуі,

ровке и подготовке нефти и газа на этих месторождениях с применением самых современных технологических процессов и передовой техники. (Самых лестных слов заслуживает деятельность главного инженера проектов **Николая Григорьевича Марушева**) Наряду с этим институтом разрабатывалась документация на строительство жилья, рабочих поселков, водоснабжения и канализации, электро- и теплоснабжения, связи и телемеханизации производственных и социально-бытовых объектов.

Освоение месторождения Прорва, месторождения, которое в то время относилось к числу крупных даже в масштабе страны явилось важным этапом в творческом становлении института, в выходе на новый научно-технический уровень.

Впервые в практике института задача ставилась так, чтобы запроектировать полный комплекс и с точки зрения его эффективной работы на длитель-

ную перспективу, и обеспечить его всей вспомогательной производственной и социально - бытовой инфраструктурой.

Возглавили эту работу главный инженер института **Василий Николаевич Горсенский** и начальник промышленно - механического (впоследствии нефтепромышленного) отдела **Самуил Иосифович**

сондай-ақ, оны барлық қосалқы өндіріспен және әлеуметтік-тұрмыстық инфрақұрылыммен қамтамасыз ету міндеті қойылды.

Бұл жұмысқа институттың бас инженері **Василий Николаевич Горсенский** және кәсіпшілік-механикалық (кейіннен мұнай кәсіпшілігі) бөлім бастығы **Самуил Иосифович Юдилевич** жетекшілік етті.

Прорва кешені бойынша жобалық шешімдер жасақтау барысында алғаш рет әртүрлі инженерлік коммуникацияларды бір дәлізде шоғырландырудың рационалды сызбасын жасақтау тапсырмасы жүзеге асырылды. Прорва – Сарыкамыс – Каратон учаскелерінде мұнай құбыры, су құбыры, автожолдар, электр және байланыс желілерін оңтайлы орналастырудың жобасы жасақталды.

Институт конструкторы **Г.К. Жигалин** жасаған Каратон – Прорва желісі үшін 110 кВ электр тасымалдаудағы кермелермен бекітілген мұнай құбырларынан жасалған «Свечка» типтес аралық тірек конструкциясы айрықша инженерлік әсемдікпен және жеңілдікпен ерекшеленетін-ді. Бұл шешім, оны жасақтау барысында, ең жоғарғы әлемдік деңгейде болатын. Қадалы іргетастарды жаппай пайдалану да осы кезеңде басталған болатын.

Прорвалық топ кенорынының игерілуі, және оның ішінде, табиғи және күкіртсутекті құрамды ілеспе газдарды пайдалану міндеті қойылған уақыттан бастап «ҚазҒЗЖИ мұнай» институтының еңбек өмірі ерекше маңызға ие. Жалпысында, мұндай газды жинау, дайындау және тасымалдау, күні бүгінге дейін дүниежүзі бойынша үлкен проблема саналады, 37-ші скважинаға «күйіп» Тенізге көпке дейін жақындай алмағандары да біздің есімізде. Барлығын қайта құрудағы ин-

фович Юдилевич.

При разработке проектных решений по Прорвинскому комплексу впервые была решена задача создания рациональной схемы расположения в едином коридоре различных инженерных коммуникаций. На участках Прорва - Саргамыс - Каратон были разработаны проекты оптимального размещения нефтепровода, водопровода, автодороги, линий электропередачи и связи.

Легкостью и особым инженерным изяществом отличалась конструкция промежуточной опоры для линии электропередачи 110 кВ Каратон - Прорва типа «Свечка» из нефтепроводных труб с укреплением растяжками, разработанная конструктором института **Г.К. Жигалиным**. Это решение на момент его разработки, находилось на самом высоком мировом уровне. На этот же период практически приходится начало массового применения свайных фундаментов

Особое место в трудовой жизни института «КазНИПИнефть» занимает последующее освоение месторождений Прорвинской группы, и, в частности, начиная с того момента, когда возникла задача использования природного и попутного сероводородосодержащих газов. Вообще, проектирование сбора, транспорта и

«Проекты, апробированные временем»

ститут басшылығы мен мамандарының алаңдауы да түсінікті жайт. Алайда, жетекші бас салалық ғылыми-зерттеу ұйымдарының тәжірибелеріне сүйену шешімі қабылданады. Тек, институт өзіне бас жобалаушы міндетін алуы үшін, бірнеше шарт қояды: газды дайындаудың технологиялық бөлігін «Гипрогазочистка» институты жасақтаса, газды компримирлеуді сол саланың жетекші институты «Гипровостокнефть» орындауы тиіс. Мұндай шешім қабылдануына себеп болған, дәл осындай ерекшеліктегі нысандарды жобалауды көлемінің перспективалы өсуі және аз ғана уақыт ішінде жетекші жобалау ұйымдары көмегімен төл жобалау тәжірибемізді жинақтау және нақты жобалау тәжірибесінде өз мамандарымызды дайындап алу еді. Осылайша, барлығына қоса, біз өндірістің әр саласындағы субмердгерлер қатысуымен күрделі кешендерді жобалау тәжірибесін де жинақтап алдық. Бақытымызға орай, сол уақытта институтқа инженер-химик **Гариф Сабурович Ахмедов** келіп, осындай жобалардың бас инженері міндетін өз мойнына алуға келісті.

Әлбетте, мүлт кетулер, сәтсіздіктер және кателіктер, сараптамааның қатал ескертулері мен мердгер құрылыс-монтаж ұйымдарының тарапынан ауыр шағымдар болды. Бірақ, тұтастай алғанда, «Прорва тобы кенорынының табиғи және ілеспе газдарын дайындау және тасымалдау нысандары» жобасын жасақтау, мамандардың біліктілігін өсіруде үлкен факультет болып, біздің институтты жаңа, әлдеқайда жоғары ғылыми-техникалық деңгейге көтерді. Біз Маңғышлақтағы Өзен мен Жетібай кенорындарын игеруге кіріскен кезімізде, осы Прорва тәжірибесінің көп пайдасы тиді.

подготовки такого газа является сложной проблемой во всем мире даже сегодня, и мы помним, как долго не подступали к Тенгизу, «ожегшись» на 37-й скважине. Понятна озабоченность руководства и специалистов института, когда приходилось начинать с нуля.

И было принято решение опереться на опыт ведущих головных отраслевых научно - исследовательских организаций. Институт согласился взять на себя функции генерального проектировщика при условии, что технологическую часть подготовки газа разработает институт «Гипрогазочистка», а компримирование газа выполнит ведущий институт нашей отрасли «Гипровостокнефть». Такое решение обуславливалось перспективой роста в объемах проектирования объектов именно такой специфики и необходимостью в кратчайший срок с помощью ведущих проектных организаций набрать собственный проектный опыт и подготовить своих собственных специалистов на практике конкретного проектирования. Таким образом, ко всему прочему, мы обогатились опытом организации проектирования сложного комплекса с участием субподрядчиков разных отраслей промышленности. По счастливому стечению обстоятельств в это время перешел на работу в институт инженер - химик **Гариф Сабурович Ахмедов**, который согласился взять на себя обязанности главного инженера таких проектов.

Конечно, были промахи, неудачи и ошибки, очень острые замечания экспертизы и весьма болезненные претензии подрядных строительного - монтажных организаций. Но, в целом, разработка проекта «Объекты подготовки и транспорта природного и попутного газов месторождений Прорвинской группы» стала серьезным

Манғышлақ түбегіндегі үлкен мұнайдың ашылуымен институт жұмысындағы басты бағыт оның кенорындарының жобалық ізденіс жұмыстарын өндіру болды.

Олардың ерекшеліктерінен мамандар мұнайдың айрықша физикалық сипаттамаларынан, жарты аралдың топырақ және климаттық жағдайларынан туындайтын күрделі міндеттерді шешуге тура келді.

Осы орайда, инженерлік ізденістер бөлімінде **В.Л.Спиридоновтың** жетекшілігімен кезекші бас жоспар тобы құрылды. Дәл сол кезде, салалық жобалау жүргізетін бөлімдердің барлығы, мұнай және ілеспе газды, пласттық суды өндіру бойынша сәйкесті өндірістік қуаттылық дамуын, электр қуаты, ауыз су, жылу және байланысты пайдалану бойынша есептеу координаторларының міндеттерін саналы да ерікті түрде өз мойындарына жүктеді. Магистралды мұнайқұбырларын, техникалық су су құбырларын, электрмен камтуды, облыс ішлік автожолдарын, байланыс және тұрғын үй құрылысын жобалау мамандандырылған салалық бас институттарға біздің институттың осы есептері, мәліметтері мен шарттары бойынша берілетін. Содан бері өткен жарты ғасыр, мәліметтер мен кенестердің толықтай орынды екендігін, ал бұл, өз кезегінде мамандардың жоғарғы кәсіби деңгейін көрсетті.

Институт тарихының барлық жылдары, бұл – қашанда жаңа әрі рационалды шешімдер іздеу. Әр жаңа кенорыны, жаңа нысан жаңа проблемалар мен міндеттер қоятын. Мәселен, Өзен мен Жетісай кенорындарындағы мұнай құрамында парафин көлемінің көп болуы соншалық, олар 30⁰С-тан асатын температурада қатып қалатын.

Біздерге, жылытпалы

факультетом повышения квалификации наших специалистов и вывела наш институт на новый, более высокий научно – технический уровень. И когда мы вышли на просторы Мангышлака и приступили к освоению месторождений Узень и Жетыбай. Прорвинский опыт оказал в этом неоценимую услугу.

С открытием большой нефти на полуострове Мангышлак главным направлением в работе института стало производство проектно-изыскательских работ для его месторождений.

Из-за их уникальности специалистам пришлось решать сложнейшие задачи, вытекающие из необычных физических характеристик нефтей, грунтовых и климатических условий полуострова.

В составе отдела инженерных изысканий была создана группа дежурного генплана под руководством **В.Л.Спиридонова**. Именно тогда все отделы, ведущие отраслевое проектирование, добровольно и сознательно приняли на себя функции координаторов учета развития соответствующих производственных мощностей по добыче нефти и попутного газа, пластовой воды, по потребностям в электроэнергии, питьевой воде, тепле, связи. Именно по расчетам, исходным данным и условиям института выдавались специализированным отраслевым головным институтам задания на проектирование магистральных нефтепроводов, водоводов технической воды, электроснабжения, внутриобластных автодорог, связи, жилищного строительства. Полвека, прошедшие с тех пор, показали, что все рекомендации и исходные данные оказались весьма достоверными, что свидетельствовало о высоком профессиональном уровне специали-

мұнайқұбырлары туралы естіген бүгінгілерге, жобалардың бас инженері **Г.Н. Лобиков** пен оның жолдастары – мамандар алдына қойылған міндеттің ауқымы мен ол сындарлы жағдайды ұғыну қиын. Алайда, біздің өндірілген мұнайды скважинадан бастап тұтынушыға дейін жылытып жеткізу шешіміміз жүзеге асқанда, пластика еріктен тыс эссер сту қажеттілігі туындады, алайда, егер мұндай температура парафин пластика кристалданып, оның тесіктерін бітей бастаса өндірістік көкжиекке техникалық суды қалай айдайсыз?

Бұл проблеманы оңтайлы шешу жолдары ізделе бастады. Айтпақшы, бұл орайда, біздің институттың сол кезде-ақ мұнай құрамды пласттарға жылулық ықпал етуді жобалаудың әртүрлі тәжірибесін жинақтағанын тілге тиек ете кетейік. 1968 жылдың өзінде-ақ жобалардың бас инженері **Владимир Дмитриевич Кононов** Кеңкияк кенорыны үшін отандық ППГУ – 4/120 құрылғысымен де, импорттық «Такума» кондырғысымен де қабатқа бу айдаудың құжаттамасын дайындап, ел масштабындағы осы сала пионерлері қатарынан табылған болатын. Владимир Дмитриевич кеңірек әңгімелеуге тұратын адам. Сирек кездесетін жан, соғысты да көрген. Мұнай саласындағы жұмысын 1935 жылы Гурьев мұнай техникумын бітіре салып бастаған. «Ембімұнай» трестінің құрылыс конторасының жобалау бөлімінде еңбек жолы басталған. Ал, қырық бірінші жылы репродукторлар қайғылы хабар айтқанда, отан қорғаушылар сапынан Владимир Кононов та табылды. Солдат батыл шайқасты. Ал, Батыс майдандағы ұрыстардың қандай қанқұйлы болғанын ешкімге айтудың қажеті жоқ. Перманентті, бітіп болмас

стов.

Все годы истории института- это постоянный поиск новых и рациональных решений. Каждое новое месторождений, каждый объект ставили новые проблемы и задачи. Например, нефти месторождений Узень и Жетыбай содержали такую большую долю парафинов, что застывали при температуре, превышающей плюс 30⁰С.

Нам, сегодняшним, прекрасно осведомленным о уже многолетнем действии нефтепроводов с подогревом, трудно понять грандиозность задачи и критичность ситуации, в которой оказались главный инженер проектов **Г.Н. Лобиков** со своими товарищами – специалистами. Но даже, когда наши решение в том, чтобы на всем протяжении от скважины до потребителя подогревать добытую продукцию, возникла необходимость принудительного воздействия на пласт, а как можно закачивать в продуктивные горизонты техническую воду, если при такой температуре парафин начнет кристаллизироваться в пласте и закупоривать его поры? Начались поиски оптимального решения и этой проблемы. Кстати, необходимо отметить, что к тому времени наш институт уже располагал серьезным разнообразным опытом проектирования теплового воздействия на нефтесодержащие пласты. Главный инженер проектов **Владимир Дмитриевич Кононов** еще в 1968 году для месторождения Кеңкияк разработал документацию по подаче в пласт пара как отечественными установками типа ППГУ - 4/120, так и импортными типа «Такума» войдя в число пионеров даже в масштабе страны. Владимир Дмитриевич достоин более подробного упоминания. Человек незаурядный, прошедший войну. А работу в нефтяной отрасли начал в 1935-м, после оконча-

ұрыс, алайда, ең қиын сокканы - осындай қиян-кескі ұрыстан кейін шегіну. Шабуыл, жеңістер, тұтастай алғанда Ұлы Жеңіс – мұның бәрі кейіннен. Ал ол, ауыр жаракаттан кейін, мүгедек болса да, елге көмектесу үшін, скважиналар тезірек мұнай беруі үшін, майдандағы әскери техника тезірек жанар-жағар май алуы үшін екі адамның орнына қызмет қылды. Аға техник-конструктор болып бастаған ол бөлім бастығына дейін өсті. Үлкейе келе Губкин атындағы мұнай институтының сырттай оқу курсының тәмамдады. Оны «Ерен еңбегі үшін» медаліне ұсынған кезде Қазақстан компартиясының қалалық комитетінің хатшысы Е.Таскынбаев пен еңбекші депутаттар қалалық кеңесінің төрағасы И.Пустохайлов ол туралы былай жазған еді.

«В.Д. Кононов үлкен еңбексүйгіштігімен, өз-өзіне және қоластындағыларға деген талапшылдығымен ерекшеленеді, өзінің практикалық тәжірибесін жас мамандарға беру еш жалыққан емес. Қоғамдық өмірге белсенді қатысты және қатысуда: «Гипроказнефть» жергілікті комитетінің және партбюро құрамына бірнеше рет сайланды. Ұжымда үлкен беделге ие, 1961 жылы жобалаушылармен қалалық Кеңес депутаттығына ұсынылды.

Жылу - техникалық бөлімге басшылық еткен В.Д. Кононов Оңтүстік Маңғышлақ мұнай кен орындарындағы да, мұнайлы Ембі кәсіпшіліктеріндегі де кәсіпшілік құрылысының барлық негізгі нысандарының жобаларын дайындауды (уақытылы әрі жоғарғы сапалы) қамтамасыз етті.»

1974 жылы жобалардың бас инженері **В.С. Паламарчуктың** жетекшілігімен «Ыстық теңіз суын айдау мақсатында Өзен кенорынының жайластыру ны-

ния Гурьевского нефтяного техникума. Начиная еще в проектно-строительном отделе строительной конторы треста «Эмбанефть» А когда в сорок первом, в сорок памятном году прокричали репродукторы беду, на защиту Отечества встал и Владимир Кононов. Храбро сражался солдат. А какими тяжелыми были бои на Западном фронте, никому не надо рассказывать. Бой по сути перманентный, не прекращающийся, но больше всего терзало душу то, что после таких изнурительных боев отступали. Это уже после были и наступление, и победы, вылившиеся в одну Великую Победу. А он, получив инвалидность, после тяжелого ранения, смог только тем помогать стране, что работал за двоих, чтобы скорее начали давать нефть скважину, чтобы больше горючего для боевой техники получал фронт. Начав со старшего техника-конструктора вырос до начальника отдела Уже в зрелом возрасте закончил заочный курс нефтяного института имени Губкина. Вот что пишут о нем в представлении на награду- медаль «За трудовое отличие» секретарь горкома Компартии Казахстана Е.Таскынбаев и председатель городского совета депутатов трудящихся И.Пустохайлов. « В.Д.Кононов отличается большим трудолюбием, требовательностью к себе и подчиненным, передает свой большой опыт практической работы молодым специалистам. Принимал и принимает самое активное участие в общественной жизни : неоднократно избирался в состав партбюро и местного комитета « Гипроказнефти». Пользуется огромным авторитетом в коллективе, в 1961 году был выдвинут проектировщиками в депутаты городского Совета

Возглавляя теплотехнический отдел, В.Д.Кононов обеспечил подготовку (вовремя и с высоким качеством)

сандары және желілерін қайта жасау» жобасы жасакталды. Алайда, өнеркәсіп сәйкесті қондырғыларды шығаруды игерсе алмады. 1975 жылы ұтылысты, бірақ, жүзеге асуы мүмкін жалғыз, екінші нұсканы – ұнғы ернеулерінде ПТ пештері арқылы теңіз суын 70-80° дейін жылытуды – жасап шығаруға тура келді.

1989 жылы осы алаңда жобалардың бас инженері **Г.С.Ахмедов** жаңа тәжірибелік-өндірістік блоктық УБВ -30 су ысыту қондырғысын жобалады, ол бұрынғы пайдаланылып жүрген құрылғылардың бәрімен салыстырғанда да отындық газ бен электр қуатын үнемдеуді қамтамасыз ететін. Техникалық суды ысытудың тиімді тәсілдерін іздеу әлі күнге жалғасып келеді.

Манғышлақ кен орнын игеру процесінде біздің институттың ғылыми бөлімінің көмегімен жобалаушы мамандар мен пайдаланушылар **ұнғылардың көптеп қатарға қосылуы жағдайында мұнай өнімдерін өндірудің газлифтілік әлісін пайдаланудың мақсатқа лайықтылығы мен тиімділігі туралы тұжырымға келді.** Ол Өзен кен орнында енгізілді. Бұл міндетті шешу Жетібай кен орнында анағұрлым күрделірек болып шықты. Газлифтіні пайдаланғаннан кейін оны Жетібайдан ҚазГӨЗ-ға жеткізу үшін газдың қысымы жетпей қалды. Енді газды қысыммен сығу керек болды, бұлорайда мамандар жобаның бас инженері **Николай Григорьевич Марушевтің** және жас инженер **Александр Михайлович Мартыновтың** жетекшілігімен жұмыс жасады, алайда А.Нысанғалиевтің еске алғанындай, біздің жобалаушылардың шығармашылық тапқырлықтары күткендегідей нәтиже бермеді. Салынған газлифті станциясы КС-550

просектов для всех основных объектов промстройительства, как на нефтяных месторождениях Южного Мангышлака, так и на промыслах нефтяной Эмбы.»

В 1974 году под руководством главного инженера проектов **В.С. Паламарчука**, был разработан проект «Реконструкция сетей и объектов обустройства месторождения Узень для закачки горячей морской воды». Однако, промышленность не смогла освоить производство соответствующих установок. Пришлось в 1975 году разработать проигрышный, но единственно возможный для реализации, второй вариант - с подогревом морской воды до температуры 70 - 80°С на устьях скважин печами ПТ.

В 1989 году на этой же площадке главный инженер проектов **Г.С. Ахмедов** запроектировал новую опытно - промышленную блочную водогрейную установку УБВ - 30, которая обеспечивает экономию топливного газа и электроэнергии в сравнении со всеми ранее использовавшимися. Поиск эффективных способов нагрева технической воды идет до настоящего времени.

В процессе освоения месторождений Мангышлака с помощью научной части нашего института специалисты - проектировщики и эксплуатационники - пришли к выводу о **целесообразности и эффективности использования при больших дебитах скважин газлифтного способа добычи нефтепромысловой продукции.** Он был внедрен на месторождении Узень. Намного сложнее оказалось решение этой задачи на месторождении Жетыбай. Давления газа после газлифтного использования не хватало, чтобы доставить его из Жетыбая на Каз.ГПЗ. Необходимо было компрессирование, над чем и работали специалисты под руководством главного инженера проекта **Николая Григорье-**

компрессорының жетілмегендігінен, заводтық ақауының әсерінен одан сайын қиындық туғызып, үміт ақталмады.

Маңғышлақ мұнайшыларды осындай қиын сынаққа салды. Осындай күн сайын кездесіп отырған проблемалар Мұнай өнеркәсібінің министрі В.Д.Шашиннің Өзен кен орнын жоғары тұтқырлықты және парафинді кен орындарының мұнай беруін көтерудің барлық жаңа физикалық-химиялық әдістерін сынау алаңына пайдалану туралы шешім қабылдауына итермеледі.

«Бұл біздің жобалаушылар үшін белгісіздік әлемі болды, - деп жазады А.Нысанғалиев, - қысқа мерзімде, қиын жағдайда бар ақыл-ойды жұмсап мақсатқа жедел қолжеткізу талап етілді. Ақыр соңында алға қойылған міндетті біз

орындадық, саланы барлық жоспарланған тәжірибелік-өндірістік эксперименттердің іс жүзіндегі бағалану нәтижесімен қамтамасыз еттік.

Біздің институт ұжымның екінші тынысының ашылуы алпысыншы жылдардың аяғында Илья Николаевич Дрогин директорлыққа тағайындалған кезінде болды, онымен бірге Миннефтепромның «Гипростокнефть» бас институтынан бізге жетекші мамандардың үлкен тобы келді.»

Бұл «десант» өте қажет кезінде, дер шағында келген еді. өйткені: біріншіден, ұжымды мұнай өнеркәсібі

вичи Марушева и молодого инженера Александра Михайловича Мартынова, но, как вспоминает А.Нысанғалиев, взлет творчества наших проектировщиков, не дал ожидаемого эффекта. Построенная газлифтная станция, из-за несовершенства компрессоров КС - 550, усугубленного заводским браком, не оправдала возложенных на нее надежд.

Так сурово экзаменовал нефтяников Мангышлак. И вот такое множество ежедневно и ежечасно возникающих проблем и подвигло Министра нефтяной

промышленности В.Д. Шашина принять решение о использовании месторождения Узень, как промышленного полигона для опробования всех новых физико - химических методов повышения нефтеотдачи месторождений высоковязких парафинистых нефтей.

«Это была страна неизвестности для наших проектировщиков, пишет А.Нысанғалиев, - которую требовалось постичь максимальным напряжением ума в не очень-то льготные сроки. Но в конце - концов поставленную задачу мы выполнили, обеспечив отрасль практическими результатами оценки всех планировавшихся опытно - промышленных экспериментов.

«Это была страна неизвестности для наших проектировщиков, пишет А.Нысанғалиев, - которую требовалось постичь максимальным напряжением ума в не очень-то льготные сроки. Но в конце - концов поставленную задачу мы выполнили, обеспечив отрасль практическими результатами оценки всех планировавшихся опытно - промышленных экспериментов.

Второе дыхание коллектив нашего института получил в конце шести-

саласындағы ғылыми-техникалық прогрестің алдыңғы шебінс қайта бағдарлау талап етілді; екіншіден, жобалаушылардың негізгі, көзделіп отырған жобалау шешімдерінің техникалық-экономикалық негіздерін менгеру қажеттілігі алдыңғы кезекке шықты; үшіншіден, жоғарыда аталған принциптер бойынша Жетібай секілді үлкен де күрделі кен орнының жеделдетілген кешенді талдамасы талап етілді. Ал бұл кездері Маңғышлақтың жағалау аймағында жеңіл мұнайлы және бұрын болмаған газ факторымен (тоннасына 700-900 қалыпты текше метрге дейін) Солтүстік Ракуша кен орны ашылып жатыр еді. Келген мамандар, «Гипростокнефть» институтының көмегіне сүйене отырып, қажетті жобалау құжаттарын жасап шығарды. **Айтқандай, бұл проблеманы шешудің арнайы әзірленген әдісімен талап етілген қажетті күрделі есептеулерді орындауға қуатты электронды-есептегіш машинаны пайдаланудың алғашқы тәжірибесі болды.**

Иә, тағы бір проблема: Маңғышлақ тек мұнайға ғана емес, табиғи газға да бай болатын. Ал институт мамандарының газ кен орындарын жайластыру тәжірибесі жоқ еді. Тағы да Гурьевтік жобалаушылардың шығармашылық қабілеттері «іске қосыла» бастады. Мамандандырылған институттардың тәжірибесін жедел оқып-үйреніп, **Галина Дмитриевна Костина** сол кездегі ең алдыңғы қатарлы газдың төменгі температурадағы окшаулану технологиясын пайдалана отырып, Тенге кенішінің табиғи газын жинау мен даярлау жобасын жасады.

Маңғышлақты игеру барысында көптеген тосын жайлар болды, соның ішінде топырақ қабатының «тосын сыйы» да бар. Олардың үстіңгі

десятих годов с назначением директором Ильи Николаевича Дрогина, вместе с которым из головного института Миннефтепрома «Гипростокнефть» к нам пришла большая группа ведущих специалистов».

Этот «десант» был очень своевременным, поскольку: во - первых, требовалась переориентация коллектива на передовые рубежи научно - технического прогресса в нефтяной промышленности; во - вторых, на первый план выдвигалась необходимость освоения проектировщиками технико - экономического обоснования основных, намечавшихся проектных решений; в - третьих, требовалась ускоренная комплексная разработка на вышеизложенных принципах такого большого и сложного месторождения, как Жетыбай. А к этому времени в прибрежной зоне Мангышлака было открыто Северо - Ракушечное месторождение с легкими нефтями и небывало большим газовым фактором (до 700-900 нормальных метров кубических на тонну). Прибывшие специалисты, опираясь на помощь института «Гипростокнефть», разработали необходимую проектную документацию. **Кстати, это был и первый опыт использования мощной электронно - вычислительной машины для выполнения необходимых сложных расчетов, диктовавшихся специально подготовленной методикой решения проблемы.**

Да, это еще одна проблема: Мангышлак был богат не только нефтью, но и природным газом. А опыта проектирования обустройства газовых месторождений у специалистов института не было. И снова стали «включаться» и проявляться творческие способности гурьевских проектантов. Оперативно изучив опыт специализированных институтов, **Галина Дмитриевна Кости-**

жағы гипс кабаттарымен толы. Үстірт жағдайында, климаттың құрғақтығынан мұндай топырақ жылдың көп мезгілінде беріктігі жағынан тасқа тең. Алайда ылғал тиген кезде (жұмыс кезінде бұл болмай тұрмайды) гипс өзінің беріктік сипатын күрт жоғалтып, отырғыза бастайды, оның үстіне айтарлықтай бетон мен металдың жауы. Мұны міндетті түрде ескеру керек еді. Жобалаушылар ескерді, ал құрылысшылар институттың ғимарат пен құрылғылар іргетасының астынан міндетті түрде шұңқырлар мен орлар қазып, оны матеріктік тас-ракушаға дейін жеткізу туралы талаптарын ОРЫНДАМАДЫ, сондай-ақ олар жобалау құжаттарында көрсетілген жерасты бетон конструкцияларындағы цемент құрамы бойынша берілген ұсыныстарды елемеді және жаппай орындамады. Нәтижесінде сонан кейінгі жылдары әсіресе Жаңа Өзен қаласының тұрғын ғимараттары отырып, және іргетастары үгітіле бастады. Өзабыройларын ойлап, құрылысшылар институтқа қатты шабуыл жасады, олардың жобалау шешімдері сауатсыз деп айыптады. Мұндай әділетсіз жаладан, негізсіз күдіктен ұжымды арашалау құрылыс бөлімінің бастығы **Юрий Ильич Митрохин** мен инженерлік іздестіру бөлімінің бастығы **Рудольф Александрович Кохқа** және Маңғышлақты игерудің бастапқы кезеңінде біздің институтты басқарған директор **Алексей Дмитриевич Рыжевскийге** оңай болған жоқ, өлшеусіз еңбек жұмсалып, жүйкеге күш түсті.

Бұл жерде сәл шегініс жасаймыз, соғыс ардагері Митрохин туралы бірер лебіз білдірмей болмас. Өйткені осы кітапты дайындау барысында кіммен сөйлесем де ол туралы тек жақсы пікірлер естідім, шығармашылық қарымы жоғары маман ретінде өз ал-

на разработала проект сбора и подготовки природного газа месторождения Тенге с использованием самой передовой по тем временам технологии низкотемпературной сепарации газа.

Освоение Мангышлака сопровождалось многими сюрпризами, в том числе и сюрпризами грунтов. Их верхние слои насыщены прослойками гипса. В условиях плато Устюрт, в связи с сухостью климата такой грунт большую часть времени в течение года по прочности равноценен каменистому. Но при увлажнении (которое неизбежно при разработке) гипс резко теряет свои прочностные характеристики и проявляет просадочные свойства, кроме того, становится весьма агрессивным по отношению к бетону и металлу. Это нужно было обязательно учитывать. И проектанты учитывали, а вот строители НЕ соблюдали требования института об обязательном рытье котлованов и траншей под фундаменты зданий и сооружений до материкового камня - ракушечника, а также ими игнорировались и не выполнялись в массовом порядке рекомендации по составу цемента в подземных бетонных конструкциях, указывавшиеся в проектной документации. А в итоге в ближайшие последующие годы, особенно в жилых зданиях города Новый Узень, начали проседать и рассыпаться фундаменты. Спасая честь мундира, строители повели мощную атаку на институт, обвиняя его в безграмотности проектных решений. Колоссальных усилий и нервного напряжения стоило начальникам строительного отдела **Юрию Ильичу Митрохину** и инженерно - изыскательского **Рудольфу Александровичу Коху** и **Алексею Дмитриевичу Рыжевскому** - директору, возглавлявшему наш институт в начальный период освоения Мангышлака.

дына, сонымен қатар өте қайырымды, камкор азамат ретінде де... Полтава инженерлік-құрылыс институтын бітіргеннен соң 1949 жылы ол «Ембімұнайжобалау» кеңсесіне келді, топ басқарды, Жобаның бас инженері болды. Ал 1959 жылдан бастап 22 жыл бойы құрылыс бөлімін басқарды.

Юрий Ильич жоғары білікті инженер және басшы болды. Облыс орталығындағы «Авангард» тұрғын ауданындағы аурухана кешені, «Юность» (қазіргі «Бейбарыс») кинотеатры, политехникалық техникум, мұнай және газ институты ғимараттары секілді маңызды нысандарды, Жаңа Өзенде, Жетібайда, Индерде, Кұлсарыда бірқатар мектептер, балабақшалар мен тұрғын үйлер нысандарын жобалауға белсене қатысты.

Бұл жылдары ол өзін қызметіне адал, ынталы және орындаушылық қабілеті жоғары адам ретінде көрсетті. Жұмыстағы ұқыптылық пен өнімінің сапалылығы оның айырықша қасиеттері болып табылады, - деп жазады мінездемесінде «Ембімұнайжобалау» кеңсесінің басқарушысы В.Семенюк пен партия ұйымының хатшысы А.Костин. Шығармашылық және мүлтіксіз еңбегі үшін 1952 жылдың өзінде-ақ ол жобаның бас инженері болып тағайындалады. Жалпы, адам мінсіз қызмет жасайды, нысандарды сапалы жобалайды, құжаттамаларды мерзімінен бұрын тапсырады. Сондықтан да алғыстармен, сыйақы беру туралы бұйрықтармен қатар оның тұсынан ескерту және «Көптің талқысына салу» секілді жазбаларды көргенде таң қалғанымыз содан. Не үшін? Жаны ашығыштығы үшін екен... Институт қызметкерлері Ю.И.Митрохинді жаны жұмсақ, қайырымды, елгезек адам ретінде, қиын кезде қашан да жолдасына иығын

, чтобы защитить коллектив от этого несправедливого подозрения.

Тут немножко сделаем отступление, чтобы высказать несколько добрых слов в адрес ветерана войны Митрохина. Потому что от каждого, с кем пришлось беседовать при подготовке этой книги слышались похвалы в его адрес, как о специалисте, и не только как о творческом, но еще и очень добром, заботливом человеке... После окончания Полтавского инженерно - строительного института в 1949 году он пришел в контору «Эмбанефтепроект», заведовал группой, был ГИПом. А с 1959 года в течение 22-х лет работал начальником строительного отдела.

Юрий Ильич был высококвалифицированным инженером и руководителем, активно участвовал в проектировании таких важных объектов как больничный комплекс в микрорайоне «Авангард» областного центра, кинотеатра «Юность» (ныне «Бейбарыс»), здания политехнического техникума, института нефти и газа, ряда школ, детсадов и жилых домов в Новом Узене, Жетыбае, Индере, Кульсары.

«Показал себя за эти годы добросовестным, инициативным и исполнительным человеком. Аккуратность в работе и высокое качество выпускаемой продукции являются его отличительной чертой,- пишут в характеристике управляющий конторой «Эмбанефтепроект» В.Семенюк и секретарь парторганизации А.Костин. Именно за творческую и безупречную работу уже в 1952-м он назначается главным инженером проекта. В общем работает человек безупречно, объекты проектирует с качеством, документацию сдает досрочно. И тем удивительнее видеть рядом с благодарностями, приказами о премиях предупреждения и «Поставить на вид» . За

тосатын аккөңіл азамағ ретінде есте сақтаған.

Инженер Р.Ибрагимов кішкене артық кетіп, жұмыстан кетіп қалғанын білсе де, бұл фактіні жария етпеген, талантты инженер, институтқа атак-абырой әкелген теңдесі жоқ жобалардың авторының сінірген еңбегін бір рет тәртіп бұзуы жокқа шығармас деп ойлаған тәрізді. Алайда директор В.Семенюк бұлай деп санамаған, ол тәртіп сақтауды барлығынан бірдей талап ететін. Р.Ибрагимовке бұл күнді жұмыстан себепсіз қалған деп есептеп, сөгіс берген (сондай ақылды адамға!), ал Митрохинге – ескерту. Әріптестерінің айтуына карағанда, Митрохин бәрібір өзінің пікірінде қалған секілді – кейде адамның кінәсін кешіруге болады деген... Немесе мынадай факт. Машинадағы лента ескі болғандықтан, машинистка құжаттаманы анық баса алмаған, түптеген кезде де беттер көңілдегідей ұқыпты кесілмеген. Осындай келеңсіздікті Митрохин кешіргенімен, басшылық бір томдық құжаттаманы жарамсыз деп таныды, нәтижесінде машинистка ескерту берілді, ал оны бөлім басшысы ретінде көптің талқысына салды.

Бұл факт бойынша тұжырым жасалып, шара қабылданғанын атап айтқым келеді. Міне, аталмыш фактіден басқарушының міндетін атқарушы М.Штопоров қандай қорытынды шығарып, бұйрыққа міндет етіп қояды: «Хатшы С.В.Петров пен көшіру кабинетінің меңгерушісі Крупнов С.Г. жолдасқа қағазкесуді арнайы қағазкесуші машинада форматы қатаң сақталып және кесуге жіберілу рұқсатымен жүзеге асыруды міндеттеймін. Машинисткаларды толтыру шегі корсетілген формат үлгісімен жабдықтап, материалдар түптеуге дайындалғанда парақтарды ке-

что? Оказывается за доброту душевную. Сотрудники института помнят Ю.И. Митрохина, как исключительно мягкого, доброго и чуткого человека, всегда готового в трудную минуту подставить плечо своим коллегам.

Зная о том, что инженер Р.Ибрагимов, несколько перебрав, ушел с работы, он не предал этот факт огласке, полагая, что вклад талантливейшего инженера, автора многих уникальных, принесших институту славу проектов намного «перекрывает» одно нарушение дисциплины. Однако директор В.Семенюк так не посчитал, он требовал от всех безукоризненного соблюдения дисциплины. Р.Ибрагимову этот день сочли прогулом, объявили выговор (такой светлой голове!), а Митрохину – замечание. Мне кажется, что Митрохин, судя по отзывам коллег, все равно остался при своем мнении, что человеку иногда можно простить грех. Или вот такой факт. По причине старой ленты на машинке машинисткой была недостаточно четко отпечатана документация, и недостаточно аккуратно были обрезаны страницы при переплете. Вот за такую неряшливость, которую Митрохин простил, руководством был забракован том документации, в итоге получила замечание машинистка, а ему, как начальнику отдела поставили на вид.

Хотелось бы подчеркнуть, что по этому факту были сделаны выводы и приняты меры. Вот какие задачи, сделав из факта выводы, ставит в приказе и.о. управляющего М.Штопоров «Обязываю секретаря С.В.Петрову и зав. копировальным кабинетом тов. Крупнову С.Г. организовать резку бумаги на бумагорезательной машине строго по формату и с допусками на обрезку. Снабдить машинисток эталоном форматки с указанием границ заполнения

скен кезде мәтінге нұқсан келмейтіндей етіп беттестірілсін.» Біреу мұны казымырлық пен үстірттік дер. Ал тағы біреу жоғары жауапкершілік пен кез келген ұсақ-түйекке аса зор талап қойылу себебін ұжым беделіне нұқсан келмеуі үшін деп түсінуі мүмкін. Қайтсе де олар үшін маңызы зор ұжымдық рух осылай тұды. Әрбір адам қиындықты өйне қабылдап, ортақ іске молырақ үлес қосуға асықты.

Алпысыншы жылдары жобалау-ізвестіру жұмысы көлемінің өсу қарқыны жобалау өнімін көбейту көлемінің сәйкесті ұлғаю қажеттілігін туғызды. Қолда бар ескірген СКА жарықпен көшіру аппаратының көмегімен бұл міндет жүзеге аса алмайтын еді.

Бұл кезде жасактау бөліміне бастық болып **Борис Алексеевич Матвеев** тағайындалды. Бұл адам туралы міндетті түрде аз да болса айта кету керек. Ол көптеген ұжымның тарихы мен мерейгерлік датасына нағыз тікелей қатысы бар адам. Соғыс ардагері, Кулибиндер деп аталатындардан. Майданда шыныққан дағдылары да көмектеседі. Оның әскери өмірбаяны солдат өмірінің аңыздарынан тұратын жинаққа ұқсайды. Алайда бұл құжаттармен дәлелденген шындық. Ол Курск доғасындағы ұрыста (химик барлаушы болып жүріп) химиялық қарудың екі қоймасын тауып, жоюды ұйымдастырды. (химиялық соғыстың алдын алды деуге болады). Ол жалғыз өзі айламен фашист солдаттарының нысанды күзететін тұтас тобын қолға түсіріп тұтқынға алды, Жене қарсаңында ғажайыптын күшімен рейхканцелерияға тап болып, бағаты наран коллекциясы сақталған қойманы тапты, бұл шараптарды кейін Жуков өзінің әріптестеріне одақтастарға конференцияда сыйлады.

се, при подготовке материалов к переплету подбирать и складывать листы таким образом, чтобы при обрезке не срезался текст». Кто-то скажет- придирки и формализм. А кто-то увидит здесь высокую ответственность за имидж родного коллектива, огромную требовательность к любой мелочи, которую может ударить по его авторитету. Так рождалось чувство коллективизма, которое очень важно. Тогда каждый спешит подставить плечо под больший груз и привести больше в общий успех.

В шестидесятых годах большие темпы роста объема проектно - изыскательских работ вызывали необходимость соответствующего увеличения объема размножения проектной продукции. При помощи

и м е в - ш е г о с я у с т а - р е в ш е г о с в е т о - к о п и - р о в а л ь - н о г о а п п а р а - т а С К А т а к а я з а д а ч а б ы л а н е - в ы п о л - н и м а .

В это время начальником отдела оформления был назначен **Борис Алексеевич Матвеев**. Об этом человеку нужно обязательно рассказать хотя бы немного. Он имеет самое непосредственное отношение к истории и юбилейным датам многих коллективов Ветеран войны, из тех, кого называют Кулибиными. Да еще фронтовая сме-

Кез келген істе ол батылдык танытады, дұрыс жолын табады. Өлкемізге келгені, ол облысымыздың 50 жылдардан бергі барлық тарихын пленкаға түсірген фотожылнамашы ретінде жақсы танымал. «Атыраубалыкпен», Химзаводпен, «Қазмұнайгазбарлаумен» тығыз байланыста болды, есте қалардай игі істерімен «із қалдырмаған» жері жоқ. Институтта оның келуімен жобалау құжаттамаларының мұрағатта сақтау үшін түпнұсқаларын және құрылысқа беру үшін көшірмелерін дайындауды жеңілдету мен жеделдету жолдарын іздестіру басталды. Ол «Эра» және «РЭМ-600» үлгісіндегі жаңа электрографикалық аппараттарды сатып алып, менгеруге тәуекел етті. Жасақтау бөлімі табиғи психологиялық күмәнін, институт мамандарының жұмбақ жаңа техникаға сенімсіздігін жеңіп, қысқа мерзім ішінде онымен жұмыс жасау технологиясын менгерді.

Бұл алғашқы қиын «балалық» қадам болашақта өндіріске «Ромайор», «Ксерокс» және басқалары сияқты жаңа аппараттарды анағұрлым үлкен сеніммен енгізуге, тұтастай алғанда институт бойынша еңбек өнімділігі деңгейін көтеруде секіріс жасауға және жобалау құжаттамасының үнемі өсіп келе жатқан көлемін оның сапасын айтарлықтай жақсартып отырып жасақтауды толығымен қамтамасыз етуге мүмкіндік берді. Бұл орайда ерлі-зайыпты Крупновтар өздерін ұқыпты және шығармашылық қызметкерлер ретінде көрсетті. Айтқандай, отбасымен жұмыс жасау институтта қолдау тапқан дәстүрлердің бірі. Еңбекте де, үйде де ортақ мүдделер адамдарды жақындастыра түседі. Міне, Лидия Васильевна Магвеева да институтқа ерімен бірге келіп, бұл жерден зейнеткерлікке шыққанша кеткен жоқ. Ол техникалық

қалпақ көмектеседі. Его военная биография похожа на сборник солдатских баек. Но это факты - подтвержденные документами. Именно он в боях на Курской дуге (будучи разведчиком-химиком) обнаружил и организовал ликвидацию двух складов химического оружия. (можно сказать, предотвратил химическую войну. Он один хитростью взял в плен целую группу фашистских солдат, несших охрану объектов, уже накануне Победы, попав каким-то чудом в рейхсканцелярию обнаружил склад, где хранилась коллекция ценных вин, этим вином потом Жуков угощал своих коллег - союзников на конференции. В любом деле он проявит сметку, найдет правильный выход. В области он хорошо известен как фотохроникер, запечатлевший на пленку всю историю области с 50-го, когда он оказался в этих краях. А начал он с огромной работы по восстановлению железнодорожного парка и техники. В дальнейшем тесно сотрудничал с «Атыраубалыком», химзаводом, «Казнефтегазразведкой» и везде «наследил» очень по-доброму. С его приходом в институт начались поиски путей облегчения и ускорения изготовления подлинников проектной документации для хранения в архиве и копий для строек. Он взял на себя риск и смелость приобретения и освоения новых электрографических аппаратов типа «Эра» и «РЭМ-600». Отдел оформления смог преодолеть естественный психологический барьер сомнений и недоверия к этой загадочной новой технике специалистов института, в кратчайший срок освоить технологию работы на ней.

Этот первый трудный «детский» шаг позволил в дальнейшем с гораздо большей уверенностью внедрить в производство такие новые аппараты, как «Ромайор», «Ксерокс» и другие, осуществить

кітапханада жұмыс жасады. Шынын айтқанда өзгенің шаруашылығын менгеріп кету оңай емес. «Бұл кітапхана тек талап етілген құжаттарды беріп қана қойған жоқ, ол орнының саны, бағытталуы, сметалық құны бойынша тапсырысшының көңілінен шығатындай типтік жобаны таңдауы тиіс болатын

соған сәйкес материалдар пайдаланылды, - деп еске алады ол, - Біз құрылыс каталогтарын жаздырып алатынбыз, жедел ақпаратты зерттедік. Және бәрін егжей-тегжейін, шын мәнінде, басымызда сақтадық. Егер бірден өзгерсе, ауысса, біз сол бойда ЖБИ-ді сол бойда хабар-

дар етіп отырдық, мәселен, жабынның сопақша блоктары өзгертілді, енді басқа сериялары шығарыла бастайды. Немесе мынадай ескерту беріледі: алты айлық мерзім ішінде әлдебір деталь өндірістен алынып тасталады. Тағы да біздің жобалаушыларымызға ескертеміз, жобаны бекітіп үлгере ме, аталмыш детальға тапсырыс бере ме, жоқ па - әлде басқасына бағыт ұстау керек пе - соны есепке алулары үшін. Немесе ЖБИ келіп тапсырысшыға басқа шешім қажет екенін айтады, үй қалқанды, кірпіштен (бұл әсіресе жеке тапсырыстарға қатысты болып келетін). Мен кітапханаға терезенің, есіктің, т.б. таңдалған тетіктерін көрсете отырып, сұрау жолдаймын. Ал мәлімет келген кезде, оны бөлімдерге жіберемін. Герман Константинович Жигалиннің өзінің ниет еткен жобасына сәйкес келетін

рывок в повышении в целом по институту уровня производительности труда и полностью обеспечить оформлением постоянно возрастающий объем проектной документации со значительным улучшением ее качества. Здесь показали себя исполнительными и творческими сотрудниками супруги Крупновы. Кста-

ти семейственность, в институте весьма приветствовалась. Общие интересы и в трудовой сфере, и дома, естественно, сближали. Вот и Лидия Васильевна Матвеева, придя в институт вместе с мужем, не ушла отсюда до самой пенсии. Она работала в технической библиотеке. Поистине, трудно разобраться в чужом хозяйстве. Эта библиотека не просто выдавала требуемые документы, она должна была подобрать такой типовой проект, который соответствовал бы по количеству мест, по назначению, по сметной стоимости, которая устраивала заказчика - в соответствии с этим и материалы использовались. Мы выписывали строительные каталоги, изучали оперативную информацию. И всю детализировку, по сути, держали в голове. Если что-то отменялось, за-

конструкциясына тетіктерді қалай талғаммен және әбден іздегені есімде, және олардың бағасы қолайлы болуына тырысты. Өте ыждағатты адам болатын. Ал Рустем Ибрагимов болса, керісінше, жобаның бүге-шігесін тез аңғарып, сәйкесті нәрсені шапшаң тандайтын, және сол жедел тандауы мүлт кеткенін көрген емеспіз.

Мұнайшылар поселкелері жайластырылған кезде хат алмасу, нақтылау көп болды, бізге бәрінен де украиндық үйлердің сериясы қолайлы болды. Олар біздің жерімізге қатты отырып кетпейтін. Балабақша сала ма – қарайсын, қандай балалар аланы сәйкес келеді, телімнің көлемі қандай. Тағы сол секілді. Ақыр сонында, бәрі нақтыланды, таңдалды, сұраныстар жолдаймын, сойтіп төлем қағазымен қоса көп күттірген «сәлемдеме»

(посылка) де келіп жетеді. Бұл айтуға ғана оңай, олардың қажетті құжаттама мен сызбаларды жинақтаған қандай зор, ауыр альбомдар екенін көрсеніз. Сосын машинисткалар мен көшірме жасаушылардың қызу жұмыстары басталады, өйткені бұлардың бәрі қолда бес-алты данадан болуы тиіс қой. Байғұстардың мерзімінде тапсырып үлгеру үшін екі ауысыммен жұмыс жасайтындары өз алдына, тіпті түнімен отыратын кездері болған. Ал менің міндетіме машинкадан кейін барлық тол-

менялось, мы тут же информировали ГИПа, что такие, например, овальные блоки перекрытия, отменяются, начинается выпуск другой серии. Или давалось такое предупреждение, в течение шестимесячного срока та или иная деталь будет выведена из производства. Опять же предупреждаем наших проектантов, чтобы учли, успеют ли утвердить проект, заказать данную деталь или на другую ориентироваться надо.

Или ГИП подходит и говорит, что заказчику требуется иного решения дом шитовой, кирпичный (это чаще касалось индивидуальных заказов). Я посылаю запросы в библиотеку с указанием желательной детализировки окон, дверей и т.д. А когда приходит информация, передаю её в

отделы. Помню, как скрупулезно и дотошно Герцен Константинович Жигалин подыскивал наиболее подходящие для его задумки конструкции, но старался, чтобы они еще и по сходной цене были. Очень был рачительный хозяин. Рустем Ибрагимов тот, напротив, с ходу улавливал тонкости проекта и выбирал для себя мгновенно именно то, что лучше всего потом и подходило.

Много было переписки, уточнений, когда обустроивались поселки нефтя-

тырмаларды санап, салыстыру кіретін – бәрі дәлме-дәл, ешқандай айырма болмауы тиіс, мұнысыз тіпті қауіп-қатердің ауылы алыс емес. Қазіргі техниканы көргенде еріксіз қызығасың, байланыс та, ақпарат алмасу да қаншалықты жеңілдеді десеніңші. Салыстыруға келмейді. Алайда біз өз ісімізді сүйдік. Әрқайсымыз да күшіміз бен шамамыз жеткенше өз қызметімізге сәйкес болуға тырыстық. Бір-бірімізді жоқтатпадық. Мысалы, Лидия Павловна Тунова, машбюроның менгерушісі демалысқа кетті ме – машинисткалардың арасында материал бөлуге бар ынтамен кірісіп кетем, әрі кімнің қандай бейімділігі барын бұрыннан-ақ біліп алғам. Мұрағатпен айналысу керек пе – мархабағ етіңіз. Ешкім де қоғамдық тапсырмалардан бас тартпайтын. Жергілікті комитетте өте бастамашыл да белсенді адамдар болатын. Баспасөзге жазылу керек пе – Раиса Ивановна Лошманова - біздің «штаттағы» қоғамдық таратушымыз демалыста ма - әңгімесі жоқ, мен айналыса салам. Қызыл кресті насихаттау ма, оқасы жоқ, жарна жинап, маркаларды сатып алуға жүгіріп кете берем. Әркім де осындай болды. Біз лауазым, дәреже бойынша бөлінбейтінбіз, бәріміз де бір ұжымның мүшелеріміз, мен олардың бәріне де мәңгі-бақи ризамын. Мені әлі күнге дейін ұмытпай, келіп тұратындарына, мерекелерде үнемі құттықтап жатқандарына алғысым шексіз.»

Жағалау белдеуіндегі мұнай және газ кеніштерін игеру теңіз суын желдің қуып әкелуінен аумақты октын-октын су басуынан да қиындық туғызғаны мәлім. Табиғаттың бұл кездейсоқ құбылыстары бір жағынан мұнай өндірісі нысандарын бұзып кету қаупін туғызса, екінші жағынан теңіз су айлағын мұнай өнімдерімен ластау қаупі де бар еді.

Бұл проблеманы инженерлік тұрғыдан шешу мақсатты бағытталған

ников, больше всего нам подошли дома украинской серии. Они не давали большой просадки на наших грунтах. Детсад строят - смотришь, какая подойдет детская площадка, какие размеры участка. И т.д. и т.п. Наконец, все уточнено, отобрано, посылаю заявки и наложенным платежом приходят долгожданные посылки. Это на словах легко, а надо было видеть, какие это были огромные тяжеленные альбомы с нужной документацией и чертежами. И сколько потом работы было машинисткам, копировальщикам, ведь надо было по пять-шесть экземпляров иметь. Бедняги, они не только по две смены, порой и ночами сидели, чтобы все успеть вовремя. А моей обязанностью было все закладки после машинки считать и сверить, чтобы не было никаких расхождений и неточностей - ведь это могло обернуться трагедией. Не скрою, что белая зависть берет от нынешней техники, насколько облегчилась и упростилась и связь, и обмен информацией. Просто несравнимо. Но мы любили свое дело. И старались соответствовать каждый в меру своих сил и возможностей. Подменяли друг друга. Например ушла в отпуск Лидия Павловна Тунова, зав.машбюро - с охотой займусь распределением материалов среди машинисток, тем более, что по счетке знала, кто на что способен. Архивом заняться – пожалуйста. Никто не отказывался от общественных поручений. В местком были люди очень инициативные и активные. Надо подписку проводить, а Раиса Ивановна Лошманова - наш «штатный» распространитель в отпуске - что за дело, я займусь. Красный Крест - вести, пожалуйста, собираю взносы, бегу покупаю марки. И так - каждый. Мы не делились по должностям, рангам, а были все члены одного коллектива, которому я навек

гидрометеорологиялық зерттеулер, жинақтау, жүйелендіру, мәліметтерді бағалау өте шектеулі және тұрақты жүзеге аспайтындығы себепті де төтенше қиындады. Мүмкін болатын болжамдарды жасау ісі мұнан да нашар еді.

Бұл қиын да маңызды міндетті шешуді сол 50 жылдардың өзінде-ақ институттың сол кездегі инженерлік іздестіру бөлімінің бастығы **Борис Артемович Топчевский** қолға алды. Терең білімі мен өзін өзі ақтаған инженерлік тәуекел гидрометеорологиялық және климатологиялық ақпараттардың төтенше аздығы, қандай да бір балама не үлгінің болмауы жағдайында, ол Терең Өзек және Прорва мұнай кен орындарын қоршаған бөгеттердің тұңғыш орындалған жобасы үшін тамаша гидрометсорологиялық негіздеме жасай білді.

Б.А.Топчевскийдің шешімі уақыт сынынан өтті.

1977 жылы институт Бозашы түбегінің мұнай кенішін игерудің жобалық құжаттамасын жасауға кірісті. Алға міндеттер қойылды: бұл аймақтың мұнай өндіру өндірісін дамытудың сенімді болжамдық бағасын беру және Миннефтепромның мамандандырылған институттарының және басқа салалардың жобалауларын үйлестіру. «Маңғышлақмұнай» бірлестігінің Бас директоры **Виталий Иосифович Тимонин** мен «ҚазГЗЖИмұнай» институтының сол кездегі директоры **Лев Васильевич Любенко** маңызды проблеманың оңтайлы шешіміне ғылымның зияткер потенциалын, жобалау мен өндірісті жұмылдыра білді.

Институттың құрылыс бөлімінде **Сергей Юльевич Ильиннің** орны ерекше еді, ол біраз уақыт инженерлік іздестіру бөлімінің бастығы болды.

благодарна. И который, спасибо, меня не забывает, постоянно поздравляют, посещают».

Освоение нефтяных и газовых месторождений в прибрежной полосе, как известно, затруднено из-за периодического затопления территории ветровыми нагонами морской воды. Эти проявления природной стихии с одной стороны угрожают разрушением нефтепромышленным объектам, а с другой - загрязнением нефтепромышленной продукцией акватории моря.

Инженерное решение этой проблемы чрезвычайно затруднено было тем, что целенаправленные гидрометеорологические исследования, сбор, систематизация, оценка данных выполнялись очень ограниченно и далеко не регулярно. Еще хуже обстояло дело с разработкой вероятных прогнозов.

За решение этой труднейшей и важнейшей задачи еще в 50-х годах взялся тогдашний начальник отдела инженерных изысканий института **Борис Артемович Топчевский**. Благодаря фундаментальным знаниям и оправдавшему себя инженерному риску в условиях чрезвычайной скудости гидрометеорологической и климатологической информации, отсутствия каких - либо аналогов и примеров, он сумел блестяще разработать гидрометеорологическое обоснование для впервые выполнявшихся проектов дамб, ограждающих нефтяные месторождения Терень - Узюк и Прорва. Решения Б.А. Топчевского выдержали проверку временем.

В 1977 году институт приступил к разработке проектной документации для освоения нефтяных месторождений полуострова Бузачи. Была поставлена задача: дать достоверную прогнозную оценку развития нефтедо-

Күнделікті нақты жобалау жұмыстарымен қатар, ал бұған Сергей Юльевич жоғары жауапкершілікпен қарайтын, ол әйтсе де ешқандай найыздармен олшенбейтін Батыс Қазақстан автожолының ұтымды келешек басжобасының схемасын жасауға зор көңіл бөлді. Бұл кісі жұмыс орнында түзету енгізілетін кезекші карта үнемі ілулі тұратын жалғыз жобаның бас инженері еді, онда көзделген, жобаланған, салынған жолдар белгіленіп отыратын, олардың неғұрлым онтайлы саналғандары, шешімдердің негіздері көрініс табатын.

С. Ю. Ильиннің сіңірген еңбегі сол, ол іс жүзінде бірінші болып автожол құрылысы барысында жерді қалпына келтіруді жобалаудың негізгі және бұған институттың барлық жетекші мамандарын үйретті.

Институтты мамандармен қамтудың барлық күрделілігіне қарамастан, ол нақты жобалау тәжірибесінде бас жобаның және жоғары деңгейдегі автожолдың мамандарының тобын дайындай білді, қызметкерлері өздері қабылдаған шешім бойынша жоғары жауапкершілікпен айырықшаланатын және өздерінің озық, тиімді инженерлік шешімдерді іздестірулерін тоқтатқан жоқ.

Ашық, ерекше тартымды тұлғаның бірі - электрмен қамтуды, электр жабдықтарын және электрмен

бывающего производства этого района и координировать проектирование специализированных институтов Миннефтепрома и других отраслей. Генеральный директор объединения «Мангышлакнефть» Виталий Иосифович Тимонин и тогдашний директор института «КазНИПИнефть» Лев Васильевич Любенко, сумели мобилизовать интеллектуальный потенциал науки, проектирования и производства на оптимальное решение

важнейших проблем.

Особое место в строительном отделе института принадлежало Сергею Юльевичу Ильину,

ну, работавшему некоторое время и начальником отдела инженерных изысканий. Наряду с повседневными конкретными проектными заботами, к которым Сергей Юльевич относился с высочайшей ответственностью, он все же отдавал приоритет, не оцениваемый никакими процентовками, разработке оптимальной перспективной генеральной схеме автодорог Западного Казахстана. Пожалуй, это был единственный главный инженер проектов, на рабочем месте которого висела постоянно корректируемая (дежурная) карта, на которую наносились трассы намечаемых, запроектированных, построенных дорог, предпочтительные варианты их трассы.

жарықтандыруды жобалау жөніндегі маман **Евгений Иванович Целиков** болды. Қай кезде де дәлдікті сүйеді, сыр-баз, жинақы Целиков нағыз инженердің үлгісі болып табылды. Ол Гурьевке 1943 жылдың басында Чкаловтан (қазіргі Орынбор) келген, сол жерде Қызыл Армияда қызметін өтегенекен. Мемлекеттік Қорғаныс комитетінің қаулысының негізінде ол әскери қызметтен запасқа шығарылып, «Ембі мұнай жобалаудың» маманы есебінде броньмен қалған.

Целиковты инженер ретінде ерекшелік тұратын қасиеті, ол өзінің кез келген шешімін электроқондырғылар құрылымының ережелеріне қатаң да ымырасыз негіздейтін және жобалау нормаларындағы барлық өзгерістерді мұқият ескеретін. Ол сірә біздің институт тарихындағы «Тяжпромэлектропроект» электрмен қамту, электр жабдықтары және электрмен жарықтандыруды жобалау жөніндегі бас институтынан ұсынылатын материалдарды тұрақты түрде жаздырып ала бастаған бірінші маман шығар.

Оның тағы бір төтенше маңызды қасиеті белгілі болған еді. Материал есебінде ол қолда бардың пайдаланатын, қажетсіз және жарамсыз деп есептелген нәрселерді кәдеге асыратын. Электр берілуі желісі тірегінің үлкен бөлігі істен шыққан бұрғы және мұнай құбырларынан тұрғызылды. Бұл құрылыстардың пайдалану сенімділігі уақыттың қатаң сынынан өтті. Осындай тіректермен 35-110 кВ электр берілу желілері Гурьев-Доссор-Мақат, Құлсары-Қаратон-Терең Өзек, Гурьев-Индер, Қаратон-Прорва және басқалары мұнайлы Ембіге жарты ғасырдан астам қызмет етіп келеді. Бұл тамаша инженер-жобалаушы Е.И.Целиковтың өз қолымен тұрғызған ескерткіші.

замыслы решений.

Заслуга С.Ю. Ильина и в том, что он первым практически освоил проектирование рекультивации земель при строительстве автодорог и научил этому всех ведущих специалистов института. При всех сложностях обеспечения института специалистами он сумел на практике конкретного проектирования подготовить группу специалистов генплана и автодорог высокого уровня квалификации, работники которой отличались высокой ответственностью за принимаемые ими решения и вели постоянный поиск своих собственных передовых, эффективных инженерных решений.

Другой заметной фигурой, прибывшей из Самары, был **Лев Михайлович Любимов**. Он работал в институте в 1968 -1983 годах и занимал должности начальника планово -производственного отдела, зам. главного инженера института, зам. директора по проектированию.

У каждого предприятия или учреждения, кроме внутренних проблем есть и такие, с которыми нужно выходить в вышестоящие органы, для решения которых нужно было ехать в Москву или другие города. Решение этих проблем поручалось Л.М. Любимову. Легкий на подъем, он быстро отправлялся в командировку и выполнял задание. Эти поездки доставляли ему удовольствие, и он ждал очередную с нетерпением.

Яркой, колоритной фигурой, был **Евгений Иванович Целиков** (на снимке он с Лошмановым А.) – специалист по проектированию электроснабжения, электрооборудования и электроосвещения. Во всем точный, элегантный, подтянутый, Целиков являл собой образец

Евгений Иванович Целиков бізге тағы бір баға жетпес мұра қалдырды. Ол өте өнегелі түрде, талантымен, абайлап, ебін тауып өзінің ісін жалғастыратын ізбасарлары мен пікірлестерін үйретті, тәрбиелеп, өсірді. Бірнеше тіл (ағылшын, неміс, француз) білетін аз ғана адамның бірі Е.И.Целиков еді, ол бұл тілдерде сөйлей алатын, орыс тіліне техникалық аудармалар жасай алатын еді.

Келесі бір көрнекі тұлға Самарадан келген **Лев Михайлович Любимов** болатын. Ол институтта 1968-1983 жылдары жұмыс жасады, өндірістік жоспарлау бөлімінің бастығы, институттың бас инженерінің орынбасары, директордың жобалау бойынша орынбасары лауазымдарында қызмет атқарды.

Қай кәсіпорын, мекемеде болмасын, ішкі проблемаларынан басқа, жоғары тұрған органға шығуға тура келетін, шешімін табу үшін Мәскеуге немесе басқа қалаларға сапар шегуге тура келетін жайттар да болады. Осындай проблемаларды шешу Л.М.Любимовқа жүктелуші еді. Жүріс-тұрысы сергек, ол іссапарға жедел аттанатын және тапсырманы орындап қайтатын. Тіпті бұл сапарлар оған ұнайтын, келесісін асыға күтіп жүретін.

Николай Григорьевич Марушев институтта 1968 жылдан бастап жобалардың бас инженері болып қызмет атқарды. Ең бір күрделі де жедел жобаларды жасауға батыл түрде өз жауапкершілігіне алатынымен ерекшеленетін. Оның өмірлік ұстанымының өзі сондай еді, жобадан жобаға, біліктілігін арттыру деңгейі өсіп отыратын, бұл мақсаттылық оны Жетібай, Прорва және Каспий маны өзенаралық ірі кен орындары тобының бірден бір жобалардың бас инженері дәрежесіне лайықты етті.

настоящего инженера. Приехал он в Гурьев в начале 1943 года из Чкалова (ныне Оренбурга), где проходил службу в Красной Армии. На основании постановления Государственного Комитета Обороны он был демобилизован и забронирован как специалист «Эмбанеф-тепроекта».

Отличительной особенностью Целикова как инженера было то, что любые свои решения он жестко и бескомпромиссно основывал на правилах устройства электроустановок и весьма дотошно увязывал со всеми изменениями в нормах проектирования. Кстати, он одним из первых специалистов в истории института, который стал регулярно по подписке (!) получать рекомендуемые материалы из головного института по проектированию электроснабжения, электрооборудования и электроосвещения «Тяжпромэлектропроект».

Еще одна чрезвычайно важная черта обнаружилась у него - настоящего экономного и рачительного хозяина. В качестве материала им использовалось то, что было под руками и что считалось ненужным и бросовым. Большая часть опор линий электропередачи строилась из отработанных бурильных и нефтепроводных труб. Эксплуатационная надежность этих сооружений выдержала строгий экзамен времени. Линии электропередачи 35 - 110 кВ с такими опорами Гурьев - Доссор - Макат, Кульсары - Каратон - Терень - Узюк, Гурьев - Индер, Каратон - Прорва и многие другие служат нефтяной Эмбе уже более полувека. Это лучший памятник замечательному инженеру - проектировщику Е.И. Целикову.

И еще одно наследие исключительной важности оставил своим коллегам

Николай Григорьевичтің жетекшілігімен тұңғыш рет Солтүстік-Ракуша-Жетібай тұрба құбыры жобасы жасалды, бұл орайда калыптан тыс жоғары газ факторымен мұнай тасымалының онтайлы гидродинамикалық режимінің мәселесі шешілді. Тұрба құбырлары мен Жетібай мұнайын даярлау қондырғысы жабдықтары үшін қауіпті гидравликалық соққылардың алдын алу кепілдігі жасалды.

Оның кен орнының, тіпті тұтас аймақтың болашақта да мүмкіндігіне болжамдық бағасы ескерілген кешенді шешімдер жасай білуі керемет олжа болатын. Н.Г.Марушев өз білімін жас қызметкерлерге үйретуден жалыққан емес, оның көптесген шәкірттері жоғары класты мамандарға айналды.

Институтта Павел Иванович Соловьевті жылы лебізбен, терен алғыс сезімімен еске алады. Жетіс парадынан соң үш жылдан кейін П.И.Соловьев бұрғылауға жоба мен сметалар жасау бөлімінің бастығы лауазымына келді. Ол Ембідегі бұрғылау жағдайын жақсы білетін және ұнғы құрылыстарын жобалауда тәжірибесі бар болатын. Жобалардың бас инженері, мұнай өндірісі бөлімінің бас маманы лауазымдарында жемісті еңбек етті.

Павел Иванович қоғамдық жұмысқа көп уақытын бөлетін: әлденеше рет

Евгений Иванович: он очень тактично, талантливо, осторожно и умело воспитывал, учил и растил своих последователей как единомышленников. Один из немногих в то время. Е.И. Целиков знал языки (английский, немецкий, французский), мог говорить, делать технические переводы на русский язык.

Николай Григорьевич Марушев работал в институте с 1968 года главным инженером проектов. Отличался тем, что не боялся взять на себя ответственность за разработку самых сложных и срочных

проектов. Такая его жизненная позиция и непрерывно, от проекта к проекту, возрастающий уровень квалификации, привели

к тому, что он совершенно заслуженно стал единоличным ГИПом по таким крупным группам месторождений, как Жетыбайская, Прорвинская и Прикаспийское междуречье.

Под руководством Николая Григорьевича был впервые разработан проект трубопровода Северо-Ракушечное - Жетыбай, в котором была решена задача оптимального гидродинамического режима транспорта нефти с аномально высоким газовым фактором. Было гарантировано предупреждение гидравлических ударов, опасных для трубопроводов и для оборудования установки подготовки нефти Жетыбая.

институт партбюросының хатшысы кәсіподак комитетінің төрағасы болып, сайланды. Ол екі Қызыл Жұлдыз орденінің, Даңк Орденінің және үш жауынгерлік медальдың иегері, мұнай өнеркәсібінің үздігі.

Инженерлік іздестіру бөлімінің топырақ зертханасының меңгерушісі лауазымында **Эсфирь Михайловна Зиновьева** 35 жыл қызмет етті. Бұл зертхана оның өзінің ұсыныс-ынтасымен және тікелей өзінің қатысуымен құрылды. Ол зертхана ғимараты жобасын таңдады, оның құрылысын бақылап жүрді, жабдықтарды сатып алды және қондырды, зерттеу жүргізу тәсілдерін таңдады және сонынан да оларды жанартып және жетілдіріп отырды.

Мұндай үлгідегі зертхана Батыс Қазақстанда алғашқы болып салынғандардың бірі еді. Зертхана қызметкерлерін оқытып-үйрету, тағылымдамадан өткізу, басқа қалалардағы осындай зертханалармен таныстыру тікелей Э.М.Зиновьева арқылы өтті. Біздің зертхананың жұмысы қашан да мейлінше дәлдік пен сенімділігімен ерекшеленетін. Бұл дәстүр де Э.М.Зиновьеваның арқасында қалыптасты.

Жобалаушылардың Батыс Қазақстанның қатал климаттық жағдайларымен есептесуді әдетке айналдырса да, Бозашы түбегі бұл орайда барлық жайсыз болжамдардан да асып түскенін атап өту керек. Ал, Қаламқас кенорынының топырағы құрылыс үшін таза қақпан болып шықты. Ол тіпті ең жоғарғы өтімділікті жол тандамайды деген техниканың өзін түгелдей жұтып қоятын балшықты тік жарлы батпақ еді. Беткі кабат тұзы мол ұлпалы еді. Тұз

Большую ценность представляло его умение разрабатывать комплексные решения, учитывающие прогнозные оценки вероятного развития месторождения и даже целого региона на перспективу. Н.Г. Марушев охотно передавал свои знания молодым сотрудникам, многие его ученики стали высококлассными специалистами.

Тепло, с глубокой благодарностью вспоминают в институте о **Павле Ивановиче Соловьеве**. Через три года после парада Победы, участником которого он был, пришел П.И.Соловьев на должность начальника группы по составлению проектов и смет на бурение. Он хорошо знал условия бурения на Эмбе и имел уже опыт в проектировании строительства скважин. Плодотворно работал на должностях главного инженера проектов, главного специалиста нефтепромыслового отдела.

Много времени отдавал Павел Иванович общественной работе: неоднократно избирался секретарем партбюро института, председателем профкома. Он кавалер двух орденов Красной Звезды, Ордена Славы и трех боевых медалей, отличник нефтяной промышленности.

35 лет проработала в должности заведующей лабораторией грунтов отдела инженерных изысканий **Эсфирь Михайловна Зиновьева**. Лаборатория эта была создана по ее инициативе и при непосредственном участии. Она выбирала проект здания лаборатории, контролировала его строительство, покупала и устанавливала оборудование, выбирала методики исследования и впоследствии их обновляла и совершенствовала.

Лаборатория такого типа создавалась одной из первых в Западном Казахстане. Обучение лабораторного

тозаны әркез ауада қалықтап тұратын. Теңіз суының тұрақты айдама желдері де айтарлықтай қауіп төндірген-тін. Мұндай жағдайда кенорынын өндірістік бұрғылауды қалай жүзеге асырарсыз?! Бақытқа орай институтта темір жолдар салуда үлкен тәжірибесі бар, жоғарғы санатты маман **Елизавета Федоровна Жигалина** қызмет ететін. Темір жолдарды жобалау ахуалын жедеғабыл біліп алған ол, бас салалық институттардан кенес алып, «ВНИИ-нефтемаш» институты өндірісін игере бастаған БУ 75 ЭМШ қондырғысына арнап әлсіз табиғи топырақты қазып алмай-ақ, «қалқымалы конструкция» үйіндісіне қосарланған темір жолдарды салу әдістемесін жасақтады. Бұл – кенорынын желілік игеру схемасында үздіксіз созылмалы бұрғылау майданын жердегі жұмыстардың аз көлемімен және бұрғылау қондырғыларын монтаждау, бөлшектеу және орналастыруға кететін уақытты айтарлықтай азайтумен қамтамасыз етті.

Бұрғылау технологиясының ерекшеліктері мұнай өнімдерін жинау жүйесінің тұрба құбырларын дәліздеп төсеуге және қабат қысымын ұстап тұруға мүмкіндік беретін еді. Бұл идеяның авторы болып жобаның бас инженері Герман Николаевич Лобиков бастаған біздің институттың жанашылдары басқа институттың мамандарынан әлдеқайда бұрын танылды, ал ЖБИ Қенқияқ, Өзен кен орындарын жайластыру жобаларын жасауда орасан зор тәжірибе жинақтаған адам еді. (Тағы да А.Нысанғалиевке сөз берер болсақ, «Г.Н.Лобиков сонымен бірге мұнайды жинау жүйесі құрылысын, бұрғы құрылғыларын техникалық сумен қамтамасыз ету

персонала, стажировка, знакомство с аналогичными лабораториями в других городах проходили непосредственно через Э.М.Зиновьеву. Работу институтской лаборатории всегда отличала исключительная точность и надежность. И сложилась эта традиция благодаря Э.М.Зиновьевой.

Хотелось бы отметить, что притом, что проектировщикам уже привычно было считаться с весьма суровым характером природно - климатических условий Западного Казахстана, полуостров Бузачи в этом отношении превзошел все самые неблагоприятные прогнозы. А грунты месторождения Каламкас оказались прямо-таки ловушкой для строительства. Они представляли собой настоящую прорву крутой грязи, которая способна была засосать любую технику самой высокой проходимости. Верхний слой состоял из пухляка с высоким содержанием соли. Соленая пыль во взвешенном состоянии постоянно находилась в воздухе. Значительную угрозу представляли и регулярные ветровые нагоны морской воды. Как в этих условиях осуществлять промышленное разбуривание месторождения? По счастливому стечению обстоятельств в институте работала специалист высокого класса, имеющая большой опыт по строительству железных дорог, **Елизавета Федоровна Жигалина**.

Оперативно изучив современное состояние проектирования железных дорог, получив консультации в головных специализированных институтах, она разработала методику прокладки сдвоенных железнодорожных путей под установку БУ 75 ЭМШ, производство которых к этому времени освоил ин-

үшін салынған тұрба құбырларын пайдалана отырып, бұрғылауды бастамас бұрын жүзеге асыруды ұсынды. Бұл тағы да Миннефтепромның он екінші бесжылдыққа арнаған директивалық міндеттерінен көп бұрын құрылыста тұрбаны үнемді жұмсау проблемасын шешті.») Ал осы бір ақылды әйел Г.Н.Лобиковпен бірге бүкіл базаны үйінді-құмдақ-қиыршықтас төсемесіне көтеруді ұсынды, ол тамаша тиімділік берген болатын.

Жалпы Елизавета Федоровна туралы ұжым арасындағы пікір әртүрлі. Бірі – мамандығын бүге-шігесіне дейін меңгеріп қана қоймай, оны басқаларға да төзімділікпен үйрете алған керемет тәрбиеші дейді. Ал, кейбіреулер тәкашарлығы да бар деп бағалайды оны. Оның ататегін ескерер болсақ, бұған таңғалуға да болмас. Кәрі нағашылары инфантерия генералы Скобелевтің ұрпағы ғой. Қазір ғой, атакты аталарымен мақтанатыны жұрттың. Ал, сол бір жылдары, ол өз туыскандары туралы жақ ашпайтын. Өзі үшін де бұл туыскандықтың немен аяқталуы мүмкін екенін білетін. Плевна мен Шипканың батыры, Қоқан көтерілісін бағындырушы Скобелевтің өз қызын қарашайым шабарманға қалай бергеніне ол өзі де таң. Рас ол кісі бойы 2 метр 40 см сұлу жігіт болыпты, бірақ, шабарман. Генерал атасы жастарға көмектесіп тұрыпты. Содан ол шабарман Еділ бойын жағалай бидай сатқан көтерме саудагерге айналады. Зәузат та өрбиді – қол аяғы балғадай 11 бала. Жигалинаның нағашы әжесі солардың ең кенжесі екен. Айтпақшы, оның өлімінен соң, Жигалинаның нағашы атасы екінші рет, әдемі казачкаға үйленеді. Одан 6 бала болады. Атасы жарықтық жүзден асып

ститут «ВНИИнефтемаш», на насыпи «плавающей конструкции», без выемки слабого естественного грунта. Это обеспечило протяженный непрерывный фронт бурения при линейной схеме разработки месторождения с минимумом объемов земляных работ и со значительным сокращением времени на монтаж, демонтаж и передислокацию буровых установок. Придумала она и насыпь под ЖБИ, которая и экономию давала большую и прочность дамбы была выше не в пример разработанной московским доктором наук, которую прорвало при первом же половодье.

Особенности технологии разбуривания предопределили коридорную прокладку трубопроводов системы сбора нефтепромысловой продукции и поддержания пластового давления. Автором этой идеи намного раньше, чем специалисты других институтов, стали наши новаторы во главе с ГИПом Германом Николасвичем Лобиковым, который накопил огромный опыт при составлении проектов обустройства месторождений Кенкияк, Узень. строить системы сбора нефти до начала разбуривания с использованием построенных трубопроводов для технического водоснабжения а также буровых установок. Эта же умнейшая женщина в «одной тяге» с Г.Н.Лобиковым предложила поднять всю базу на насыпь-песчано-гравийную подушку, что дало прекрасный эффект.

Вообще о Елизавете Федоровне мнения среди коллектива неоднозначные. Одни отзываются с восторгом- прекрасная наставница, не только сама владела профессией досконально, но и других умела учить, терпеливо, ненавязчиво. Другие говорят - вся в себе, гордячка..

дүниеден өткен екен. Мінезі тік болса, сол нағашыларына тартқан болар. Ал, өз атасы момындау тігінші екен, бірақ, әкесі офицер болған. Отбасын бір әскери қаладан екіншісіне көшірумен жүрген екен. Жигалина әскери тәртіпке, жинақылыққа, бір-екі жыл тұрған үймен, класспен қош айтысып, бұрын-соңды көрмеген жакка көшіп баруға әбден үйреніп кетеді. Алайда, үйде барлығы да әке қызметіне бағынатын. Анасы да, олардың әркез әкелерін қолдаулары керек екенін

айтып отыратын. Әсіресе, Маньчжурияға ауыстырғанда, басталуы мүмкін соғыс туралы сыбыс әңгіме жиі айтылатын. Артық ештеңе айтуға болмайтын – мылжын – жауға олжа. Сондықтанда, үндемеуге тырысатын,

керісінше, көбірек білуді ойлап, кітапты жастанып оқитын. Үйдегі кітаптың көп болғаны сонша, көшкен кезде үлкен лауға зорға сиятын. Әркашан тек беске оқыды. Үш перзентінің де қыз болғанына карамастан, әкелері оларды ер балаша тәрбиелеп, спортпен шынықтыратын. Сол себептен де болар, ол көбіне ұлдармен дос болып, ақырында мамандықтың да ер адамдарға лайығын таңдады – темір жол құрылысы. Қызыл дипломмен бітірді. Оны бірден Орскідегі ауыр машина жасау зауытын бағыттайды. Кішкентай ғана қарақөз

Да, характер круг. Не удивительно при такой родословной. Ведь она - потомок генерала от инфантерии Скобелева. Это сейчас модно хвастаться именитыми предками. А в те годы она предпочитала молчать о родственниках, ибо знала, чем это обернулось для некоторых из них. И чем могло обернуться для неё. Не знает она, как так случилось, что герой Плевны, Шипки, покоритель кокандского восстания Скобелев выдал свою дочь за вестового. Правда, красавец. 2 метра

40 см рост, но вестовой. Помог молодым материально. И появился вскоре красавец-прасол, торговавший зерном по всей Волге-матушке. И пошли от них дети, крепкие, могучие ветви. У прабабки было

целых 11 детей, бабушка Жигалиной-последняя дочь. Кстати, после её смерти лед Жигалиной, женившись еще раз на красавице казачке, родил еще шестерых. И прожил он более ста лет. Так что есть в кого быть с характером. Дедушка по отцовской линии более прозаической профессии - портной, но зато сам отец-офицер, по военным городкам всю жизнь возил семью. И привыкла она к воинской дисциплине, собранности. К тому, что в один день надо расстаться с домом, в котором обжились за год-два, с классом, и ехать в новые неизведанные края. Но в доме все было подчине-

кызды басында, элбстте, ешкім елемейді де, алайда, ол бірінші күндері-ақ, қолынан не келетінін көрсетіп бақты. Жағдай былай еді: сол кездері зауытта Германиядан әкелінген паровоздар көп болатын. Оларды қайта жарактау тапсырылса да, паровоздар құжаттамасы жоқ, сол себепті, оның металл құрамы белгісіз болып, жұмыс жүрмей тұрған болатын. Сол уақытта жас маман, болат құрамын анықтайтын өз әдісін ойлап табады. Соның арқасында қай жерде, дәл қандай материал қолдануы керек екендігі анықталып, дәнекерлеушілер шаршы соңынан шаршы жамай бастады. Көп кешікпей паровоздар магистралға шықты. Дарынды инженер туралы аңызға жақын әңгімелер айтыла бастады. Сол әңгіме Министрлікке дейін жетіп, оны сонда жұмысқа шақырады. Алайда, тағдырдың тәлкегі ме, құдайдың қалауы ма, әйтеуір, ол әкесі ауырып қалып Гурьевке келеді. Сафи Өтебаев оны «Ембімұнайжобалаудың» құрылыс бөлімінің қатардағы инженері етіп жұмысқа алады. Осы кезде бірден іске кірісуге тура келді. Институт пен оның қызметкерлері пәтерлі болуы үшін өз жобалары бойынша үй салады. Міне, сол үйде жақында ғана бақилық болған қымбатты Герцен Константинович екеуі жарты ғасыр ғұмыр кешті. Басқа да жобалаған дүниелері жетерлік. Құлсарыдағы мұнай кәсіпшіліктерінде, Прорва мен Доссордағы өрт сөндіру депосы, Өзендегі базалық кешен. Ол көп сөйлемейтін, барын ісімен дәлелдейтін. Бір даулы нысан болып еді – тоңазытқыштар, көкөніс сақтау қоймасы. Есептеудің сәйкесті әдісін табу қиынға соқты. Ештеңе шықпайды деген Аксеновпен бәстесіп, ол өзінің

но этой службе, мать всегда твердила, что нельзя подводить отца. А тем более, когда его перевели служить в Манчжурию, там все время ходили слухи о возможной войне. Ничего лишнего нельзя было говорить - болтун – находка для врага. Вот Лиза и держала свой темперамент в узде. И старалась побольше молчать, а лучше больше узнать, читала запоем, дома книг было множество, на огромной подводе едва умещались при переезде. Училась только на пять - всегда! Отец хоть и девочки у него были, целых трое, воспитывал их как парней, закалял, спортом. Вот она и дружила больше с ребятами, и специальность выбрала мужскую - строительство железных дорог. Окончила с красным дипломом. Направили её в Орск, на завод тяжелого машиностроения, где крохотную черноглазую девочку не приняли всерьез, но она с первого дня показала, на что способна. Дело в том, что там было много паровозов, вывезенных из Германии которые следовало восстановить, а документации нет, состав металла неизвестен. И тогда молодой специалист придумала свою методику расчета состава стали, благодаря которой могли определять какая именно сталь на этом участке, то есть какой материал следует использовать. Сварщики варили квадратик за квадратиком. И вскоре паровозы вышли на магистрали. О талантливом инженере буквально легенды ходили. До Министерства дошло, куда её пригласили на работу. Но сложилось так, что оказалась в Гурьеве, где в это время жил и заболел её отец.

Сафи Утебаев, тогда-начальник объединения, принял её рядовым инжене-

математикасы арқылы әдістемені дайындап жіберіп, «өз қыздары» – Света Мусатова, Люба Бакшутвалармен бірге оны жобада жүзеге асырады.

Қаламызда ол ЖБИ зауытын, ДОК, Вторчермет базасын, сосын, сні 12 метр, екі тротуары бар, су ағып кететін темірбетонды қалақтары және бар Ленин көшесін де жобалаған болаты. Алайда, барлығы жоба бойынша жасалмайды ғой. Көшені тар салса, ал тек Стройконтора маңында ғана жасалған әлгі қалақтар жиналған су ешқайда ағып кетпегендіктен, қоқыс жинағышка айналғанына оның жүрегі ауырады.

Оларға ақырына дейін сенбегені, ұсыныстарынан бас тартылғаны тек бұл ғана емес. Бірақ жергілікті жаңашылдар жасыған жоқ, олар ерік-жігері мықты адамдар. Тағы да жаңа әдіс, соны жаңалық іздеп, тауып, алға баса береді.

Сол кезде біздің институт тағы бір ілкімді шешімімен көзге түсті. Мұнай кәсіпшілігі өнімдерін жинау жүйесінің тұрба құбырларын жер үстімен төсеу үшін және кабат қысымын ұстап тұру үшін құмдақты-киыршық тасты төсемеге темірбетон тақталардан жасалған іргетас конструкциясы ұсынылды. Бірақ «құрылыс ақжал толқынының» экономикалық мүдделері бізді басып тастады. Жігерлі тәртіппен, хаттамалық шешіммен бізге бес метрлік тереңдікті іргетастың қадалық конструкциясын жасап, сметалық құжаттамаға салуды міндеттеді. Ақыр соңында ақиқат салтанат құрды. енді қазір біздің бастапқы шешіміміз - өзіміздің нұсқалық модернизациялаған және ВНИИСТ және ЭКБ темірбетон бойынша Солтүстік филиалының модификациясымен - жүзеге асуда. (Әрине,

ром стройотдела в «Эмбанефтепроект». И тут сразу пришлось браться за дело. Строили дом по собственному проекту, чтобы и для института и согражданок квартир были. В котором она потом и прожила полвека со своим дорогим Герценом Константиновичем, которого недавно похоронила. Много еще что проектировала она. На нефтепромыслах в Кульсары, пожарное депо в Доссоре, Прорве, в Узени базовый комплекс. Она не много говорила, а убеждала делом. Был один такой спорный объект - холодильники, овощехранилище. Никак не могли подобрать соответствующую методику расчета. На спор с Аксеновым, утверждавшим, что ничего у нее не выйдет она с помощью своей любимой математики быстро «сварганила» методику и со своими «девочками», как она называет Свету Мусатову, Любу Бакшутову, воплотила её в проекте.

В нашем городе она проектировала завод ЖБИ, ДОК, базу Вторчермета, улицу Ленина – шириной 12 метров, с двумя тротуарами. с железобетонными лотками, откуда предусматривался сток воды. Но не все делается, как проектируется. Болело её сердце, что улицу сделали уже, лотки сделали только в районе стройконторы, они в основном стали служить сборищем мусора, влага скапливалась там и не удалялась.

Такое, что не до конца им верили, или отвергали их предложения - случилось не раз. Но местные новаторы не ломались, они люди волевые, упорные. И искали и снова находили что-то новое, свое.

Значительное ускорение ввода объектов в эксплуатацию и получение про-

институт ізденістері дер кезі емес деп жариялануы немесе авторлығы басқа ұжымға берілуі қынжылтады-ақ).

Нысандарды пайдалануға беруді және өндірістік мұнай алуды айтарлықтай жеделдетуді институт мамандарының Мұнайгазқұрылыс министрлігімен бірлескен Бозашы кен орнын жайластыру үшін СКЗ үлгісінде заводта дайындалған құрамалы-жинамалы ғимараттарды және блоктық кешенді жабдықтарды мейлінше мол пайдалану туралы шешімі қамтамасыз етті. КСРО Мемқұрылыс және КСРО Мембанк қатаң бақылап отырған, әсіресе мұның салдарынан құрылыстың қымбатқа түсуі қадағаланған жаппай міндетті түрде типтік жобаларды қолдану кезеңінде бұл батыл қадам еді.»

Қаламқас кенішін игеру де біздің СЭВ елдері интеграциясының артықшылықтарын пайдаланудағы бірінші тәжірибеміз болды (бұл жерде де институт алғаш жол ашушылар қатарында болды), соның нәтижесінде «Гипровостокнефть» институтымен әріптестікте кәсіпшілік құрылғылардың орталық пунктінде ГДР-да жасалып, дайындалған қуаты жылына 3 мың тонналық мұнай дайындаудың блоктық-кешендік қондырғысы қолданылды.

Қаламқас кен орнында сондай-ақ тұңғыш рет түрі өзгерген суда еритін полимермен суландыру пайдаланылды, бұл өнімді қабаттардан мұнайды ығыстырып шығаруды қамтамасыз ететін және қысымы ұлғайған судың қолданыстағы ұңғыны бұзып кетуінен сақтандыратын.

Қаламқас мұнай кенішін жайластырудың шешімдерінің жобалық жоғары

мышленной нефти обеспечило совместное с Миннефтегазстроем решение специалистов института о максимальном использовании для обустройства Бузачинских месторождений сборно-разборных зданий заводского изготовления типа СКЗ и блочно-комплектного оборудования. Это был смелый шаг во время повсеместного обязательного применения типовых проектов.

Освоение месторождения Каламкас стало также первым опытом использования преимуществ интеграции стран СЭВ (и здесь, выходит, институт был в числе первопроходцев) благодаря которому в сотрудничестве с институтом «Гипровостокнефть» на центральном пункте промысловых сооружений была применена блочно-комплектная установка подготовки нефти мощностью 3 млн. тонн в год, разработанная и изготовленная в ГДР.

На месторождении Каламкас также впервые было использовано заводное модифицированным водорастворимым полимером, обеспечившее вытеснение нефти из продуктивных пластов и предупреждающее прорывы к эксплуатационным скважинам нагнетаемой воды. Следует отметить, что высокий научно-технический уровень проектных решений обустройства нефтяного месторождения Каламкас подтверждался заключениями экспертизы Миннефтепрома.

В пустынных безжизненных условиях и при высокой минерализации грунтовых вод чрезвычайно актуальной являлась проблема обеспечения питьевой водой. Тем большей заслугой главного инженера проекта **Валерия Валенти-**

ғылыми-техникалық деңгейі Миннефтепромның сараптама қорытындысымен қуатталды.

Ендаладағы тіршіліксіз өмір және жерасты суының жоғары минералдылығы жағдайында төтенше өзекті мәселе ауыз сумен қамтамасыз ету проблемасы болды. Жобаның бас инженері **Валерий Валентинович Шишовтың** сіңірген басты еңбегі сол – ол қысқа мерзімде «Қызылқұм кен орнына – Қаражамбас, Қаламқас мұнай кеніштеріне ауыз су тарту» жобасын жасап, бұған дейін бізге мүлде таныс емес технологиямен фторсыздандырғыш құрылғыға жобалық құжаттаманы ұсынды.

Қиындығы жағынан бұдан кем түспейтін мәселе Қаламқас және Қаражамбас кеніштерін техникалық сумен қамтамасыз ету мәселесі еді, оны ол кезде айтарлықтай жас маман **Александр Алексеевич Просвиринов** шешті. Біздің институттың тапсырмасы бойынша Астрахан «Гипроморнефть» институтының кешенді жобалау-іздістіру бөлімі орындаған материалдардың негізінде, ол Қаражамбас және Қаламқас кен орындарын техникалық сумен жабдықтау жобасын сәтті аяқтады.

Жобалардың бас инженері **Виталий Иванович Мигулин** үлкен шығармашылық шабытпен Қаражамбас кенішіндегі мұнайшылардың вахталық поселкесінің жобалау құжаттамасын жасап шығарды. Қатал климат жағдайын ескеру мен вахталық қызметкерлердің тұрмыстары мен демалыстары үшін жоғары деңгейлі жайлылық туғызуға көп күш жұмсалды.

новича Шишова является то, что он в кратчайший срок обеспечил разработку проекта «Водовод питьевой воды месторождение Кзыл-Кум - нефтяные месторождения Каражанбас, Каламқас» и представил проектную документацию на обесфторивающую установку с совершенно неведомой нам ранее технологией.

Не менее трудным вопросом было обеспечение месторождений Каламқас и Каражанбас технической водой, который решил тогда еще относительно молодой специалист Александр Алексеевич Просвиринов (в будущем он некоторое время будет возглавлять институт) На основе материалов, выполненных по заданию нашего института Астраханский комплексным проектно - изыскательским отделом института «Гипроморнефть», он завершил успешно проектирование технического водоснабжения месторождений Каражанбас и Каламақас.

С большим творческим подъемом главный инженер проектов Виталий Иванович Мигулин разрабатывал проектную документацию вахтового поселка нефтяников на месторождении Каражанбас. Много внимания и сил было затрачено им на учет суровых климатических условий и разработку повышенного уровня бытовой комфортности проживания и отдыха вахтового персонала.

ЕКІНШІ ТАРАУ. ГЛАВА ВТОРАЯ. ЖАҢА КЕЗЕҢ – ЖАҢАША КӨЗҚАРАС НОВОЕ ВРЕМЯ-НОВЫЕ ПОДХОДЫ

Қайта құрудан кейінгі қиын кезде институт та көптеген құрылымдық өзгерістерді бастан кешірді. Алайда тәуелсіздік жылдары шетелдік қаржының қатысымен инвестициялық жобалардың пайда болуына орай шетелдік мамандармен жаңа қарым-қатынастар қалыптасқанымен де сипатталады. Жобалаудағы әдістер мен көзқарастардың әр қилылығы, сондай-ақ қолданылатын стандарттар мен нормативтердің айырмашылықтары жобадағы кейбір үйлесімсіздіктердің туындауына әкеп соқты. Сол кезде шетелдік мамандар мен институт қызметкерлерінің әріптестігінің түйінді нүктесі ҚР Заңының импортық технологияның, жабдықтардың мемлекеттік стандарттар мен нормативтерге сәйкестігі бойынша талаптарын сақтау болып табылды. Осылайша біздің қызметкерлер соңғы онжылдықта. Канада, Германия, АҚШ, Англия, Қытай, Испания, Италия, Голландия секілді елдердің мамандарымен тығыз байланыста, екі жақты тиімді әдіспен әріптестікте болды. Бірлескен жобалау тәжірибесі – бұл дүниетанымды жан-жақты кеңейту, өндірістің батыстық технологиясын үйрену, ұлт пен елдің тарихы мен мәдениетін тану, тілін білу мүмкіндіктері.

Г.Н.Лобиков, Г.С.Ахмедов, Қ.О.Исмақанов секілді тәжірибелі маман – жоба жетекшілерімен қатар жобаны ұйымдастыру басқаруда институттың басқа да жетекші мамандары өздерінің алғашқы тәжірибесін жинақтады. Жобаның бас инженерінің күрделі де жауапты жұмысы, мәселен, мұнай өндірісі бөлімінің жетекші мамандарының бірі – **С.А.Ибраевқа** жүктелді (Елемес кен орнын жайластыру).

В трудные постперестроечные времена институт тоже пережил немало пертурбаций. Но годы суверенизации характеризуются и тем, что с появлением инвестиционных проектов с участием иностранного капитала, возникли и новые отношения разработчиков проекта с иностранными специалистами. Различия в методах и подходах в проектировании, а также различия в применяемых стандартах и нормативах привело к возникновению некоторого дисбаланса в проектах. И тогда ключевой точкой в сотрудничестве иностранных специалистов и работников института стало соблюдение Требований Закона РК по соответствию импортных технологий, оборудования государственным стандартам и нормативам. Так за последнее десятилетие наши работники тесно и с обоюдной выгодой сотрудничали со специалистами таких стран как: Канада, Германия, США, Англия, Китай, Испания, Италия, Голландия. Опыт совместного проектирования – это возможность всестороннего расширения кругозора: обучения западным технологиям производства, познания истории и культуры нации и страны, познания языка.

Наряду с такими опытными специалистами – руководителями проектов как Г.Н.Лобиков, Г.С.Ахмедов, К.У.Исмаканов, свой первый опыт в организации и управлении проектом приобретали и другие ведущие специалисты института. Сложная и ответственная работа главного инженера проекта, например, была возложена на одного из ведущих специалистов нефтепромыслового отдела – **С.А.Ибраеву** (обустройство месторождения Елемес.).

На смену уходящим на заслуженный отдых специалистам института при-

Құрметті демалысқа шыққан мамандардың орнына жастар келді. Тура студент партасынан, алғашқы жұмыс күнін осы институтта бастаған бақылау-өлшеу құралдары мен аппараттары тобының инженері **А.Габдулов** жобалау ісінің қайнаған ортасына түседі. Жас инженерге мұнайды дайындау технологиясын жете түсіну және технологиялық процестерді автоматтандыру жобасын жасау оңай тиген жоқ. Алайда, теориялық нақты дайындық және технолог-мамандардың (**В.Я.Гоменюк**, **Х.У.Исмаканов**, **Л.Б.Тамбовцева**, және басқалары) белсенді көмегі өз нәтижесін берді, көп ұзамай **А.Габдулов** институттың жетекші мамандарының біріне айналған болатын. Аз ғана уақыт ішінде айтарлықтай жоғары кәсіби деңгейге шыққан көптеген қызметкерлеріміз қазір таңдаулы мамандарға айналып, әр қияда қызмет атқаруда. Мысалы, **С.Янбаев** қазір Мәскеуде жұмыс жасайды, **О.В.Трибунская** - ТШО-да, **Л.Б.Анисимова** – Біріккен Араб Әмірліктерінде, **С.Тажиева** – КМГИ-де.

Жас мамандардың өсуіне, олардың техникалық дайындығына үлес қосқан институттың ардагерлері, **В.Г.Леонкин**, **Ф.Х.Шафиев**, **Ю.Н.Бахирев**, **Г.Н.Лобиков**, **Н.А.Шишковский**, **Б.Досаханов**, **В.М.Варочкина** сәкілді жобалау мен құрылыста жоғары білікті және мол тәжірибелері бар мамандар болды.

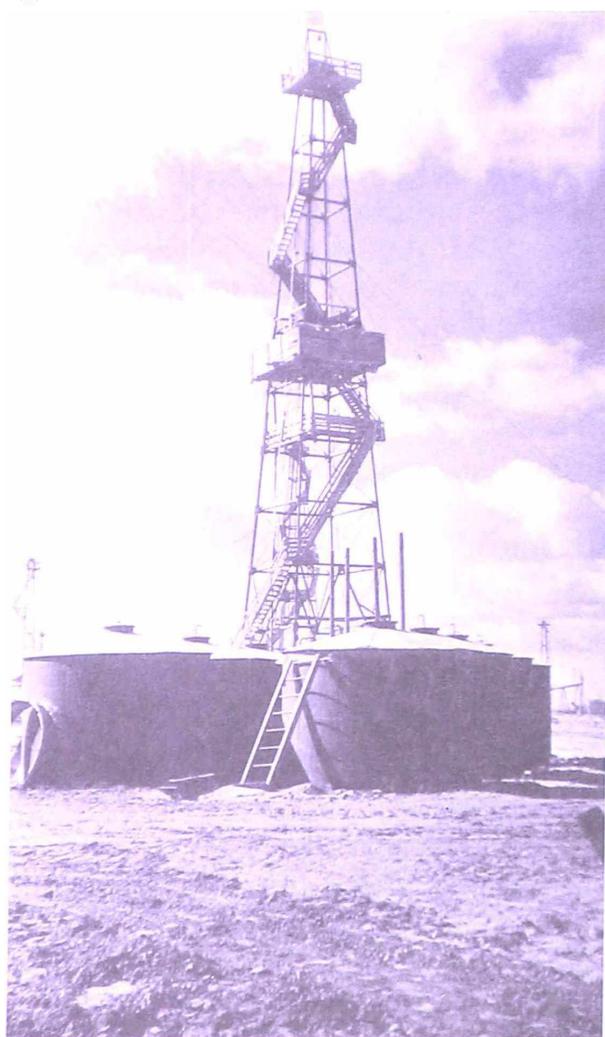
1993 жылы Қазақстан Үкіметі Батыс Қазақстан – Құмкөл мұнай құбыры құрылысын салуға шешім қабылдады. Біздің институт жобаны жасауда бас жобалық ұйым болып катысты, мердігерлік жұмыстарға Қазақстан Республикасы мен ТМД елдерінен жобалау және ғылыми ұйымдарды тартты. Техникалық-экономикалық негіздеу жасауды біздің институтқа сеніп тапсырды. Институт қызметкерлерін мұндай сенім жігерлендіре түсті, қысқа мерзімде

ходят молодые. Буквально со студенческой скамьи, с первых дней работы в институте инженер группы КИПиА **А.Габдулов** оказывается в самой гуще проектного дела. Нелегко молодому инженеру вникать в технологию подготовки нефти и разрабатывать проекты автоматизации технологических процессов. Однако, хорошая теоретическая подготовка и активная помощь специалистов – технологов (**В.Я.Гоменюк**, **Х.У.Исмаканов**, **Л.Б.Тамбовцева** и др.) дали свои результаты, и уже через некоторое время **А. Габдулов** становится одним из ведущих специалистов институт. Жаль, что сейчас он ушел из института, но и знания и опыт везде нужны. Вот и **С.Янбаев**, за короткое время вышедший на достаточно высокий профессиональный уровень, сейчас работает в Москве, вышли: **О.В.Трибунская** - в ТШО, **Л.Б.Анисимова** сейчас в Арабских Эмиратах, **С.Тажиева** работает в КИНГе. В росте молодых специалистов, их технической подготовке большое участие принимали ветераны института - сотрудники высокой квалификации с богатейшим опытом в проектировании и строительстве: **В.Г. Леонкин**, **Ф.Х.Шафиев**, **Ю.Н. Бахирев**, **Г.Н. Лобиков**, **Н.А. Шишковский**, **Б. Досаханов**, **В.М. Варочкина**.

В 1993 году правительство Казахстана приняло решение построить нефтепровод Западный Казахстан - Кумколь. И наш институт выступил генеральной проектной организацией по разработке проекта, привлек к субподрядным работам проектные и научные организации Республики Казахстан и стран СНГ. Разработку технико - экономического обоснования доверили нашему институту. Сотрудников института вдохновило такое доверие и в короткий срок освоив новые направления проектов магистральных нефтепроводов, была выполнена сложная и трудоемкая работа, особенно по увязке трассы нефтепровода с инфраструктурой двух областей. Все заинтересованные министерства

магистралды мұнай құбырларын жобалаудың жана бағыттарын игеріп, әсіресе мұнай құбыры жолдарын екі облыстың инфрақұрылымына байланыстыру бойынша күрделі де қиын жұмыс атқарылды. Бұл ауқымды жұмыстардың атқарылуы барысында **Н.Г.Марушев, И.М.Яковлев, Л.Горячкина және басқалары** секілді институттың мамандары көзге түсті.

Батыс Қазақстан-Құмкөл жобасы бойынша жұмыс жасау институт қызметкерлері үшін жақсы мектеп болды.

Жана заман жанаша кимылды талап етті. Шетелдік фирмалармен жұмыс жасай жүріп, өз жобалық құжаттарынды да батыстық үлгімен дайындау керек болатын жағдайлар да жиі кездесті. Мұндай тәжірибе бізде бұрын болмаған, оқуға, жұмыс барысында қайта құрылып,

одобрили деятельность института. В этой непростой работе отличились специалисты института **Н.Г. Марушев, И.М. Яковлев, Л. Горячкина** и другие.

Новое время обязывало действовать по - новому. Работая с зарубежными фирмами, часто надо было и свои проектные документы готовить по западному образцу. Такого опыта не было, приходилось учиться, перестраиваясь на ходу. И представители института поехали в Германию, в Мюнхен. Провели две недели в фирме ILF с целью пересмотреть подготовленную документацию на предмет ее соответствия европейским стандартам. «Я и К.М. Кабылдин, вспоминает А.Нысанғалиев, - буквально впитывали все ценное из немецких методов и технологий. Хотя основные проектные решения, предложенные нами, остались в неприкосновенности, мы получили хороший урок в части проектирования инфраструктуры. Все, полученное в Мюнхене, несомненно, пригодится нам и в будущем.

По прежним советским меркам снижение стоимости, экономия средств, строительных материалов и т.д. всегда были приоритетным. Но дешевое не всегда есть лучшее, и скупой платит дважды. Это в институте отчетливо понимают, как и то, что за качество надо платить. И разработка проектов для СП «Сазанкурак» и «Шевройлмунайгаз» была осуществлена с использованием оборудования, производимого в Голландии и Швеции, которое, наряду с высокими технологическими требованиями, удовлетворяет жесткие требования по экологической безопасности.

Так нефтеналивной терминал на месторождении Сазанкурак был построен с использованием наливных устройств голландского производства, которые предотвращают выделение паров углеводорода в рабочей зоне наливной эстакады. И при презентации указанного терминала в марте 1999г. посол США в Казахстане г-н Ричард Джонс сказал

бәрін менгеруге тура келді. Институт өкілдері Германияға, Мюнхенге аттанды. Дайындалған құжаттардың европалық стандартқа сәйкестігін қайта қарау мақсатында IIF фирмасында екі апта өткізді. «К.М.Қабылдин екеуміз, деп еске алады А.Нысанғалиев, - шынын айтқанда неміс әлістері мен технологиясының барлық бағалы жағын сініріп алдық. Біз ұсынған негізгі жобалық шешімдер қол тигізілместен қалса да, біз инфрақұрылымды жобалау бөлімінде жақсы сабақ алдық. Мюнхенде ойға түйгендеріміздің бәрі, сөз жоқ, бізге болашақта пайдаға асады.»

Бұрынғы кенестік өлшеммен алғанда құрылыс материалдары бағасының төмендеуі, қаржы үнемдеу және т.б. үнемі басым бағытта болды. Алайда арзан нәрсенің бәрі жақсы емес, саранскі рет сатып алады деген бар. Институтта мұны анық түсінеді, сапасы үшін ақша аямау керектігіне көздері жеткен. «Сазанқұрақ» және «Шевройлмұнайгаз» БК үшін жобалар жасау Голландия мен Швецияда шығарылған жабдыктарды пайдалана отырып жүзеге асырылды, өйткені бұл жабдыктар жоғары технологиялық талаптармен қатар, экологиялық қауіпсіздіктің қатаң талаптарын қанағаттандырады.

Сазанқұрақ кен орнында мұнай құю терминалы голландтық құю қондырғыларын пайдалана отырып салынды, ол құю эстакадасының жұмысшы аймағында көмірсутегі буының бөлінуін болдырмайды. Аталмыш терминалдың тұсаукесерінде 1999 жылғы наурызда АҚШ-тың Қазақстандағы елшісі Ричард Джонс мырза жоба жасаушылардың тарапына көптеген жылы сөздер айтты.

1998 жылдың жазында Атырау қаласында институт қызметкерлері жасаған тағы бір сәнді құрылыс жұртшылықтың игілікке берілді. Әңгімесітіп отырғанымыз Сатпаев-Құрманғазы көшесінің қиылысындағы жанаржағар май құю станциясы. Бұл ны-

много добрых слов и в адрес разработчиков проектов. Летом 1998 года город Атырау украсило еще одно сооружение, выполненное сотрудниками института. Речь идет об автозаправочной станции на пересечении улиц Сатпаева - Курмангазы.

Главным инженером проекта по этому объекту был опытный специалист К.У. Исмаканов. Он отлично справился с заданием. Строительство АЗС было осуществлено за три месяца. Несмотря на неприятие со стороны отдельных специалистов и граждан указанной АЗС вначале, сейчас можно с уверенностью сказать, что этот объект несколько не портит архитектурный облик нашего города, а наоборот, стал украшением этого уголка. Причем оборудование заправочной станции шведского производства, удовлетворяет жесткие экологические требования, до минимума сокращая выделение паров углеводородов в атмосферу. Несмотря на неприятие со стороны отдельных специалистов и граждан указанной АЗС вначале, сейчас можно с уверенностью сказать, что этот объект несколько не портит архитектурный облик нашего города, а наоборот, стал украшением этого уголка. Причем оборудование заправочной станции шведского производства, удовлетворяет жесткие экологические требования, до минимума сокращая выделение паров углеводородов в атмосферу.

АЗС 1998 г.

Проекты, апробированные временем

сан бойынша жобаның бас инженері тәжірибелі маман **Қ.О.Исмақанов** болды. Ол бұл міндетті абыроймен орындады. ЖМС құрылысы үш ай ішінде бой көтерді.

Жекелеген мамандар мен азаматтар тарапынан бастапқыда аталмыш ЖМС қабылдамау жайттары болғанына қарамастан, қазір бұл нысан біздің қаламыздың сәулетіне еш нұқсан келтіріп тұрмағанын, қайта сол бұрышты көркейтіп тұрғанын қысылмай айтуға болады.

Бұл жерде сондай-ақ жанармай күй станциясының жабдыктарын шведтер шығарғанын айта кеткен жөн, жоғары технологиялық талаптарға сай екені өз алдына, ол қатан экологиялық талаптарды да қанағаттандырады, атмосфераға көмірсутегі буларының бөлінуін мейлінше азайтады. Әйтсе де бұл жерде құрметті, еңбегі сінген ардагер Қасан Оразғалиұлының өзіне сөз бергіміз келеді. Ол қазір КМГ-Транскаспий инжиниринг департаменті директорының орынбасары. Міне, институтта жиналған үш онжылдықтан астам уақыт жұмыс тәжірибесінің керек болған жері: Исмақанов институтқа 1972 жылдың 23 ақпанында қабылданып, 2004 жылдың тамыз айына дейін жұмыс жасады. Алайда сонынан, 2009 жылы бірқатар маңызды шешімдер қабылдауға оның тәжірибесі қажет болған кезде тағы да шақырды. Оның үстіне, арада өткен бес жылда ол «институттық тәжірибесіне» қоса «Парсонстың» ең алдыңғы қатарлы бірқатар фирмаларында, КТК тұрба құбыры желісін кеңейтуде, «Казстройсервис» ҰМКК, «Меркурий инжиниринг» ЖШС жұмыс істеген болатын.

Оның әріптестері мен басшылар туралы пікірі де қызық:

«Менің пікіріме, тәжірибеме құлақ аспады деп өкпелей алмаймын. Бірге жұмыс жасауға тура келген

Но здесь хотелось бы дать слово самому Касану Уразғалиевичу, почетному, заслуженному ветерану. Сегодня он - заместитель директора департамента инжиниринга ТОО «КМГ- Транскаспий», которое будет осуществлять строительство очень важного магистрального нефтепровода Ескене-Курык и транспорт кашаганской нефти через Каспийское море на терминалы Баку. Вот как востребован его опыт, накопленный за более чем три десятилетия работы в институте: Исмақанов был принят на работу в институт 23 февраля 1972 г. и работал по август 2004 года. Но потом его снова пригласили, в 2009 году, когда потребовались его знания, напор, умение добиться конечной цели. Тем более, что к «институтскому» багажу он добавил еще знания, приобретенные за то время (пять лет), когда он поработал в ряде самых передовых фирм «Парсонс», на расширении трубопроводной системы КТК-К, в НГСК «Казстройсервис», в ТОО «Меркурий инжиниринг». Интересно его мнение о коллегах и руководителях.

«Я не могу обижаться на недостаток внимания к моему мнению, опыту. Первый из руководителей, с которыми мне приходилось работать был: Любенко Л.В. У него было умение общаться с людьми - ощущалась практика партийной работы с кадрами. Открытый, с мальчишеским азартом игравший в теннис. А его шахматные турниры с Утали Балгимбаевым всегда горячо обсуждались любителями шахмат, собирали много болельщиков, отменный шахматист, он и в работе умел просчитывать на несколько ходов вперед. И это приносило в сочетании с хорошим знанием менеджмента, полученным им за период работы в областном комитете компартии, как теперь бы сказали, отменные результаты.

басшылардың алғашқысы Любенко Л.В. болды. Оның дербестігі, әрине, азырақ болды. Ол кезде институттың «басы» Ақтауда болатын. Алайда ол адамдармен қарым-қатынас жасай білетін – кадрмен жұмыстың партиялық тәжірибесі сезілетін. Ашық-жарқын, теннисті жасөспірімдік құмарлықпен ойнайтын. Ал оның Өтәлі Балғымбаевпен шахматтық турнирлері қашан да жанкүйерсіз болмайтын, айтарлықтай шебер шахматшы, ол жұмыста да бірнеше жүрісті алдын ала есентей білетін. Бұл, қазіргі тілмен айтқанда менеджментті жақсы білумен қосқанда, өте жақсы нәтижелер әкелді.

1979 жылы жобалау бөлігінің директоры болып Рысқали Қалмұханов келді. Мені оның өндірісті керемет білегіні қызықтыратын, ол еносқ жолын аудандық инженерлік-технологиялық қызметте бастады ғой, Ембі, әсіресе Междуречья кен орындарын жақсы білетін. Біз оны «пипин» деп атайтынбыз, өйткені ол өндіріске, жана кенішті игеруге қатысты кез келген сұраққа сол сәтінде жауап беретін.

Біз П.В.Карелинмен жақсы қатынаста болдық. Павел Васильевич Самарадан келді. Өте мұқият маман, қызғылықты адам. Бір мезгілдерде ол институттың бас инженері болды. Бірақ сосын Самараға қайтып кетті.

Альчиков А.В. – бұл адамның жігерлілігі темірдей, өз пікірін кез келген деңгейде қорғай алатын, көптеген салалардан хабардар, бірақ электротехникалық саланың тәңірі дер едім. Шпилев Н.Н. бас маман, бөлім бастығы болды, бізге заводтан келді. Жалпы, жақсы жобалаушы болу үшін алдымен тікелей өндірісте жұмыс жасап, оны қолмен ұстап көру керек екендігіне мен сенімдімін. Бізде қалыптасқан, жақсы мамандар болды. Әйтсе де егер қалай болғанда да біреуді таңдау керек болса, мен дауысымды Аман Нысанғалиевке берер едім. Шын мәнінде қазіргі

Цеваканић К. У

В 1979-м году главным инженером института, а затем директором проектной части пришел в институт Рысқали Қалмұханов. Меня в нем привлекало прекрасно знание производства, ведь он начинал работать в районной инженерно-технологической службе, знал хорошо месторождения Западного Казахстана, особенно Эмбы и Междуречья. «Пипин»-короткий, так звали его в школе одноклассники, за его обширные познания, выходящие далеко за пределы школьной программы, и в бытность заместителем директора института он очень глубоко вникал в проектирование обустройств месторождений, навскидку мог ответить на любой вопрос, касающийся добычи, освоения новых месторождений.

Хороший контакт у нас был с Карелиным П.В., главным инженером института Павел Васильевич приехал из Самары. Очень дотошный специалист, интересный человек. Был направлен в Сирию, где он работал советником в посольстве, а затем вернулся в Самару.

Альчиков А.В. – это человек с железной волей, умеющий отстаивать свое мнение на любом уровне, прекрасно ориентирующийся во многих сферах, но в электротехнической – он просто Бог. Шпилев Н.Н. был главным специалистом, начальником отдела, пришел к нам с завода имени Петровского. Вообще я уверен, чтобы стать хорошим проектировщиком, нужно сначала поработать непосредственно на производстве, по-

«Каспиймұнайгаз» - «ҚазГЗЖИмұнай» институтының жобалау бөлігі базасында – А.Н.Нысанғалиевтің күшімен құрылды және Одақ тараған кезеңде құрып кетпей, сақталып қалғанымыз да оның ерен еңбегінің арқасында екенін білеміз. **Мырзабек Ахметұлы** оның лайықты ізбасары болады деген сенімдеміз, өйткені бұл процестердің бәрін ол біледі, өзі сол өткелден өтті. Ұзақ жылдар бойы институттың бас инженері болып жұмыс жасады. Өте заманауи көзқарастағы адам.»

Жобалаушылардың жұмысының қыр-сыры жөніндегі кеңесшім **Қасан Оразғалиұлы** болғанын айтқан едім. Болашақты болжай маңызы қандай зор. Жайластыру, резервуар саны, тұрба құбырларының диаметрі – бәрі де алдағы жылы, енді он жылдан соң қанша мұнай өндіріледі, т.б. - соған байланысты. Сонымен қатар бірнеше кәсіпшіліктен жүйенің ұштасуы мәселелері. Мысалы, теңіз суларының басуынан қорғану бөгеттерінің неғұрлым тиімді нұсқаларын қалай ұзақ іздегендерін әңгімелейді. «Каспийдің деңгейінің өткен жылдардағы өзгеріс қарқыны, 2020 жылға дейінгі өзгеріс болжамы ескерілді. Бөгеттің биіктігі, көлбеуі осы көрсеткіштерге байланысты – бастысы салымнан үнемдемеу керек, әйтпесе сараң екі рет төлейді деген бар» дейді Қасан Оразғалиұлы. Магистральды мұнай газ құбырларын жобалауға көшу бүкіл ұжым үшін қандай сынақ болды. Мұның өзіне тән ерекшелігі бар ғой. Жердің көлбеуі де, өзен де, теміржолдар да – қаншама кедергі десенізші, сонымен қатар, қызмет көрсетуде, мұнайдың құрамына қарай қызметкерлерге де, қоршаған орта үшін де пайдаланудың қауіпсіздігін қамтамасыз етуде қаншама ерекшеліктер бар. «Мұнай кәсіпшілігі бөлімі құрамындағы мұнай-газ құбырлары нысандарын жобалауға дейін (1995 жылдан) өзімнің жобалау тәжірибемде институттың өзбетінше

щупать его на ощупь. Нормальные были у нас специалисты. Но если все же выбирать, кому отдать предпочтение, я бы отдал его Аману Нысанғалиеву. Практически нынешний «Каспиймұнайгаз». на базе проектной части института «КазНИПИнефть» создан усилиями Нысанғалиева А.Н и то, что мы выжили в период развала Союза и сохранились и это тоже его заслуга. Думается, что Мурзабек Ахметович будет его достойным продолжателем, ибо досконально знает весь процесс, сам его прошел. Долгие годы работал главным инженером института. Человек с очень современными взглядами»

Уже упоминалось о том, что именно Қасан Уразғалиевич консультировал меня по поводу тонкостей работы проектировщиков. Как много значит видение перспективы. Ведь обустройство, количество резервуаров, диаметр трубопроводов - все зависит от того, сколько нефти будет добыто в будущем году, через десять лет и т.д. А еще вопросы состыковки систем от нескольких промыслов. Рассказывал, например, как искали наиболее оптимальные варианты защитных дамб от нагона морских вод. Учитывалась динамика изменения уровня Каспия в прошлом, прогноз на изменения до 2020 года (в 1995-2000 гг.). От этого зависит высота дамбы, уклон – главное не экономить при отсыпке, ибо скупой платит дважды подчеркивает Қасан Уразғалиевич. Каким испытанием для всего коллектива было освоение проектирования объектов и сооружений магистральных нефте- и газопроводов. Здесь ведь своя специфика. И рельеф местности, естественные преграды (большие и малые реки и др.), и искусственные сооружения, такие как железнодорожные пути, автомобильные дороги и каналы – сколько преград, и сколько особенностей в принятии технических решений и обслуживании, обеспечении безопасности эксплуатации и для персонала, и для окружающей среды, в зависимости от физико-химических свойств нефтей, реологии нефтесмесей.

бөлек өндірістік кәсіпорындарды жобалау бөлімі деп аталып, жөндеу-өндірістік базаларының, жарақтандыру және материалды-техникалық базаларының технологиялық жобалауы, сондай-ақ, мұнай мен газды барлау, өндіру, дайындау және тасымалдауға қатысты кезкелген нысанды, оның ішінде құрылыс саласының құрылыс материалдарын өндіру нысандарын да жобалайтын бөлімінің жетекшісі болдым. Сондай жұмыстардың бірі Жетібай мен Бейнеу қайыршақты әктас кенорындарында кесімді тастар карьерін жобалау болды.» Ал кен шығаратын орынды (карьерді) жайластыру – жеңілрек сияқты көрінер еді. Бұл да өте күрделі шаруа. Түрлі аймақтардың тәжірибелерін зерттеп-үйренуге тура келді. Қырымға, Белогор карьерлеріне бардық. Барлық сәтті есепке алудың маңызы жөнінде. Мұның көрінісі ретінде, өкінішке орай жобалау жұмысында қабылданған техникалық шешімнің қателіктері де кездесіп тұратынын айтты.

Сондай нысандардың бірі – «Анако» компаниясының «Қырықмылтық кенорынын жайластыру» болатын. Волгоградтық құрылысшылар жүргізіп жатқан құрылыс үдерісі кезінде, Тасқұдық поселкесі маңындағы НПС-3 аумағындағы, АНАКО мұнайын тапсырып, НПС мұнайын қабылдау үшін қажет әрқайсысының сыйымдылығы 1000 шаршы метрлік екі мұнай резервуарына негіз болатын қазан шұңқыр дайындау барысында, диаметрі 219 мм болатын арматуралармен жерасты құбырлары бүлдірілді. Өкінішке орай бұл жерасты құбырлары (біздің) инженерлік ізденіс бөлімімен орындалған топографиялық материалдарда белгіленбеген болып шықты.

Өздеріңіз түсініп отырғандай, инженерлік ізденісті жүзеге асыру кезінде, біздің ИІ бөлімі иелігінде жерасты құбырларымен кабелдерін анықтауға мүмкіндік беретін металлздегіш

«В своей проектной практике до проектирования объектов нефтегазопроводов в составе нефтепромышленного отдела (с 1995г.) я был руководителем самостоятельного отдела института, который назывался – отдел проектирования производственных предприятий, где осуществлялось технологическое проектирование ремонтно-производственных баз, баз комплектации и материально-технического обеспечения, а также различных объектов, обеспечивающих разведку, добычу, подготовку и транспорт нефти и газа, включая и строительную сферу с объектами производства строительных материалов. Одной из таких работ было проектирование карьеров пильного камня на Жетыбайском и Бейнеуском месторождениях известняк-ракушечника. Разработка карьеров - что казалось бы проще, а тоже очень простое дело. Пришлось изучать опыт разных регионов. Ездили в Крым, на Белогорские карьеры.»

И снова говорит о важности учета всех моментов. И как бы иллюстрируя эту важность, подчеркнул, что, к сожалению, в проектной работе не обходится без ошибок в принятых технических решениях. Ошибки встречаются различные: - связанные с материалами инженерных изысканий; - неправильным толкованием и применением требований норм и правил (СНиПов и других нормативных документов) при недостатке времени. И привел красноречивый пример.

«Один из таких объектов – «Обустройство месторождения Кырықмылтық» компании «АНАКО». Уже в процессе строительства, которые выполнялись Волгоградскими строителями, при подготовке котлованов оснований двух резервуаров нефти емкостью 1000 м³ каждый на территории НПС-3 у поселка Таскудук для сдачи нефти АНАКО и приема нефти НПС, были повреждены подземные трубопроводы с арматурами диаметром 219 мм. К сожалению эти подземные трубопроводы не были обозначены на топографических материалах, выполненных (нашим) отделом

құрылғы болмады. Мұндай коммуникациялар сол кәсіпорынның атқарушы түсірілімдері материалдары бойынша (ондай материал болған жағдайда), немесе аталған кәсіпорындағы еңбек өтілі мол қызметкерлерден сұрастыру арқылы жүзеге асырылатын. Сұрастыру барысында, анықталғаны, инженерлік ізденісті жүргізу барысында НПС-3-тің ең үлкен қызметкері орнында болмай, ал, қалған қызметкерлер жерасты құбырлары немесе баска да жерасты коммуникациялары жөнінде мардымды жауап бере алмаған. Осыдан келіп, жерасты құбырлары топографиялық материалдарда көрсетілмей, ал, ол өз кезегінде, мұнай резервуарларын орналастыру орынын анықтау барысында бұрыс шешім қабылдауға негіз болған.

Бұл жерде әлгі құбырдан аққан сұйықтықтың түсі дизелдік отын (солярка) түсіне өте ұқсас болғанын атап өткім келеді. Кейіннен бұл Ұлы Отан соғысы кезінде жұмыс жасаған Қосшағыл – НПС-3 мұнайқұбырын қосатын желі екені анықталды. Бұл дегеніңіз, сол кездері өңделмей-ақ танк двигателдері үшін жанармай ретінде пайдаланылуы әбден мүмкін Ембі кенорындары мұнайының жоғарғы сапасының тағы бір дәлелі.

Құрылыс бригадаларының жұмыстарының тұрып қалмауына жол бермеу мақсатында НПС-3 алаңындағы мұнайды қабылдау және тапсыру резервуарларын орналастыру бойынша шешімді сол алаңда өзгеруге тура келді. Бұл құрылыс ұйымымен мәселені шешіп, жобаның бас инженерімен дайындалған және бекітілген эскиздік шешім негізінде құрылыс жұмыстарын жалғастыруға мүмкіндік берді. Қасан Оразғалиұлы өзіне қымбат өндірістік кәсіпорындарды жобалау бөлімінің мамандары туралы тағы да аз-мұз сыр шертуді жөн санады. Бөлім 1995 жылға дейін жұмыс жасап келді. «Институттың жобалау бөлігінің бас

инженерных изысканий. Как вы понимаете в период выполнения инженерных изысканий, наш отдел ИИ не имел на вооружении металлоискателей, позволяющее определить подземные металлические трубопроводы и кабели. Такие коммуникации наносились по материалам исполнительных съемок действующих предприятий (если такие материалы имелись), или по опросу работников предприятия, имеющих длительный стаж работы на данном предприятии. В ходе опросов выяснилось, что в период проведения инженерных изысканий, опытный работник НПС-3 отсутствовал, а другие - не смогли дать исчерпывающих сведений по расположению подземных трубопроводов и других подземных коммуникаций, и соответственно, эти подземные трубопроводы не были обозначены на топографических материалах, что послужило основой для принятия неверного решения при определении места расположения резервуаров для нефти.

Здесь следовало бы отметить, что жидкость, которая вытекала из поврежденного трубопровода имела окраску очень похожую на дизельное топливо (солярку). В последующем выяснилось, что это был узел подключения нефтепровода Косшағыл - НПС-3, который действовал в годы Великой Отечественной войны, что является ещё одним подтверждением высокого качества нефтей Эмбинских месторождений, которые могли использоваться как топливо для танковых двигателей без переработки.

Во избежание простоев строительных бригад тут же на площадке пришлось изменить решение по размещению резервуаров приема и сдачи нефти на площадке НПС-3, что позволило уладить вопрос со строительной организацией и продолжить строительные работы на основе эскизного решения.

Қасан Оразғалиевич счел необходимым добавить по несколько слов о специалистах отдела проектирования производственных предприятий, который ему очень дорог. Отдел просуществовал

инженері лауазымына тағайындалған Николай Николаевич Шпилевтен соң мен сол бөлімнің 1983-1995 жылдар аралығындағы жетекшісі болдым. (Өндірістік инфрақұрылым жобаларын жасақтауға сұраныстың жоқтығынан ол Одақпен бірге күйреді.)

Бөлім үш технологиялық топтан, дәлірегі гипсті топтан тұрды, әр топтың өзінің ерекше жобалау бағыты болды.

Елизавета Федоровна Жигалинаның ЖБИ тобы, топ жетекшісі – Горельшева Тамара Васильевна.

Кузнецов Владимир Ивановичтің ЖБИ тобы, топ жетекшісі – Денисенко Владимир Михайлович.

Және менің тобым, топ жетекшісі Карчигин Амангелді. Айтпақшы, А.Карчигин қазір де институттың технологиялық бөлімінде бас маман болып қызмет атқарады. Бөлімде Гурьев мұнай (политехникалық) техникумы мен КСРО-ның әртүрлі ЖОО-ларының кешегі түлектері – бүгінгі мамандар көп болды.

Жигалина Елизавета Федоровна, институттың еңбегі сіңген ардагері, 1972 жылы мен институтқа келген кезде ол кісінің еңбек өтілі 20 жыл болатын. Қарастырылып жатқан мәселенің барлық бүге-шігесін анық көретін өте жоғары білікті маман.

Құбалиев Максұт Нұғманұлы – Одақ ыдырағанға дейін топ жетекшісі болды. Институтқа 1972 жылы политехникалық техникумді бітіре сала келді де, 1992 жылға дейін 20 жыл үзбестен жұмыс істеді. Институтта жұмыс жасап жүрген кезінде ВЗПИ ге түсіп, оны сәтті тәмамдады. Уақыттың талабымен қазір, ол жеке бизнесімен айналысуда. Орал қаласында тұрады.

Коломенко Светлана Викторовна – 1972 жылы Грозный мұнай институтын бітірген соң нұсқамамен институтқа жіберілді. Өте білгір маман, жан-жақты білімді эрудит. Гурьевте өз теңін тауып, Досмағамбетов Рахымжанмен (Роман-

до 1995г. «Я был руководителем этого отдела 1983-1995 гг., после Николая Николаевича Шпилева, который был выдвинут на должность главного инженера проектной части института. (Очень жаль, что он не пережил развала Союза, ввиду отсутствия спроса на разработки проектов производственной инфраструктуры)

Отдел состоял из трех технологических групп, скорее гиповских групп, каждая группа со своим специфическим направлением проектирования.

Группа ГИПа Елизаветы Федоровны Жигалиной, руководитель группы - Горельшева Тамара Васильевна.

Группа ГИПа Кузнецова Владимира Ивановича, руководитель группы - Денисенко Владимир Михайлович.

И моя группа, руководитель группы Карчигин Амангельды. Кстати А. Карчигин и сейчас работает в институте главным специалистом технологического отдела. В отделе работало много специалистов, выпускников Гурьевского нефтяного (политехнического) техникума и различных вузов СССР.

Жигалина Елизавета Федоровна, заслуженный ветеран института, когда я пришел в институт в 1972 году, у нее стажу было более 20-и лет. Очень высококвалифицированный специалист, вникающий во все тонкости рассматриваемого вопроса.

Кубалиев Максұт Нугманович – до развала Союза работал руководителем группы. В институт пришел в 1971 году после окончания политехнического техникума, проработал в институте немногим более 20 лет, ушел 1992 году, за период работы в институте поступил в ВЗПИ и успешно закончил. Это веление времени, ныне он занимается частным бизнесом и довольно успешно, живет в городе Уральск.

Коломенко Светлана Викторовна – пришла в институт по направлению в 1972 году после окончания Грозненского нефтяного института. Очень квалифицированный специалист, эрудит с обширными познаниями. В Гурьеве нашла

мен) тұрмыс құрды. 1994 жылы РФ-ның Краснояр аймағының Канск қаласына кетті.

Мусатова Светлана Александровна – өндірістік кәсіпорындарды жобалау бөлімінің маманы, қырық жылдай институтта қызмет атқарды. Өте жақсы маман, өз техникалық шешімдерін өте ұқыпты жасайды. Қазір ол Атыраудағы «Уорли Парсонс» компаниясында қызмет етеді. Ксениядай қыз тәрбиелеп өсірді. Ол қазір Санкт-Петербургде тұрып жатыр. Ғарыштық байланыс саласының жоғары білікті маманы.

Жидко Нина Ивановна – Ростов құрылыс институтын бітірген соң 1972 жылы нұсқамамен институтка келді. Институтта көп уақыт жасамады, 1977 жылы Подмосковьеге кетті. Истра қаласында қызмет атқарып, жол-құрылыс басқармасы бастығына дейін көтерілді.

Ия, біздің иық теңестіре жүрген адамдарымыз да, бірге жүріп өткен жолдарымыз да біз үшін қымбат.»

Сонғы онжылдықтың аталған жобаларынан басқа жобалары да атап өтуге тұрарлық. Институт «Туранпетролеум» БК ЖҚК үшін Қызылқия, Арысқұм, Майбулак, кен орындарын, «Қазақтүрікмұнай» БК үшін Лактыбай, Сазтөбе, Елемес кеніштерін жайластырды; Сазтөбе-Елемес- Опорный және Лактыбай-Кенқияк мұнай құбырларын жүргізді. «Қазақстанкаспийшельф» БК институттан операцияны қолдау базасының жобасын алды. Басқа да бірқатар жобалар орындалды, оның ішінде САҚ АҚ (Сауд Арабиясы – Қазақстан), «Шелл-Қазақстан – Девелопмент» БК, «Қазақойл-Тельф» БК және басқалары бар.

Әрбір нысан – бұл шығармашылықтың, ізденістің, бастаманың жалғамасы. Өйткені бұл ұжымда заң сондай: «Алға ұмтылу, сапа мен орындаушылық деңгей көлемін кешегіден бүгін артығырақ ету.»

свою вторую половину, вышла замуж за Досмагамбетова Рахимжана (Романа). В 1994 году уехала в город Канск Красноярского края.

Мусатова Светлана Александровна - специалист отдела проектирования производственных предприятий, проработала около сорока лет в институте. Очень хороший специалист, скрупулезно готовит свои технические решения. Ныне она работает в компании «Уорли Парсонс», в Атырау. Воспитала дочь Ксению, которая сейчас живет и работает в Санкт-Петербурге, в городе училась в ВУЗе,

является высококвалифицированным специалистом в области космической связи.

Жидко Нина Ивановна - пришла в институт по направлению в 1972 году после окончания Ростовского строительного института, в институте проработала относительно недолго, уехала в Подмосковьеве в 1977 году, работала довольно успешно в городе Истра, поднялась до начальника дорожно-строительного управления.

Да, как дороги нам и те дороги, которые мы прошли, и люди, с которыми шли плечом к плечу.

Кроме уже отмеченных проектов первого десятилетия, суверенного Казахстана стоит назвать и другие. Институт выполнил для СП «Туранпетролеум» ТЭО обустройствоместорождений Кзылкия, Арысқұм, Майбулак, для СП «Казахтүркмунай» - обустройство месторождений Лактыбай, Сазтөбе, Елемес; нефтепроводы Сазтөбе - Елемес - Опорный и Лактыбай - Кенқияк. СП «Қазақстанкаспийшельф» получил от института проект базы поддержки операций. Выполнен ряд других проектов, в том числе для АО САК (Саудовская Аравия-Казахстан), СП «Шелл - Казахстан - Девелопмент», СП «Қазақойл - Тельф» и др.

И каждый объект- это приложение творчества, поиска, инициативы. Но такой уж закон в этом коллективе: «Идти вперед, добиваясь большего, чем вчера объема качества и уровня исполнения.»

ІЗДЕСТІРУДІҢ БЕРІК НЕГІЗІ БОЛУЫ ТИІС

70 жыл. Бұл жылдар ішінде көптеген тарату, кеңейту, біріктіру, бөлу реформалары жүрді. Ғылыми қызметкерлердің, жобалаушылардың, іздегіштерінің бірнеше ұрпағы ауысты. Логарифмдік сызғыштан қуатты компьютерлік және спутниктік геодезикалық құралдарға дейінгі жолды жүріп өттік. Өзгермеген бір-ақ нәрсе - ол әркімнің өзк жұмысына салғырт қарай алмайтын шығармашылық көзқарасы. Ал ізденістің, шығармашылықтың айтарлықтай берік те заманауи негізі болуы тиіс. Институтта үдемелі ғылыми-техникалық алға басу сезіледі.

1980 жылы Мұнай өнеркәсібі министрлігі Гурьевте жұмысты автоматты жобалау жүйесі бойынша салалық кеңес өткізді. Міне осы кезде автоматты жобалау жүйесін қолдану туралы мәселе өткір қойылды. Сол жылы техникалық бөлім жанынан (бөлім бастығы Владимир Сергеевич Великанов) жобалау жұмыстарын автоматтандыру тобы құрылды, олар автоматтандыру, телемеханизация және байланыс бөлімі үшін сметалық құжаттаманы әзірлеу және өңдеу жұмыстарымен айналысты, ал 1984 жылдан бастап, сметалық бөлім үшін. Мәліметтерді дайындау перфокарта мен магнитті ленталарда жүзеге асырылды. Материалдарды өңдеу үшін ЕС-1022 электронды-есептеу машиналары қажет болды, оны сметашылардан жалға алуға тура келді. Міне, 1986 жылы Мұнай өнеркәсібі министрлігінің бөлуімен ҚазҒЗЖИмұнай институтына магнит лентасынан салыстырып оқығышы бар «Benson 16» баған са-

ПОИСКУ - ПРОЧНЫЙ ФУНДАМЕНТ

70 лет. За эти годы прошло много реформ, реорганизаций, расширений, слияний, разделений. Сменилось несколько поколений научных работников, проектировщиков, изыскателей. Пройден путь от логарифмической линейки до мощнейших компьютеров и спутниковых геодезических приборов. Неизменным оставалось одно - равнодушное, творческое отношение каждого к своей работе. Это были семьдесятiletий неустанный поиск. А поиск, творчество должны иметь достаточно мощный и современный фундамент. В институте ошутим поступательный научно-технический прогресс.

В 1980 году Миннефтепром провел в Гурьеве отраслевое совещание по САПР. Вот здесь - то со всей остротой встал вопрос об использовании систем автоматизированного проектирования. В этом же году при техническом отделе (начальник отдела Владимир Сергеевич Великанов) была организована группа автоматизации проектных работ, которая занялась подготовкой и обработкой сметной документации для отдела автоматизации, телемеханизации и связи, а с 1984 года, для сметного отдела. Подготовка данных осуществлялась на перфокартах и на магнитной ленте. Для обработки материалов нужны были электронно-вычислительные машины ЕС-1022, их приходилось арендовать у смежников. И вот в 1986 году по распределению Министерства нефтяной промышленности в институт КазНИПИнефть был поставлен графопостроитель «Benson 16» со считывателем с магнитной ленты, который позволял после обработки

лушысы койылды, ол материалды ЕС-1022 машинасымен өндегеннен соң сызбаларды автономды режимде баған салушыға шығаруға мүмкіндік берді, ал бұл инженерлік-ізвестіру бөлімінің жұмысын айтарлықтай жеделдетті, олар институтта бірінші болып ЕС-1022 машинасымен далалық мәліметтерді сызбаларды баған салушыға шығарып өндей бастады. Кейіннен тұңғыш дербес электронды-есептеу машиналары ЕС-1840 сатып алынды. Бұл жаңа, дербес компьютерлерді менгеру мен енгізу дәуірінің бастамасы секілді еді. 1991 жылдың қантарынан бастап КазҒЗЖИмұнай институтында жаңа «Жобалау жұмыстарын автоматтандыру» бөлімі ашылды. Жобалау жұмыстарын автоматтандыру бөлімінің бастығы Александр Юсупович Фиткулин, I дәрежелі инженер Людмила Георгиевна Булавкина дербес компьютерлерде жұмыс жасайтын жаңа бағдарламаларды енгізіп, іске қосты.

Жобалау-сметалық құжаттамалардың шығарылуы, ТРОСАД, AutoCAD-14, Micro Station 98 бағдарламалары бойынша мәліметтерді өңдеу және сызбаларды плоттерге шығару, атмосфераның ластануын есептеу, электронды поштамен жұмыс т.с.с.

Қазір институт қызметкерлері өздерінің еңбектерін жеделдететін және жеңілдететін жаңа есептегіш құралмен, сәтті қызмет атқаруда. Қазіргі таңда институтқа бөлімдер арасында тез, жедел хабар алмасу мақсатында локальды желі енгізілді.

Тағы бір айта кететін жайт, заман талабына сай, күшті, озық үлгідегі техникалармен жарактанған серіктестермен бірге жұмыс жасау, институт үшін үлкен серпіліс болды және ынта-жігерін арттырды. Мысалға,

материала на ЕС-1022 в автономном режиме выводить чертежи на графопостроитель, что существенно ускорило работу инженерно - изыскательского отдела, который первым в институте стал обрабатывать полевые данные на ЕС-1022 с выводом чертежей на графопостроитель. Позже были приобретены первые персональные электронно - вычислительные машины ЕС-1840. Это стало как бы прологом новой эпохи, освоения и внедрения персональных компьютеров. И с января 1991 года в институте КазНИПИнефть был выделен новый отдел - «Автоматизация проектных работ». Начальником отдела автоматизации проектных работ Александром Юсуфовичем Фиткулиным, инженером I категории Людмилой Георгиевной Булавкиной

были внедрены и введены в эксплуатацию новые программные средства для работы на персональных компьютерах. Выпуск проектно - сметной документации, обработка данных и выпуск чертежей на плоттер по программам ТРОСАД, AutoCAD-14, MicroStation 98, расчет загрязнения атмосферы, работа с электронной почтой и т.д. Сейчас работники института успешно работают на новой вычислительной технике, которая ускорила и облегчила их труд. В

Қазақстандық құбыр Консорциумымен келісім-шартқа отырғаннан соң, институт мұндай көлемдегі жобаларды қанағаттандыра алмайтыны белгілі болды. Институт басшылығы, институтты жаңа техникалық құралдармен және құрылғылармен жарактайды. Жаңа геодезиялық аспап, геологиялық зерттеулерге арналған құралдар, топырақ зертханасына керекті аспаптар, компьютермен сызуға арналған жана бағдарламалар алынады. Содан соң ғана КПО, КТК және ТШО-ға арналған жобалар мен материал есеңтері AutoCAD және Micro Station бағдарламалық жүйелерінде орындалды.

«Сазанқұрак кен орнын өнеркәсіптік жайғастыру» жобасын бекіткеннен кейін, жұмыс құжаттамалары дайындалып, сонымен қатар мұнай құю эстакадасының құрылысы да басталды. Құрылысқа институт қызметкерлері де тікелей араласты - бұл жас мамандарға да, тәжірибесі мол қызметкерлер үшін де үлкен сабақ болды: жобаны көрнекті түрде жүргізуге және құрылыс аланында тікелей шешімдер қабылдауға мол мүмкіндік туды.

Шетелдік қаржының қатысымен инвестициялық жобалардың найда болуына орай жоба жасаушылардың шетелдік мамандармен жаңа қарым-қатынастары қалыптасты. Жобалаудағы әдістер мен көзқарастардың әр қилылығы, сондай-ақ қолданылатын стандарттар мен нормативтердің айырмашылықтары жобадағы кейбір үйлесімсіздіктердің туындауына әкеп соқты. Сол кезде шетелдік мамандар мен институт қызметкерлерінің әріптестігінің түйінді нүктесі ҚР Заңының импорттық технологияның, жабдықтардың мемлекеттік стандарттар мен нормативтерге сәйкестігі бойын-

настojащее время в институте внедрена локальная сеть, что позволяет еще быстрее обмениваться информацией между отделами. Надо сказать, что большим стимулом и как бы толчком послужило для института сотрудничество с передовыми, мощными, с современным техническим оснащением партнерами. Например, после заключения контракта с Казахстанским трубопроводным Консорциумом уровень автоматизации проектирования института уже не мог удовлетворить такого масштаба проектных работ. Руководство института принимает меры по срочному оснащению института техническими средствами и оборудованием. Были приобретены новейшие геодезические приборы, оборудование для геологических исследований, точные приборы для лаборатории грунтов, программные средства и оборудование для компьютерного черчения. И уже отчеты материалов изысканий и проектов для КПО, КТК и ТШО выполнялись в системах AutoCAD и MicroStation.

После утверждения проекта «Промышленное обустройство месторождения Сазанқурак» началась разработка рабочей документации и фактически одновременно строительство нефтеналивной эстакады. Сотрудники института принимали непосредственное участие в строительстве - это стало хорошей школой для молодых специалистов и для более опытных работников: появилась возможность наглядно вести проектирование и принимать проектные решения непосредственно на строительной площадке.

ша талаптарын сақтау болып табылды, осылайша соңғы он жыл бойына біздің қызметкерлер олармен тығыз қарым-қатынаста және сәйкесті тиімділікпен жұмыс жасауда.

Мәселен, Сазанқурак кен орнында мұнай құю терминалы голландтық құю қондырғыларын пайдалана отырып салынды, ол құю эстакадасының жұмысшы аймағында көмірсутегі буының бөлінуін болдырмайды. Аталмыш терминалдың тұсаукесерінде 1999 жылғы наурызда АҚШ-тың Қазақстандағы елшісі Ричард Джонс мырза жоба жасаушылардың тарапына аса жылы лебіз білдірген еді.

С появлением инвестиционных проектов с участием иностранного капитала, возникли и новые отношения разработчиков проекта с иностранными специалистами. Различия в методах и подходах в проектировании, а также различия в применяемых стандартах и нормативах привело к возникновению некоторого дисбаланса в проектах. Требования закона РК к соответствию импортных технологий, оборудования и государственным стандартам и нормативам стало ключевой точкой в сотрудничестве иностранных специалистов и работников института, к за последнее десятилетие наши работники тесно и с обоюдною выгодой

Так нефтеналивной терминал на месторождении Сазанкурак был построен с использованием наливных устройств голландского производства, которые предотвращают выделение паров углеводорода в рабочей зоне наливной эстакады. И при презентации указанного терминала в марте 1999г. посол США в Казахстане г-н Ричард Джонс сказал много добрых слов и в адрес разработчиков проектов.

ПРОМЫШЛЕННЫЕ ОБЪЕКТЫ, ПРОЕКТИРУЕМЫЕ КМГ

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ ЕЛЕМЕС.
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ПУНКТ ПОДГОТОВКИ И СБОРА НЕФТИ». 1998 год.
ПЛОЩАДКА НЕФТЕГАЗОСЕПАРАТОРА И ГАЗОСЕПАРАТОРА.

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ ЕЛЕМЕС.
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ПУНКТ ПОДГОТОВКИ И СБОРА НЕФТИ». 1998 год.
ПЛОЩАДКА НЕФТЕГАЗОСЕПАРАТОРА И ГАЗОСЕПАРАТОРА.

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ ЕЛЕМЕС.
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ПУНКТ ПОДГОТОВКИ И СБОРА НЕФТИ», 1998 год.
ПЕЧИ ПОДОГРЕВА НЕФТИ.

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ ЕЛЕМЕС.
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ПУНКТ ПОДГОТОВКИ И СБОРА НЕФТИ», 1998 год.
РЕЗЕРВУАРНЫЙ ПАРК ДЛЯ НЕФТИ.

«НЕФТЕПРОВОДНАЯ СИСТЕМА КТК»,
ТЕНГИЗСКАЯ НПС. 1998 год. РЕЗЕРВУАР НЕФТИ.

«НЕФТЕПРОВОДНАЯ СИСТЕМА КТК»,
ТЕНГИЗСКАЯ НПС. 1998 год. ПОДПОРНЫЕ НАСОСЫ.

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ САЗАНКУРАК ПРИ ПРОМЫШЛЕННОЙ ЭКСПЛУАТАЦИИ». СТРОИТЕЛЬСТВО РЕЗЕРВУАРА НЕФТИ.
1998 год.

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ САЗАНКУРАК ПРИ ПРОМЫШЛЕННОЙ ЭКСПЛУАТАЦИИ». НЕФТЕНАЛИВНАЯ ЭСТАКАДА.
1998 год.

«НЕФТЕНАЛИВНАЯ ЭСТАКАДА НА СТАНЦИИ АТАСУ»,
СТРОИТЕЛЬСТВО ЭСТАКАДЫ
1999 год.

«НЕФТЕНАЛИВНАЯ ЭСТАКАДА НА СТАНЦИИ АТАСУ»,
СТРОИТЕЛЬСТВО ЭСТАКАДЫ
1999 год.

«ОБУСТРОЙСТВО МЕСТОРОЖДЕНИЯ МЫНТЕКЕ ПРИ ПРОБНОЙ
ЭКСПЛУАТАЦИИ. ОБЩИЙ ВИД УСТАНОВКИ ПОДГОТОВКИ НЕФТИ»
2007 год.

«ПЕРЕНОС РЕЗЕРВУАРОВ РЕЗЕРВУАРНОГО ПАРКА ВАКУУМНОГО
ГАЗОЙЛЯ И РЕЗЕРВУАРОВ ХРАНЕНИЯ МАЗУТА РЕЗЕРВУАРНОГО ПАРКА
№1 НА НОВУЮ ПЛОЩАДКУ НА АТЫРАУСКОМ НПЗ»
2010 год.

«НЕФТЕПРОВОДНАЯ СИСТЕМА КТК. НПС ТЕНГИЗ»
ПЛОЩАДКА ФИЛЬТРОВ
2010 год.

«НЕФТЕПРОВОДНАЯ СИСТЕМА КТК. НПС ТЕНГИЗ»
СУЩЕСТВУЮЩАЯ МАГИСТРАЛЬНАЯ НАСОСНАЯ СТАНЦИЯ
2010 год.

«ПЕРЕНОС РЕЗЕРВУАРОВ РЕЗЕРВУАРНОГО ПАРКА ВАКУУМНОГО
ГАЗОЙЛЯ И РЕЗЕРВУАРОВ ХРАНЕНИЯ МАЗУТА РЕЗЕРВУАРНОГО ПАРКА
№1 НА НОВУЮ ПЛОЩАДКУ
НА АТЫРАУСКОМ НПЗ». 2010 ГОД

АТЫРАУСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ ВОДОПОДГОТОВКИ
И ВОДОСНАБЖЕНИЯ
1940 г.

ГРАЖДАНСКИЕ ОБЪЕКТЫ, ПРОЕКТИРУЕМЫЕ КМГ

РЕДАКЦИЯ ГАЗЕТЫ «ПРИКАСШЕЙСКАЯ КОММУНА»
1954 г.

КАМЕННЫЙ ЦВЕТОК
1956 г.

КУЛЬТУРНЫЙ ЦЕНТР
1964 г.

ЗДАНИЕ «КАСПИЙМУНАЙГАЗ»

ОТКРЫТИЕ СТРОИТЕЛЬСТВА КОС ТШО

ОБСУЖДЕНИЕ ГЕНПЛАНА

ОТДЕЛ ВЫПУСКА ПРОЕКТОВ

ПРОЕКТИРОВАНИЕ

ҮШІНШІ ТАРАУ. ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

ЖОБАЛАУ КОНТОРЫНАН – ЖЕТЕКШІ ИНСТИТУТҚА ОТ ПРОЕКТНОЙ КОНТОРЫ - К ВЕДУЩЕМУ ИНСТИТУТУ

Жоғарыда аталған және басқа көптеген міндеттерді шешу, белгілі казахстандық және шетелдік фирмалармен әріптестік соңғы жылдары нығайған ғылыми және материалдық-техникалық базаның арқасында, бөлімдер мен зертханаларда жоғары білікті және жоғары жауапкершілікті қызметкерлердің тұрақты ұжымдарының құрылуы нәтижесінде мүмкін болды,

Таныс болыңыздар:

-бүгінгі таңда өз қызметін мұнай және газ өнеркәсібі саласында 1940 жылдан бері жүзеге асырып келе жатқан Қазақстанның жетекші институттарының бірі.

2001 жылдың қазан айында Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен институт Энергетика және Минеральды ресурстар министрлігінде 100 пайыздық пакет акциясымен Ашық акционерлік қоғам болып құрылды. 2002 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен мемлекеттік пакет акциясы (акцияның 100 пайызы) қайта құрылған «Қазақ мұнай және газ институты» АҚ –на берілді. Қоғамның Жарғылық қоры 303 164 мың теңге құрайды. Негізгі қордың баланстық құны 340317 тың теңге.

Қоғам атқарылатын жұмыстың барлық түріне қажетті лицензиялар мен басқа да рұқсат беретін құжаттамаларға ие.

Менеджменттің біртұтас жүйесі

Выполнение перечисленных выше и многих других задач, успешное сотрудничество с известными казахстанскими и зарубежными фирмами стало возможным, благодаря окрепшей за последние годы научной и материально - технической базе, созданию стабильных коллективов высококвалифицированных и высокоответственных работников в отделах и лабораториях. Сегодня

- один из ведущих институтов Казахстана, осуществляющих свою деятельность в нефтяной и газовой промышленности с 1940 года.

В октябре 2001г. Постановлением Правительства Республики Казахстан институт был реорганизован в Открытое Акционерное Общество со 100%-ным государственным пакетом акций в Министерстве Энергетики и Минеральных ресурсов. С 2002 г. Постановлением Правительства Республики Казахстан государственный пакет акций (100 % акций) передан во вновь организованное АО «Казахский институт нефти и газа». Уставной капитал Общества составляет 303 164 тыс.тенге. Балансовая стоимость основных средств 340317 тыс.тенге

Общество имеет необходимые лицензии и иные разрешительные документы на все виды выполняемых работ.

Основными видами деятельности общества является проектирование объектов инфраструктуры, нефтяных и газовых месторождений, промышлен-

«Проектты, алғабирмаған ығ егеменем»

жасакталып, енгізілген және сертификатталған, оның құрамына ИСО 9001-2000 Сапа менеджменті жүйесі, ИСО-14001-2004 Экология менеджменті жүйесі және OHSAS 18001-2007 арнайыландырылған Кәсіби қауіпсіздікті басқару мен еңбек қорғау жүйесі - сертификат №40003 В 2007 жылдың 5 қарашасында Moody International Certification сертификаттаушы орган берген - кіреді.

Қоғамның негізгі қызмет түрлері инфрақұрылым нысандарын, мұнай және газ кен орындарын, өндірістік-азаматтық құрылысты жобалау, инженерлік іздестіру, табиғат қорғауды жобалау, құрылысты авторлық және техникалық қадағалау, инженерлік және сервистік қызметтер болып табылады.

Жобалаушылардың жұмыс орындарын компьютерлендіру үнемі қарқынды қалыпта. Бұл компьютерлік жабдықтар мен бағдарламалық құралдарды модернизациялауға, жобалау жұмыстарының технологиясының ілгері басуы мен нормативтік құжаттамалардың әлі де өсіп келе жатқан талаптарына байланысты.

«AutoCAD Civil 3D 2009», «AutoCAD 2010», «Bentley MicroStation», «Bentley AutoPLANT» бағдарламалары мен олардың ағымдағы сәттегі модификациялары чертеж сызудағы негізгі құралдар болып табылады. Институт мамандары бұл бағдарламаларды өз жұмыстарында сәтті қолдануда. Сонымен қатар басқа да, технологиялық модельдеу және технологиялық сызба есебінің «Aspen HYSYS» есептік бағдарламасы, «HYSYS PIPESYS» - құбыр жүйесін есептеу, «Aspen HYSYS Crude Module» - лабораториялық негізде мұнай құрамын есептеу, «СТАРТ» - құбырдың қаттылығы мен шыдамдылығын есептеу, анықтайтын бағдарлама. «ГИДРОЖҮЙЕ» - құбыр жүйесінің

но-гражданского строительства, инженерные изыскания, природоохранное проектирование, авторский и технический надзор за строительством, инжиниринговые и сервисные услуги.

Компьютеризация рабочих мест проектировщиков находится в постоянной динамике. Это связано с модернизацией компьютерного оборудования и программных средств, прогрессом в технологии проектных работ и всевозрастающими требованиями нормативных документов. Программы «AutoCAD Civil 3D 2009», «AutoCAD 2010», «Bentley MicroStation», «Bentley AutoPLANT» и их модификации на текущий момент основные инструменты в разработке чертежей. И специалисты института с успехом используют данные программы в своих разработках. Кроме того, широко применяются другие расчетные программы «Aspen HYSYS» – технологическое моделирование и расчет технологических схем, «HYSYS PIPESYS» – расчет трубопроводных систем, «Aspen HYSYS Crude Module» – расчет свойств нефтей на основе лабораторных данных, «СТАРТ» – программа для расчета прочности и жесткости трубопроводов, «ГИДРОСИСТЕМА» - выбор диаметров и теплогидравлический расчёт трубопроводных систем, «STAAD pro» - расчет строительных конструкций. Для управления и контроля проектными работами, ресурсами, затратами используются программа «PRIMAVERA 6.2». Основная информационная поддержка по законодательству и нормативно-технической документации осуществляется на договорной основе по программам «Параграф», «Эталон».

На основе имеющейся программы комплексной системы управления качеством в период 2000-2007 годы была

диаметрін таңдап, жылу гидравликалық есептеу бағдарламасы, «SNAAD pro» - құрылыс құрылымдарын есептеу. Жоба жұмыстарын, ресурстарын, шығынды бақылауға алу және басқару үшін «PRIMAVERA 6.2» бағдарламасы пайдаланылады. Басты ақпараттық қолдау заңнамасы және нормативтік – техникалық құжаттама «Параграф», «Эталон» бағдарламаларының келісім шарт негіздемесінде жүзеге асады.

Сапаны басқарудың кешенді жүйесінің қолда бар бағдарламасы негізінде 2000-2007 жылдар аралығында Халықаралық сапа стандарты сертификатына сәйкес болу, енгізу және алу үшін, өте жауапты және тынымсыз еңбекті талап ететін жұмыстар атқарылды. Құрамына, ИСО 9001-2000 Сапа менеджмент жүйесі, ИСО 14001-2004, OHSAS 18001-2007 Экологиялық менеджмент жүйесі және кәсіби қауіпсіздікті басқару және еңбекті қорғау ерекшеліктері жүйесі, 2007 жылдың 5 қарашасында, Moody International Certification сертификаттау органы берген № 40003-B сертификаты кіретін Интеграциялы і менеджмент жүйесі жасақталып, енгізіліп және сертификацияланды.

Халықаралық стандарттарды енгізу сапа мен өнімділікті басқарудағы тиімділікті арттырып қана қоймай, сонымен қатар бәсекеге қабілетті сапалы өнім шығаруға мүмкіндік жасап, жобалау облысындағы өзіндік қызметтерге деген сұраныстарды айтарлықтай арттырды.

Интеграциялы менеджмент жүйе сапасы, жыл сайын жана мүмкіндіктер мен жетістіктерді анықтау мақсатында, ішкі және сыртқы аудиттен өтеді.

Бүгінде екі департаменттен тұратын, он бес өндірістік бөлімшені құрамына қосқан Каспиймұнайгаз ҒЗЖИ Акционерлік қоғамының мұнай және

проведена огромная кропотливая и очень ответственная работа по приведению в соответствие, внедрению и получению сертификатов Международного стандарта качества. Разработана, внедрена и сертифицирована Интегрированная система менеджмента, в состав которой входят Система менеджмента качества ИСО 9001-2000, Система экологического менеджмента ИСО 14001-2004 и Система управления профессиональной безопасностью и охрана труда спецификация OHSAS 18001-2007, сертификат № 40003-B от 5 ноября 2007 года, выданный сертифицирующим органом Moody International Certification.

Внедрение международных стандартов не только повысило эффективность управления производством и качеством, но и позволило выпускать в конечном итоге качественную конкурентоспособную продукцию, значительно повысить требования к своей производственной деятельности в области проектирования.

Ежегодно интегрированная система менеджмента качества проходит внешний и внутренний аудит, выявляя новые возможности в совершенствовании производства.

Сегодня Акционерное общество «НИПИ Каспиймұнайгаз», состоящее из двух департаментов, включающих в себя пятнадцать производственных подразделений, имеет возможности разработки любых проектов, связанных с добычей, подготовкой и транспортировкой нефти и газа, инфраструктурой жизнеобеспечения нефтяных и газовых месторождений, промышленным и гражданским строительством.

Показательным в работе проектной части является то, что объем работ с уровня 1995 года возрос более чем в 15 раз. И это говорит о востребованности и необходимости проектировщиков института.

Общая среднесписочная численность

газды өндіруге және тасымалдауға, мұнай және газ кен орындарындағы құрылымдарды жандандыруға, өнеркәсіптік және азаматтық құрылыспен камтуға, әртүрлі жобаны әзірлеуге мүмкіндігі бар.

Жоба бөлігіндегі жұмыс көрсеткішін айтар болсақ, 1995 жылғы деңгейден бері жұмыс көлемі 15 еседен аса өскенін атауға болады. Бұл дегеніңіз институт жобалаушыларының талапқа сай және қажет екенін көрсетеді.

Жалпы ортатізімдік саны 184 адамды құрайды, олардың ішінде өндірістік қызметкерлер саны 150 адам, жобалауды басқару аппараты және көмекші қызметтердегі қызметкер саны 34 адам.

Бүгінгі таңда АҚ ен заманауи жабдыктарға ие. Ұйымдық техника тұрғысынан бұл – компьютерлер, принтерлер, сканерлер, плоттерлер, ксерокстер. Ал, геодезиялық құралдар тұрғысынан, бұл – спутниктік геодезиялық жабдық GPS Trimble 5700 – 2 базалық станса және 4 қозғалмалы; сондай-ақ, Trimble S6 тахеометрінің 2 данасы бар. Зертханалық құралдар және жабдыктармен де толықтай камтылған: SNOL муфельдік пеші, төменгі температуралы зертханалық электр пеші SNOL 67/350, электронды, сараптама-лы және прецизионды зертханалық таразылар, ареометрлер. Жакын күндері АСИС өлшеу-есептеу кешені түседі деп күтілуде.

Қызметтік және арнайы автокөліктер саны да жетерлік.

Заманауи бағдарламалық камтамасыз ету:

- САПР – 96 лицензия.

“AutoCAD Civil 3D 2009”, “Auto CAD 2010”, “Bentley MicroStation”, “Bentley Auto PLANT”.

Есептік, технологиялық бағдарламалар – 24 лицензия

“Aspen HYSYS” – технологиялық

составляет 184 чел., из них численность производственного персонала 150 чел., АУП и вспомогательного персонала 34 чел.

(технологический отдел)

Сегодня АО имеет в своем распоряжении самое современное оборудование: В плане оргтехники-это компьютеры, принтеры, сканеры, плоттеры, ксероксы. В плане геодезических приборов - спутниковое геодезическое оборудование GPS Trimble 5700- 2 базовых станции и 4 передвижные ; а также тахеометр Trimble S6- 2 шт. В достатке оснащен лабораторными приборами и оборудованием :Муфельная печь SNOL, низкотемпературная лабораторная электропечь SNOL 67/350 весы лабораторные электронные ,аналитические и прецизионные , ареометры В ближайшее время ожидается поступление измерительно-вычислительного комплекса АСИС .

модельдеу және технологиялық сызбаларды есептеу, “HYSYS PIPESYS” – турбақұбыр сызбаларын есептеу, “Aspen HYSYS Crude Module” – зертханалық мәліметтер негізінде мұнай құрамын есептеу, «СТАРТ» - турбақұбырлардың мықтылығы мен қаттылығын есептеуге арналған бағдарлама, «ГИДРОСИСТЕМА» - турбақұбыр жүйелерінің жылудинамикалық есебі және диаметрлер таңдау, “STAAD pro” – құрылыс конструкциялары есебі.

- Инженерлік іздестірулер үшін

“Trimble Geomatics Office”, “Chaos Systems TopoCAD v 11.4.3.432”

- Ақпараттық жүйелер – 7 лицензия

«ПАРАГРАФ», «ЭТАЛОН», «Заң» мәліметтер базасы

- Жоспарлау және бақылау – 4 лицензия

“PRIMVERA 6.2”

Сол себепті, бұл жұмысның кез-келген күрделі тапсырманы білікті мамандар арқасында ең заманауи технологиялық деңгейде орындайды деп айтуға болады. Институттың өткен жылғы қаржылық-шаруашылық қызметі туралы есебі де бұған айқын дәлел. **2009 жылғы негізгі қызмет бойынша кіріс** 1 414 593 мың теңгені құрады. Жоспарланған 1 088 344 мың теңге көрсеткішінен 30 пайызға асыра орындауға сеп болған «ТШО» ЖШС, КПО Б.В., «КИНГ» АҚ тапсырыс берушілері үшін жасалған жоспардан тыс жұмыстар. Жобалық өнім көлемі 1 325 196 мың теңгені құраса, ғылыми-зерттеу өнімдерінің бұл көрсеткіші 89 397 мың теңгеге тең.

Жобалық жұмыстардың негізгі бөлігі «КИНГ» АҚ-ның еншісінде. Өткен жылдың сәйкесті мерзімімен салыстырғанда негізгі қызмет бойынша кіріс сол деңгейде қалса да, есесіне, «КИНГ» АҚ жоспардан тыс жұмыстарын орындау арқасында жо-

го и специального автотранспорта.

- Для инженерных изысканий

«Trimble Geomatics Office» «Chaos Systems TopoCAD v11.4.3.432»

Так что можно с уверенностью говорить о том, что коллектив в полной боевой готовности выполнит самое сложное задание, на самом современном технологическом уровне. И об этом наглядно свидетельствует отчет о финансово-хозяйственной деятельности института за прошлый год. Доход по основной деятельности за 2009 год составил 1 414 593 тыс. тенге, при плане 1 088 344 тыс.тенге, перевыполнение в объеме 30 % достигнуто благодаря выполнению внеплановых работ для заказчиков ТОО «ТШО», КПО Б.В., АО «КИНГ». Объем проектной продукции составляет 1 325 196 тыс.тенге, научно-исследовательской продукции – 89 397 тыс.тенге.

Основная доля проектных работ приходится на АО «КИНГ». По сравнению с аналогичным периодом прошлого года доход по основной деятельности остался на прежнем уровне, но план благодаря выполнению внеплановых работ для АО «КИНГ» превышен на 33 процента..

Уже само перечисление партнеров института, в числе которых Каспийский трубопроводный консорциум, ТОО Тенгизшевройл, Аджип ККО, КРО ВV, АО «РД-Казмунайгаз», ТОО АНПЗ, АО «КИНГ», ТОО «Казахтуркмунай», АО «Казахойл Актобе», «Петрофак Интернешнл», «Петролеум Фасилитис», «Алтиес Петролеум», «Экстерран Казахстан», АО РД «КазМунайГаз», свидетельствует о его большом авторитете и спросе на его работу. Не только казахстанские нефтяники, но и зарубежные нефтяные компании хотят видеть наших проектантов своими партнерами.

Проекты, апробированные временем

спар 33 пайызға өсті.

Институт әріптестерінің өзін атап шығу, оның беделі мен онын жұмысына деген сұраныстың дәлелі болса керек. Олар: КПО Б.В., «КИНГ» АҚ, «Қазақтүрікмұнай», «ТШО», «Қазақойл Актөбе», «Петрофак Интернешнл», «Петролеум Фасилитис», «Алгиес Петролеум», «Экстерран Қазақстан» ЖШС-лері, «ҚазМұнайГаз» БӨ АҚ, КТК-К. Тек қазақстандық мұнайшылар ғана емес, шетелдік мұнай компаниялары да біздің жобалаушыларды өз әріптестері ретінде көргісі келеді. Ғылыми-зерттеу жұмыстарына берілетін тапсырыстар саны баяу болса да, бірқалыпты өсіп келе жатқаны срекше қуантады.

Көңіл аудартатын жайттың бірі шығыстың негізгі бөлігін мердігерлік жұмыстарға бөлінген шығындардың құрайтыны, институттың мердігерлері қатарында Қожасай, Қарашығанақ, Құлжанкенорындарын жарактандыруда, мұнай құбырын жүргізуде, КТК-ны ұлғайту жобасында ОВРОС бөлігінің жобалау жұмыстарында инженерлік-геологиялық және топографиялық іздестірулерді орындайтын «БатысЭко: Консалтинг», ЖШС, «Геосервис» ЖШС, «КаспГео» ЖШС, «ЖайықЖерЖоба» ЖШС, КОРПРО, «Геоданг», «ИСТ-ЭКО» ЖШС, «Қашықтықтан барлап карау орталығы және ГИС», Терра, «Альфа сервис» ЖШС және басқалары секілді танымал фирмалар бар.

2009 жылы орташа айлық жалақы, жоспарланған 171 381 теңге орнына 157 035 теңгені құрады, яки 8 пайызға төмендеді, оның ішінде ЖБА мен көмекші қызметкерлердің орташа айлық жалақысы жоспардағы 136 350 теңгенің 134 358 теңгесін құрады, төмендеу пайызы 1%. 2010 жылдың бірінші тоқсанында орташа айлық жалақы 172 719 теңге құрады, жоспарланған 198 630 теңге болатын, төмендеу 13%,

Особенно отрадно, что медленно, но верно увеличивается число заказов на научно-исследовательские работы.

Показательно и то, что основную статью расходов составили затраты на субподрядные работы, выполняемые специализированными организациями, в числе субподрядчиков института такие известные фирмы, как «БатысЭко: Консалтинг», ТОО «Геосервис», ТОО «КаспГео», ТОО «ЖайықЖерЖоба», «Геоданг», ТОО «ИСТ-ЭКО». Центр дистанционного зондирования и ГИС «Терра», ГосНПЦзем, ТОО «Альфа сервис», и другие, выполняющие инженерно-геологические и топографические изыскания по обустройству месторождений Кожасай, Карачаганак, Кульжан, по прокладке нефтепровода, проектные работы в части ОВОС на проекте расширения КТК

Среднемесячная заработная плата за 2009 г. составила 157 035.тенге при плане 171 381 тенге, снижение на 8 %, в т.ч. среднемесячная заработная плата АУП и вспомогательного персонала составила 134 358 тенге при плане 136 350. тенге, снижение на 1%. За 1 квартал 2010 г среднемесячная заработная плата составила 172 719 тенге, при плане 198 630 тенге, снижение на 13 %, в т.ч. среднемесячная заработная плата АУП и вспомогательного персонала составил 129 814 тенге при плане 149 049 тенге, снижение на 13%. По сравнению с аналогичным периодом 2009 г. рост на 13 % вызван увеличением численности производственного персонала.

Можно выделить основные события 2009 года

- Совместно с АО «КИНГ» успешно выполнены работы по обновлению и корректировке документации ТЭОМ по Проекту Расширения КТК.,

- Заключены контракты и успешно

оның ішінде онын ішінде ЖБА мен көмекші қызметкерлердің орташа айлық жалақысы 129 814 теңге құрады, жоспарланған көлем 149 049 болатын, төмендеу пайызы 13%. 2009 жылдың сәйкесті кезеңімен салыстырғанда 13% өсім өндірістік қызметшілердің саны көбеюімен байланысты.

•«КИНГ» АҚ бірлесе отырып КТК-ны кеңейту жобасы бойынша ТЭОМ құжаттамаларын жаңарту және түзету жұмыстары сәтті орындалды.

•«Тенгизшевройл» ЖШС, «КТК-К» АҚ, «Алтиес Петролеум» компаниясы», «ҚазақТүрікМұнай» ЖШС, «Meerbusch» ЖШС секілді Тапсырысшылармен келісім шарттар жасалып, жобалары сәтті орындалып, тапсырылды.

•«Атырау қаласындағы Оқу орталығында Оқу технологиялық қондырғысын технологиялық жобалау» жобасын жасау барысында қызмет көрсету үшін Консорциум құрылды.

Консорциум қатысушылары:

«Каспиймұнайгаз ҒЗЖИ» АҚ

«Энереко Каспио Инжиниринг энд Контрактинг» ЖШС

Инженерлік іздестіру бағыттарын қалпына келтіру бойынша шаралар басталды.

Иә, біздің экономикамыздың негізі және аймағымыздың мақтаншына айналған мұнайдың халыққа қызмет ете бастауы үшін «Каспиймұнайгаз» ұжымына да көптеген мәселелерді шешуге, және одан да көп жұмыстарды жүзеге асыруға тура келді. Бұл эстафетада соңғы онжылдықтың лайықты орны бар, бұл туралы бізге өзін ұжымның ардагері деп атауға толық құқығым бар деп есептейтін, көптеген даңқты істердің қатысушысы, институттың қазіргі директоры Мырзабек Ахметұлы

санды проекты заказчикке ТОО «Тенгизшевройл», АО «КТК-К», компания «Алтиес Петролеум», ТОО «ҚазақТүрікМұнай», ТОО «Meerbusch».

•Создан Консорциум для оказания услуг по разработке проекта «Технологическое проектирование Учебной технологической установки в учебном центре г.Атырау». Участники Консорциума:

АО «НИПИ Каспиймұнайгаз»

ТОО «Энереко Каспио Инжиниринг энд Контрактинг»

•Начаты мероприятия по восстановлению направления инженерных изысканий.

Да, многое пришлось решать и очень многое совершить, чтобы нефть- основа нашей экономики и предмет законной гордости нашего региона - начала служить людям, коллективу «Каспиймұнайгаза», о чем мы и рассказывали нашим читателям. И достойное место в этой эстафете принадлежит последнему десятилетию, о котором нам рассказывает нынешний директор института, кандидат технических наук **Мурзабек Ахметович Куангалиев**, на вполне законном основании имеющий право называть себя ветераном коллектива, соучастником множества славных дел. 70 лет для человека – это серьезный возраст, убеленный сединами, наполненный мудростью и жизненным опытом.

Для предприятия это, считаю, зрелый возраст в котором можно увидеть надежность и постоянство. Наш институт прошел достойный путь от проектной конторы до научно-исследовательского и проектного института. Он стал небольшой страничкой в истории когда-то мощнейшего государства, он сейчас вносит свою незаметную лепту в становлении молодой республики.

И если мои старшие товарищи рас-

Қуанғалиев әңгімелеп береді.

70 жыл - бұл адам үшін айтарлықтай жас, самайын күміс шалып, ақылы абыздыққа айналған, өмірлік тәжірибесінің толысқан шағы.

Кәсіпорын үшін бұл сенімділік пен тұрақтылықтың кепілі болып табылатын кемелденген кезі деп есептеймін. Біздің институт жобалау кеңсесінен ғылыми-зерттеу және жобалау институтына дейінгі жолды жүріп өтті. Ол бір кездегі қуатты елдің тарихындағы шағын паракшаға айналды, ал қазір жас республиканың қалыптасуына өзіннің сырт көзге байкала бермейтін үлесін қосуда.

Егер менің аға буын жолдастарым біздің институттың қалыптасуын, оның тарихын әңгімелесе, мен оның кешегісі мен бүгінгі туралы айтқым келеді.

Кеңестер Одағының ыдырауы ҚазҒЗЖИмұнай институтының жобалау бөлігінің тағдырына да айтарлықтай әсерін тигізді, ауыспалы нысандар ырықсыз жүрді, Манғышлақмұнай, Ембімұнай, Оңтүстікмұнайгаз, Тенізмұнайгаз секілді өндірістік бірлестіктердің ұсақ - түйек тапсырыстары орындалатын. Сонымен бір мезгілде мұнай саласы басқармасының әкімшілік эшалондарына қайта құру жүріп жатты. Ұжым институттың болашағына, осы бір өтпелі кезеңде оның алатын орны мен қажеттілігіне аландаулы еді, әйтсе де өз кәсіпорындарына сенімдерін азайтқан жоқ.

90 жылдардың басы көптеген ҒЗЖИ үшін айтарлықтай сынақ кезеңі болды, кейбір институттар ТМД елдері экономикасының капиталдану өтпелі кезеңінің қыспағына шыдай алмай, өздерінің штаттарын мейлінше қысқартуға мәжбүр болды, кейбіреулері мүлде қызметтерін тоқтатты. Біздің институттың тағдырына да бұл кезең өз түзетулерін енгізді. Кадр тұрақсыздығы

сказывали о становлении нашего института, о его истории, то мне хотелось бы рассказать о его вчерашнем и настоящем дне.

Развал Советского Союза заметно сказался и на судьбе проектной части института КазНИПИнефть, по инерции шли переходящие объекты, выполнялись мелкие заказы для производственных объединений Мангышлакнефть, Эмбанефть, Южннефтегаз, Тенгизнефтегаз. В то же время шла перестройка административных эшелонов управления нефтяной отрасли. Коллектив был сильно обеспокоен в будущем института, о его месте и необходимости в это странное время, но оставался верен своему предприятию.

Начало 90-х годов для многих НИПИ стало весьма критичным, некоторые институты, не выдержав трудностей так называемого переходного периода к капитализации экономики стран СНГ, были вынуждены до минимума сократить свои штаты, некоторые полностью прекратили свою деятельность. В судьбе нашего института этот период также внес свои коррективы. Начался отток кадров, не только в связи с переездом специалистов в ближнее зарубежье, но и с уходом сотрудников в предприятия и компании в поисках высокооплачиваемых мест. Резко сократились объемы научно-исследовательских и проектно-изыскательских работ

Сейчас уверенно можно сказать, что создание на базе проектной части института КазНИПИнефть самостоятельного института Каспиймунайгаз, это было единственно правильным и рациональным решением, приведшее к сохранению в первую очередь уникального коллектива, его заслуженного авторитета, многолетнего опыта и огромного багажа фондовых и архивных материалов.

басталды, бұл сол кездегі үрдіспен мамандардың жақын шетелдерге көшіп кетуі өз алдына, қызметкерлер жоғары жалақы төлейтін кәсіпорындар мен компанияларға жұмысқа ауыса бастады. Ғылыми-зерттеу және жобалау-ізвестіру жұмыстарының көлемі күрт азайды.

Қазір ҚазҒЗЖИ мұнай институтының жобалау бөлігі базасында дербес Каспиймұнайгаз институтын құру сол кездегі бірден-бір дұрыс және тиімді шешім болғанын сеніммен айтуға болады, бұл ең алдымен бірегей ұжымның сақталуына, оның беделінің, көпжылдық тәжірибесі мен қор және мұрағат материалдарының зор қазынасының сақталып қалуын қамтамасыз етті.

Бұрын құрылымдық жағынан КСРО Мұнай өнеркәсібі министрлігіне қарасты институт енді біраз уақыт мемлекеттік «Мұнайгаз» холдингтік компаниясының құрамында болды, алайда бұл ұйымның да тарап кетуінен соң, институт мемлекеттік мекеме ретінде санала отырып, өзін-өзі басқаруға ие болды.

Оқиғаның бұлай өрбуі Каспиймұнайгаз ҒЗЖИ одан арғы тағдырында айтарлықтай зор маңыз атқарған секілді. Екі-үш жыл бойы қатан режимде жұмыс жасай отырып, институт басшылығы өз іс-қимылдарын ұжыммен келісе отырып, бірінші кезекте бюджеттік қарыздарынан құтылды, ал сонан соң қызметкерлердің жалақысы бойынша бережақтарын өтеді.

2002 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен акцияның мемлекеттік пакеті қайтадан құрылған «Қазақ мұнай және газ институты» АҚ-на берілді.

2004 жылы «Каспиймұнайгаз» ҒЗЖИ Ашық Акционерлік Қоғамы «Каспиймұнайгаз» ҒЗЖИ Акционерлік Қоғамы болып өзгертілді.

Әйтсе де «Каспиймұнайгаз» ҒЗЖИ АҚ-ын біз ҚазҒЗЖИ мұнай

Институт, ранее структурно подчинявшийся Министерству нефтяной промышленности СССР, некоторое время находился в составе Государственной холдинговой компании «Мунайгаз», однако, после распада и этой организации институт, считаясь государственным учреждением, оказался в самоуправлении.

Видимо, такой поворот событий сыграл значительную роль в дальнейшей судьбе НИПИ Каспиймунайгаз. В течение двух-трех лет, работая в жестком режиме, руководство института, согласовав свои действия с коллективом, в первую очередь рассчитывается с бюджетными долгами, а затем погашает задолженности по зарплате сотрудников.

С 2002 года Постановлением Правительства Республики Казахстан государственный пакет акций передан во вновь организованное АО «Казахский институт нефти и газа».

В 2004 году Открытое Акционерное общество НИПИ «Каспиймунайгаз» было преобразовано в Акционерное общество НИПИ «Каспиймунайгаз». Но все же АО НИПИ Каспиймунайгаз по праву считаем преемником истории и традиций института КазНИПИнефть.

Можно сказать, что уже с 2000 года у нас шло наращивание объемов работы. Мы начали набирать (если в предыдущие годы имело место сокращение и высвобождение) специалистов. У нас тогда шли к завершению первые инвестиционные проекты, многие – совместные с пришедшими в нашу страну иностранными компаниями. В первую очередь на Карачаганакском месторождении – сейчас это Карачаганак Петролиум оперейтинг (КПРО Б.В.). И сам проект был интересен, и еще важно, что он принес нам новых партнеров – это компания Бехтель и компания Снампро-

институтының тарихы мен дәстүрінің заңды мұрагері санаймыз.

2000 жылдан бастап, біздер жұмыс көлемін өсіре бастадық десек те болады. Біздер мамандарды жинай (бұған дейінгі жылдары оларды жұмыстан босату не қысқарту орын алған-тын) бастадық. Ол кезі біздердің алғашқы инвестициялық жобаларымыз бірігіп аяқталуға жақын калған еді – көпшілігі біздің елге келген шетелдік компаниялармен. Бірінші кезекте бұл – қазір Қарашығанақ Пертолиум оперейтинг Б.В (КЛО Б.В) деп аталатын – Қарашығанақ кен орыны. Жоба да барынша қызық еді, алайда, одан да маңыздысы, ол біз үшін жаңа әріптестік – Бехгель мен Снампрожетті ескілді компаниялармен серіктеседі. Біздер соларша жұмыс жасауды үйреніп, батыстық талаптарды түсіне бастадық. Бұл уақытта Тенгиз – Новороссийск мұнайқұбырын қайта жүргізу құрылысының алғашқы кезеңі де аяқталып калған еді. Мұнда біз Флуор Дениел сияқты компаниямен жолығып, шетелдік мекемемен жұмыс істеуде үлкен тәжірибе жинақтадық. Міне, осындай үлгі боларлық екі нысан, дәлірек, полигон. Сол кезден бастап, біз өз өндірістік қуатымызды арттырып, қондырғыларымызды жетілдіре бастадық. Жобалық құжаттаманы дайындаудың бүкіл үдерісі толықтай компьютерленді.

Міне, осылайша, біз заманауи жабдыктарға ие болып, осындай компаниялармен жұмыс жасау тәжірибесін жинақтап, басқару тапсырыс берушілерге, оларды қанағаттандыратын жоғарғы деңгейде қызмет көрсете алатын болдық. Тап осы кезі тағы бір тапсырыс беруші – ФИОК болып табылады. Біздер Сазанқұрақ кенорынын игеруге басынан бастап кіріскен болатынбыз. Біздер оны 1998 жылдан 2003 жылға дейін жобаладық. Біз тек кенорынын жайлан-

жетті. Мы учились работать и выходили на понимание западных требований. В это же время шло завершение первоначального этапа строительства (реконструкции) нефтепровода Тенгиз – Новороссийск.

Здесь мы встретились с такой компанией, как Флуор дениел, и получили огромный опыт работы с иностранными предприятиями. Вот два таких показательных объекта, если точнее - то полигона. И с того момента мы начали наращивать свои производственные мощности, модернизировать оборудование. Был полностью компьютеризирован весь процесс подготовки проектной документации.

И вот, имея столь современное оборудование, опыт работы с такими компаниями, мы могли уже оказывать услуги и другим заказчикам на более высоком, удовлетворяющем их уровне. В это же время появляется очень интересный заказчик ФИОК, и мы можно сказать, с самого начала вошли к разработке месторождения Сазанкурак. Мы его проектировали с 1998 по 2003 год. Мы там проектировали не только непосредственное обустройство месторождения, но и разработали проект нефтеналивной эстакады. Там тогда ГИПом работал Лобиков Г.Н., (на снимке), о котором уже много раз упоминалось, как о творческом человеке, умеющем «развязать» самый сложный производственный

дыруды жобалап қана емес, мұнай кую эстакадасының жобасын да жасақтадык. Ол кезде, ілгеріде айтқан шығармашыл, ең күрмеуі киын мәселелерден де шешім табатын адам – Г.Н. Лобиков ЖБИ болды. Мұнда да ол кісіге көп нәрсені ойдан шығаруға тура келді, өйткені, технология өте күрделі, ал, мұнай жоғары созылмалы болып шықты. Әрине, жылытуды алынған мұнайдың бір бөлігін итальян пештерінде жағу арқылы жүзеге асырдық. Башқұрт кәсіпорындарының блогтық модульдік конструкцияларын қолдандық, мәселен «Уралтехнострой» - Уфалық өндірістік компания. Біздердің серіктестігіміз әлі күнге дейін берік сақталған, көрмелерде жиі кездесіп тұрамыз. Біздер Уфаға үш рет бардық: әртүрлі технологиялық сызбаларды қарадық, олардың конструкторларымен жұмыс істедік, кенорынының гүтастай материалдық балансын есептедік. Тек үшінші барғанда ғана барлық технологиялық үдерістің ақырғы конфигурациясына келдік. Және бұл нысан біз үшін өте көрнекі болды. Іс жүзінде біз ол жерде басынан бастап өндірістік пайдалануға бергенге дейін жүрдік. Біздің мамандар техникалық тұрғыдан айтарлықтай өсті, біз де енді өте күрделі тапсырмаларды орындай алатындай болдық. 2002-2003 жылдары біздерде елеулі еңбек көлемі болды. Қарашығанақтан Қарашығанақ – Үлкен Шаған желілік тұрбақұбырларын жобалаудың үлкен көлемі, ал, Үлкен Шағаннан – Атырауға дейін бұл біртұтас конденсат құбыры. Онымен бір мезгілде Қарашығанақ кен орнынан КТК желілік мұнай құбырының жалғамасына дейін Кенкияк – Атырау магистральді мұнай құбырының жобасы жүргізіліп жатты. Біз ол кездері Қазақстан-Қытай мұнай құбырының басталып жатқан жұмыстарына да кеңінен атсалысқан едік. (Аман Нысанғалиев – Батыс

узел. Вот и тут много приходилось придумывать, так как технология была очень сложной, нефть оказалась очень высоковязкой. Конечно, подогрев производили путем сжигания части получаемой нефти на итальянских печах. Были применены блочные модульные конструкции башкирских предприятий, например «Уралтехнострой» - уфимская производственная компания. У нас и до сих пор очень тесные партнерские отношения, часто встречаемся на международных выставках по нефти и газу. Мы три раза ездили в Уфу, смотрели разные технологические схемы, работали вместе с их конструкторами, рассчитывали материальный баланс всего месторождения. И только к третьему разу уже пришли к окончательной конфигурации всего технологического процесса. И этот объект оказался для нас очень показательным. Фактически мы там работали с начала до ввода в промышленную эксплуатацию. И наши специалисты уже достаточно выросли в техническом плане, мы могли решать весьма серьезные задачи. И к 2002-2003-му годам у нас был достаточно большой объем работ. И с Карачаганак. Пошел большой объем по проектированию магистральных трубопроводов, Карачаганак- Большой Чаган, затем далее - от Большого Чагана на Атырау - конденсатопровод от месторождения Карачаганак до врезки в магистральный нефтепровод КТК. Одновременно выполнялся проект ма-

Проекты, апробированные временем

Қазақстан – Құмкөл бағытындағы мұнай құбыры жұмыстарына қатысуын мақтаншыпен еске алатынын ескерсек, көптеген адамдар секілді, ол да осы жобаға Қазақстанның экономикалық та, әлеуметтік те дамуы тұрғысынан үлкен үміт артқан болатын, өйткені, ол кезде әлі де кеңестік стандарттарға бағдар ұстайтын, инфрақұрылымның көптеген әлеуметтік-мәдени нысандары сол бойынша жоспарланған еді. Алайда түрлі себептермен сол кезде ол ақыры жүзеге аспай қалды. Енді Қазақстан-Қытай жаңа мұнай құбырында өзінің жаңа көрінісін тапты деуге болады, рас, халықаралық стандарттарға сәйкес, неғұрлым біржақты өндірістік өлшемдерге бағытталған нақты түрде: айталық, поселкелер мен оған қағысты құрылыстарды - кәсіпорыннан салық түрінде бюджетке алатын қаржы есебінен - муниципальды билік салуға тиіс, ал біздің шаруамыз – ешбір қосымша салмақ жүктелмеуі тиіс мұнай құбыры. (Л.М.)

Осылайша, бұл мұнай құбырлары желісінде жұмыс жасай жүріп, біз айтарлықтай жоғары көтеріле алдық. 1998 жылдан 2003 жылға дейін ұсақтары несептемегенде, барлық негізгі мұнай құбырлары - КТК, Қарашығанақ-Атырау, Кенкияк-Құмкөл біз арқылы өтті.

Бұдан басқа, біз үшін өте маңызды тапсырысшы «Қазақтүрікмұнай» БК болды, біз олармен 1995 жылдан бастап Сазтөбе-Елемес кен орындарында жұмыс істедік. Тағы да түрік мамандарының қолданысындағы және біз ұстанатын талаптар бен стандарттардың симбиозы басталды. Кей жерлерде олардың айтқаны болды, кей кездерде біз өз ұстанымымызда тұрдық. Сол кезеңде біз өзімізді жақсы

гистрального нефтепровода Кенкияк-Атырау. Очень тесно мы были завязаны в начинающихся тогда работах по нефтепроводу Казахстан-Китай. (Если вспомнить, то предметом гордости (впрочем, вполне законной Амана Нысанғалиева было участие в работах на нефтепроводе Западный Казахстан – Кумколь, на который тогда очень многие и в том числе он возлагали большие надежды на него как в плане экономического, так и социального плана развития. Казахстана, поскольку тогда ориентировались еще на советские стандарты в соответствии с чем планировалось очень много объектов инфраструктуры, социально-культурного назначения. Но по разным причинам он тогда так и не состоялся. И теперь можно сказать получил своё новое выражение в новом нефтепроводе Казахстан – Китай, правда, уже в соответствии с международными стандартами, в более конкретизированном виде, направленном на узкопроизводственные параметры: мол, поселки и все к ним прилежащее должны строить муниципальные власти - за счет средств, получаемых в бюджет от предприятия в виде налогов - а наше дело - нефтепровод, который ничем дополнительно не должен обременяться. (Л.М.)

И таким образом, работая на этих нефтемагистралях, мы сумели достаточно высоко подняться. Так получилось, что с 1998-го по 2003-й год через нас прошли все основные нефтепроводы - КТК, Карачаганак-Атырау, Кенкияк-Кумколь, не считая мелких.

Кроме того, очень важным заказчиком для нас стал СП «Казахтуркмунай», мы с ним с 1995-го начали работать на месторождениях Сазтөбе-Елемес. И снова начался симбиоз требований и стандартов, с которыми подходят турецкие специалисты, и с какими - мы. Где-то они нам подсказывали, где-то мы

қырынан таныттық, «Қазақтүрікмұнай» бізге Ақтөбе облысындағы Лактыбай кенішін жайластыруды жобалауға тапсырды. Біз олармен енді еркін қарым-қатынас жасай бастадық, өте маңызды нысандарды жобаладық, мұнай құбырларын жобаладық, мысалы кезінде кәсіпшілік аралық болып басталған Сазтөбеден Елемеске дейін, ал сосын Опорныйға, содан соң біз Өзен-Самара «ҚазТрансойл» ҰК желілік мұнай құбырына қосылдық. Ал Ақтөбе облысында «Қазақтүрікмұнай» БК үшін -Лактыбай-Кенкияк мұнай құбыры жобаланды. Олардың бәрі де қалыпты қызмет етуде, диспетчерлендіру мен автоматтандырудың айтарлықтай жоғары деңгейі қолданылды.

Бір сөзбен айтқанда, Қазақстанның мұнай саласының өсуі, жалғасуы қазір біз көріп отырған даму қарқыны сол кезде басталды. Мұнайгаз саласы қалған салалардың көшбасшысына айналып, қалған салалардың дамуына негіз болуы міндеті қойылды. Қазір біз мұнайхимия қалай дамып келе жатқанын көріп отырмыз, өлкемізде мұнайхимия саласын қалпына келтіруге тырысудамыз. Мұнай өңдеу заводтарын қайта жарақтандыру жүріп жатыр, өйткені өндірілегін мұнай мен оның сапасы мүлде бөлек. Жаңа стандарттарға бағыт алдық.

Міне, осы жылдары, 2002 жылға дейін, институт ешбір сыртқы ықпалсыз, ешбір әкімшілік басшылықсыз, қандай да бір дотация не қаржы салусыз дербес жұмыс жасады. Біз толықтай шаруашылық есепте болдық. Тапқанымыздың бәрін дамуға жұмсадық, компьютерлік базаны жоспарлы түрде жаңартып отырдық. Қазір ақпарат алмасу жылдамдығы адам айтқысыз өсті, ақпараттық жүйенің мүмкіндігі артты, қашықтағы, тіпті басқа елдердегі серіктестермен жұмыс жасау оңайырақ. Сондықтан кәсіпорынның ақпараттық

настаивали. Мы достаточно хорошо показали себя в тот период, и уже

«Казахтуркмунай» поручил нам проектирование обустройства месторождения Лактыбай в Актюбинской области. И фактически мы с ними уже свободно общались, проектировали очень значимые объекты, проектировали нефтепроводы, например от Сазтюбе до Елемеса, а потом на Опорный, которые начались как межпромысловые, а потом подсоединены к магистральному нефтепроводу Узень-Самара. А в Актюбинской области для СП «Казахтуркмунай» «был запроектирован - нефтепровод Лактыбай-Кенкияк. Все они нормально функционируют, достаточно высокая степень диспетчеризации и автоматизации уже была использована.

Одним словом, начинался тот бум нефтяной отрасли Казахстана, рост, продолжение и развитие которого мы видим сейчас. Была поставлена задача, чтобы нефтегазовая отрасль стала во главу угла, лидирующей на основе которой будут развиваться остальные отрасли. Сейчас мы видим, как развивается нефтехимия, пытаемся восстановить нефтехимические отрасли в нашем регионе. Идет реконструкция нефтеперерабатывающих заводов, поскольку и объем добываемой нефти и качество её совсем другие. Курс на новые стандарты.

И вот эти годы, до 2002-го, институт работал самостоятельно, без каких либо внешних воздействий, без административного руководства и без каких-либо дотаций и финансовых вливаний. Мы были на полном хозрасчете. Все, что зарабатывали, пускали на развитие, планомерно обновляли компьютерную базу. Сейчас несравнимо возросли скорость передачи информации, выросли возможности информационных систем, Легче работать с партнерами на боль-

мүмкіндігін ұлғайтуға қажеттілік тууы заңды. Біздің серіктесіміз «Казтранском» бізге қажет етілетін хабар алмасу мен жылдамдық көлемін қамтамасыз етіп отыр. Бүгінгі таңда біз өзіміздің ІТ базаны да айтарлықтай дамыттық.

Егер тарихқа саяхат жасасак, онда институттың жұмыс схемасы мынадай болар еді: біз ұзақ уақыт бойы таза жобалау институты болып келдік. 1972 жылға дейін бұл құрамында барлық технологиялық бөлімдері бар, жобалау институты болды, олардың даму деңгейі тек негізгі мұнай кәсіпшілігі бөліміне ғана емес, дербес те жұмыс жасай алатындай дәрежеде болды. Мысалы, электротехникалық бөлім елді мекендерді, қалаларды электр қуатымен қамтамасыз ету мәселесімен айналыса алатын еді, сумен жабдықтау бөлімі сәйкесінше өзінің сумен жабдықтау бойынша дербес жобасын жасай алатын, автожолдан бастап өндірістік және азаматтық нысандарға дейін өз жобаларын дербес орындай алатын құрылыс бөлімі туралы айтпағанның өзінде. «Тұрғын үй-91» бағдарламасына да біз белсенді қатыстық, ол кезде жобалау институттары жетіспейтін, біздегі жалғыз «Запсельпроект» барлық қажеттілікті қанағаттандыра алмады. Айтпакшы, біздің бөлімнің азаматтық құрылысқа ат салысуы қызметкерлеріміздің баспана проблемасын шешуге көмектесті. Біздің кәсіпорынның тартымды жағының мысалы ретінде жас мамандар айтарлықтай тез пәтер алғанын атап айтқан дұрыс.

Ал жетпісінші жылдары Манғышлақ аймағы дами бастаған кезде, кен орындары айырықша күрделілігімен ерекшеленіп, жер қабатының өзайырықша көзқарасты талап еткен кезде Шевченко (Ақтау) қаласында орналасқан ғылыми бөлім өркендей бастады. Ал Гурьевте (Атырау) - жобалау бөлімі. Сонымен

шом удалении, даже в других странах. Так что сегодня самая насущность потребность предприятия - в увеличении информационных возможностей. И наш партнер «Казтранском» нам предоставляет объемы и скорости передачи информации. Для сегодняшнего дня мы достаточно развили и свою ІТ, fpe/.

Если совершить экскурс в историю, то схема работы института была такая, что мы долгое время были чисто проектным институтом. До 1972 года это был проектный институт, в составе которого имелись все технологические отделы, с такой степенью развития, что они вполне могли работать не только на основной нефтепромысловый отдел, но и самостоятельно. Например, отдел электротехнический мог заниматься вопросами электроснабжения поселков, города, отдел водоснабжения - аналогично, мог разрабатывать собственные проекты по водоснабжению, не говоря уже о строительном отделе, который тоже мог самостоятельно выполнять свои проекты, начиная от автодорог и заканчивая промышленными и гражданскими объектами. И в программе Жилье-91 мы достаточно активно участвовали, тогда ведь проектных институтов явно не хватало, один имеющийся у нас «Запсельпроект» не мог удовлетворить все запросы. Кстати, участие нашего отдела в гражданском строительстве помогало решать и жилищные проблемы наших сотрудников. И надо отметить в качестве привлекательной стороны нашего предприятия, что молодые специалисты достаточно быстро получали квартиры.

А вот когда в семидесятые годы начал развиваться Манғышлакский регион, где месторождения отличались особыми сложностями, да и сами грунты требовали особого подхода, начала развиваться научная часть, которая базировалась в Шевченко(Ақтау). А про-

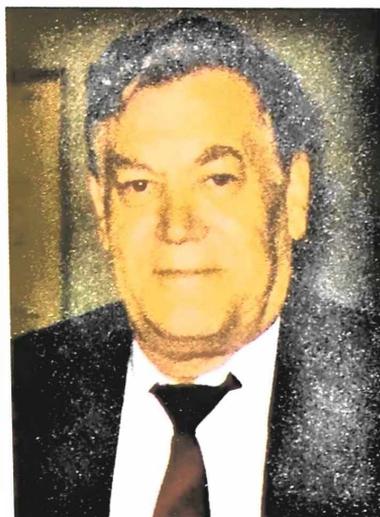
қатар біздің қалада кешенді ғылыми-зерттеу бөлімі болды, ал Ақтауда жобалау бөлімі – тендестіру, өзара көмек жүріп жатты.

1995 жылға дейін осылай болды. Мемлекетте болып жатқан өзгерістер бізді де айналып өткен жоқ. Екі БӨЛЕК облыста жұмыс жасау өте қолайсыз болды. Сол кездегі бас инженер Аман Нысанғалиев өзінің беделін салып барлық министрліктер мен ведомстволардың табалдырығын тоздырды. Нәтижесінде біз ҚазГЗЖИмұнай негізінде мемлекеттік «Каспиймұнайгаз» ғылыми-зерттеу институтының құрылуына қол жеткіздік. Сол заматтың өзінде-ақ біз жана, соның ішінде теңіз мұнай кен орындарын әзірлеуге қатысуды көздедік, әйтсе де, әрине, біздің жер үсті мұнайгаз құрылғыларын жайластыру жобаларын әзірлеу тәжірибеміз мол болатын. Әлбетте, біз зерттеу саламызды дамыта бастадық. 2000 жылы біздің институтқа КазНИГРИ институтының мұнай кәсіпшілігі бөлімінің негізгі құрамы ауысты, оларда осы институт директорының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары, беделді маман, КССР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты Анатолий Иванович Шахов бастаған тәжірибелі мамандар көп болатын. Осы ғалымдар тобының келуімен «Каспиймұнайгаз» институтының ғылыми бөлімі шын мәнінде геологиядан, мұнай және газ кеніштерін әзірлеу схемаларынан, көмірсутегі ресурстарын бағалау және мұнай операциясының басқа мәселелерінен бастап нысанды қатарға қосқанға дейінгі жобалау мен зерттеудің толық циклін орындаудың негізгі орталығына айналды.

Осы уақытта біздің мамандардың арасында айтарлықтай жақсы байланыс байқалды. Екі жылдан сон-ақ Қазақ мұнай және газ институты

ектнәя - в Гурьеве(Атырау). Вместе с тем в нашем городе был комплексный научно-исследовательский отдел, а в Ақтау –проектный отдел- шло уравновешивание, взаимопомощь.

Так было вплоть до 1995 года. Все пертурбации, происходящие в государстве, коснулись и нас. Неудобно было очень работать в двух ОТДЕЛЬНЫХ областях. Тогдашний главный инженер Аман Нысанғалиев, обивая пороги всех ведомств и Министерств, используя свой высокий авторитет, харизму, которой он обладал. И в итоге он добился того, что на базе КазНИПИнефть был создан государственный научно-исследовательский проектный институт «Каспиймұнайгаз». Уже тогда мы прицеливались к участию в разработке новых, в том числе и морских, нефтяных месторождений, хотя, конечно, у нас больше был опыт по разработке проектов обустройства наземных нефтегазовых сооружений. Естественно, мы начали развивать нашу исследовательскую часть. В 2000 году в наш институт перешел основной состав нефтепромышленного отдела института КазНИГРИ, имеющие немало опытных специалистов, во главе с заместителем директора этого института по научной работе Анатолием Ивановичем Шаховым - авторитетным специалистом, лауреатом Государственной премии СССР.

«Проекты, апробированные в р. Меті»

құрылды. Оны құрудағы негізгі мақсат мұнайгаз саласындағы барлық жобалау институттарының күшін біріктіру еді. Сондықтан Ақтау институтының, есел кездің өзінде ҚазНИПИмұнайгаз деп аталатын, біздің институт активінің және бұрынғы ОГЗЗ негізінде Карл Тұрабайұлы Жакиев құрған технологиялық зерттеу орталығының бірігуі жүзеге асты.

Бірігудің нәтижесінде 2003 жылы бұл ғимарат қайтадан у-шулы, көп адамды ортаға айналды. Қайта құру жүрді. Біз ол кезде аса көп бағытта жұмыс жасадық, кезкелген міндетті атқара алатын едік, бұрғылау жобаларымен, мұнайды зертханалық тексеруден өткізу және т.б. айналысу мүмкіндігіміз болды. Осындай құрамда біз 2005 жылдарға дейін жұмыс жасадық, сосын ҚМФИ басшылығы жекелеген бағыттарды сегменттеуге шешім қабылдап, оларды дербес кәсіпорындарға бөлді. Бізде осылайша Қазақ аймақтық геофизика институты құрылды, оған біздің бүкіл инженерлік іздестіру департаменті бөлінді, қазіргі кезде ол бұрынғы ОГЗЗ ғимаратында орналасқан жеке компания болып табылады. Біздің тылыми бөлігіміз де жеке кәсіпорынға бөлінді – геология және зерттеу департаменті – Қазмұнайгаз ҒЗИ ЖИПС – біздің еншілес кәсіпорнымыз. Олар біздің ғимаратқа қосылған. Яғни бұл негізінен геология саласында мұнай-газ кеніштерін дайындаумен айналысушы дербес кәсіпорын. Ал «Каспиймұнайгаз» АҚ 2008 жылға дейін жобалау-инженерлік кәсіпорын ретінде, яғни біздің дәстүрлі бағытымызда қызмет атқарды. Бұл орайда инженерлік іздестіру бойынша тапсырыстардың аса үлкен көлемі мердігерлік жұмыстарға кетіп жатты. Сондықтан біз қайтадан инженерлік іздестіру бағытын құрдық: топырақ зерттеу – ол бізде ең бір жарактандырылған,

Вместе с ним пришла будущей директор Тоо «НИИ Каспиймұнайгаз»

Бабашева Мансия Нургалиевна

С приходом этой группы уче-

ных научная часть института «Каспий-мұнайгаз» фактически стала основным центром выполнения полного цикла проектов и исследований, начиная с геологии, схем разработки нефтяных и газовых месторождений, оценки ресурсов углеводородов и другим вопросам нефтяных операций вплоть до введения объекта в строй.

Достаточно хорошая связь прослеживалась в это время между нашими специалистами. Уже через два года был создан Казахский институт нефти и газа. Основная цель его создания – консолидация усилий всех проектных институтов нефтегазовой отрасли. Поэтому произошло объединение Актауского института, он уже тогда назывался КазНИПИмұнайгаз, активов нашего института и центра технологических исследований – который был создан Карлом Турабаевичем Джакиевым на базе бывшего ЦНИЛа.

В итоге этих объединений в 2003 году в этом здании снова стало шумно, многолюдно. Происходила реорганизация. Мы тогда имели очень много направлений, могли выполнять любые задачи, могли заниматься проектами бурения лабораторными исследованиями нефтей и т.д. В таком составе мы работали где-то до 2005 года, когда руководство КИИГ решило сегментировать отдельные направления, выделяя их в самостоятельные предприятия. Так у нас создавался Казахский институт региональной геофизики,

- зертханаларын, топографиялык, геологиялык (геотехникалык) бөлімдер құрдык. Тағы да біздің қатарымызда Н.А.Шишковский – зерттеу бөлімінің бас маманы бар. Іздестіру бөлімі бізде қашан да өзіндік көшбасшы саналып келді. Алда жүрді. Болашақ нысанның алаңына бірінші болып кірді, алғашқы жұмыстарды атқарды, түсірілімдер жасады, алаңдарды жөндетті, олардың болашақ қондырғыларға жарамдылығын анықтады, біздің желлік құрылғыларымызды жүргізді. Біз негізінен тек өзіміздің іздестірушілермен жұмыс жасадық. Бізде тамаша топограф В.Л. Спиридонов болды. Тәжірибелі дала жұмысының білгірі. Олар В.И.Овчинников сөзі өте жақсы жұмыс жасады. Және әрине, оны еске алмай біздің тарихымызды баяндау мүмкін емес, бұл бөлім бастығы – Василий Петрович Киба. Бізге тікелей олармен жұмыс жасайтын адамдарға (жолшыларға, бас жоспаршыларға) жиі қарым-қатынас жасап, олардың кәсібилігіне көз жеткізуге мүмкіндік туды, ал бұрын бас жоспаршылар мүлде іздестіру бөлімінің құрамында отыратын, алайда кейін әуелі құрылыс бөлімінің құрамына енгізілді, сосын Валентина Сергеевна Канцева бастаған жеке топ болып бөлінді. Өзіне үлкен жауапкершілік алудан қорықпайтын кішкентай бөлім. Біз қорғаныс бөлеттерінің, кәсіпшілік аралық және кәсіпшілікшілік жолдардың жобаларын жасадық. Бұлар - манызды нысандар. Мен сол кезде Валентина Сергеевнадан Байшонас-Қарсақ жолын қайта жасау жобасы бойынша эстафетаны қабылдағанмын, бірінші кезегін ол жасады, екінші және үшінші кезектер менің сыбағама тиді. Іздестіру бөлімінің жүктемесі тым ауыр болған сәттерде бізге сырттан маман алуға тура келді. Мен олардың өздері үшін жаңа жұмысты – бойлық,

куда был выделен весь наш департамент инженерных изысканий, в настоящее время он базируется в здании бывшей ЦНИЛа, стал частной компанией. В отдельное предприятие выделена и наша научная часть - департамент геологии и разработки - в ТОО НИИ «Каспиймунайгаз» - нашу дочернюю компанию. Дислоцируются они в нашем здании по Абая 5 и в Бирлике. То есть, это самостоятельное предприятие, занимающееся в основном геологией и разработкой нефтегазовых месторождений. А АО «Каспиймунайгаз» до 2008 года существовал как проектно - инжиниринговое предприятие, то есть наше традиционное направление. При этом очень большой объем от заказов по инженерным изысканиям уходил на субподрядные работы. И поэтому мы стали заново создавать направление инженерных изысканий: лабораторию грунтов, она у нас самая оснащенная, отделы топографии и геологии (геотехники). Снова хочется сказать о людях. Наш ветеран Н.А.Шишковский, главный специалист изыскательского отдела. Изыскательский отдел у нас всегда считался своеобразным лидером. Шел впереди. Первым приходил на площадку будущего объекта, производили съемки местности, устраивали площадки, определяли их пригодность для будущих установок, трассировали наши линейные сооружения. Был момент, когда мы работали только с нашими изыскателями. У нас замечательный топограф был Вадим Спиридонов. Полевик опытный. Они очень хорошо работали с Овчинниковым В.И. И конечно, начальник отдела, без упоминания о котором не может обойтись рассказ о нашей истории - это Василий Петрович Киба. Нам, людям, работающим непосредственно с ними - (дорожникам, генпланистам) приходилось часто контактировать и убеждаться в их профессионализме (а раньше генпланисты вообще сидели в изыскательском отделе, затем были введены в состав строительного отдела, но потом выделились в отдельную группу во главе с Валентиной Сергеевной Канцевой. Маленький отдел, не боявшийся брать на себя большую от-

желілік нысандарды түсіруді қалай меңгергенін көрдім. Оларда не аспа, не металл-белгілер, не тосқауылдық белгі әзірленбеген. Мен біздің мамандарда қаншалықты жолға қойылған және нақты ұйымдастырылғанын айырықша сезіндім. Бұл бөлім бізге ертеңгі жұмыс жасауға тиісті жерлеріміздің топографиясы мен геологиясы жөнінде ең сенімді, жедел акпарат беріп отырды. Тағы басқа – геолог Киреев Әлжан, топографтар Янбаев Салават, Тажиева Эльза секілді жаңа қызметкерлер келген кезде мен бастапқы кезде партияда, далалық түсірілімде қыздарды көріп таң қалғанмын. Әйтсе де олар қалыпты беімделіп, түсірілім жүргізіп, басқа да барлық қызметтерді жоғары деңгейде атқарып жүрді. Бізде Г.В.Смыкова деген болды, тұрақты далалық маман, кейін ол бізде жабдықтау жүйесінде істеді, өте жинақы және жігерлі адам. Оның бір қызық оқиғасы жөнінде айтып жүрді. Бізде партияда ГАЗ-66 машинасы болды, кабинасы өте биік болғандықтан, оған мініп-түсу қиын еді, бойы кішкентай болатын. Бір күні жорғалап кел жатқан жыланды көргенде, ол кабинаға бір-ақ қарғып шығып кетті, тіпті есігін жауыпта, жылан кіріп кетер деп терезенің әйнегін де көтеріп үлгеріп. Өте талантты адам, белсенді, барлық шараларға қатысатын. Институттың 50 жылдығында ол бізде концерттік бағдарламаны жүргізді.

Қазір міне, өзім басшы болып келген кезде, мен осы инженерлік іздестіру бөлімін қалпына келтіруді шештім. Біз жалпы өндірістің толық циклін қалпына келтіруді көзден отырмыз. Өзіміздің инженерлік іздестіру департаментіміз болады, жобалаушылар өздерінің жұмысында неғұрлым сенімдірек болады, олар қашан да көңіл аудартып, талап-тілектерін айта алады. егер сызбада айқын емес тұстар болса жөндеп,

ветственность. Мы разрабатывали проекты защитных дамб, межпромысловых и внутрипромысловых дорог. Это очень серьезные объекты. Я подхватил тогда у Валентины Сергеевны эстафету по проектированию реконструкции дороги Байчунас-Корсак, она разрабатывала первую очередь, я вторую и третью. Был момент, когда изыскательский отдел наш был перегружен и нам пришлось взять сторонних специалистов. И я увидел, как работали они, осваивая новое для них дело - съемку протяженных, линейных объектов. Ни вешек, ни металзнаков, ни пикетных значков не было у них заготовлено. И я особенно прочувствовал, насколько у наших все отработано и четко организовано. Этот отдел нам поставлял самую достоверную, оперативную информацию о топографии и геологии местностей, где мы завтра должны были работать. И дела еще улучшились, когда пришли новые сотрудники, такие, как Киреев Альжан, геолог, топографы-Янбаев Салават, Эльза Тажиева. (Кстати, на первых порах я вообще удивлялся, увидев девушек в партиях, на полевых съемках. Оказывается, они нормально приспособивались, вели съемки и вообще все делали на высоком уровне). Была у нас Г.В. Смыкова, кадровый полевик, потом она у нас работала в системе снабжения, очень собранная и энергичная. Рассказывали, с ней интересный случай был. Были у нас тогда в партии ГАЗ-66, очень высокая кабина, ей было трудно залезать, так как она маленького роста была. Однажды подползла близко змея, она как увидела - одним движением вскочила в кабину, да еще все двери успела закрыть, стекла поднять, чтобы змея не заползла вовнутрь. Очень талантливый человек, активистка, участвовала во всех мероприятиях. И вот на 50-летию института она была у нас ведущей концертной программы.

И вот сейчас, придя сюда руководителем, я решил восстановить этот отдел инженерных изысканий. Мы намерены вообще восстановить полный цикл производства. Будем иметь свой департа-

немесе нақтылайды, қыскасы кез-келген мәліметті ала алады.

Институттың негізгі қызметіндегі қол жеткен жетістіктерді баяндау мен құрғақ фактілерді атай отырып, бұл игіліктер кімдердің қолымен жасалғанын айтпай кете алмаймыз.

Ең алдымен, ең бір жылы лебізге лайықты жандар – бұл біздің ардагерлеріміз, біздің болашағымызды қарандашпен жобалағандар, институттың бет-бейнесін айқындап, берік негізін қалағандар. Өз мүмкіндігіне қарай институт қашан да олардың мінсіз еңбегіне алғыс сезімін білдіруді парыз санайды, оның көрінісі – қаржылық көмегі. Олардың саны күні бүгін 121 адам, кезінде Гипроказмұнай, ҚазГЗЖИмұнай, Каспиймұнайгаздың Орталық ғылыми-зерттеу зертханаларында жұмыс жасаған. Олардың қатарында бізге жиі келіп тұратын – Ұлы Отан соғысының ардагері, ҚазГЗЖИмұнай құрылыс бөлімінде жұмыс жасаған Өтәлі Балғынбайұлы, әлі де саптағы Никифор Алексеевич Шишков, Канц Надежда Николаевна, 46 жыл үзіліссіз құрылыс бөлімінде жасаған Варочкина Вера Михайловна, үздік сметашы Галиева Любовь Гиниятовна, тағы басқа көптеген тамаша мамандар бар.

Жобаның бас инженерлері - бұлар жобаны басқаратын және келісім-шарт жасалған сәттен бастап бүкіл жоба бойына, нысанды пайдалануға беруде Қабылдап

мент инженерных изысканий, проектировщики будут более уверены в своей работе, они всегда смогут обратиться, скорректировать, что-то уточнить, если что недостаточно ясно в чертежах, в общем любую информацию получить.

Несомненно, констатируя до-

стижения и называя сухие факты основной деятельности института, нельзя не сказать о тех, чьими руками были достигнуты эти позиции.

Прежде всего, самых теплых слов благодарности заслуживают наши ветераны, именно те, кто с карандашом в руке стояли у кульманов, и проектировали наше будущее, это те, кто закладывал прочный фундамент имиджа института. По мерс своих возможностей институт всегда старается быть благодарным их безупречному труду, в виде небольшой финансовой помощи. Их сегодня 121 человек, кто работал в Гипроказнефть, КазНИПИнефть, ЦНИЛ и ЦТИ, Каспиймунайгаз. Очень часто заходит к нам Утали Балгимбасвич Балгимбаев – ветеран ВОВ, работавший в строительном отделе КазНИПИнефть, все еще на «боевом посту» Никифор Алексеевич Шишковский, Канц Надежда Николаевна, 46 лет фактически без перерыва проработала в строительном отделе Варочкина Вера Михайловна, хотелось отметить отличного сметчика Галиеву Любовь Гиниятовну, и многих других специалистов.

Главные инженеры проектов – это специалисты, управляющие проектом и консолидирующие всю информацию и документацию по ходу всего проекта от момента заключения договора на разработку до работы Приемочной комиссии

алу комиссиясының жұмысына дейін, барлық аппараттар мен құжаттарды шоғырландырып ұстайтын мамандар Н.Г.Марушев, Г.С.Ахмедов, Г.Н.Лобиков, В.И.Кузнецова, секілді ЖБИ-лер жобаны жасау және басқаруда жоғары кәсібилік, жан-жақты білімдерлік танытып, біздің институтқа абырой-бедел жинады. Қазіргі көптеген мамандар жобалаудың әліппесін В.Г.Леонкин, Э.М.Зиновьева, Ю.Н.Бахирев, В.С.Канцева, С.В.Зевакин, Ф.Х.Шафиев, В.Г.Козлов секілді бөлім бастықтарының жетекшілігімен үйренді. Василь Петрович Киба туралы арнайы айтқымыз келеді, өйткені ол бөлім бастығы, кейін инженерлік іздестіру департаментінің директоры бола жүріп, бөлімнің дамуына, оны озық үлгідегі құрал-жабдықтармен жаратандыруға өзінің бүкіл күш-қуатын, білімін, тәжірибесі мен жан жылуын салған адам.

Рысқали Қалмұханұлы Қалмұханов – 1978 жылдан 1995 жылға дейін институттың бас инженері, сосын директоры, институттың қалыптасуына, оның дамуына, кадрмен жабдыкталуына, көп еңбек сіңірген жан, өз ісінің кәсіби маманы және дана басшы.

Аман Нысанғалиұлы Нысанғалиев – нақ осы адам ҚазҒЗЖИмұнай институтын қайта ұйымдастырып, ҚазҒЗЖИмұнайдың жобалау бөлімінде Каспиймұнайгаз дербес институтын құрудың бастамашысы болды. Сол кезеңдегі ауыр экономикалық жағдай мен нарықтық қатынас түбегейлі шаралар қабылдауды талап етті, Аман Нысанғалиұлы ұжымымызға орнықтылық пен тұрақтылық әкелген бұл шешімді таба білді. «Каспиймұнайгаз» брендинің авторы да Аман Нысанғалиұлы болғанын айта кеткіміз келеді, бұл біздің кәсіпорынымыздың дәстүрлі бағытын сақтап қалуға және бірте-бірте оффшорлық жобалаудың жаңа деңгейлеріне шығуға ұмтылыс болатын. Қазір техника ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Инженерлік академиясының академигі, «Құрмет» ордені иегері бұрынғысынша біздің арамызда, бізді белсенді басқарып қана қоймай сонымен қатар құбыр магистральдерін жобалау жұмыстарының бел ортасында жүреді.

по сдаче объекта в эксплуатацию. Такие ГИПы, как Марушев Н.Г., Ахмедов Г.С., Лобиков Г.Н., Кузнецов В.И. создавали авторитет нашего института, разрабатывая и управляя проектами, демонстрируя при этом высокий профессионализм, всестороннюю эрудицию. Многие нынешние специалисты познавали азы проектирования под руководством таких начальников отделов как Леонкин В.Г., Зиновьева Э.М., Бахирев Ю.Н., Канцева В.С., Зевакин С.В., Шафиев Ф.Х., Козлов В.Г. О Василь Петровиче Кибе хочется отдельно сказать потому, что он будучи начальником отдела, а затем директором департамента инженерных изысканий, человек, всю свою энергию, знания, опыт и душу вложивший в развитие отдела, оснащению его самыми передовыми оборудованием и приборами.

Рысқали Қалмұханович Қалмұханов – с 1978 по 1995 года Главный инженер, а затем Директор института, человек, многое сделавший для становления института, его развития, оснащения кадрами, профессионал своего дела и мудрый руководитель.

Амангали Нысанғалиевич Нысанғалиев – именно он стал инициатором реорганизации института КазНИПИнефть, с созданием отдельного института Каспиймұнайгаз на базе проектной части КазНИПИнефть. Тяжелое экономическое положение и рыночные отношения того периода диктовали принятия коренных мер, и Аман Нысанғалиевич смог найти это решение, принесшее устойчивость и стабильность нашему коллективу. И хотелось бы отметить, что и автором бренда «Каспиймұнайгаз» был Аман Нысанғалиевич, и это было стремлением сохранить традиционное направление нашего предприятия и со временем выйти на новые уровни оффшорного проектирования. Сейчас доктор технических наук, профессор, академик Инженерной Академии РК, кавалер ордена «Құрмет» по-прежнему рядом с нами, активно руководя нами и при этом находясь в самом центре проектирования магистральных трубопроводов.

ТӨРТІНШІ ТАРАУ. ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ. ДАҢҚТЫ ЕҢБЕК МҮРАГЕРЛЕРІ ПРЕЕМНИКИ СЛАВЫ ТРУДОВОЙ

Ал қазіргі таңда институт құрамында әртүрлі бағыттағы 197 маман, енішлес Каспиймұнайгаз ҒЗИ ЖШС компаниясында 200 астам маман бар.

Инженерлердің жаңа буыны жобалаудың қиын және жауапты тұстарын игеруде, әсіресе бүгінгі таңда технологиялық жобалардың «шабуыл өтінде» жүрген: В.Р.Ли, О.Х.Сейтқалиев, М.Б.Пересичан, Л.Б.Тамбовцева, В.Н.Ушакова, О.А.Сахно, С.Ким, К.Кемалов, В.Феклистов, Э.К.Тәжиева, Б.Тұрғанбаев, В.С.Калмыковалар атап өтуге тұрарлық.

Виктория Калмыкова – топырақ зертханасының жетекшісі, Э.М.Зиновьеваның ізбасары, өз зерттеулеріне жоғарғы сенім танытады, сол себепті қазіргі таңда оның зертханасында соңғы үлгідегі құрылғылар тұр.

В.Н.Ушакова – жобалардың үздік менеджері, инженерден ЖБИ-ге дейінгі еңбек жолын өткен, ең жауапты жобаларды жүзеге асырады.

О.А.Сахно – жобаның жас жетекшісі, қазіргі таңдағы ең жауапты және ауқымды, КТК-ны кеңейту жобасы – мұнай құбыры жобасының бас инженері, жобаны басқаруда және үйлестіруде жоғары дәреже танытып жүр.

Сергей Ким және Қайырбай Кемалов – жобаны дайындап және басқарып, конкурстық жоба алды құжаттамаларды дайындауда қабілетті екендерін әлдеқашан дәлелдеген, жас мамандар.

Владимир Феклистов – күні кеше институт бітірген, ал бүгінде өз білімін жобаның жекелеген бөліктерінде сынап, үлкен ұжымдастарының тәжірибесін бар ынта-жігерімен қабылдап жүрген, маман.

А нынешний институт в своем составе имеет 197 специалистов разного профиля, дочернюю компанию ТОО НИИ Каспиймұнайгаз, насчитывающий более 200 специалистов.

Новое поколение инженеров осваивают нелегкое и ответственное дело проектирования, и особенно хочется отметить тех, кто сегодня на «острие атаки» сложных технологических проектов: Ли В.Р., Сейтқалиева О.Х., Пересичан М.Б., Тамбовцеву Л.Б., Ушакову В.Н., Сахно О.А., Ким С., Кемалова К., Феклистова В., Тажиеву Э.К., Турганбаева Б., Калмыкову В.С.

Виктория Калмыкова – заведующая лабораторией грунтов, последовательница Зиновьевой Э.М., стремится к высокой достоверности своих исследований, поэтому сегодня в ее лаборатории самые современные приборы.

Ушакова В.Н. – отличный менеджер проектов, прошедший путь от инженера до ГИПа, ведет самые ответственные проекты.

Сахно О.А. – молодой руководитель проектов, сегодня главный инженер самого ответственного и масштабного нефтепроводного проекта – проекта Расширения КТК, проявляет высокую степень организации и управления проектом.

Сергей Ким и Каирбай Кемалов – молодые специалисты, уже проявившие способность в готовности управлять проектами и подготовке конкурсной предпроектной документации.

Владимир Феклистов – специалист, буквально вчера окончивший институт, уже сегодня успешно применяет свои знания в разработке отдельных частей проекта, охотно и старательно перенимает опыт старших товарищей.

Мне бы хотелось отметить каждого инженера, специалиста, техника, независимо от того, где он работает – в производственной или вспомогатель-

Мен, қайда еңбек етпесін – мейлі косалқы, ия өндірістік салада болмасын әрбір инженер, маман, техникті жексе атап өткім келеді, себебі институтта еңбек ететіндердің даму жолындағы сүбелі үлестері, пайдалы және бағасыз. Біздің жобаларымыз табысты нәтижеге жету үшін бүкіл ұжым жұмылдырылған, сол себепті кейбіреулері өзін жеке уақытын сарп етіп, біздің институттың алға қойған мақсаттарын жүзеге асырып қана қоймай, сонымен қатар оны жаңа белестерге шығарып жүр.

Сондықтан, туған институтымыздың 70 жылдық мерейтойы қарсаңында мен – Ембімұнайжоба- Гипроказмұнай-ҚазҒЗЖИмұнай- Каспиймұнайгаз ардагерлеріне және жас мамандарға, басшылар мен орындаушыларға, менің барлық әріптестеріме, әрбіреуіне жеке – денсаулық пен табыс тілеймін және болашақта еңбек жолдарыңызда данқтарыңыз арта берсін.

Қазір институт толықтай қайта жанғырды деп есентеймін. Бүгінгі таңда институттың ғылыми бөлігі республиканың барлық мұнайгазөндіру және мұнайбарлау кәсіпорындарымен кен іскерлік және шығармашылық байланыста. Бәрі ойдағыдай деуге, әрине, ерте. Бірақ алда тұрған міндеттерді шешу үшін бізде күш те, жабдық та жеткілікті. Және біз өндіріс көлемін ұлғайтуды, қызметкерлер санын арттыруды, жабдықтарды толықтыруды жоспарлап отырмыз. Қазір бізде технология, құрылыс бағыттары бойынша бөлімдер бар, оған бас жоспар мен автомобиль жолдары да кіреді, электрмен жабдықтаудың, байланыс мен автоматтандырудың біріктірілген бөлімі, сондай-ақ сумен жабдықтау және кәріз, жылумен қамту және ауаны салқындату біріккен бөлімдері бар. Қаржылық есептеулерді жүргізетін сметалық бөлім бар. Ғылыми жағына келер болсақ, ол бізде еншілес кәсіпорын түрінде өмір сүруде. Соны-

ной структуре, потому что вклад каждого, кто трудится в институте, полезен и бесценен. Весь коллектив направлен на успешный исход наших проектов, поэтому порой жертвуя своим личным временем, они ведут наш институт не только к исполнению поставленных задач, но и к покорению новых вершин.

И накануне 70-летнего юбилея нашего родного института – Омбанефтепроекта-Гипроказнефти-КазНИПинефти-Каспиймунайгаза – я хочу пожелать всем и каждому в отдельности, ветерану и молодому специалисту, руководителем и исполнителем, всем моим коллегам, здоровья и благополучия, и доброго славного пути в будущее.

Считаю, что сейчас институт полностью воссоздался. В настоящее время научная часть института имеет широкие деловые и творческие связи со всеми нефтегазодобывающими и нефтеразведочными предприятиями республики. До идеального состояния, конечно, далеко, но, чтобы решать стоящие задачи, у нас достаточно сил, оборудования. И мы планируем увеличение объемов производства, роста численности персонала, пополнения оборудования. У нас сейчас есть по направлениям технологические отделы строительный, в который входит и группа генплана и автомобильных дорог, совмещенный отдел электрооборудования, связи и автоматики, также объединенный отдел водоснабжения и канализации, теплогазоснабжения и кондиционирования. Есть сметный отдел, который ведет финансовые расчеты. Что касается научной части, то она у нас есть в виде дочернего предприятия. И еще есть мечта о расширении производственных площадей. Собираемся построить отдельное здание - лабораторный корпус. Думаем, что денег мы сможем заработать достаточно. В 2009—м году мы выполнили объем в 1,5 млрд. За первое полугодие нынешнего – уже 840 млн. подтверждено. Нашими заказчиками являются большинство зарубежных фирм, компаний, работающих в Казахстане на

мен қатар өндіріс алаңдарын кенейту туралы арманымыз бар. Зертханалық қорлустың жеке ғимаратын салмақлыз. Жеткілікті табыс кіргізе аламыз деп ойлаймыз. 2009 жылы 1,5 миллиард көлем орындадық. Үстіміздегі жылдың бірінші жартыжылдығында 840 миллион бекітілді. Біздің тапсырысшыларымыздың көпшілігі Қазақстанда бірлескен кәсіпорын негізінде жұмыс жасайтын шетелдік фирмалар, компаниялар, олардың ішінде әлемдік деңгейде белгілі ТНПО. АджипККО, КТК, АМӨЗ, «Қазақтүрікмұнай» т.б. бар. Қазақойл-Ақтөбе үшін үлкен кешенді тапсырыс орындаудамыз – Қожасай кен орын жайластыру. КТК-мен бұрыннан, 1998 жылдан бері түрлі кезеңдерде жұмыс жасаудамыз, 2004 жылдан бастап кенейту жобасында. Тағы бір тұрақты тапсырысшыларымыз КПО Б.В. – инженерлік қызмет көрсетулер, Петрофак, Қазақойл-Ақтөбе. Қарабатандағы нысандарға авторлық қадағалауды жүзеге асырушы Петролеум-Фасилитестің карамағына біз өз мамандарымызды бердік, олар Біріккен Араб Әмірліктерінде құжаттамалармен жұмыс жасай отырып, оларды біздің нормалар мен стандарттарға сәйкестендіреді.

Жобалаушылардың болашағы ғаламат ауқымды жоспарларға толы. Олардың бұл жоспарларының іске асуына – бүгінгі мамандардың да

основе создания совместных предприятий, в том числе такие известные в мировом масштабе, как «ТШО», «АДЖИП ККО», КТК, АНПЗ, «Казахтуркмунай» и др. Для «Казахойл –Ақтөбе» выполняем большой комплексный заказ – обустройство месторождения Қожасай. С КТК мы давно работаем с 1998 года, на разных этапах, с 2004-го года – на проекте расширения. Еще, постоянные заказчики КПО БВ – инженеринговые услуги, Петрофак, Қазақойл-Ақтөбе. Для Петролеум-Фасилитес, который осуществляет авторский надзор за объектами Қарабатана, мы предоставляем своих специалистов, которые, работая с документацией в Объединенных Арабских Эмиратах, приводят её в соответствие с нашими нормами и стандартами.

Проектанты толық грандуозных планов И залогом того, что и эти планы будут осуществлены, является беззаветный, творческий труд и нынешних специалистов. Уже шесть десятков «отделкал» жизненный счетчик Л.Б.Тамбовцевой (на снимке она с Ержановой Ж.),

но она полна энергии, замыслов, это – специалист, обладающий технической интуицией по отзывам директора М.Куангалиева, во всей тактике ТНПО чувствуется, что Любовь Борисовна прошла школу хороших специалистов – ГИП Марушева Н.Г., Лобикова Г.И. Теперь сама передает опыт. Надежда Николаевна Канц – очень хороший специалист, уже долгое время возглавляет отдел связи, автоматика.

Поистине ветераном может считать себя заместитель директора по производству Евгений Владимирович Толмачев, при своей внешней мягкости и улыбчивости, прекрасно умеющий добиться максимальной отдачи от сотрудников, требующий высокой исполнительской и производственной дисциплины.

Из ведущих руководителей проектов отмечают Ушакову Валентину Николаевну.

Вместе с Куангалиевым начинала в отделе генплана, сейчас руководит доволь-

кажымас кавраты мен шығармашылық еңбегі кепіл. **Л.Б. Тамбовцеванын** «өмірлік есептегіші» алпыс жылды санап тастаса да, ол әлі де қуағты, тың ойларға толы бұл маман, директор **М.Қуанғалиевтің** айтуынша, техникалық түйсікке ие, мықты технолог. **Любовь Борисовнанын** ЖБИ тактикасында **Н.Г.Марушева, Г.Н.Лобикова** секілді ЖБИ мамандарының мықты мектебінен өткендігі көрініп тұр. Енді, өзі тәжірибесін үйретуде. **Надежда Николаевна Канц** та көп жылдан бері байланыс пен автоматика бөліміне жетекшілік етіп келе жатқан мықты маман.

Жобалардың жетекші басшыларынан **Ушакова Валентина Николаевна** атайды. **Қуанғалиевпен** бірге бас жоспар бөлімінде бастаған ол, қазір, күрделі жобаларға басшылық етуде, соның ішінде, Ақтаудағы битум шығару зауыты да бар. Өте ойлы, шешім шығаруда батылдық танытқан бұл маман, өз жобалауларын бүге-шүтесіне дейін билетін мейлінше маманданған және дайындалған. Бір кездері Ресейге кетіп қалған **Светлана Канцева** қайтып келді. Ол **Зевакин Сергей Васильевичтің** басқаруымен КИП тобына жетекшілік етті. Қайтып келіп, ұжымға тез сіңісіп кетті. Істің мән-жайын да тез түсінді.

Ұжым мен басшылық сумен камту және канализация бөлімінің жетекшісі **Дүйсенгүл Төленова** мен маман **Ирина Исмагулова** туралы да жақсы пікірде. Ал, олардың қасында сенімді әрі іргелі

но сложными проектами, в частности, завод по производству битума в Актау. Очень вдумчивый, достаточно смелый в решениях специалист, прекрасно видит планирование своего объекта, достаточно специализирована и подготовлена. Вернулась, уехавшая в свое время в Россию. **Светлана Канцева** (на снимке со своими коллегами).

Она возглавляла группу по КИПу под руководством **Зевакина Сергея Васильевича**. Вернулась, влилась прекрасно в коллектив, быстро вошла в курс

Прекрасные отзывы в коллективе и у руководства о руководителе отдела водоснабжения и канализации **Дюйсенгуль Туленовой**, специалисте **Ирине Исмагуловой**. А рядом поднимается надежная, основательная молодая поросль. **Антон Сушенко** и **Виктория Милехина** - ведущие специалисты водоснабжения и канализации. **Антон** прошел большую школу, работая в Арабских Эмиратах, теперь они оба заняты на проекте расширения КТК. **Наталья Глебовна Вашурина** - отменный специалист по теплоснабжению и вентиляции. Пока это одно из направлений отдела, в скором времени, как рассказал **Мурзабек Ахметович**, эти вопросы будут выделены в отдельную группу или отдел.

Из технологов в институте отличают **Амангельды Карчигина**. Вернувшись из Арабских Эмиратов, где 5 лет участвовал в разработке проектов для Петрофак для установок (они называют их

жастар өсіп келеді. **Антон Сущенко мен Викторня Мелехина** – сумен камту мен канализацияның жетекші мамандары. Араб Әмірліктерінде жұмыс жасап, үлкен мектептен өткен Антон да, Викторня да қазір КТК-ны кеңейту жобасында қызметте. Наталья Глебовна Вашурина жылүмен камту және ауа жаңғыртудың мықты маманы. Бұл әзірше, бөлімнің бір бағыты ғана. Мырзабек Ахметовичтің айтуынша, бұл мәселе, бөлек топқа, немесе бөлімге берілетін болады.

Институтта технологтар арасынан **Амангелді Карчигинді** ерекше атайды. Араб Әмірліктерінде 5 жылдай жобалар жасақтауға қатысқан ол, қайтып келіп Петрофактың Қарабатандағы мұнай мен газ дайындау қондырғыларымен (олар оны зауыт деп атайды) айналысты.

Екі жыл ішінде, Сергей Ким қарапайым инженерден жобалар жетекшісіне дейін көтерілді. Жобаларды жоспарлауды жақсы ұғады әрі ұйымдастырады. Қазір, ТШО үшін тазалау құрылғылар кешенін, лай алаңдарын жобалаумен айналысуда. Барлық жобаларға жақын. Жоспарларды жүзеге асыру графиктері мен жоспарларын құруда оның мүмкіндіктеріне жиі жүгінеді, ол онымен қоса сол жобалар бойынша жұмысты да ұйымдастырады.

Ұжымдағы ардагерлер арасында Василий Петрович Кибаның беделі зор. Ал, бүгінде жастар арасындағы мықты мамандар санатына оның ұлы **Илья Кибаны** қосады. Бас жоспарлау бөлімінде жасайтын ол, басшылықтың айтуынша, өте жақсы маман. Мырзабек Ахметович, жақын болашақта оны жобаларды ұйымдастырушылар қатарынан көргісі келетінін де жасырмады.

Бұл ұрпақтар сабақтастығының жалғыз мысалы емес. Жылугазбенқамту бөлімінің бас мамандарының бірі Валерий Нольде – институт ардагері Климентий Валерьевич Нольденің ұлы. Валерий Климентьевич бірнеше жобаларға атсалысты. Оның ішінде,

заводами) подготовки нефти и газа на Карабатане

За два года от простого инженера вырос до руководителя проектов Сергей Ким Хорошо видит и умело организует планирование проекта. Сейчас занимается проектом комплекса очистных сооружений для ТШО. проектированием иловых площадок. Близок ко всем проектам. Его способности используют часто для составления планов, графиков реализации плана, он еще и организует работу по этим проектам.

В коллективе огромен авторитет среди ветеранов Василия Петровича Кибы.

А сегодня в числе наиболее успешных молодых называют его сына Илью Кибу.

В отделе генплана работает, по отзывам руководства- очень хороший разработчик. Мурзабек Ахметович даже высказал надежду скоро увидеть в качестве организаторов проекта.

Это не единственный пример преемственности поколений. Один из главных специалистов по теплогазоснабжению Валерий Нольде - сын институтского ветерана Климентия Валерьевича Нольде. Валерий Климентьевич уже работал на ряде интересных проектов, особенно рациональны и эффективны его решения по привязке газотурбинных станций.

Директор очень высоко оценивает Сахно Ольгу Александровну которая уже давно занята на расширении КТК, очень хорошо знает проект, её уважают заказчики, хороший, вдумчивый специалист,

онын газотрубинкалык бекеттер байламы бойынша шығарған шешімдері аса тиімді әрі нәтижелі болды.

Сондай-ақ, директор КТК-ны кеңейтуге атсалысып жатқан Сахно Ольга Александровнаның да жұмысын жақсы бағалады. Ол, өз жобасын жақсы танытын, ойлы да басқалармен тез тіл табысатын таптырмас маман. Соның арқасында оның ЖБН болып тағайындалуы он нәтиже берді. Ой топшылау мен шешімдерде мейлінше бағыл да қағидатшыл. Бұл оның алғашқы, алайда, жауапты жобасы. Олар, Валентина Ушакова екеуі мұнай мен газды дайындау кешенді қондырғылары жобасында жақсы жұмыс жасап, бір-бірімен көп тәжірибе алмасты. Енді, міне, екеуі де білгір жетекшілер.

Өте маңызды бөлімдердің бірі сметалық бөлім жайлы аз айтты (рас, еске алу тарауында Любовь Гиниятовна Галиеваның естеліктеріне біраз орын бергенбіз). Бұл бөлімде көп жылдан бері Гүлфия Өтәлиева қызмет істеді. Барлығын жіті қадағалайтын адам. Нақты есептеулерді талап етеді. Оның шамамен есептей салатынын, елестету, тиісті, мүмкін емес. Әр есептің негізін талап ететіні және бар. Жобаның бар экономикасын есептеп, оның экономикалық тұрғыда қалай жұмыс жасайтынын болжап, қайтарымды бөлігін алдын ала біліп отыру мақсатында, өз бөлімінде экономикалық-техникалық есептеулер бағытын ашқысы келеді.

Кәсіпорындар мен мекемелерге қойылатын заманауи талаптар олардың процесті ретті, нақты басқару жүйесі болуына негізделген. Біздің институтымызда ISO сертификатының бар екенін әлденеше рет еске салған болатынбыз. Сапаны басқарудың интеграцияланған жүйесі тек имидж үшін ғана енгізілген нәрсе емес, ол жобалау жұмыстары өндірісіне айтарлықтай көмегін тигізуде. Бұл орайда М.Б.Пересичанның сіңірген еңбегі аз емес. Маргарита Бронислав-

способная найти общий язык со всеми, в силу всех этих качеств назначение её ГИПом проекта сыграло весьма положительную роль. В решениях и суждениях смелая, принципиальна. Это её первый, но очень ответственный проект, и она справляется. Они очень хорошо работали на проекте комплексной установки подготовки нефти и газа с Валентиной Ушаковой, много друг от друга взяли. И вот теперь обе - весьма квалифицированные руководители.

В очень важном и наверное несправедливо забытом нами сметном отделе (правда, в разделе воспоминаний сотрудников мы большое место отвели воспоминаниям Любови Гиниятовны Галиевой).

Долгое время в этом отделе работает Гульфия Уталиева. Очень скрупулезный, до педантизма человек. Требует тщательных подсчетов. Её невозможно поколебать, заставить прикинуть приблизительно. Требует обоснования, не будет работать навскидку. Хочет открыть в отделе направление по технико-экономическим расчетам, чтобы учесть всю экономику проекта, как он будет работать в экономическом плане чтобы, его возвратную часть видеть заранее.

Современные требования к предприятиям и организациям предполагают наличие у них слаженной, четкой системы управления процессом и качеством. Мы неоднократно упоминали о наличии в нашем институте сертификатов ИСО. И интегрированная система управления качеством внедрена не ради имиджа

на Пересичан сапа менеджментінің интегралданған жүйесі бойынша өте жақсы маман. Ол барлық рәсімді жағдайларды бақылайды. Сапаны басқару жүйесі бойынша сәйкес бар қажетті құжаттамаларды байыппен дайындайды. Қазір, оның жұмысы өте күрделі кезеңде. Себебі, ұжым жақын аралықта ИСО 9001 сертификатын төртінші рет алуы тиіс. (Айтпақшы, оның ұлы Денис те институттың сметалар бөлімінде жұмыс жасайды. Және өзін жақсы экономист ретінде де танытып үлгерді. Оны тіпті, іс-сапармен Англияға да жіберген болатын). Жас мамандардың көбінің өз ісіне берік кәсіпқойлар болатыны қуантады.

Ілгеріде айтқанымыздай, институттағы жетістіктер ұжымға ортақ саналады. Өйткені, ақырғы нәтиже әрқайсысына тәуелді. Мәселен, әкімшілік-шаруашылық бөлімінің бастығы **Тұрар Сүлейменов** өзін тамаша да жауапты адам ретінде таныта алды. Жобалаушылардың еңбегін біреу ұйымдастыруы керек. Бар қажеттімен қамтамасыз етуі керек: құрал-саймандар, қарындаштар... Жайлы жұмыс орнын жасауға шынайы алаңдайтын, іскер адам. Тіпті оның барлық ірі жөндеу жұмыстарын негізгі жұмыс уақытынан тыс кезде жүргізуге тырысуы оның өз әріптестеріне қамқорлығы мен құрметі деп түсінуге болады. Оның мазасыз тірлігімен жылу жүйесі, ғимараттың сумен жабдықталу жүйелері жөнделді, электрмен үздіксіз қамтамасыз етудің көзі – ДЭС салынды.

Оның қарауындағы қызметкерлердің күн сайынғы тынымсыз еңбегі мейлінше жақсы, жайлы жұмыс орнын жасақтауға бағытталған. Әсіресе біздің атышулы балшығымызды ескерер болсақ.

Жобалаушылардың алғашқы буынының дәстүрін жалғастыра отырып, олардың әрқайсысы және бәрі бірге бір ғана ақырғы нәтиженің оң болуына қызмет етеді. Біз де оларға сөз берелік:

Она помогает производству проектных работ. В этом плане очень хороший специалист по интегрированной системе менеджмента качества Маргарита Брониславна Пересичан. Она отслеживает все процедурные моменты. Планомерно, настойчиво отслеживает и готовит всю необходимую документацию, стандарты и т.д. в соответствии с системой по управлению качеством. Сейчас у неё особенно напряженный момент, так как предстоит коллективу в скором будущем защита уже четвертого сертификата - ИСО 9001. (Кстати, её сын Денис тоже работает в институте, в отделе смет. И показал уже себя, как хороший экономист. В рамках разработки предпроектной документации по проекту будущего развития по направлению, его направляли в Англию, в командировку, где он оказался очень полезным и деловым специалистом). Очень радует, что из молодых специалистов многие обещают стать настоящими профессионалами, преданными своему делу.

В институте общий успех, как мы уже говорили прежде, делится на всех. Ибо конечный итог зависит от каждого. Например, прекрасным и ответственным человеком показал себя начальник АХО Турар Сулейменов. Человек, искренне обеспокоенный, нацеленный на создание удобного, эргономического рабочего места. Даже то, что все крупные ремонтные работы он старается проводить вне основного рабочего времени, говорит о его заботе о людях, своих коллегах. Его неустанными стараниями отремонтированы сети тепло и водоснабжения здания, построена ДЭС аварийного энергообеспечения. Ежедневная, скрупулезная работа его подчиненных направлена на создание максимального уюта, освещенности и чистоты на каждом рабочем месте. И в здании, а если вспомнить нашу знаменитую слякоть, то ясно, насколько это сложное, но все – таки достигается.

Каждый и все вместе они работают на один конечный результат. Продолжая традиции первых поколений проектантов.

БЕСІНШІ ТАРАУ. ГЛАВА ПЯТАЯ. МӘРТЕБЕСІНЕ САЙ КӨШБАСШЫЛАР ЛИДЕРЫ ПО СТАТУСУ И ПО СУТИ

оларды биіктеткен адамгершілік
келбеттері

Кәсіпорынның қалыптасу, даму та-
рихымен танысқан сайын ұжымның
кәсіби біліктілігін жегілдіруде,
өзара көмекті үрдіске енгізуде,
тығыз қарым-қатынаста болуы-
на – қысқаша айтқанда ынтымағы
мен бірлігін қалыптастыруда
кәсіпорынның басшыларының
ролі аса зор болғанына көзін
жете түседі. Институттың та-
спырысшы серіктестерінің,
ардагерлердің, мамандардың, тіпті
«директор орынтағында» отырып
шыққандардың өздерінің пікірінше
де, ұжымның көшбасшыдан бағы жан-
ды. Олар тек лауазымының күшімен
ғана емес, өздерінің адами қасиеттері
мен қабілеттерінің арқасында нағыз
Көшбасшылар болды.

Олардың әрқайсысы атап айтып,
еске алуға тұрарлық:

1. Отрошенко П.Н.: 1940-1941 ж.
2. Коробов Д.Г.: 1941-1942 ж.
3. Курносов И.К.: 1942-1943 ж.
4. Гореченков Г.И.: 1943-1944 ж.
5. Семенюк В.Г.: 1944-1961 ж.
6. Рыжевский А.Д.: 1962-1968 ж.
7. Дрогин И.Ю.: 1968-1970 ж.
8. Любенко Л.М.: 1970-1978 ж.
9. Маслянец Ю.В.: 1978-1982 ж.
10. Лысенко В.Д.: 1982-1994 ж.
11. Нысанғалиев А.Н.: 1994-2003 ж.
12. Просвирнов А.А.: 2003-2005 ж.
13. Өтесінов А.Р.: 200-2006 ж.
14. Курлин А.М.: 2006-2009 ж.
15. Куанғалиев М.А.:
2009 жылдан бері.

А ЕЩЕ ВЕРНЕЕ БУДЕТ СКАЗАТЬ ОБ
ЭТИХ ЛЮДЯХ: -ВПЕРЕДВЕДУЩИЕ,-
ВПЕРЕДСМОТРЯЩИЕ и очень чело-
вечные руководители

Когда знакомишься с историей ста-
новления, развития предприятия де-
лаешь ОДНОЗНАЧНЫЙ вывод, что
огромную роль в совершенствовании
профессиональных знаний, воспитании
взаимовыручки, контактности – про-
ще говоря, сплоченности и монолит-
ности коллектива играли руководители
предприятия. По отзывам партнеров-
заказчиков института, ветеранов, спе-
циалистов, да и самих побывавших в «
кресле директора», коллективу везло с
лидерами. Они были именно Лидерами
не столько в силу должности, сколько в
силу своих качеств и способностей.

Вспомним их поименно

- 1.Отрошенко П.Н.: 1940-1941
- 2..Коробов Д.Г.: 1941 г.-1942г.г.
- 3.Курносов И.К.:1942-1943г.г.
4. Гореченков Г.И.:1943- 1944г.
- 5.Семенюк В.Г.: 1944-1961г.г.
- 6.Рыжевский А.Д.:1962-1968г.г.
- 7.Дрогин И.Ю.: 1968-1970г.г.
- 8.Любенко Л.М.:1970-1978г.г.
- 9.Маслянец Ю.В.:1978-1982г.г.
10. Лысенко В.Д.:1982-1990г.г.
- 11.Калмуханов Р.К.1991-1995г.г.
- 11.Нысанғалиев А.Н.:1995-2003 г.г.
- 12.Просвирнов А.А.: 2003-2004 г.г.
- 13.Утесинов А.Р.: 2004-2005 г.г.
- 14..Курлин А.М.:2005-2008 г.г.
15. Куанғалиев М.А.-2009г.-...

Первый директор конторы «Эмба-
нефтепроект» П.Н. Отрошенко вме-
сте с главным инженером П. В. Ве-
шевым по отзывам первопроходцев

«Ембімұнайжобалау» кеңсесінің тұңғыш директоры **П.Н.Отрошенко** бас инженер **П.В.Вещевоймен** бірге ұжымның қалыптасуына зор еңбек сіңірген, алайда ұзамай екеуі де майданға аттаныпты. Жаракатынан сон ем алып жатқан жерінде Отрошенконы әуелі **Д.Г.Коробов** ауыстырған, одан соң келген **И.К.Курносов** та бұл лауазымда сол себептен ұзақ бола алмаған, алайда институт жылнамасында олар да өзіндік жылы естелік қалдырды.

1943 жылы келген **Г.И.Гореченков** ірі маман және тәжірибесі мол басшы болып шықты. «Ембімұнайжобалауға» директор болған кезінде жобалау ұйымының ұйымдастыру құрылымын, оның болашағын анықтады және жобалау барысындағы техникалық және әкімшілік талаптарды, сондай-ақ орындаушылардың міндеттерін нақ осы **Г.И.Гореченков** белгілеп берді. Осындай бликті де көреген, ұйымдастырушылық қабилеті жоғары басшыны сол кездегі бой көтерген Гурьев мұнай өңдеу заводы секілді маңызды нысанға директор етіп тағайындауы заңдылық болатын, ол жаңа қызметінде де өзінің тамаша ұйымдастырушы, теңдесі жоқ маман екенін көрсетті. Кейін осы тәжірибелерін ескере отырып, оны салынып жатқан Новокуйбышев МӨЗ-іне директор етіп тағайындады. Ал одан да кейініректе **Г.И.Гореченков** КСРО Мұнай және газ өнеркәсібі министрінің орынбасары болып қызмет атқарды. (Сонымен қатар жобалау кеңсесі қызметкерлерінің мамандану сапасы мен жоғары бликтілігін танытқан фактіні атай кеткіміз келеді: оның мамандарын мұнай өңдеу заводының құрылысына техникалық басшылық жасауды жүзеге асырып жатқан американдық инженерлер тобының жұмысына қатысуға тартқан.

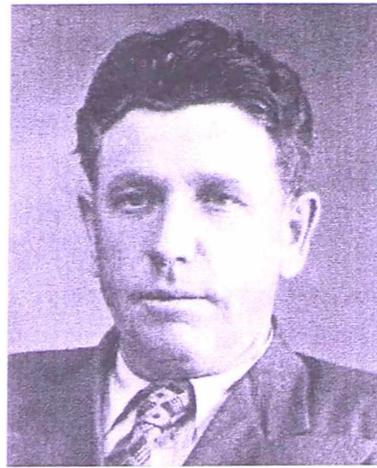
многое сделали для становления коллектива, но вскоре оба ушли на фронт. И сменивший Отрошенко **Д.Г. Коробов**, находившийся на излечении после ранения, и **И.К. Курносов** по этой же причине пробыли на должности совсем недолго, но тоже оставили добрый след в летописи института.

Пришедший в 1943 году **Г.И. Гореченков** являл собой фигуру крупного специалиста и руководителя с большим опытом. Именно **Г.И. Гореченков**, в свою бытность директором «Эмбанеф-тепроекта», определил организационную структуру проектной организации, ее перспективы и наметил технические и административные требования и обязанности исполнителей в процессе проектирования, И вполне закономерным было назначение столь компетентного и дальновидного руководителя, обладающего большими организаторскими способностями, директором возведения столь ответственного объекта, как Гурьевский нефтеперерабатывающий завод, где он снова, с еще большей наглядностью и убедительностью продемонстрировал качества великолепного организатора и специалиста. Именно учитывая этот его опыт, после его назначили директором строившегося Новокуйбышевского НПЗ. А еще позже **Г.И. Гореченков** работал заместителем министра нефтяной и газовой промышленности СССР.) (Хотелось бы также подчеркнуть и факт признания высокой квалификации, и компетентности сотрудников проектной конторы: её специалистов привлекли к участию в работе с группой американских инженеров, осуществляющих техническое руководство строительством нефтеперерабатывающего завода. В частности, к проектированию и корректировке(!) технической документации электроснабжения ряда

Сонын ішінде заводтың бірқатар қондырғылары мен құрылыстарын электрмен жабдықтаудың техникалық құжаттамаларын жобалау мен өңдеп-түзетуге(1.)

Ал ұжымда Г.И.Гореченковтың орнына В.Г.Семенюк келді. Оның институтты «басқарған» кезеңіне жобалау шығармашылығының негүрлым қарқынды даму тұсы ған келді. Біздің сөзге тартқан адамдарымыздың барлығы да В.Г.Семенюктің сінгірген еңбегі сол, ол өзінен бұрынғылардың қалдырған игі бастамаларын бекіте түсті, дамытты, ақыр аяғында мұны тамаша дәстүрге айналдырды десті.

Жалпы, Владимир Григорьевич сегіз қырлы, бір сырлы адам деуге тұрарлық. Оның жан-жақтылығы сондай, ол тамаша басшы, ғажайып тәжірибелі және көреген маман, қамқор азамат... Адамдарға қамқорлық жасау жолында ол ведомстволық басшылармен де, жергілікті аумақтық басшылармен де жаманатасудан қорықпайтын. Сонымен қатар оның бұл постыдағы 18 жыл үздіксіз еңбек өтілінің өзі осы адам туралы кеңірек әңгімелесуге құқық беретіндей, ал ол болса бүгінгі таңдағы, нарықтық қатынас кезіндегі басшылар үшін де нағыз басшының үлгі болғандай. Өйткені ол көз алдындағыны көріп қана шешім қабылдамайтын, алысты болжайтын, проблемаларды түбірімен шеше білетін. Оның өмірбаянымен таныса отырып, халық арасынан шыққан осы бір жан адамдарды қаншалықты түсінгенін, қаншалықты сүйгенін аңғарар едіңіз... Оның аттестациялық парағында (ол туралы «Шығармашылық эстафетасы» тарауында баяндалды) еңбек өтілі 1917 жылдан басталады деп көрсетілген, ол кезде оның жасы 15-ке де толмаған еді. Өмірбаянында өзі көрсеткеніндей,

установок и сооружений завода.)

А в коллектив на смену Г.И. Гореченкову пришел В.Г. Семенюк.

На период его «правления» в

институте приходится наиболее бурное развитие проектного творчества. Заслуга В.Г. Семенюка в том, говорили все наши собеседники, что он твердо закрепит и развил все положительное, заложенное его предшественниками, что превратилось впоследствии в замечательные традиции

Вообще, фигура Владимира Григорьевича – весьма колоритная. И невозможно удержаться, чтобы не рассказать об этом многогранном человеке, удивительно удачно сочетающемся в себе качества прекрасного руководителя, замечательного- опытного и дальновидного специалиста, заботливого человека, в этой своей заботе о людях, не боявшийся пойти на конфликт с руководством, как ведомственным, так и территориальным. К тому же сам стаж его работы на этом посту 18 лет уже дает право на более подробный рассказ об этом человеке, который являет собой настоящий образец для руководителя даже сегодня, даже в рыночной экономике. Потому что умел думать не только о сиюминутном, но и в будущее заглядывать, решать проблемы вкуче. И познакомившись с его биографией, понимаешь, насколько этот человек, вышедший из плоти народа, понимал и любил людей. В его аттестационном листе (о них уже рассказывалось в главе «Эстафета творчества»)

Қазан төңкерісіне дейін ол жалданып жұмыс жасаған. Ол Батыс Белоруссияны да кезді, ал бірінші дүниежүзілік соғыс кезеңінде олардың отбасын Самара губерниясының аумағына көшірді. Мұнда ол теміржолда жөндеу жұмыстарына қабылданып, Иващенко станциясына ақ чехтар келіп қуып шыққанша жұмысшы болды, ал қуып шыққан сонтағы да жұмысқатұрды енді капсуль заводында әуелі күм төсеуші, сонан соң әскерилендірілген күзетте. Ақ поляктармен бейбіт келісімнен соң бұл отбасы сол кезде Польшаның құрамында болған Брестке қайтып оралады. Беловежск қорығындағы ағаш кесетін заводта қара жұмысшы болды. Оған поляктарға бағынышты болып өмір сүру ұнамады, сөйтіп шекарадан қашып өтті. Әлбетте, НКВД тексеруіне тап болды. Алайда КСРО аумағына жасырын өткені үшін аса қуғын-сүргінге ұшыраған жоқ, оны сол Иващенко станциясына жөнелтті, сол жерден әскери міндетін өтеуге шақырылып, Қара теңіз флотына түсті, онда әскери қызмет атқарып қана қойған жоқ, орта мектеп курсы бітіріп те алды. Әскерден оралған соң Бакудегі теміржол институтына оқуға түсті. Ол қызмет бабында жедел өсті, өйткені қажырлы болатын, қай істі де шегіне жеткізіп жасайтын, Забайкальде жұмыс жасап, сүйікті қаласына айналған Бакуге қайтып оралды. «Азнефтезаводстрой» тресінде прораб болып жұмыс жасады, сосын «Союзстройтяжпром» кәсіподақтары орталық комитеті техникалық инспекциясының аппаратына ауыстырылды. Жұмыстың атқарылуын жоба бойынша салыстыра отырып, күтпеген жерден жобалау идеясына аңсары ауды. «Азнефтепроект» тресінің іздестіру партиясының бастығы, одан кейін ЖБИ болды. Сондықтан

указано, что стаж работы начинается с 1917 года, ему тогда не было и 15. Как он сам указывает в биографии, до Октябрьской революции он занимался работой по найму. Пришлось ему помываться по Западной Белоруссии, а в период первой мировой семью их эвакуировали на территории Самарской губернии. Здесь он работал в качестве ремонтного рабочего на железной дороге вплоть до прихода на станцию Иващенко бело-чехов, когда их выгнали - снова работал, уже на капсульном заводе сначала насыпщиком, потом в воснизированной охране. После заключения мира с бело-поляками их семья вернулась в Брест, который входил тогда в состав Польши. Работал чернорабочий на лесопильном заводе в Беловежской пуще. Ему не нравилось жить «под поляками» и он перебежал границу. Естественно, подвергся проверке НКВД. Но репрессий за нелегальное проникновение на территорию СССР не последовало, отправили его на ту же станцию Иващенко, откуда он и был призван на воинскую службу на Черноморском флоте, где он не только нес службу, но сумел закончить курс средней школы. И после демобилизации поступил в Бакинский железнодорожно-строительный институт. Он очень быстро рос по службе, поскольку был упорным, стремился дойти до сути в любом деле, работал в Забайкалье, вернулся в полюбившийся ему Баку. Проработал прорабом в тресте «Азнефтезаводстрой», потом был переведен в аппарат технической инспекции ЦК профсоюзов «Союза стройтяжпрома». Сверяя исполнение работ с проектами, неожиданно для себя загорелся идеей проектирования. Стал начальником изыскательской партии и затем и ГИП треста «Азнефтепроект» и понятно, что когда приказом наркома направ-

Халық комиссариатының бұйрығымен мамандар өркен жайып келе жатқан мұнайлы өлке – Ембіге аттанғанда оған Қазақстанмұнайкомбинатында бөлім батығының лауазымы дайын тұрғаны түсінікті еді, ал бірнеше айдан соң «Ембімұнайжобалаудың» басшысы болып тағайындалды, оны институт мәртебесіне жеткізгені аян, 1957 жылдың 16 сәуірінде КСРО мұнай өнеркәсібі министрінің бұйрығымен оның басшысы болып тағайындалды. Өзі әуесқой, ізденгіш Семенюк шығармашылық тұрғыдан алғанда болашағы бар мамандарға шынайы көңіл аударып, ұжымда үлкен мүдделердің негізін қалады. Шын мәнінде Семенюк оларды өзі іздеп тапты, олармен әңгіме-дүкен құруға уақытын аямады, жастарды еліктіре отырып, олардың проблемаларын білді, оны шешуге көмектесті. Жобалаудың көлемін арттырып, әдістерін жетілдіру жолында мігір таппай жүріп те ол өндіріс жағдайын қалыпқа келтіруге, демалысты пайдалы да қызғылықты ұйымдастыру жайына, баспанамен қамтамасыз етуге көп уақытын бөлетін. Бір ғана факт. Қаламызға жаңа келген адамдарға біздің аптап ыстығымыз қандай сұмдық әсер қалдырып, шошытатынын білген оларда болса оны бейтараптандыруға тырысты. Сол кезеңдерде тұрмыстық қолданыста «ауа салқындатқыш» (кондиционер) деген ұғымның өзі болмағанын еске сала кетейік. Терезенің үстінгі жағына кенептен күнкағар қондыртыл, ал әрбір жұмыс үстеліне өзіміз мазақ-мадағымен қоса «жағымпаз» атап кеткен желдеткіш бергізді.

Соғыс жылдары осындай ұсақ-түйекпен айналысатын уақыт жоқ, бақты мақсат еңбек өнімділігін арттыру болып жүргенде, директор В.Г.Семенюк

лялись специалисты в развивающийся нефтяной район-Эмбю- в Казахстан-нефтекомбинате ему была уготована должность начальника отдела, а через несколько месяцев и руководителя «Эмбанефтепроскта», который он вывел до статуса института, которым и был назначен руководить министром нефтяной промышленности СССР 16 апреля 1957 года. Будучи сам человеком пытливым, ищущим, Семенюк заложил в коллективе основы большого интереса и искреннего внимания к перспективным в творческом отношении специалистам. Семенюк настойчиво искал их, а когда находил, не жалел времени на беседы с ними, опекал молодых, вникал в их личные проблемы, помогал решать их. При всей занятости и заботах о наращивании объемов и совершенствовании методов проектирования, он уделял много времени нормализации производственных условий, организации интересного и разумного отдыха, обеспечению жильем. Вот один только факт. Зная, какой изнурительной и умопомрачительной неожиданностью становится для только приехавших в город наша жара, он постарался её нейтрализовать. Напомним, это было в те далекие времена, когда в житейском лексиконе понятие «кондиционер» не существовало. Над окнами устанавливались затеняющие помещения парусиновые тенты, а буквально на каждое рабочее место выдавались настольные вентиляторы, иронически - доброжелательно именовавшиеся «подхалимами». В годы войны, когда казалось бы, не до того было, главное внимание сосредотачивалось на повышении производительности труда, директором В.Г.Семенюком принимается решение о создании подсобного хозяйства чтобы хоть немного облегчить жизнь своим работникам. Старейшая

өз қызметкерлерінің тұрмыс-тіршілігін аз да болса жеңілдету мақсатында қосымша шаруашылық кұруға шешім қабылдайды. Институттың байырғы қызметкері Раиса Ивановна Лошманова сенбіліктер мен жексенбіліктерді қалай ұйымдастырғандарын, Теңдіктен бөлінген жер теліміне өздері қалай бөгет тұрғызғандарын, Жайыққа қарайғы еністен суғару жүйесін жүргізгендерін еске алады. (Ұзамай мұның тиімділігін байқаған басқа кәсіпорындар да оларға қосылыпты). Раиса Ивановна өте бір қызық жайтты әңгімеледі: әр адамның еңбекке қатысы жөнінде қатаң есеп жүргізілетін, мәселен колхоздағы еңбеккүн тәрізді. Өйткені егін піскен кезде көкөністер қызметкердің мәртебе-лауазымына қарай емес, ортақ шаруаға қосқан үлесіне сәйкес бөлінетін. Ұжымның тағы бір еңбек сіңірген ардагері Өталы Балғымбаев В.Г.Семенюктің дала жұмыстарына өзі бас болып қатысып жүретінін еске алды. Маусымның соңында міндетті түрде жиын-терім мерекесі өткізілетін. Директорды бұдан да гөрі айқынырақ сипатайтын анекдотқа ұқсас жайды да осы кісі әңгімелеп берген еді. Институт кен орындарындағы мұнайды жинау, тасымалдау және дайындау нысандарын, өндірістік және басқа нысандарды жобалаумен қатар, тұрғын үй және әкімшілік ғимараттарын жобалауға да белсенді атсалысатын. Жергілікті органдардың келісімімен Ленин көшесінің (қазіргі Азаттық,15) бойынан тұрғын үй-өндіріс ғимаратын салу шешілді. Ол негізінен институт қызметкерлеріне арнап салынады, алайда пәтерлердің тең жартысы (нақты айтқанда 13 пәтер) партия-шаруашылық органдарының және «Ембімұнай» бірлестігінің қызметкерлеріне беріледі деген шарт

сотрудница института Раиса Ивановна Лошманова вспоминает, как организовывали субботники, воскресники, сами строили валы на выделенном участке в Тендыке, поливные системы на спуске к Уралу. (Потом, кстати, к ним подключились и другие предприятия, увидев, что дело очень эффективное). Очень интересный факт рассказала Раиса Ивановна: велся строгий учет трудового участия, что - то вроде колхозных трудовых. И когда поспевал урожай, овощи распределялись не по чину, а согласно трудовому вкладу. А другой заслуженный ветеран коллектива Утали Балгимбаев вспоминает, что В.Г.Семенюк сам принимал активное участие в полевых работах. А в конце сезона обязательно устраивался праздник урожая. И он же рассказал почти анекдотический факт, дающий яркое представление о директоре. Кроме того, что институт занимался проектированием объектов сбора, транспорта и подготовки нефти на месторождениях, производственных и других объектов, активно проектировались жилые и административные здания. По согласованию с местными органами и было решено построить производственно-жилое здание по ул. Ленина (ныне Азаттык,15). Оно предназначалось для института, но с условием, что половина (а именно 13) квартир будут предоставлены сотрудникам партийно-хозяйственных органов и объединения «Эмбанефть». Вполне справедливо полагая, что те и так сумеют получить квартиры, Владимир Григорьевич решил на такой «финт». Он быстренько собрался в отпуск, а накануне, вечером раздал сотрудникам института ордера на все квартиры и уехал. Когда кинулись разбираться, и.о. директора заявил, что не в курсе, он ответить не мог, так как подписи его не было. А

«Прямиком, апробированные программой»

койылады. Аталмыш адамдар онсыз да баспана ала алады деген, оймен, Владимир Григорьевич өзінше «дербес» шешім кабылдайды. Гимарат құрылысы біткен кезде өзі де еңбек демалысына кетпек болады да, нақ кетер күннің алдында, кеште, барлық пәтердің ордерлерін институт қызметкерлеріне таратып береді. Мән-жайды анықтауға ұмтылғандарға директордың міндетін атқарушы ештеңе де білмейтінін, өзі ештеңеге қол қоймағанын айтады. Ал Семенюк болса содан іс-сапарға аттанады, одан әрі де бөгеледі. Сөйтіп, ол оралған кезде бірлестік бастығы Сафи Өтебаев күйп-жанып болған, субординация сақтамаса да Семенюктің әрекеті әділеттен қашық емесін ұққан болатын. Сөйтіп бұл жағдай осылай сәтті аяқталған. Институт «алдап кеткен» адамдарға да пәтер табылды. Бәрінен бұрын институттың соншама маманы бірден баспаналы болғанын айтсаңызшы. Бұл үй сол кезде үлгілі үй болды. Бүкіл қаладан ауладағы су бұрқақты, клумбадағы гүлдерді, бозқараған гүлдерін көруге келетін, бұларды үйге қоныстанушылар өздері тұқымын тауып егіп, шыбықтарды сенбіліктерде мұндай климаттық жағдайда гимаратты жобалау талабында көрсетілген жас теректердің қатарына өздері еккен болатын. Айтпақшы, бұл ұжым мамандарының сәулет-ландшафттық шығармашылығының бір ғана көрінісі емес еді. Бұған таяу маңда тағы бір әсем гимарат бар, онда әуелі мұнай өнімдерін айдау желісі басқармасы орналасты, соңынан «Гурьевэнерго», сосын УМНПП су дайындау басқармасы келді, ал төменгі қабатында соғыс ардагерлері кеңесі мен мүгедектер қоғамы орналасқан. Бұл гимарат күні бүгін де қаланың көркін ашып тұрған сәулет туындыларының

Семенюк в командировку еще уехал, там задержался. Короче, когда вернулся начальник объединения Сафи Утебаев уже перегорел, да и понял справедливые в общем-то действия Семенюка, не соблюдавшего субординацию. Так дело и спустили на тормозах. Нашли для людей «обманутых» институтом, другие квартиры. А зато как здорово, что столько специалистов института обрели надежную крышу над головой. Этот дом тогда, кстати, был образцово-показательный. Со всего города приходили смотреть на фонтан во дворе, на те красавицы-клумбы, сирень, что везде раздобывали и высаживали новоселы на субботах, на ряды стройных молодых тополей, высаженных в строгом соответствии с требованиями проектирования зданий в такой климатической зоне. Кстати, это не был единственный образец архитектурно-ландшафтного творчества специалистов коллектива. Совсем неподалеку находится здание, где располагалось поначалу управление магистральными нефтепродуктопроводами, после «Гурьевэнерго», потом управление водоподготовки УМНПП, авиакомпания, а внизу – совет ветеранов войны и общество инвалидов. Это здание и сегодня одно из красивейших и с облагороженной прилегающей территорией. (Вот бы нынешним руководителям так о озеленении и о удобствах сотрудников заботиться)

И еще одно его весьма положительное качество можно вспомнить. В отличие от многих нынешних руководителей, особенно негосударственных предприятий, он не отговаривался занятостью, а активно шел на контакт с коллективом, считал неременной обязанностью раз в полгода отчитываться перед ним и неукоснительно выполнял это, установленное им самим, прави-

бірі. (Қазіргі басшылар көгалдандыруды осылай қолға алып, қызметкерлерінің жағдайына осындай алаңдап, қамқорлық жасаса ғой.)

Оның тағы бір асыл қасиеті – қазіргі көптеген, әсіресе мемлекеттік емес кәсіпорындардың басшыларынан басты айырмашылығы да сол – ол ешқашан қолым бос емес деп айтқан емес, қайта ұжыммен араласуға өзі ұмтылатын және ұжымның алдында жарты жыл сайын есеп беріп отырды және бұл өзі тағайындаған ережені мүлтіксіз орындады. Оның үстіне В.Г.Семенюк от ауызды, орақ тілді шешен де емес еді, яғни аудиторияны меңгеріп әкететін Цицерон деп атауға тұратындардың қатарынан емес (керісінше, ардагерлер аздап тілінің мүкісі болғанын еске алды, сонымен қатар жергілікті қалжыңбастар есеп беруі кезінде өзінің атышулы «так сказать» деген қыстырмасын қанша рет қайталайтынын санап отыратын кездері де болыпты), әйтсе де оның жобалау жағдайына қатысты берген бағасын, алда тұрған міндеттерді туралы сөздерін зор ықыласпен тыңдайтын, қызығушылық танытатын. Ол өзінің қарауындағы адамдарды тек тапсырма орындаушы ғана емес, өзінің пікірлестері, мақсаттастары деңгейіне көтере білді, олар да алда тұрған міндеттердің шапшаң, сапалы атқарылуына шын мүдделі адамдарға айналды. Әрбір жана іске жанып тұратын, оны сәтті меңгеріп, кең көлемде өрістетуге тырысты.

Маңғышлақты игеру заңды тосын сыйларға толы болды, өйткені жер қабаты жана, толық зерттелмеген топырақ болатын. Осындай қиын кезеңде ұжымды жұмылдыра білетін және тіпті мүмкін мұнан да маңыздырақ болар – өз қызметкерлерін жоғары басшылықтың алдында қорғай

ло. Притом, что В.Г. Семенюк был не из тех, кого можно назвать Цицероном, оратором, умело владеющим аудиторией (напротив, как вспоминают ветераны, он был даже несколько косноязычен, и местные остряки нередко развлекались тем, что считали, сколько раз за время своего отчета он повторит свое знаменитое «так сказать»), но вместе с тем, они с живейшим вниманием и большим интересом вникали в суть его оценки состояния проектирования и еще более – в глубину намеченных им задач. Так он добивался того, что его подчиненные становились не просто пассивными исполнителями, а единомышленниками, которые стремились получше и побыстрее выполнить такие интересные задачи, стоящие перед ними. «Загорались» каждым новым делом, стараясь успешнее освоить его и развернуть в большем объеме.

Освоение Мангышлака сопровождалось закономерными сюрпризами, потому что были новые, мало знакомые грунты. И здорово, когда в трудное время приходит руководитель, способный мобилизовать коллектив и что, возможно еще важнее – способный отстаивать своих сотрудников перед высоким начальством. Именно таким оказался новый директор **Алексей Дмитриевич Рыжковский**.

Вот как рассказывает об этом один из самых ярких лидеров института Аман Нысанғалиев. «В условиях плато Устюрт, в связи с сухостью климата такой грунт, верхние слои которого

«Проекты, апробированные вр. 1970-е»

білетін басшының болуы ғанибет кой. Жана директор Алексей Дмитриевич Рыжевский міне осындай адам болып шықты. Институттың айқын көшбасшыларының бірі Аман Нысанғалиевтің бұл туралы естелігіне кезек берелік: «Үстірт жағдайында, климаттың құрғақтығынан үстіңгі жағы гипс қабаттарымен толы мұндай топырақжылдыңкөп мезгілінде беріктігі жағынан тасқа тең. Алайда ылғал тиген кезде гипс өзінің беріктік сипатын күрт жоғалтып, отырғыза бастайды. Оның үстіне әдеттегі құрғақ қалыпта топырақ коррозияға бейтарап, алайда ылғалданған кезде бетон мен металдың «жауы». Біздің институттың мамандары жобаланған нысандарды пайдалану барысында топырақтың ылғалдануы және оның салдарынан үгітілулер мен басқа да келеңсіздіктер болатын түсінді. Алайда жағдайды күрделендіргені Өзен кен орнын жайластыру төменгі біліктілікпен жүрді және орындалу сапасы жағынан сын көтермейтін, әсіресе құрылыс жұмыстарында қанағаттанғысыз болып басталды. Институттың ғимарат пен құрылғылар іргетасының астынан міндетті түрде шұңқырлар мен орлар казып, оны материктік тас-ракушаға дейін жеткізу туралы талаптары, сондай-ақ олар жобалау құжаттарында көрсетілген жерасты бетон конструкцияларындағы цемент құрамы бойынша берілген ұсыныстар еленбеді және жаппай орындалмады. Нәтижесінде сонан кейінгі жылдары әсіресе Жана Өзен қаласының тұрғын ғимараттары отырып, және іргетастары үгітіле бастады. Өз абыройларын ойлап, құрылысшылар институтқа қатты шабуыл жасады, олардың жобалау шешімдері сауатсыз деп айыптады, апатты жағдайдың туу себебін

насыщены прослойками гипса, большую часть времени в течение года по прочности равноценен каменному. Но при увлажнении гипс резко теряет свои прочностные характеристики и проявляет просадочные свойства. Более того, в обычном сухом состоянии грунт практически нейтрален в коррозионном отношении, но при увлажнении становится весьма агрессивным по отношению к бетону и металлу. Специалисты нашего института хорошо понимали, что в условиях эксплуатации проектируемых объектов замачивание грунта и последующее проявление его просадочных и агрессивных свойств неизбежно. Но положение осложнилось тем, что обустройство месторождения Узень начиналось низкоквалифицированно и совершенно неудовлетворительно по качеству исполнения, особенно строительных работ. Требования института об обязательном рытье котлованов и траншей под фундаменты зданий и сооружений до материкового камня - ракушечника, а также по составу цемента в подземных бетонных конструкциях, указывавшиеся в проектной документации, игнорировались и не выполнялись в массовом порядке. Уже в ближайшие последующие годы, особенно в жилых зданиях города Новый Узень, начали проседать и рассыпаться фундаменты. Спасая честь мундира, строители повели мощную атаку на институт, обвиняя его в безграмотности проектных решений, которые якобы стали причиной возникновения аварийной обстановки. Над специалистами строительного и изыскательского отделов нависла угроза уголовной ответственности. Большая заслуга в том, что мы вышли победителями из этого очень тяжелого испытания, что наш коллектив был защищен от этого несправедливого подозрения, принадлежит Алексею Дмитриевичу Рыжевскому - директору, возглавлявшему наш институт в период

соған сайды. Құрылыс және іздестіру бөлімдері мамандарының үстінен қылмыстық жауапкершілік қозғалу қаупі туды. **Осы бір аса ауыр сынақтан біздің жеңімпаз болып шығуымызға, әділетсіз күдіктен ұжымды арасалауда Маңғышлақты игерудің бастапқы кезеңінде біздің институтты басқарған директор Алексей Дмитриевич Рыжевскийдің сіңірген еңбегі зор.** Бірбеткейлікпен, арасында тіпті қатаң талаппен жобалаушылардың жобалау шешімдеріне жауапкершілікпен қарауына бағыт беруді жүзеге асырған оның өзі еді. Ол жобаланушы нысан міндетті түрде инженерлік жүйелердің кешенімен қамтамасыз етілуін бірінші кезектегі маңызды нәрсе деп бағалады. А.Д.Рыжевский қызметкерлердің есінде ақылды және дәйекті институтшілік реформатор ретінде қалды. Ол бірден беделге ие болды, директор болысымен басты міндеттерінің бірі ретінде өндірістік планерканы өзі өткізуді қолға алды. Ол планеркаларды апта сайынғы, болмай қалмайтын шараға айналдырды және қысқа мерзімде оны ұзын-сонар салғыласу мен «кінәлі баланы» іздеу жиналысынан іскер, жоғары өндірістік екпіндегі жобалау жұмысының жай-күйін нақты талқылайтын мәжіліске көшірді.

А.Д. Рыжевский бұрын В.Г.Семенюк тәжірибеге енгізген жобалау өндірісінің жай-күйіне ұжымдық талқылау өткізудің міндетті болуын қалпына келтірді. Кем дегенде жарты жылда бір рет жалпы жиналыста. Алексей Дмитриевичтің бүгінгі басшылардың бойында сирек кездесетін тағы бір қасиетін айтпай кетуге болмайды. **Ол бір ғана әкімшілік қысыммен еңбек өнімділігін арттыру мәселесін шешу мүмкін еместігін анық түсінді.** Ол жазғы аптаптың

начала освоения Мангышлака. Именно он настойчиво, временами даже жестко, осуществлял ориентацию проектировщиков на ответственность за проектные решения. Он считал первоочередно важным, чтобы проектируемый объект был обеспечен в обязательном порядке комплексом инженерных сетей. В.Д. Рыжевский запомнился сотрудникам как разумный и последовательный внутриинститутский реформатор. Он сумел очень быстро завоевать заслуженный авторитет тем, что сразу же, став директором, взял на себя лично в качестве одной из главных обязанностей проведение производственных планерок. Он сделал планерки еженедельными, неизбежными и сумел в короткий срок перевести их из затяжного препирательства и поиска «мальчиков для битья» в деловые, напряженные с высоким производственным ритмом совещания с четким разбором состояния разработки проекта.

А.Д.Рыжевский восстановил обязательность практиковавшегося ранее В.Г. Семенюком проведения коллективного анализа состояния проектного производства. Не реже раза в полгода на общем собрании. Необходимо отметить еще одно редкое сегодня среди руководителей качество Алексея Дмитриевича. Он прекрасно понимал, что одним административным волевым давлением проблему повышения производительности труда не решить. Он очень точно оценил разрушительное воздействие летнего зноя на интеллектуальную деятельность инженера и пришел к выводу, что часовой обденный перерыв совершенно недостаточен для восстановления работоспособности сотрудников института. Поэтому на период летней жары он установил продолжительность обеденного перерыва 1,5 часа с соответствующим смещением срока окончания рабочего дня. Кстати, сегодня, в связи с резким изменением климата и рекорд-

инженердің интеллектуальдык қызметіне қандай кері әсерін тигізетінін өте дәл бағалады, сөйтіп бір сағаттық түскі үзіліс институт қызметкерлерінің еңбек қабілетін қалпына келтіруге мүлде жеткіліксіз екеніне көз жеткізді. Сондықтан жазғы ыстық маусым кезінде ол түскі үзіліс ұзақтығын 1,5 сағат етіп тағайындады, сәйкесті артық уақыт жұмыс аяғына ысырылды. Мәселен, қазір де климаттың күрт өзгеруіне – бұрын болмаған ыстыққа байланысты Европаның көптеген аймақтарында және біздің елімізде де сиеста-уақыттар – түстіктен кейінгі демалыс мерзімдерін тағайындады.

А.Д.Рыжевский сондай-ақ бұйрықпен институт бойынша барлық мамандардың өз бетімен оқу уақытын – сағат 14-тен 15-ке дейін – тағайындады, бұл уақыт ішінде ол қандай болсын адам қабылдауға және өзі де тиісті әріптестерімен қарым-қатынас жасап, кедергі келтіруге тыйым салды. Бұл уақытта барлық мамандар сәйкесті бас саланын және жобалау институттарының директивалары мен ұсынған материалдарын, жобалау нормалары мен ережелерін, есептеу тәсілдері мен типтік шешімдерді оқып-үйренуге тиіс болды.» Сондай-ақ мамандар қатарының толығына көңіл бөле отырып, ол өзі политехникумда (қазіргі политехникалық институттың филиалында (қазіргі мұнай және газ институты) сабақ беруге уақыт тапты.

Рыжевскийді үштіктің өкілдері - партбюро мүшесі С.И.Юдилевич, жергілікті комитет төрағасы П.М.Саитова және әкімшіліктен бас инженер В.Н.Горсенский – де маман, басшы, коммунист ретінде қызғылықты сипаттайды, «Рыжевский жолдас институт ұжымы арасында қызметтік беделі бар.

ной жарой, во многих регионах Европы и у нас в стране тоже установили время сиесты-послеобеденного отдыха.

А.Д. Рыжевский приказом по институту установил также время для самообучения всех специалистов с 14 до 15 часов, в течение которого запретил принимать каких бы-то ни было посетителей и самим обращаться к кому бы-то ни было из коллег. В это время все специалисты должны были изучать директивные и рекомендуемые материалы соответствующих головных отраслевых и проектных институтов, нормы и правила проектирования, методики расчетов и новые типовые решения.» Кстати, заботясь о пополнении рядов специалистов, он сам находил время для преподавания в политехникуме (нынешний политехколледж) и филиале политехнического института (ныне институт нефти и газа).

Интересно как характеризуют Рыжевского представители тройки-партбюро в лице С.И.Юдилевича, председатель месткома П.М.Саитова и от администрации главный инженер В.Н.Горсенский, как специалиста, руководителя, как коммуниста «Тов.Рыжевский пользуется деловым авторитетом среди коллектива института. Постоянно повышает свой теоретический уровень, и других обучает, совмещая обязанности преподавателя. Придя в институт с недостаточным опытом руководства проектным институтом, быстро освоился с порученными обязанностями, причем уделяет много внимания улучшению организационной структуры института. Как правило, руководство институтом осуществляет коллегиально, с участием партбюро, членом которого является, и профсоюзной организации. Правильно понимает роль руководителя института, отзывчив и объективен, правильно реагирует на критику». А другие ветераны добавляли другие детали, и этот как бы глас народа подчеркивал человечность и внимательность директора Рыжевского

Өзінің теориялық деңгейін үнемі көтеріп отырады және оқытушылық қызметімен ұштастырып басқаларды үйретеді. Институтқа жобалау институтының басшысы ретінде жеткіліксіз тәжірибемен келсе де тапсырылған міндеттерді тез меңгерді, оның үстіне институттың ұйымдық құрылымын жақсартуға зор көңіл бөледі. Институтты басқаруды алкалы түрде – өзі де мүшесі болып табылатын партбюроның, кәсіподақ ұйымының қатысуымен жүзеге асырады. Институт басшысының ролін дұрыс түсінеді, қайырымды да әділетті, сыннан қорытынды шығара біледі.» Ал басқа ардагерлер басқадай сипаттамаларын қосты, яки халық үні Рыжевскийдің адамгершілігі мен әрбір қызметкерге ықыласты ниетін мадақтады.

– Ол, деп еске алады Лидия Васильевна Матвеева, - әрбір отбасының жағдайын біліп, жай-күйіне назар аударып отырады. Ертеңгілік барлық кабинетті аралап, өзі амандасып шығады, қал-жағдайды сұрап, көңіл-күйінді байқайды. Оның әсіресе машинка басатын әйелдерге сондай бір жылылықпен қарайтыны көз алдымда, өйткені олар екі ауысыммен жұмыс жасайтыны өз алдына, кейде жобаның жазбаша сипаты бөлігінің барлық данасын қатар тапсыру үшін түнімен қалатын. Еңбегінді бағалай білетін. Оны «біздің туған әкеміз» деп атайтынбыз.

Институт ұжымның екінші тынысының ашылуы алпысыншы жылдардың аяғында Илья Николаевич Дрогин директорлыққа тағайындалған кезінде болды, онымен бірге Мұнай өнеркәсібі министрлігінің «Гипрвостокнефть» бас институтынан бізге жетекші мамандардың үлкен тобы келді, бұдан бұрын атап өткеніміздей,

к каждому сотруднику. Он,- вспоминает Лидия Васильевна Матвеева, вникал в заботы и дела каждой семьи. Утром обойдет все кабинеты, поздоровается, поинтересуется делами, наст роением. Трогательно было видеть, как нежно он относился к машинисткам, которые вынуждены были работать не только в две смены, но еще иногда и оставаться чуть не до утра, чтобы успеть сдать все экземпляры описательной части проекта. Мы его называли –отец наш родной.

Второе дыхание коллектив института получил в конце шестидесятых годов с назначением директором Ильи Николаевича Дрогина, вместе с которым из головного института Миннефтепрома «Гипрвостокнефть» пришла большая группа ведущих специалистов, таких как уже упоминавшиеся в этих заметках: П.В. Карелин, Г.М. Карпов, Л.М. Любимов, В.С. Егоров, И.С. Емец, Г.Б. Дубова, А.С. Шемонаев и другие., каждый из которых привнес в работу коллектива свой поиск, опыт, мастерство

Этот «десант» был очень своевременным, поскольку: во - первых, требовалась переориентация коллектива на передовые рубежи научно - технического прогресса в нефтяной промышленности; во - вторых, на первый план выдвигалась необходимость освоения проектировщиками технико - экономического обоснования основных, намечавшихся проектных решений; в - третьих, требовалась ускоренная комплексная разработка на вышеизложенных принципах такого большого и сложного месторождения, как Жетыбай. В связи с удаленностью и необжитостью месторождения диктовалась необходимость магистрального совместного транспорта газонефтяной смеси на центральный пункт промысловых сооружений месторождения Жетыбай с отказом от строительства сепарационной установки на месторождении Северо - Ракушечное и самостоятельных трубопроводов отдельно

олар: И.В.Карелин, Г.М.Карпов, Л.М.Любимов, В.С.Егоров, И.С.Емец, Г.Б.Дубова, А.С.Шемонаев және басқалары, олардың әрқайсысы ұжым жұмысына өз ізденісін, тәжірибесін, шеберлігін ала келді.

Бұл «десант» өте қажет кезінде, дер шағында келген еді, өйткені: біріншіден, ұжымды мұнай өнеркәсібі саласындағы ғылыми-техникалық прогрестің алдыңғы шебіне қайта бағдарлау талап етті; екіншіден, жобалаушылардың негізгі, көзделіп отырған жобалау шешімдерінің техникалық-экономикалық негіздерін меңгеру қажеттілігі алдыңғы кезекке шықты; үшіншіден, жоғарыда аталған принциптер бойынша Жетібай секілді үлкен де күрделі кен орнының жеделдетілген кешенді талдамасы талап етті. Кенорынының кашықтығына және жайсыздығына байланысты Солтүстік-Ракуша кен орнындағы сепарациялық қондырғыдан және мұнай мен иесіне газға бөлек-бөлек арналған дербес труба құбырларынан бас тарту арқылы, Жетібай кенорынының кәсіпшілік гимараттарының орталық пунктіне мұнай-газ қоспасын біріккен магистральді тасымалдау қажеттілігі туындады. Қиындық туындатқан гидродинамикалық есептеу әдісінің жоқтығы және кәсіпшілік өнімін ішкітүрбалық сепарациялау үдерісінде аякастынан туындайтын мұнай және газ «тынындарынан» пайда болатын гидродинамикалық соққылардың Жетібайдағы кәсіпшілік өнімдерін дайындау қондырғысының жабдықтары мен тұрбақұбырын апатты деңгейде бұзуының жоғарғы ықтималдылығы еді.

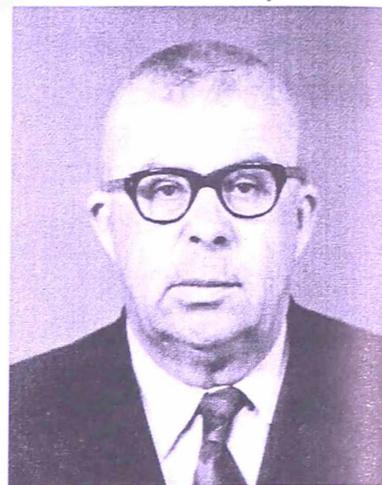
Келген мамандар, «Гипросток-нефть» институтының көмегіне сүйене

для нефти и попутного газа. Трудность заключалась в отсутствии методики гидродинамического расчета и в большой вероятности аварийного разрушения трубопровода и оборудования установки подготовки промышленной продукции в Жетыбае из - за гидродинамических ударов, проявляющихся при внезапном образовании нефтяных и газовых «пробок» в процессе внутритрубной сепарации промышленной продукции.

Прибывшие специалисты, опираясь на помощь института «Гипросток-нефть», разработали необходимую проектную документацию. Кстати, это был и первый опыт использования мощной электронно - вычислительной машины для выполнения необходимых сложных расчетов, диктовавшихся специально подготовленной методикой решения проблемы. Так что можно сказать, что Дрогин.П.Н. руководивший институтом в 1968-1970ггоды. «свел» в единый ударный кулак весь интеллектуальный актив инсти- тута. А когда есть четкий настрой и контакт - то любая задача по плечу.

На смену ему пришел назначенный директором ин- ститута осенью 1970 года приказом министра нефтяной промышленности СССР 52-летний Лев Васильевич Любенко.

Вот что сообщает о нем Нефтяная энциклопедия Казахстана. «Горный инженер. Окончил Московский нефтяной институт имени Губкина, а после в 1958-м году Высшую партийную шко-

отырып, қажетті жобалау құжаттарын жасап шығарды. Айтқандай, бұл проблеманы шешудің арнайы әзірленген әдісімен талап етілген қажетті күрделі есептеулерді орындауға қуатты электронды-есептегіш машинаны пайдаланудың алғашқы тәжірибесі болды.

Сондықтан институтты 1968-1970 жылдары басқарған Н.П.Дрогин институттың бүкіл интеллектуальдық активін жұдырықтай жұмылдырды деуге болады. Нақты мақсат пен түсіністік болған жерде – кез келген шаруа оңға басары хақ.

Оның орнына 1970 жылдың күзінде КСРО мұнай өнеркәсібі министрлігінің бұйрығымен институт директоры болып тағайындалған, 52 жастағы **Лев Васильевич Любенко** келді. Қазақстанның Мұнай энциклопедиясында былай деп жазылған. «Тау-кен инженері. Губкин атындағы Мәскеу мұнай институтын бітірген соң, 1958 жылы СОКП ОК жанынан партияның Жоғарғы мектебін аяқтайды. Еңбек жолын 1941 жылы оператор, мұнай өндіру шеберінің көмекшісі болып бастайды. Содан соң қауіпсіздік қызметі инженері, ұңғыма зерттеу инженері, Мақат мұнай кәсіпшілігі басқармасында екінші реттік пайдалану әдісінің инженері. Алты жыл бойы Құлсары МКБ-да бас инженер болып еңбек етті. Яғни институтқа келмес бұрын да ол мұнай өндіруші болып мол тәжірибе жинақтады. Пария жұмысымен айналысып жүріп те ол мұнай саласының қалыптасуына күші мен уақытын аяған жоқ, 50-60 жылдары ол облыстық партия комитетінің өндірістік-транспорт бөлімін басқарған еді.»

Өзінің институт директоры

лу при ЦК КПСС. В 1941 году начал трудовой путь с оператора, помощника мастера по добыче нефти. Затем инженер по технике безопасности, инженер по исследованию скважин, инженер по вторичным методам эксплуатации нефтепромыслового управления Мақат. Шесть лет был главным инженером НПУ Кульсары. Так что до прихода в институт он прошел хорошую школу производственника – нефтяника. Немало времени и сил отдал становлению нефтяной отрасли, занимаясь партийной работой, когда, возглавлял промышленно - транспортный отдел обкома партии, в 50-е, 60-е годы.

Свою деятельность в должности директора института Л.В.Любенко начал с реорганизации проектного института в научно - исследовательский проектный институт. В этом ему помогал опыт производственника и большие организаторские способности, умение работать с людьми. Все это принесло ему авторитет и уважение в коллективе. Под руководством Л.В.Любенко в 70-х годах институт успешно работал над проектами обустройства месторождений Узени, Жетыбая, Бузачи.

Лев Васильевич был разносторонним человеком, любил жизнь во всех ее проявлениях: занимался и других заряжал любовью к спорту, хорошо играл в шахматы, увлекался охотой и любительской рыбалкой. Всегда находясь в гуще людей, он заряжал их напором и оптимизмом.

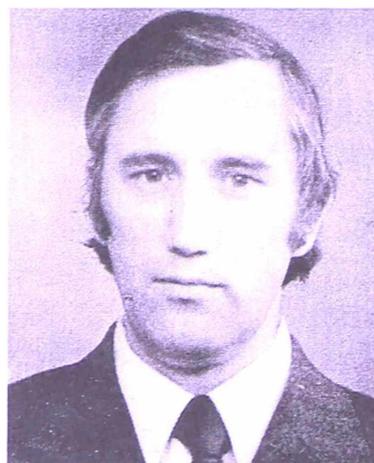
Значительный вклад в становление института, укрепление квалифицированными кадрами, повышение технического уровня проектно - сметной документации за период существования института вносил каждый из директоров института. К сожалению, не обо всех сохранились архивные материалы, Например, очень мало данных о Ю.В. Маслянцева, В.Д. Лысенко, О.И. Герштанском.

лауазымындағы қызметін Л.В.Любенко жобалау институтын ғылыми-зерттеу жобалау институты етіп қайта құрудан бастады. Бұл орайда оған өндірісшінің тәжірибесі мен үлкен ұйымдастырушылық қабілеті, адамдармен жұмыс жасай білу дағдысы көмектесті. Мұның бәрі оған ұжымда бедел мен құрмет әкелді. Л.В.Любенконың басшылығымен 70 жылдары институт Озен, Жетібай, Бозашы кеніштерін жайластыру жобаларын сәтті жасайды.

Лев Васи́льевич жан-жақты адам болатын. оның өмірге құштарлығында шек жоқ еді: спортпен өзі айналысып қана қоймай, манайындағыларды да тарты, шахматты жақсы ойнайтын, аңғашығып сеңіл құруды, балық аулағанды жаны сүйетін. Қашан да көпшіліктің арасында жүретін ол өзінің жігершілігі мен жақсылыққа сенімі арқылы оларға да күш беретін.

Институттың қалыптасуына, білікті мамандармен нығаюына, жобалау-сметалық құжаттамалардың техникалық деңгейлерін көтеруге институт құрылғаннан бергі директорларының қай-қайсысы да айтарлықтай үлес қосты. Өкінішке орай олардың бәрі туралы мұрағат материалдары сақталмаған. Мысалы **Ю.В.Маслянец, В.Д.Лысенко, О.И.Герштанский** туралы мәліметтер өте аз.

Ал, керісінше 1979-1995 жылдары «ҚазГЗЖИмұнай» институтының Атырау филиалының директоры болған **Р.Қ.Қалмұханов** туралы мәліметтер жетерлік. Және бәрі де оның біліктілігі мен мұнай өндіру мен геологиялық барлау мәселелеріндегі білімдарлығының айғағы. Оның ізбасары Аман Нысанғалиевтің естелігінен үзінді келтіре кеткеніміз орынды болар деп ойлаймыз:

*Маслянец Юрий Викторович
21 апреля 1978г.
Директор КазНИПИнефть
Руководил институтом
с 1978г. по 1982 г.*

*Лысенко Владимир Дмитриевич
01 сентября 1982г.
Директор КазНИПИнефть
Руководил институтом
с 1982г. по 1994 г.*

А вот о, **Р.Қ. Қалмұханове**, бывшем директором Атырауского филиала института «КазНИПИнефть» в 1979-1995годы, напротив, данных достаточно много. И все подчеркивают его компетентность и эрудицию в вопросах нефтедобычи и геологоразведки. Будет

«Институттың менін алдымда болған директоры Рысқали Қалмұханұлы Қалмұханов ең бір жылы лебіз бен алғысқа лайық. Ол Ол өмір мен инженерлік шығармашылықтың үлкен де тағылымды мектебінен өтті. Нарын құмдарының тумасы, Рысқали бала кезінен-ақ нақты ғылымдарға бейімділігін танытты, мектепті алтын медальмен бітірді, сол кездегі ұстаздарының есінде оның аса байыптылығы мен ерекше тәртіптілігі қалыпты. Білім алу оған қиынға түскен жоқ, мұнайшы кадрлардың ұстаханасына айналған Губкин атындағы Мәскеу мұнайхимия және газ өнеркәсібі институтын да үздік аяқтады.

Елге, Гурьев облысына жолдама алды. «Ембімұнай» бірлестігі оны құшак жая қарсы алды да алғы шепке – Байшонас мұнай кәсіпшілігі басқармасына жіберді... Оның қырық жылдық еңбек жолы Байшонас поселкесінен қырық шақырым жердегі Қарсақ кен орнында басталды. Барлық мұнай беретін құрылымдар сияқты, Қарсақ та бұрынғы тартылған теңіз орнының түбінде болатын. 50 жылдардың соңына таман жиі-жиі тасыған Каспий қайтқан кезде балығын да тастап кететін, қалың шөп басқан масаның мекеніне де айналдырып кетуші еді. Кенішке трактормен қатынайтын. Игеру кезеңіндегі кен орны, яғни пайдалануды байқап көру сәтінде өңдеуге көнуі қиынға түсті. Суда жүзген қабат пен мұнай мен су араласқан лайсаң – мұнайшылар мұның не екенін біледі. Зерттеу жұмысының бүкіл кешенін зерттеу мәліметінің негізінде жайластырудың оңтайлы өлшемдерін табуға жұмылдыру қажет болды. Әйтсе де 1961 жылдың ортасында, кәсіпшілік өндірістің жоғарғы деңгейіне шығуы тиіс кезде, жұмыс жүрді, рас, «жобаға» 5

уместно привести воспоминания о нем его преемника Амана Нысанғалиева.

«Самых теплых слов и пожеланий, благодарности заслуживает недавний директор Атырауского филиала института, мой предшественник - Рысқали Қалмұханович Қалмұханов. Он прошел большую и полезную школу жизни и инженерного творчества. Уроженец нарынских песков, Рысқали с детства проявил способности к точным наукам, школу окончил с золотой медалью, оставив о себе добрую память у учителей, как блестящий логик и примерный, без особых шалостей, ученик. Знания давались ему легко, и нефтяную кузницу кадров, Московский институт нефтехимической и газовой промышленности им. Губкина он тоже закончил с отличием.

Направление - на родину, в Гурьевскую область. Объединение «Эмба-нефть» приняло его радушно и послало на передовой рубеж – нефтепромысловое управление Байчунас.. Сорокалетний трудовой путь его начался на месторождении Карсақ, в сорока километрах от поселка Байчунас. Карсақ, как и все нефтеносные структуры, находился на бывшем морском дне. В конце 50-х Каспий частенько подкапывал к нему, оставляя после себя рыбу, не успевшую уйти вместе с нагонными водами, густое разнотравье и... мириады комаров. Добирались до месторождения, особенно в распутицу, на тракторах.

Находящееся в стадии освоения, то есть в пробной эксплуатации, месторождение было трудным для разработки. Водоплавающая залежь и высокое вязкостное соотношение между нефтью и поступающей водой – нефтяники знают, что это такое. Весь комплекс исследовательских работ надо было провести так, чтобы на основе данных изучения

пайыздай жетпей калды. Қаншама енбек сіңірілді дессіңіші! Сол 1961 жылдың маусымында 21 пайдалану ұңғысын іске қосты – мұндай қарқынды Ембі ол кезде білмейтін.

Комиссия келді: «Неге, қалай, не үшін т.с.с.». Оның құрамында совнархоздың (ол кезі ондай контора бар-тын) жетекші мамандары – Дьяченко, Гершман, Диментман, Тасқынбаевтар болды. Қатты сөгіс күттік. Алайда, мамандарды маман атандыратын да олардың барлығының ақ қарасын анықтап алатындары ғой; олардың қорытындысы – «кенорыны ұтымды игерілуде».

Белгілі бір уақыттан кейін Қалмұқановқа «Ембідегі ұңғымаларды зерттеу бойынша үздік шебер» атағы берілді.

1963 жылы Қалмұқановты Байшоңасқа – кәсіпшілік меңгерушісі етіп жіберді. Бұл 30 жылдай игерілген айтарлықтай ірі кенорыны еді. Мұнда дереу арада екі проблеманы шешу керек болатын: ұңғымалардың пайдалану қорының онтайлы жұмысын қамтамасыз ету (олардың 30% жасамайтын); дереу арала пласттарға су айдауды ұйымдастыру, яғни, өндіруді екінші әдістері. Және бұл проблемалар шешілді.

Рысқалиді әрқашан жаңаға, біліп-көрмегенге тартатын. 1967 жылдың көктемінде Жайық-Еділ қос өзен арасындағы тұңғыш кенорын Мартышиді игеруге сұранды. Ол кезде кенорыны жердің түбінде болатын, жол да жоқ, тұрғын үй де, электрқуаты да, байланыс та, типті, қатынас көлігі де жоқ еді, ал, Атырау-Астрахань темір жолы ол уақытта жаңа салынып жатқан-тын. Ол жердегі жұмыс қазық қағудан басталды десек артық болмас. Алты айдың ішінде бұрын консервіленген 21 ұңғыма

найти оптимальные параметры разработки. Работа пошла, однако в середине 1961 года, когда промысел должен был выйти на максимальный уровень добычи, не дотянули до «проекта», правда, всего 5 процентов. А ведь работали что надо! В июне того же 61-го года запустили 21 эксплуатационную скважину - таких темпов Эмба тогда не знала.

Приехала комиссия: «Почему, как, зачем и т.д...». В составе ее были ведущие специалисты совнархоза (тогда была такая контора) - Дьяченко, Гершман, Диментман, Таскинбаев. Ожидали сильного разноса. Однако специалисты на то и специалисты, чтобы разобраться: «месторождение разрабатывается рационально» - было их заключение.

Через некоторое время Калмуханову было присвоено звание «Лучший мастер по исследованию скважин на Эмбе».

В 1963 году Калмуханова перевели в Байчунас – заведующим промыслом. Это довольно крупное месторождение, находившееся в разработке более 30 лет. Здесь неотложно надо было решить две проблемы: обеспечить нормальную работу эксплуатационного фонда скважин (простаивало их 30%); немедленно организовать закачку воды в пласты, т.е. вторичные методы добычи. И проблемы были решены.

Рысқали постоянно тянуло к новому, неизведанному. И весной 1967 года попросился на освоение - первенца междуречья Урал – Волга месторождения Мартыши. Тогда месторождение находилось в глуши, не было дорог, жилья, электричества, связи, транспорта, железная дорога Гурьев - Астрахань только строилась. Начали буквально с первого колышка. За 6 месяцев введена в действие 21 ранее законсервированная скважина, первая очередь установки подготовки

қайта іске қосылды, резервуарлық парк бар мұнай дайындау қондырғысының бірінші кезегі, кәсіпшілік ішлік мұнай жинау жүйесі, Мартыши-Аққыстау мұнайқұбыры және 29 желтоқсанда бірінші резервуарды толтыра бастады.

1979 жылы айтарлықтай тәжірибесі бар, көптеген қиын жағдайларда өзін көрсете білген инженер және ұйымдастырушы – Рысқали Қалмұқанов «КазНИПИнефть» институты Атырау Филиалының жетекшілігіне тағайындалып, сол лауазымда өзіне дейінгі бастықтардың қай-қайсысынан да артық – бақандай 16 жылдан астам уақыт отырды.

Мұнай саласындағы ерен еңбегі үшін Рысқали Қалмұқанұлы «Құрмет» орденімен және медальдармен марапатталған. Бүгінде мұнай-газ өнеркәсібінде маңызды лауазымдарда отырған ол тәрбиелеген көптеген жоғары санатты мамандар мәселелерді жоғары кәсіби деңгейде батыл әрі сенімді ғылыми негізде шешеді. Оларға, әлбетте, бұл жағдайда қалмұқановтық тәрбие, оның үлкен тәжірибесі мен өмірлік даналығы сеп. Мұнай саласының көптеген жекетшілері институтта жұмыс жасап, өздерінің теориялық және практикалық қорларын молайтқан. Олардың сапында, «ҚазақойлЭмбі» АҚ президенті М.Д.Батырбаев, ЦНИЛ директоры К.Т.Джакиев, «Қазақстандағы Лавалин» фирмасының директоры Н.У.Балғымбаев, КТК-К бас директорының орынбасары А.Қабдолов және басқалар бар.

Мен өзім бірнеше жыл институтта Р.Қ.Қалмұқановтың қол астында жұмыс жасадым. Рысқали Қалмұқанұлымен Ресей қалаларына іс-сапарға жиі шығатынбыз, сонда байқағаным – ондағы әріптестеріміз ол кісіге

нефти с резервуарным парком, внутрипромысловая система сбора нефти, нефтепровод Мартыши - Аккистау и к 29 де-

кабря начали заполнять первый резервуар

В 1979 году Рысқали Калмуханов, уже имеющий солидный опыт, проявивший себя во многих сложных ситуациях инженер и организатор, был назначен руководителем АФ института «КазНИПИнефть» и находился на этом посту 16 с лишним лет, больше чем кто-либо из его предшественников.

За заслуги перед нефтяной отраслью Рысқали Калмуханович награжден орденом «Құрмет» и медалями. Многие воспитанные им высококвалифицированные специалисты сегодня занимают ключевые посты в нефтегазовой промышленности и умеют решать вопросы на высоком профессиональном уровне, смело, на надежной научной основе. В этом им, безусловно, помогает калмухановская закалка, его большой опыт и житейская мудрость. В институте работали и основательно укрепляли свой теоретический и практический багаж многие руководители нефтяной отрасли: президент АО «ҚазақойлЭмба» М.Д. Батырбаев, директор ЦНИЛ К.Т. Джакиев, директор фирмы «Лавалин» в Казахстане Н.У. Балгимбаев, заместитель генерального директора КТК – К

үлкен құрметпен қарайды. Сол кенес кездерінде партия обкомы тапсырмасымен бюроға материалдарды бірге дайындайтынбыз, біздің аймақтың барлық мұнай-газ өндіру басқармаларында болдық. Барлық кәсілшілікте де оны мұнайшылардың үлкен құрметпен қарсы алып, оның кеңестеріне зейін сала құлақ асқандарын көргенмін.

Мынадай бір пікір бар: адамның бірсулер туралы айтқанынан, оның өзінің кім екенін шырамытуға болады. Нысанғалиевтің естеліктерін парактап отырып, Аманның өз әріптестерінің жетістіктерімен қалай мақтанатынын, өзі әңгіме етіп отырған әр адамға деген оның махаббаты мен нәзікеш назымын анық сезуге болады. Институттың ардагерлері, қызметкерлері, бас мамандарымен сөйлескенде бұл сезімнің олардың көңілінде де орын алатынын байқайсың. Сірә, тап мұндай құрметке тағы бір адам іліксе, ол Семенюк болар. Ия, Аман Нысанғалиұлы Нысанғалиев – былай айтқанда, бөлек әңгіме. Оның белгілі бір уақытта директор орынтағында отыруы да тектен-тек емес. Оның еңбек өмірбаяны түгелдей «Каспиймұнайгазбен» байланысты. Казак политехникалық институтын бітірген жас маман «ҚазМұнайГЗЖИ» - Казак Мұнай ғылыми зерттеу және жобалау институтына («КазНИПИнефть») бағытталады да, онда жобалау үдерісінің бар шешуші лауазымдары инженер, топ жетекшісі, бөлім бастығы, институттың бас инженері, сосын, институт директорлығынан өтеді.

Еңбек жолының алғашқы жылдарында-ақ А.Н.Нысанғалиев Өзен мен Жетібай секілді күрделі кенорындарында «тәрбиеленді». Оның өзбетіндік жұмысы «Сарыкамыс, Батыс және Орталық Прорва кенорындарындағы

А.Кабдолов и другие.

Сам я много лет проработал в институте под непосредственным руководством Р.К. Калмуханова. Часто мы бывали с Рыскали Калмухановичем в командировках в российских городах - там коллеги относились к нему с большим уважением. В те же советские времена по поручению обкома партии вместе готовили материалы для бюро, бывали практически во всех нефтегазодобывающих управлениях нашего региона, районах. Я видел, как нефтяники на всех промыслах встречали его с теплом и почетом, внимательно прислушивались к его советам и рекомендациям.»

Есть такое мнение, что по тому, как человек говорит о других, можно сделать вывод и о нем. Листая страницы воспоминаний Нысанғалиева, ощущаешь, как Аман Нысанғалиевич гордится достижениями своих коллег, как его буквально распирает любовь и нежность к каждому из тех, о ком он повествует. И когда разговариваешь с ветеранами, сотрудниками, главными специалистами института, очевидно, что это чувство взаимно. Пожалуй, еще только Семенюк удостоился такой тотальной любви и восхищения. Да, Аман Нысанғалиевич Нысанғалиев – как говорится, особая статья. Он не случайный человек в кресле директора на какое-то время. Вся его трудовая биография связана с деятельностью института «Каспиймұнайгаз» После окончания Казахского политехнического института молодой специалист был направлен, в Казахский научно-исследовательский и проектный институт нефти «КазНИПИнефть», где и проработал более 30 лет, пройдя все ключевые должности проектного процесса: инженер, руководитель группы, начальник отдела, главный инженер института, наконец, директор института.

мұнайды жинау, тасымалдау және дайындау» жобасынан басталды. Ол осы жобада бас технолог ретінде дәл есептеумен негізделген тың шешімдер мен идеялар ұсынып ерекшеленді.

Аман Нысанғалиұлының жобалаушылық қабілеті Құдай дарытқан қасиет десе де болады. Ол өз мамандығындағы алғашқы қадамдарынан-ақ жоғарғы кәсібилігімен ерекшеленіп, инновациялық әдістер мен технологияларды енгізудің белсенді қолдаушысы және де институтқа жобалаудың автоматтандырылған жүйесін енгізудің бастамашысы болды. Батыс Сібір мұнайшылары оның жетекшілігімен орындалған жобаларға айтарлықтай жоғары баға берді.

Оның таланты жан-жақты бола тұрса да, ол мұнайқұбырларын жобалауға ерекше көңіл бөлді. А.Н.Нысанғалиевтің ғылыми жұмыстары негізінен мұнай тасымалдаудың өзекті мәселелеріне арналған. Ол талай мәрте мұнайгаз саласы проблемалары жөніндегі халықаралық семинарлар мен симпозиумдерде өз ғылыми жұмыстары туралы баяндамалар мен хабарламалар жасап, оларды көптеген ғылыми мақалаларда жариялады. Батыс Қазақстан Құмкөл магистральді мұнайқұбыры жобасының жұмысы барысында да ол өзінің бар қабілеттерін паш етті, оның ішінде ұйымдастырушылық қасиетін де. Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен бұл ірі жобаның техникo-экономикалық негіздемесі оның жетекшілігімен және «ILF» неміс фирмасының қатысуымен орындалған болатын. Маңызды мәселелерді шешудегі мақсатшылдығы мен еңбекқорлығы, қоластындағы мамандардың мейлінше молынан әрі оңтайлы пайдалану алуы Аман

Уже с первых лет трудовой деятельности А.Н. Нысанғалиев прошел «закалку» на таких сложных месторождениях, как Узень и Желтыбай. Его

самостоятельная деятельность началась с проекта «Сбор, транспорт и подготовка нефти с месторождений Саркамыс, Западная и Центральная Прорва», где в качестве главного технолога он продемонстрировал неординарность идей и решений, подкрепленных точными расчетами.

Аман Нысанғалиевич проектировщик, что говорится, от Бога. С самых первых шагов в профессии он отличался высоким профессионализмом, являлся активным сторонником внедрения инновационных методов и технологий, был инициатором введения в институте автоматизированных систем проектирования. Нефтяники Западной Сибири дали весьма высокую оценку проектам, выполненным, под его руководством.

Его талант весьма многогранен, но все же он больше тяготеет к проектированию нефтепроводов. Научные труды А. Н. Нысанғалиева, в основном, посвящены актуальным проблемам транспортировки нефти. Он неоднократно выступал с докладами и сообщениями о своих научных разработках на международных семинарах и симпозиумах по проблемам нефтегазовой отрасли, опубликовал их во многих научных статьях. И в работе над проектом магистрального нефтепровода Западный Казахстан - Кумколь он сумел во всем блеске проявить свои способности, в

«Проекты, апробированные в ер-иенем»

Нысанғалиевке «Каспиймұнайгаз» ғылыми ұжымын шоғырландырып және отандық және шетелдік институттармен шығармашылық ынтымақтастық орнатып, олардың жұмысын жобада берілген тапсырмаларды бірігіп орындауға бағыттауға мүмкіндік туғызды. Қазақстан Республикасының мұнайгаз өнеркәсібін дамытудағы еңбегі мен Қазак мұнайының 100 жылдығына орай Аман Нысанғалиев «Құрмет» орденімен марапатталды.

Нарықтық экономика жағдайында өз кәсіпорынының позициясын нығайтуға да Аман Нысанғалиұлы аз күш жұмсаған жоқ. Неше түрліні ойлап табуға тура келді десеңізші. Мәселен, коммерциялық кәсіпорындармен, банктармен арендалық келісімдерге келуге, сосын, жеке уақ тапсырыстарды орындау үшін мамандарды мобильді топтарға бөлуді ойлап табуға тура келді. Мұның бәрі қиын кезеңде кадрлық әлеуетті жоғалтып алмауға қажетті қаражатты қасықтап болса да жинауға мүмкіндік берді. Мұнай, әлбетте, басқа салалардағы да орнаған «тыныштық» кесірінен ірі тапсырыстар болмады. Ал, алғашқы ірі тапсырыстар қайтадан оның беделіне, коммуникабельділігіне байланысты пайда болды. Сосын, институт аяғына нық тұрды. Бүгінгі таңда «Каспиймұнайгаз» институты, заманауи компьютерлік техникамен, программалық құралдармен, жаңа аспаптар және жабдықтармен қамтылған бәсекеге қабілетті әрі айтарлықтай мобильді жобалық ұйым атануында оның үлкен үлесі бар. Және бұл бағытты қазіргі басшылық та сәтті жалғастыруда.

Бұл жазбаларда Қаламқас және Қаражанбас кенорындарын техникалық сумен қамтамасыз етудің қаншалықты

том числе и организаторские. Под его руководством и при участии немецкой фирмы ILF было выполнено технико - экономическое обоснование этого крупного проекта, который утвердило Правительство Республики Казахстан. Трудолюбие и целеустремленность в решении ключевых вопросов, умение максимально и рационально использовать возможности руководимых им специалистов позволили Аману Нысанғалиевичу сплотить научный коллектив «Каспиймұнайгаза» и наладить творческое сотрудничество с отечественными и зарубежными институтами, направив их деятельность на совместное решение поставленной в проекте задачи. За заслуги в развитии нефтегазовой промышленности Республики Казахстан и в связи со 100 – летием казахстанской нефти Аман Нысанғалиевич был награжден орденом «Құрмет»

Немало усилий, Аман Нысанғалиевич приложил для укрепления позиций своего предприятия в условиях рыночной экономики. Сколько понадобилось выдумки, например, пришлось идти на арендные соглашения с коммерческими предприятиями, банками, потом придумали разбить специалистов на мобильные группы для выполнения частных мелких заказов. Все это давало возможность по крупицам набирать средства для того, чтобы не потерять кадровый потенциал, выстоять в трудное время. Пока из-за затишья в нефтяной и тем более других отраслях, не было крупных заказов. А первые крупные заказы появились опять же благодаря его авторитету, коммуникабельности. И институт прочно встал на ноги. И в том, что сегодня институт «Каспиймұнайгаз» является конкурентоспособной и достаточно мобильной проектной организацией, оснащенной современной компьютерной техникой, программны-

кнын болғандығы және оны салыстырмалы түрде жас маман, Өскемен құрылыс-жол институтының түлегі Александр Алексеевич Просвирновтың шешкені туралы айтылған болатын. Біздің институт тапсырмасы бойынша Астрахань «Гипроморнефть» институтының кешенді жобалау-іздену бөлімінің орындаған материалдары негізінде, ол Каражанбас пен Қаламқас кенорындарын техникалық сумен қамтамасыз етуді жобалауды сәтті аяқтады. Айтпақшы, оның мамандығы да өндірістік кәсіпорындарды сумен қамту және кәріздеу болатын. Оның өзінің кәсіби деңгейін жоғарылатуға тапжылмай тырысканын айта кету керек. 1992 жылы техника ғылымдарының магистрі атағын алып, «Кенестік ЖОО түлектерінің халықаралық корпорациясы» ҰЕҰ оған ол куәлікті табыс етті. Аға инженер болып бастаған ол, бір жылдан соң ЖБИ атанады, және осы лауазымда 40-тан астам жобаға жетекшілік етеді. Оның ішінде Өзен, Қаламқас, Құмкөл, Жетібай, Тенге, Дүнге кенорындары, Астрахань-Манғышлак сукұбыры мен Қаламқас-Ақтау мұнай құбыры және Өзен-Ақтау газқұбыры бар. Ол осы уақыттың ішінде жобаларға қатарлы-бұталы технологияларды, блоктық-кешендік ғимараттар мен құрылыстарды, бейметаллдық трубақұбырлық жүйелер енгізді және құрылыс-монтаж жұмыстарын дайындау және құрылыс мерзімін айтарлықтай қысқартуға, сондай-ақ, оған кететін ресурс пен оның құнын азайтуға септесетін басқа да шешімдерді қабылдады. Кешенді жобалау бөлімінің бастығы – ҚазМұнайҒЗЖИ бас инженерінің орынбасары лауазымына тағайындалғаннан кейін ол жобалау жұмыстары өндірістерін басқаруды жетілдіру

ми средствами, новейшими приборами и оборудованием, есть огромная его заслуга. И эту линию успешно продолжает нынешнее руководство.

В этих заметках уже упоминалось, каким чрезвычайным трудным вопросом было обеспечение месторождений Каражанбас и Каламқас технической водой, который решил тогда еще относительно молодой специалист, выпускник Усть-Камненгорского строительного-дорожного института Александр Алексеевич Просвирнов.

На основе материалов, выполненных по заданию нашего института Астраханский комплексным проектно-изыскательским отделом института «Гипроморнефть», он завершил успешно проектирование технического водоснабжения месторождений Каражанбас и Каламқас. Кстати, его специальность и была водоснабжение и канализация промпредприятий. Но нужно отметить, что он неустанно повышал свой профессиональный уровень. В 1992-м году получил звание магистра технических наук, свидетельство ему было выдано НПО «Международная корпорация выпускников советских вузов.» Начав со старшего инженера, уже через год он становится ГИПом, и уже в этом качестве руководит более, чем 40 проектами, в том числе по месторождениям Узень, Каламқас, Кумколь, Жетібай, Тенге, Дунга, водовод Астрахань-Манғышлак, нефтепровод Каламқас-Ақтау, газопровод Узень-Ақтау, В его

бойынша, сондай-ак, ЭЕМ колдану аркылы автоматтандырылган өндіріс технологияларын енгізу бойынша көп жұмыс атқарды. Ал, ҚазМұнай ҒЗЖИ директорының жобалау жұмыстары бойынша орынбасары болғаннан кейін, жобалау жұмыстарының көлемінің өсуіне септесіп қана қоймай, Ақшабұлақ, Арман және басқа да мұнай және газ кенорындарын шетелдік компаниялармен бірігіп жобалау жұмыстарын да бастады. Шетелдік мамандармен арадағы байланысты ҚазМұнайҒЗЖИ бас директорының орынбасары болғанда да, кейіннен Атырауда «Каспиан Энерджи Ресерч» ЖШС-і бас директоры болғанда да нығайтып, дамыта білді. Кәсіпорынның бизнес-жоспарын жасақтауды және оны толтыруға қызметкерлерді үйретуді тәжірибеге енгізе бастады, сонымен қатар, кәсіпорындарда заманауи маркетинг пен менеджментті үйретуді ұйымдастырды, ИСО негізінде өнім сапасы жүйесін қалыптастыру мен басқаруды қолға алды. Мұнай газ саласының заңнамалық, экономикалық және коммерциялық мәселелері бойынша әдістемелік нұсқамалар ұйымдастырды. Аталған жұмыстардың барлығын ол «Каспиймұнайгаз ҒЗЖИ» АҚ президенті лауазымында сәтті дамытып, шетел фирмалармен байланысты нығайта түсті. Сонымен бірге кәсіпорынның ғылыми, жобалық және тәжірибелік-өндірістік салаларындағы әзірлемелерін басқару және бақылауды ұйымдастырды. Мәселен, ол, ғылыми және жобалық әлеуетті топтастыру бойынша мұнай және газ салаларының ғылыми және жобалық бөлімшелерін дамытудың концепциясын жасақтады. Атыраудағы мұнай өндіру және мұнай-химия салаларының ғылыми-

активе за это время внедрение в проекты рядно-кустовых технологий, блочно-комплектных зданий и сооружений, неметаллических трубопроводных систем и другие решения, позволяющие значительно сократить сроки изготовления и строительства и снизить ресурсоемкость и стоимость строймонтажных работ. Будучи назначен на должность начальника а комплексного проектного отдела-зам.главного инженера института КазНИПИмұнайгаз он много сделал по совершенствованию управления производством проектных работ, внедрению технологий автоматизированного производства с применением ЭВМ. А став заместителем директора КазНИПИмұнайгаз по проектным работам не только способствовал увеличению объема проектных работ, но и начал работы по проектированию нефтяных и газовых месторождений Ақшабулақ, Арман и других совместно с зарубежными компаниями. И этот контакт с зарубежными специалистами успешно развивал и будучи заместителем генерального директора КазНИПИмұнайгаз, и генеральным директором ТОО» Каспиан Энерджи Ресерч, уже в Атырау. Начал практиковать разработку бизнес-планов предприятий и обучение персонала их составлению, организовывал обучение современному маркетингу и менеджменту прямо на предприятиях, тщательно занимался управлением и разработкой систем качества продукции на основе ИСО. Организовал методическое руководство по законодательным, экономическим и коммерческим вопросам нефтегазовой отрасли. Все эти направления деятельности он успешно развивал на посту Президента АО «НИПИ Каспиймұнайгаз», особенно усилив контакты с инофирмами. Организуя также управление и контроль работы предприятия в области научных, проектных и опытно-

инженерлік орталығын ұйымдастыру жөніндегі жобаны да жасақтады.

Қыска қайырғанда, батыстық үлгідегі заманауи топ-менеджердің айқын үлгісі. Оның кейбір жаңалықтары ұжымда біркелкі қабылданбады да, алайда, оның ғылыми қамтамасыз етуді жаңа деңгейге көтергендігі сөзсіз.

Александр Алексеевич оның қабілеттері толықтай ашыла түсетін жаңа лауазымға ауыстырылғанда «Каспиймұнайгаз» ҒЗЖИ АҚ-ын Әбдірхан Рахметұлы Өтесінов басқарды. Мұнай саласының жілігін шағып, майын ішкен маман. Политехникалық институтты тәмамдаған соң, Манғышлақ, Өзен кәсіпшіліктерінде мұнай өндіру жөніндегі шебер көмекшісінен цех бастығы лауазымына дейінгі кәсіби өрлеуден өтті, кейін «Манғышлақмұнай» ӨБ-нің мұнай өндіру бойынша технологиялық бөлімінің бастығы да болды. Қайта құру кездерінен кейін нарықтық экономиканы жетік меңгеру мақсатында Мемлекеттік басқару академиясы жанындағы нарық институтын «менеджмент» мамандығы бойынша бітіріп шығады. Содан соң, сол жылдардағы екінші бағыт – «Южнефтегаз» АҚ «жөнелтілген» ол, «Южнефтегаз» АҚ-ның бірінші вице-президенті лауазымына дейін көтеріледі. Ал, одап сон, шетелдік қатысудағы «Харрикейн Құмкөл мұнай» АҚ-ның бірінші вице-президенті болады. 2000 жылдары Ақтөбеге «жөнелтіліп», «Қазақойл-Ақтөбе» ЖШС-інің техникалық директоры қызметін атқарады. Сондықтан да, ол институтқа өндірісті жетік білетін есейген жетекші ретінде, оның үстіне әртүрлі аймақтардағы ерекшеліктер мен артық-кемшіліктерді анық танитын басшы ретінде келді. Сәйкесінше жобалау барысында да жобалаушылардың

промышленных разработок. Им например, была разработана концепция развития научных и проектных подразделений нефтяной и газовой отрасли, по консолидации научного и проектного потенциала. Разработан проект по организации научно-инженерного центра нефтедобывающей и нефтехимической отрасли в Атырау.

В общем, это наглядный образец современного топ-менеджера, с прозападной ориентацией. И некоторые его нововведения были неоднозначно восприняты в коллективе, тем не менее то, что он поднял на новую ступень уровень научного обеспечения - бесспорно.

Когда Александр Алексеевич был переведен на другую должность, где полностью смогли проявиться его способности, АО НППИ «

Каспиймұнайгаз» возглавил Абдырхан Рахметович Утесинов.

Нефтяник – до мозга костей. После окончания политехнического института. На промыслах Манғышлака, Узени прошел путь профессионального роста от помощника мастера по добыче нефти до начальника цеха, а затем и начальника технологического отдела по добыче нефти ПО «Манғышлақнефть». В перестроечные времена, желая лучше овладеть рыночной экономикой, окончил институт рынка при Государственной академии управления по специальности «менеджмент». И был «брошен» на ударное в те годы направление - в АО «Южнефтегаз», дошел до должности первого вице-президента АО «Юж-

шешімдері барынша онтайлы әрі бірізді болуы үшін осы артықшылықтар мен ерекшеліктерді ескеруге кенес беретін.

Қазіргі директор Мырзабек Қуанғалиев туралы айтар болсақ, ол өзгеріс пен қай құру кезінде жоғалтып алған дүниелерді қайта ұйымдастырып, институтты көп салалық жобалық өндіріс ретінде қайта жандандыруға тырысып жатыр. Оған бұл қиын жолда төзімділік, табандылық және табыс тілейміз.

Ұжымның екі ірі техникалық жетекшісін атап өтпесек, ағаттық болар. 1970-1976 жылдары бас инженер лауазымында болған Павел Васильевич Карелин институттықтардың көбінің есінде. «Гипрогазнефтьке» түскенге дейін ол он бес жыл Еділмұнай мұнай кәсіпшіліктерінде жұмыс жасап, ұңғылардың жерасты жөндеу шебері бастап, «Куйбышевнефть» бірлестігінің салынып жатқан кәсіпорындарының дирекциясы ПТО басшысына дейін, одан кейін оның бас инженеріне дейін өсіп, кейін «Первомайнефть» МӨБ мұнай өндіру учаскесінің бастығы болады. «ҚазМұнайГЗЖИ»-ға ол қосымша күш ретінде жіберілген болатын. Ол екі жылдың ішінде бас инженердің орынбасарынан бас инженер – институт директорының бірінші орынбасарына дейін көтеріледі.

П.В.Карелин жұмыс жасаған кезде Өзен мен Жетібайды жайластыру жүріп жатты, сондай-ақ, Ембі мен Маңғышлақта да институт сәуір жұмыс атқарды. Карелиннің тікелей қатысумен «Жетібай кенорынын өндірістік жайластыру», «Теңге кенорынында табиғи газды жинау» және басқа да ірі жобалар жасакталып, бекітілді.

Ұйымдастырушы мен жетекші ретінде ол жұмыстың ішкі тәртібін

нефтегаз». А затем стал первым вице-президентом компании с иностранным участием АО «Харриксин Кумкольмунай». В 2000-году «переброшен» в Актыубинск, в ТОО «КазахойлАктобе», был техническим директором АО. Так что в институт он пришел зрелым руководителем, отлично знающим производство, причем с поправками и нюансами на специфику в разных регионах. Соответственно и в проектировании рекомендовал учитывать именно различия и нюансы, чтобы решения проектировщиков были наиболее оптимальными и унифицированными.

После ухода А.Р.Утесинова на производство, директором был назначен Андрей Михайлович Курлин. До этого он некоторое время после окончания Ленинградского института работал в «Каспиймунайгазе» в группе авторского надзора на КПО БВ, а после перешел в «Казахойл-Актобе». Когда А.Р.Утесинов занял пост директора института, он пригласил Курлина. И тот работал сначала директором департамента, затем заместителем директора по проектированию. А после и преемником Утесинова на посту директора. Он- инициатор создания проектных групп. Большое внимание уделил оформлению здания института в более современном плане.

О нынешнем директоре Мурзабеке Куанғалиеве, можно сказать, что он стремится восполнить то, что было утеряно за время пертурбаций и реорганизаций и возродить институт, как законченное многоотраслевое проектное производство. Чего мы ему и желаем.

Несправедливо будет, если мы не вспомним двух крупных технических руководителей коллектива. Многие в институте помнят Павла Васильевича Карелина, занимавшего должность главного инженера (на снимке он вручает грамоту Лошмановой Р. И.) в 1970-

оңтайландыруға, жоспарламаларды өткізуді реттеуге қол жеткізді және институт ішілік өзара байланыс пен жоспарлауды жақсартуға септесті. 1971-1976 жылдары институт директоры Л.В. Любенкомен бірігіп, П.В.Карелин «Гипрказнефть» жобалау институтын ірі аймақтық арнайыландырылған ғылыми-зерттеу және жобалау институты қайта құруға атсалысты. Нағыз кәсіпкой, жоғары мәдениетті адам, ол әрқашан жас мамандардың өмірі мен тұрмысын сұрап, хал-жағдайларын біліп тұратын.

Кейіннен Павел Васильевич 1980 жылға дейін төрт жылдай Сирияда жұмыс жасап, одан соң қызметін Самарадағы «Гипровостокнефть» институтында жалғастырды. Біздің қызметкерлермен тұрақты байланыс ұстап, әрқашан институт шаруаларын сұрап тұратын.

80-ші жылдар басында Институттың Атырау филиалының бас инженері **А.В.Альчиков** болды. Жоғарғы білімді инженер-электрик, ол қазір де, зейнетте болғанына карамастан әріптестері арасында үлкен беделге ие. Өте адал әрі тап-тұйнақтай адам бола тұра ол, өзісіне адал берілген нағыз инженер-интеллигенттің айқын үлгісі бола алады. А.В. Альчиков тек дәлме-дәл есептеулер жүргізіп, тың идея айтып қана қоймай, өз-өзіне талапшыл әрі қазымыр орындаушы да бола білді. А.В. Альчиковтен кейін бас инженер міндетін **Н.Н.Шпилев** атқарды. Институт қызметкерлеріне ол әрқашанда сабырлы, ойлы, салмақты кейпімен ұнайтын. Өте ашық әрі тез тіл табысқыш адам болатын. Ол қашанда мерекелік немесе әріптестер арасындағы отырыстарда институттық тақырыптарда өлең оқитын.

Андрей Михайлович Курлин А.Р. Өтесінов кеткен соң қайтадан өндіріске

До поступления в «Гипроказнефть» он пятнадцать лет проработал на нефтепромыслах Поволжья, начав мастером подземного ремонта скважин, вырос до начальника ПТО дирекции строящихся предприятий объединения «Куйбышевнефть» и ее главным инженером, начальником участка по добыче нефти НПУ «Первомайнефть». В «КазНИПИнефть» он был направлен в порядке укрепления. И от зам. главного инженера за два года вырос до главного инженера-первого заместителя директора института.

В период работы П.В. Карелина шло обустройство Узени и Жетыбая, много работ выполнял институт для Эмбы и Мангышлака. При непосредственной участии Карелина были разработаны и утверждены такие крупные проекты, как «Промышленное обустройство месторождения Жетыбай», «Сбор природного газа на месторождении Теньга» и ряд других.

Как организатор и руководитель, он добился оптимизации внутреннего режима работы, упорядочения проведения планерок и во многом способствовал улучшению планирования и взаимосвязи и контактам внутри института. Совместно с директором института Л.В. Любенко в 1971 - 1976 годах П.В. Карелиным была осуществлена реорганизация проектного института «Гипроказнефть» в крупный территориальный специализированный научно - исследовательский и проектный институт. Настоящий профессионал, человек высокой культуры, он постоянно интересовался жизнью и бытом молодых специалистов.

тағайындалды.

А.М.Курлин оқуды Ленинградтан бітірген. «Каспиймұнайгаз» ҒЗЖИ-ға 2001 жылы келді, КПО Б.В. авторлық қадағалау тобында жұмыс жасады. Сосын Қазақойл-Ақтөбеге жұмысқа тағайындалды, одан қайтадан институтқа оралды, әуелі департамент директоры болды, сосын директордың жобалау жөніндегі орынбасары, содан соң директор болды. Ол жобалау топтарын құрудың бастамашысы, яғни әрбір нысанға өз жобалау тобы бар. А.М.Курлин институт ғимаратының қас бетінің жөнделуін ұйымдастырды.

Біз институт ұжымы бүгінгі таңда толыққанды еңбекке қабілетті, алға ұмтылған жандар екеніне көз жеткіздік. Ал бұл деңгейге қалай қол жеткізілгендігі туралы және құрылу мен жетілу жолының қандай болғандығы туралы, біз оқырмандарымызға осы бір кішкене еңбекте айтпақпыз. Және бұл әңгіме ұжымдық болмақ. Өйткені, жетістіктерге қолжеткізу былай тұрсын, бір нәрсені жасауға немесе жүзеге асыруға жалғыз адамның қабілеті жете бермейді. Жетекшілер қанша дарынды һәм жасампаз болса да, олардың ойлары мен идеяларын жобалаушылардың барлығынан қолдау тапқаннан кейін жүзеге асырылуға тиіс. Әрі, егер әр қызметкер өзінің лауазымына, тәжірибесіне, өтіліне қарамастан ортақ міндеттерді орындауға өз үлесін қосқанда ғана, ортақ жетістікке қол жеткізу мүмкін еді.

Ұжым тарихы әр қызметкердің жеке тарихынан құралады. Және бүгінде ардагерлердің әрқайсысының былай деп айтуға хақы бар:

В последствии, в течение четырех лет до 1980 г. Павел Васильевич работал в Сирии, а потом успешно работал в Самаре, в институте «Гипровостокнефть». Поддерживал постоянную связь с нашими сотрудниками, всегда интересовался делами института.

В начале 80-х годов новым главным инженером Атырауского филиала института стал **А.В. Альчиков**. Высокообразованный инженер - электрик, он и сейчас, будучи на заслуженном отдыхе, пользуется большим авторитетом у коллег. Человек исключительной честности и пунктуальности, он являет собой пример настоящего инженера-интеллигента, преданного своей профессии. А.В. Альчиков не только может сделать точнейшие расчеты, высказать оригинальную идею. Будучи главным инженером, он сам, бывало, становился исполнителем - дотошным и требовательным к себе, как ни к кому другому. А.В. Альчикова на посту главного инженера сменил Н.Н. Шпилев. Сотрудникам института он импонировал своим всегдашним спокойствием, рассудительностью, невозмутимостью. Человек общительный, открытый, он всегда душа компании во время праздничных или дружеских застолий, по случаю пишет стихи на институтские темы

Мы убедились, что коллектив института сегодня вполне работоспособный, устремленный вперед. В этом небольшом труде мы хотели рассказать нашим читателям о том, благодаря чему это достигнуто, каким был путь совершенствования, становления. Причем, рассказ этот коллективный. Ибо невозможно ничего совершить, осуществить, никаких успехов добиться в одиночку. Какими бы не были талантливыми и предприимчивыми руководители, их идеи, замыслы должны были поддержать и осуществлять все проектанты. И только если каждый, независимо от должности, стажа, опыта внес свою толику в выполнение общих задач, только тогда был возможен общий успех.

История коллектива складывается из истории каждого отдельного сотрудника. И сегодня каждый ветеран имеет полное право сказать.

МҰНЫ СІЗ БЕН БІЗ ЖАСАДЫҚ, БҰЛ БІЗДІҢ ЕРЕН ЕҢБЕГІМІЗ
ЭТО СДЕЛАЛИ МЫ С ВАМИ, ЭТО НАШ ВЕЛИКИЙ ТРУД
АЛТЫНШЫ ТАРАУ. ГЛАВА ШЕСТАЯ.
ЖҰМЫСЫМ ӨМІРІМЕ АЙНАЛДЫ
РАБОТА СТАЛА СУДЬБОЙ.

Жасы жөнінен де, еңбек өтілі жөнінен де алғашқылар қатарында тұруы тиіс **Раиса Ивановна Лошмановадан** бастасак. Егер Лошмановтар әулетінің тұтас еңбек өтілін санайтын болсақ, ғасырдан асатын шығар (жолдасы да, қызы да осы институтта қызмет атқарған, ал, өзінің бұл ұжымда жүргеніне бүгінде 41 жыл). Кіммен әңгімелесу керек, кімнің білері мен айтары көп десем, институттағылардың қай қайсысы да бірауыздан Лариса Ивановнаны айтады. Ол – біздің мұрағатшы, оның басы бас емес – компьютер, ол – 11 директор ауыстырған. Бұл жердегі «ауыстырды» сөзінің мағынасы бізге түсінікті ғой: директорлардың бірі кетіп, бірі кетіп жатса да, Раиса Ивановна секілді адал қызметкерлер, уақыт сынынан сүрінбей өткен ардагерлер ұжым ұйытқысы болып қала берді.

Начнем, с ветерана, имеющего право на первенство, как по возрасту, так и по стажу, который у **Раисы Ивановны Лошмановой**-41 год. А если попробовать подсчитать общий семейный стаж Лошмановых, то он шагнет за вековой рубеж. (и муж, и дочь в институте работали, Валентина и сегодня работает). С кем бы не заговорил в институте, кого бы посоветовали в собеседники, кто больше может вспомнить и рассказать, в один голос первой называют Раису Ивановну. Она наш архивариус, у неё не голова, а компьютер, она 11 директоров пережила. Ну, слово пережила, понятно употребляется в том смысле, что директора приходили и уходили, а такие испытанные ветераны, такие верные кадры, как Раиса Ивановна, оставались. Раиса Ивановна пришла в институт (впрочем, тогда это еще не был институт, а была контора «Эмсбанефтепро-

Траекты, апробированные временем

Раиса Ивановна институтка (бірақ, ол кезде ол институт емес, «Эмба-неф-тепроект» кенсесі болатын, ол да, Раиса Ивановна емес, жасы 18-ге де толмаған Раечка Семенова болатын) соғыстың ең қызғаншағында келді. Тәжірибелі мамандар да, жас жігіттер де (Раиса Ивановна Сергей Карпов, Сергей Крупновтарды еске алады) Отан қорғауға аттанғанда, олардың орнын басуға келген қыздарға жедел түрде сызба ісін менгеруге тура келді. Айта кетсек, кейіннен олардың өздері де мектеп бітірген қыздарды көшірмеші мамандығына үйрете бастады. Сондағы ойлары: кәсіпшілікке не басқа да мекемелерге жұмысқа кіріп, пайда да әкелсін, өздерінің нанын да тапсын. 1940 жылы Министрлік бұйрығымен жаңадан құрылған жобалау конторасына бірнеше бөлмеше бөлінген «Ембімұнайдың» қамыс ғимаратының сол жақ қанатындағы терезелердің жарығының ұзаққа дейін сөнбейтінін сол кездері күнде көруге болатын еді. Ия, ол кезде бәріне де қиын соқты – майдан да, тыл да бір адамдай жұмылып бір ғана Жемісті көздеді (тағы бір айта кетерлігі мұндай үрдіс институт қабырғасында әлі де сақталған. Егер жобаны шұғыл түрде тапсыру керек болса, майдандық жағдай жарияланады. Бірақ, оны ешкім ресми жарияламайды, әлбетте. Алайда, әр топ, әр бөлім жоба жедел жасалуы үшін, оған қоса өз «көршілес»-әріптестерін ұятқа қалдырмас үшін өзінен не талап етілетіндігін анық біледі). Институт өсе бастаған соң, кадрлармен жұмыс істеу, есеп қажет болды да, озі айтқандай, оны «кадрлерге алды!». Оған арнайы бөлімді де сенім табыстады, ал тап сол уақытта бұл көп нәрседен хабар беретін-ді. Ал, содан соң, мұрағатқа ауыстырды. Мұндағы мұрағат, бұл – барлық құжаттар мен жобаларды сақтау орны ғана емес, жұмысы қарқынды һәм қажетті бөлім. Керектіні жедеғабыл тауып беру өз алдына, аталған нысанға

ект», и она была не Раиса Ивановна, а Раечкой Семеновой, которой еще и 18-ти лет не «стукнуло») в самый разгар войны. Опытные специалисты, да и молодые ребята (Раиса Ивановна вспоминает, например, Сергея Карпова, Сергея Крупнова) уходили защищать Родину, защищать всех от напавшей коричневой чумы, а на смену им приходили девушки, которым пришлось ускоренными способами осваивать чертежное дело. Кстати, потом они и сами обучали девчонок, оканчивающих школу, профессии копировщиц, чтобы те могли работать на промыслах или в других учреждениях: и пользу принести, и кусок хлеба иметь. Долго-долго светились окошки в левом крыле камышитового здания «Эмба-нефти», где было выделено в 1940 году несколько комнаток для создавшейся согласно приказу Министерства проектной конторы. Да, тогда трудно было всем, фронт и тыл были едины - работали все, не считаясь ни с чем, на Победу (Нужно отметить, что такая традиция существует в институте и поныне. Если нужно сдать срочно проект, значит, объявляется фронтовая обстановка. Кстати, её никто не объявляет официально. Просто каждая группа, каждый отдел четко знают, что требуется от них, чтобы не задержать проект, потому и стараются не подвести «смежников» - коллег).

Институт разрастался, понадобилась работа с кадрами, учет, и её (как она говорит) «взяли в кадры!». Ей и спец-отдел доверили, а в то время это говорило об очнь многом. А потом в архив перевели. Здешний архив – это не просто хранение всех документов и проектов. Это действующий и очень нужный, востребованный ежедневно, ежеминутно, отдел. Не просто оперативно найти, но еще и посоветовать, какой проект может подойти к данному объекту, как поступали в подобной ситуации те или другие специалисты.

катысты кандай жоба сай келуі мүмкін екенін айтып, мұндай жағдайда белгілі бір жылдары мамандардың нендей әрекет жасағандарын да ұмытпай кеңес беріп отырады. Сол себептен де Раиса Ивановна жергілікті мамандардың барлық жетістіктерін, ізденістерін және еңбектерін жатка біледі десек, артық болмас. Өз жолдастары-әріптестері туралы, олармен замандас, тіпті, олардың көбіне мейлінше қолқабыс бергені жөнінде зор махаббат, мол мақтанышпен айтады...

Электротехникалық бөлім бастығы **Евгений Иванович Целиков**тың кандай керемет адам болғандығы туралы. **Элеонора** (Норочка) **Мациеван**ың кандай керемет картограф болып шыққандығы, отбасымен бірге Қырымнан жер аударылып келсе де, ұжымның оны ештеңеден бөлмегені, ал, оның өз кезегінде мейлінше пайдасын тигізуге тырысқандығы жайында. Раиса Ивановна соғыстан жараланып келіп, институттың іздегіру партиясына карапайым жұмысшы болып кірген, қызметін Маңғышлақтан бастаған өзінің күйеуі **Алексей Александрович Лошманов**ты ыждағатпен әрі төзімділікпен мамандыққа баулыған өзінен жасы үлкен замандастарына да айтар алғысы көп. Ол офицер ретінде топографияны аздап білсе, қалғанының барлығы жолдастарының, әсіресе бөлім жетекшісі **Б.А. Топчевский**дің қолдауымен уақыт өте үйренгені. Осыдан соң білім жиды, тәжірибе жинады, партия бастығы лауазымына дейін көтерілді.

Раиса Ивановна, Гурьевте 2 қатардан биік ғимарат салуға болмайды деген пікірді жоққа шығарған институт өкілдерін де мақтанышпен еске алады. **Институттың бас инженері Штопов** **М.П.** мамандар тобымен бірге осы мәселемен айналысып, техникалық кітапхана арқылы, мұрағаттан мәліметтер

Поэтому Раиса Ивановна помнит все достижения, все поиски и заслуги местных специалистов. **С любовью и гордостью за то, что она их современница (и участница по мере возможности во многих их делах) она рассказывает о своих товарищах- коллегах.**

(Лошманова Р. И. и Петрова С. В.)

О том, каким душевным и замечательным человеком был Евгений Иванович Целиков, начальник электротехнического отдела. Каким прекрасным картографом оказалась и пришла к двору в коллективе Элеонора (Норочка) Мациева, Вместе с семьей она была депортирована сюда с Крыма, но в коллективе её приняли тепло, не давали почувствовать себя чем-то обделенной и она старалась быть максимально полезной. Раиса Ивановна благодарна своим старшим товарищам за то, как трогательно и терпеливо учили профессии её мужа – **Алексея Александровича Лошманова**, когда он, после войны, ранений, приехал сюда., устроился простым рабочим в партию на Мангышлак. Топографию, как офицер, он немного знал, а остальное, как говорится, приложилось, благодаря поддержке товарищей, особенно зав.отделом **Б.А Топчевского**. И он набрался знаний, опыта, вырос до начальника партии (причем, по отзывам ветеранов- весьма и весьма компетентного специалиста. Л.М.).

С гордостью Раиса Ивановна рассказывает о тех представителях коллектива,

ізлеген. Сөйтіп, шешім де тапқан: топырақтың отыруы қауіп төндіретін фундаментті жасамай, тіреу (свай) қағып, содан соң барып қана, жертөле салмай-ақ, оның үстіне үйді «отырғызу» керек. Содан кейін жұмыста басталып кетті. Жобаның бас инженері **Рустам Ибрагимов** – АМӨЗ-дегі жол айрығынан Тұрғындар қалашығына дейінгі бар ғимараттарды жобалады (Айта кету керек, Сарыкамыс поселкесінің де жобасын жасауға жетекшілік еткен осы Р.С.Ибрагимов еді. Бұл елді мекен тақыр жерден өсіп шықты десе де болады, және бар инфрақұрылыммен толықтай қамтылып. Кейіннен қасынан зауыт салынып, ауыл тұрғындарын улағаны болмаса, ол поселке өте қолайлы да жайлы еді. Л.М.). Ал, **Галина Дмитриевна Варапаевнаны** Раиса Ивановна «Восток» ықшам ауданының қожасы деп атайды, өйткені, ол, мұндағы жол айрықтарын да, су бұрқақтарын да, ғимараттарды да жобалаған екен. Оның тобында өте ізденімпаз әрі шығармашыл адам Раиса Ахметова жұмыс істепті.

(Айтпақшы, Раиса Ивановнаның әңгімесінде қызық бір дерек аталып

қотыры опровергли мнение о том, что в Гурьеве нельзя строить здания выше двух этажей. Главный инженер института Штопоров М.Г. вместе с группой специалистов занимались этим вопросом, искали данные в архиве, через техническую библиотеку. И нашли выход: не делать фундаментов, которым опасны плывуны и просадка грунтов, а бить сваи, и уже потом на сваи «усаживать» дом, не строя подвальных помещений. И развернулась работа. Рустам Ибрагимов – главный инженер проекта – спроектировал все здания от развилки на АНПЗ до жилгородка. (Кстати, именно под руководством Р.С.Ибрагимова, был разработан проект поселка Саркамыс, буквально с «нуля», и с полным комплексом инфраструктуры. Не его беда, что потом появился завод, который стал отправлять жителей, и им пришлось съехать, а поселок был удивительно гармоничный и уютный. Л.М.) А Галину Дмитриевну Варапасу Раиса Ивановна называет хозяйкой микрорайона «Восток», так как она здесь и развилки,

өтті. Сонау бір жылдары бомбадан сактану орындарын (бомбоубежище) және баска да жер астына салынуы тиіс ғимараттарды салу туралы Қаулы шыққанда, топырақтың тұрақсыздығы туралы мәселе тағы көтеріледі. Сол кезі Абай-Махамбет және Гурьевский көшелерінде айналмалы дренаж жасау туралы шешім қабылданады. Алайда, басшылық ауысып кетеді, оның үстіне олар Прорвамен, Маңғышылақпен алаңдаулы болатын. Өйткені, әрбір кеніш тез әрі сол арада шешілуі тиіс жаңа міндеттер туындататындықтан институттың негізгі бөлігі, ғылыми-зерттеу бөлігі сол жақта жұмылдырылған еді. Осылайша, айналмалы дренаж идеясы жүзеге аспай қалды... Өкінішті. Дренаж туралы көп айтамыз. Институттың, қала берді облыстың басшылығы ауысады да, ол туралы қайта ұмытып кетеміз. Дәукеев мырза кезіндегі дренаждық эпопея атыраулықтардың есінде болар: тез басталып, тез бітті – алайда, жүзеге асырылған учаскелер едәуір жақсарып қалған-ды. Бүгін институттық мамандардың жобасына қайта бір айналық соқсақ қой... Бәлкім, өте тиімді болып шығар. – Л.М.)

Лошманова, қызметкерлердің кәсіби деңгейін өсіру үшін көп күш жұмсаған институт бас инженері П.В.Карелинді де жоғары бағалайды. Оның өзі де топ жетекшісінен институттың техникалық жетекшісіне дейін көтерілген екен. Әрқашан жанашылдықтарға ұмтылып, өндірісті инновациялауға бағытталған қайта жасақтаулардың ерекшеліктерін бүге-шігесіне дейін білуге құлықты болыпты. Адамдарды да осындай алға ұмтылуға жетелейтін. Оларды іссапарларға, «стажировкаларға» жиі жіберетін. Өте жинақы, әккі, құжаттардың ұқыпты, әр істің уақытылы һәм сапалы орындалуын талап ететін жауапты адам болатын.

Жалпы, Раиса Ивановнаның әңгімесі мен оның әріптестерінің естеліктерінен институттағы жұмыстары топ бойынша, бағыттар бойынша, типті, тақырып бойынша қаншалықты жан-жақты болса

и фонтаны, и здания проектировала. В её группе работала и Раиса Ахметова – очень ищущий и творческий человек.

(Кстати, интересная мысль прозвучала в рассказе Раисы Ивановны. Оказывается, когда было принято Постановление о строительстве бомбоубежищ и других сооружений, которые должны быть упрятаны под землю, снова возник вопрос о неустойчивости почвы. И тогда было принято решение о кольцевом дренаже – по ул. Абая-Махамбета, Гурьевской, Но сменилось руководство, были уже больше озабочены Прорвой, Мангышлаком, где вскоре была дислоцирована основная часть, научнo-исследовательская часть института, так как каждое месторождение ставило все новые задачи, которые требовалось решать быстро и на месте. Так эта идея о кольцевом дренаже и не была осуществлена. А жаль. Говорим-говорим о дренаже. А меняется руководство института, области, и снова о нем забывают. Атыраусцы хорошо помнят и ту дренажную эпопею, что развернулась при дәукееве и потом так же внезапно была свернута, хотя первые локальные участки показывали положительный эффект. Вот бы сегодня вернуться к тому проекту институтских специалистов, вдруг да эффективным окажется. Л.М.)

Очень высоко ценит Лошманова главного инженера института Карелина который много сил положил для поднятия профессионального уровня сотрудников. Он сам вырос от руководителя группы до технического руководителя института, стремился к новшествам, старался узнать тонкости реконструкции, направленных на инновации производства. И людей настраивал на такое же стремление вперед. Он посылал их в командировки, на стажировки., Был очень собран, педантичен, требовал ак-

да, оларда ұжымдастық рухы болғанын, әріптестер барынша бір-бірімен уақыттарын бірге өткізуге тырысқанын, тіпті, кейбір қызметтестер бір-бірімен туысқан атанғанын да анық аңғаруға болады. Ал, өндіріс, отбасының жұмысы сияктанғанда, оған деген көзқарастың да мейлінше, саналы һәм жауапкершілікті болатыны айдан анық. Сол себепті, отбасылық қағынас – жақсы нышан. Оның үстіне, әулеттер болса, бұл – балалары сәйкесті оқу орнына түскенге дейін мамандықтың қыр-сырын меңгеру деген сөз. Бұл – ата-ананың таңғы аста, кешкі шай үстінде, жалпы кез-келген әңгімесі арасында ана бір нысандағы жұмыстың жақсы жүріп жатқандығы туралы қуанышты хабарларын есту немесе не себепті жағдай онамай тұрғанына бас ауыртып отырған көңілсіз сәттерін көру. Бұл – белгілі бір мәселенің қалай және не себепті шешілмей жатқандығын, олақтығының кесірінен ынғайсыз жағдай орын алған әлдебіреулердің фамилиясын, не «әнсебір мәселені оңай-ақ шешкен» со бір мықты туралы естіп, ата-ананың мамандығын жете түсініп, олардың жұмысының қызығы мен қиынын біліп, олардың ортасына сенің өз үйіне келгендей еркін енуің деген сөз. Өз үйіндегідей таныс шаруалар болса да, сен жоғарғы оқу орынан алған мамандығыңды бір сынап көресің, алайда, теорияшыл оқытушылардың ғана емес, кешегі «утренниктер» мен «маевкаларда» Ваня ағай мен Фатима апай деп жүгіріп жүрген, ал, бүгінгі әріптестерің болған адамдардың алдында да.

Раиса керемет отбасылықтың айқын үлгісі ретінде Тамбовцевтерді атайды. Қазір, институтта бұл әулеттің үшінші ұрпағының өкілі – Алексей Евгеньевич жұмыс жасауда. Ол – Константин Павлович (іздеу партиясының бұрынғы бастығы) пен сол партияның қызметкері Мария Павловнаның немересі және олардың ұлы геолог-іздеуші Евгений мен оның жолдасы Заршикова-Тамбовцева Людмила Борисовнаның ұлы. Мұндай сабақтастыққа қалай сүйсінебессіз?! Оның үстіне бұл институттағы жалғыз

куратности в документах, это очень импонирует Раисе Ивановне.

Вообще, из её рассказа и воспоминаний коллег очевидно, что в институте при казалось бы, такой разрозненной работе, по группам, по направлениям, по темам, царил дух коллективизма. Так много времени коллеги старались проводить вместе, что очень многие из коллег становились родными. А когда производство – это уже вроде как семейное дело, естественно, и отношение к работе другое, более сознательное и ответственное. Так что семейственность – это очень хороший признак. А тем более – династии, которые предполагают обучение профессии задолго до поступления в соответствующие учебные заведения. Когда ты за завтраком, вечерним чаем, при любом разговоре родителей слышишь их радостные сообщения о том, как идут дела в данный момент на объекте или сетования по поводу того, что почему-то что-то стопорится. О том, как и почему не получается что-то решить, слышишь фамилии тех, по чьей вине что-то стряслось, и какой молодец тот, кто «разрулил» вопрос, то ты настолько проникаешься заботами и смыслом профессии родителей, что приходишь сюда как будто в свой дом. Дом, где столько уже известных тебе забот, и где полученная тобой в учебном заведении специальность будет еще проходить апробацию, и экзамены придется сдавать не преподавателям-теоретикам, а своим же, коллегам, которых ты вчера еще, прибегая на утренник, или выезжая на маевку за город, называл дядя Ваня, тетя Фатима.

Раиса привела яркий пример прекрасной семейственности – Тамбовцевы. Сегодня в институте работает представитель этой семьи уже в третьем поколении Алексей Евгеньевич. Он

мысал емес...

Міне, Раиса Ивановна мен Алексей Александрович Лошманның қызы Валентина да ұжым жұмыстарына сол бір бала кезіндегі «утренник, маевка, экскурсиялар» кезінде-ақ «араласқан». Айтпақшы, сол кездерде «утренник» өткізу үшін көп күш жұмсалатын. Тіпті, әріптестерімізге Куйбышевтегі (Самара) немесе Мәскеудегі іс-сапардан осынша шоколад, апельсин, вафли алып келсін деп тапсырыс та беріп жүрген екен. «Барлығы қат болатын, барлығы да жетпейтін. Алайда, біз барлық базарларды аралап түк таба алмай аяқтан тозғанда, өз тапсырыс берушілеріміздің УРС қоймаларынан жалынып-жалпайып бірнәрселер сұрап алатынбыз. Сыртына қап таба алмасақ, өзіміз қағаздан қалта жасап, сыртына сурет салып, сатып алынатындардан артық ететінбіз. Және сол бір сыйлықтар сұмдық әдемі болатын» - деп еске алады ол.

Раиса Ивановна қоғамдық жұмысқа аса белсенді болатын. Әріптестері маған оның баспасөзге жазылуды қалай ұйымдастыратынын әңгімелеп берді. Ол кезде әр адам бірнеше газет-журналдарға жазылатын. Және оларды үгіттеудің де қажеті жоқ, өздерінің қызығушылығымен ұмтылатын еді. Раиса Ивановнаның өзі де баспасөзге жазылудан алдына жан салмайтын. Қазір оның пәтерінде журналдар мен кітаптардан көз сүрінеді. Тіпті сол кездегі ең бір қат басылым – тек басшы қызметкерлер алдыратын «Огонектің» қосымшасына дейін бар. Алайда бұл, өзінің түсіндіруінше, қоғамдық сенімді өз пайдасына жарату емес, «Союзпечаттардың» көпжылдық белсенділігін, өзі ғана емес, ұжымына да газет-журналдардың сан алуан түрін жаздырып алғаны үшін берген ынтыландыру сыйлығы. Таң қаласыз, ол барлық жазылу индекстері мен бағаларын жатқа біледі, жазылушының қайсысына қанша ақша төлеуі керек екенін катесіз есептей салатын. Жұмысқа жаңадан келгендер оның ешнәрсені жазып алмайты-

внук Константина Павловича (бывшего начальника изыскательской партии) и Марии Павловны работницы этой же партии, и сын их сына Евгения-геолога –изыскателя и его жены Заршиковой Людмилы Борисовны. Как не порадоваться такой преемственности... Тем более, что это далеко не единственный пример в институте.

Вот и дочь Раисы Ивановны и Алексея Александровича Лошманова (Раиса Ивановна тоже здесь свою половинку нашла) Валентина, приобрелась к делам коллектива с самого раннего детства, с утренников, экскурсий и маевок. Кстати, тогда, чтобы провести утренники, приходилось много усилий приложить. И заказы коллегам давали, чтобы привезли из командировки из Куйбышева (Самары) или Москвы столько-то шоколадок, апельсинов, вафель. «Все было дефицитным, всего не доставало. Но мы, бывало, оббегаем все рынки, и на складах УРСов своих заказчиков колени преклоним, выпросим что-нибудь(они ведь по отраслям своим снабжались, им проще). Мешочков не найдем, так сами склеим и еще разрисуем, так лучше покупных. И такие подарки получались – загляденье.»

Раиса Ивановна – очень активная общественница была. Мне её коллеги рассказывали, как она подписку всем делала. Тогда каждый подписывал по несколько газет и журналов. И не надо было агитировать, все сами стремились выписать то, что интересовало. Раиса Ивановна и сама многое выписывала. И сегодня в её квартире полно журналов, книг. Даже самые дефицитные в то время издания- приложения к «Огоньку», чаще всего попадавшие только руководителям. Но это, как она, угадав вопрос, сама поясняет, не было злоупотреблением общественным довери-

нына таңғалатын, ал бұрынғылар оның кімнің қандай басылымға жазылғанын айна-катесіз есінде сактайтынына күмән келтірмейтін.

Сондықтан бүгінгі таңда да ол директорлардың барлығын да еске алып, әрқайсысына ерекше сипаттама беріп отырғанына таң қалмайсыз. Өз көзқарасымен. Оның Семенюк туралы естелігінайттық, қиын кезеңге қарамастан өз қызметкерлері үшін, жалпы өлкенің игілігі үшін қолдан келгеннің бәрін жасайтын адами қасиетін сараладық.

Тажединовты партия мүшесі болмағандықтан директор етіп тағайындамай қойғанына өкінетінін айтады.

Сондай-ақ оның айтуынша Лев Васильевич Любенко тамаша адам, қызметкерлермен сыпайы қарым-қатынастан жазбайтын, ешқашан да дауыс көтермейді, ренжітпейді, сәл ғана қателігі үшін кейбір ширенген бастықтар секілді жұмыстан шығарам деп қорқытпайтын.

Самарадан келген Дрогинге өкпелі, «ол институтты құртып жіберсе жаздады. Бізді оның құқығы шектеулі филиалы еткісі келді» дейді. Сонымен қатар Просвириновқа қатысты да сын айтты «ол шетелден көргенін үлгі тұтып, бізде де бәрін батысша жасауға тырысты: қабырғаның бәрін құлатып тастады, үлкен залдар жасады, бұл бізге жат еді, 4 бөлім бірге отырады, өз проблемаларымен бір-біріне кедергі келтіреді: бәрі де жария түрде талқыланып, пікір таласы болып жатады ғой.»

Аман Нысанғалиевты мұнай өндіру бөлімінен бастап өндірісті егжей-тегжейлі зерттеген тәнір жаратқан маман деп қана атамайды, сонымен бірге тамаша ұйымдастырушы ретінде мақтайды, өйткені ең бір қиын кездерде оның байланыстары мен беделінің арқасында өздерін сақтап қалды, ол шетелдік компаниялармен де тіл табыса алатын. Институт тапсырыстар ала бастады, сонымен жап сақтап, көшке ерді. «Өздеріңіз ойлап

ем, просто её поощряла «Союзпечать» за многолетнюю, активную работу, за огромное количество экземпляров, выпускаемых ею газет и журналов, и в личное пользование, и для коллектива. Удивительно, но она безошибочно помнила все подписные индексы и цены, навскидку называла общую сумму, которую должен внести подписчик. Новички удивлялись, что она ничего не записывает, а кадровые сотрудники знали, что она все запомнит, кому и что выписать.

И уже не удивляешься, что она действительно помнит всех директоров и очень своеобразно характеризует их. Со своих позиций. Мы уже говорили о её воспоминаниях о Семенюке, как о самом человечном, несмотря на трудные времена все делаемом для своих сотрудников, да и для всего края. Сожалеет о том, что не утвердили директором по причине беспартийности (!) Тажединова. Лев Васильевич Любенко по её отзывам – прекрасный человек, к сотрудникам относился корректно, никогда не накричит, не обидит, не грозил за малейшую провинность увольнением, как это иногда практикуют руководители-выскочки. В обиде на Дрогина, бывшего из Самары «он, едва не развалил институт. Хотел сделать его нас филиалом с весьма ограниченными правами». Так же критично настроена по отношению к Просвиринову «он насмотрелся по заграницам, решил у нас все по-западному организовать: разломал все стены, залы большие сделал, это непривычно как-то, 4 отдела вместе сидят, друг другу мешают своими проблемами., ведь все обсуждается вслух в спорах и дискуссиях»

Амана Нысанғалиева называет не только специалистом от Бога, начавшим с нефтепромыслового отдела, и до

караңыздаршы,- деп қызына сөйлейді ол,- тіпті ғылыммен ешкімнің саудасы болмай кеткен тоқсаныншы жылдары, ешбір тапсырыс түспей қалғанда да, ол адамдарды жұмыстан босатқан жоқ, әрі кеткенде ақысыз демалыста ұстады. Ақысыз дегенмен жалақысыз қаңғыртып жібермеді, аз да болса ақы төлеп тұрды, мейлі аз болсын, 3 мың теңге ғана болсын, әйтсе де бұл қай жағынан да қолдау еді. Зейнеткерлерге де 1,5-2 мың теңгеден төлеп тұрды. Біз ливер сатып алып самса жасайтынбыз, әйтеуір күнкөріске сеп болды. Мұны ұмыту мүмкін бе?» Ал Курлин деген аз уақыт қана жұмыс жасады. Алайда артына жақсы із қалдырды деп айта алмаймын. Қызметкерлердің төлемақылары мен сыйақыларын кесті. Ардагер зейнеткерлерді ұмыт қалдырды, ең бір еңбегі сіңген қызметкерлердің өзін зейнеткер жасына жақындағандықтан қуып жіберді.» (Оның тура айтатын және көп жағдайда жағымды бола бермейтін пікірлерін тындап отырып, қолында билігі бар адам (нақтырақ айтқанда уақытша билік берілгендер) тек сол сәтін ғана емес, артында қандай із қалдырарын да есте ұстауы керек-ау деп ойладым, сені қимай, жақсы ісінді әңгімелеп еске ала ма, әлде соңынан тас лақтырғандай көңілі қалып еске ала ма. Жамандықтың, қиянаттың өтеуі болмай қоймасы анық...)

Қазіргі басшы Мырзабек Қуанғалиев туралы сұраққа Раиса Ивановна оны бірақ сөзбен сипаттауға болады - «өзіміздің адам» деп жауап берді. Ол осы жерде бастады, осы жерде өсті – кәсіби жағынан да, азамат ретінде де. Адамдар үшін де, өндіріс үшін де жаны ауырады. Наурыз мерекесінде де, Жеңіс күнінде де ардагерлердің барлығының үйлеріне өзі бас сұғып құттықтайды, құрметін көрсетеді. (Ешкімге тәуелсіз, өмірдің өзінен сабақ алған адамның мұндай бағасы көп нәрсені аңғартса керек.)

сконально изучившим производство, но еще характеризует и как организатора замечательного, ибо только благодаря его связям, его авторитету, в самые трудные времена он сумел наладить контакты с иностранными компаниями. Институт стал получать заказы и выжил, удержался на плаву. «Посудите сами, - горячится она, убеждая, даже когда в девяностые всем было не до науки, совсем заказов не поступало, он не увольнял людей, а держал в отпусках без содержания. Но содержание все-таки платил, пусть небольшое, по 3 тысячи, но и это было поддержкой. И пенсионерам хоть по 1,5-2 тысячи платил. Мы покупали ливер, делали пирожки, как-то продержались. Разве можно такое забыть!?»). А вот Курлин тот мало поработал, но след далеко не добрый оставил. Сотрудникам все выплаты и премии урезал. Пенсионеров-ветеранов забыл, специалистов, пусть даже самых заслуженных, но близких к пенсионному возрасту, разогнал». (Вслушиваясь в её меткие и не всегда лицеприятные отзывы, подумала, как все-таки нужно думать людям, обладающим властью (вернее, наделенным ею временно) не только о сиюминутном, но и о том, какова память о тебе останется - добрым словом, с благодарностью тебя помянут, или будут готовы бросить вслед камень. А ведь все мысли материализуются. И вряд ли удача постигнет того, кто оставляет за собой недобрый след.)

На вопрос о нынешнем руководителе Мурзабеке Ахметовиче Куанғалиеве Раиса Ивановна ответила, что его можно охарактеризовать одним словом - «свой». Он здесь начинал, здесь вырос и профессионально и нравственно. И за людей, за производство болеет душой. (Думаю, такой отзыв от столь независимого, умудренного жизнью человека, дорогого стоит)

БІЗ ТӘУЕКЕЛДЕН ТАРТЫНБАДЫҚ, ҰМТЫЛЫСҚА ІРКІЛМЕДІК

Өтәлі Балғымбаев – құрылысшы-инженер. Ұлы Отан соғысына қатысушы. 1946 жылы, авиациядан демобилизацияланып, майданнан оралған соң техник болып қызмет атқара бастады. Содан соң аға-техник, «ГИПРОҚазмұнайдың» ГИП жобаларының бас-инженері. 1960 жылы политехникалық колледжді сырттай аяқтады. Ұлы Отан соғысы, «Құрмет белгісі» ордендерімен, медальдармен марапатталған. Ол политехникалық колледжде 1983 жылға дейін, үзілістермен, еңбек етті. Оның тәжірибесі, білімі, ұйымдастырушылық қабілеті ескеріле отырып, ол Гурьев совнархозында құрылыс басқармасының бас-инженері атанды. 1962-1963 жылдар аралығында, ол Қазақстан Компартиясы обкомының құрылыс бөлімін басқарады. 1964 жылдан 1973 жылға дейін «Ембімұнай» бірлестігінің, күрделі құрылыс бөлімі бастығының орынбасары қызметін атқарған. Кейін қайтадан өз саласына оралды. Сондықтан, сол жылдар аралығында мұнай саласында да, политехникалық колледждің жобасы аясында да салынған құрылыстарға оның еңбегі ерекше сінді. Мұнай саласындағы құрылыстардың барлығын колледж дайындаған жоба бойынша іске асырғандықтан, оның еңбегі бірде тапсырыс беруші ретінде бағаланса, енді бірде мердігер ретінде бағаланды.

Менің 30-жыл өмірім (егер, басқа мамандықтарда қызмет атқарып, институт жұмысына қызыға араласып, бар көмегімді бергендігімді ескерсек), онда барлық 37 жыл еңбек өтілім, бүгінгі таңда 70-жылдық мерейтойын атап өтпекші, институтпен байланысты. Ресми құжаттарда, Гурьевтегі көптеген ғимараттар, институттың жеке жобасы бойынша дайындалғаны

МЫ НЕ БОЯЛИСЬ РИСКОВАТЬ И ДЕРЗАТЬ

Утали Балгимбаев - инженер-строитель. Участник Великой Отечественной войны. В 1946-м году, демобилизовавшись из авиации, возвратившись с фронта, начал работать техником. Затем старший техник, главный инженер ГИП проектов «ГИПРОКазнефти». В 1960-м году заочно окончил политехнический институт. Награжден орденом Великой Отечественной войны, «Знак Почета», медалями. Он работал в институте вплоть до 1983 года, но... с перерывами. Учитывая его опыт, знания, организаторские способности он назначался главным инженером управления строительством Гурьевского совнархоза. В 1962-1963- возглавлял строительный отдел обкома Компартии Казахстана. С 1964 по 1973 был заместителем начальника объединения «Эмбанефть» по каппостроительству, затем снова - в родные пенаты. Так что все, что построено нефтяниками, что построено в те годы по проектам института – ко всему он имеет самое непосредственное отношение. Так как, естественно, был непосредственно связан с институтом то в качестве заказчика, то в качестве подрядчика - нефтяные подразделения строили ведь по проектам института.

(Генеральный директор Куангалиев М. А. вручает Балгимбаеву У. Б. юбилейный знак 9 мая 2010 г.)

жөнінде айтылатын шығар. Мысалға: Мемлекеттік банк ғимараты, «Қазмұнайбарлау» магистральді мұнай өнімдері басқармасы, Петровский зауыты, бұрынғы мұнайшылар ауруханасы (қазіргі кардиологиялық орталық), «Мир» кинотеатры секілді өндірістік ғимараттар мен қоса институттың бұрынғы Абай көшесіндегі 15 үйде және қазіргі Абай көшесіндегі қос ғимараты. Бұлар сәулет құрылыс өнерінің қайталанбас ескерткіштері деп сеніммен айта аламын. Өйткені мұнда классикалық элементтер мен ұлттық нақыштардың үйлесімділігі көзге ұрып тұр. Күннің ыссылығының бетін қайтару үшін қалқалар мен дәліздер жасауға тырыстық. Мұның бәрін біздің жерлестеріміз көре алады. Мен, біз салған тағы бір таңбаланған «күпия» ғимаратты айтқым кеп отыр - ол әуес қорғанысы шараларына қатысты нысандар. Бомбадан сақтану орындары, биіктен барлау бекеттері, байланыс тораптары. Өзіміз жасадық, өзіміз жергілікті жерге «бекіттік». Әскерилерден қызметімізге шағым болған жоқ. (Автор қондырғылардың жоғары сапасын өз тарапынан да растай алады, мәселен, «Атырау-Ақпарат» КМК ғимараты тұрғызылғанда алдын ала бомбадан сақтану орнын жою керек болды. Мұны жүзеге асыру аса оңай шаруа болмай шықты, бұл жою жұмыстары құрылысты бастауды айтарлықтай қымбатқа түсірді. Л.М.)

Сонымен қатар, қаланың сол жақ жағалауының ұзақ жылғы құрылысы біздің институт жобалары бойынша жүргізілгенін де ұжымның ерен еңбегі деп бағалауға болады (ілгері де айтылған аурухана мен институттың бұрынғы ғимараты – қазіргі қазынашылық ұйымынан бөлек, Махамбет көшесі мен Азаттық даңғылындағы барлық 3-5 қатарлы тұрғын үйлер, №2 емхана және басқа да нысандар. Оның ішінде

30 лет моей жизни (а если учитывать, что и будучи на других должностях я, конечно же, живо интересовался и чем мог содействовал делам института), то и все 37 лет трудового моего стажа связаны с институтом, чье 70-летие мы нынче отмечаем.

Наверное, в официальных документах уже говорится, что по индивидуальным проектам, разработанным институтом, были построены многие жилые и административные здания

в Гурьеве: здание Госбанка, управления магистральных нефтепродуктопроводов, «Казнефтегазразведка», производственные здания завода им. Петровского, бывшая больница нефтяников (ныне кардиологический центр), кинотеатр «Мир». Оба здания института и бывшее, по Азаттык 15, и нынешнее по ул. Абая. Я могу утверждать, что это настоящие памятники архитектурно-строительного зодчества. Ибо здесь сочетание классических элементов с элементами национального наследия. Делались попытки нейтрализовать воздействие нашей жары путем сооружения навесов, веранд. Все это могут увидеть наши земляки. Мне хотелось бы еще упомянуть сооружавшиеся нами объекты с грифом «секретно»- в плане мероприятий противовоздушной обороны. Бомбоубежища, вышкоразведывательные пункты, узлы связи. Сами разрабатывали, «привязывали» к местности. Претензий к нам от военных не

“Тексты, авторские права”

жағалау да, жағалаудың керемет әсем ғимараттарының бірі болған, алайда, өкінішке орай қазір жоқ яхта клубы да бар).

Жалпы, біздердің сол кездері типтік құрылыстарға бағыт алмағанымызды айтқым келеді. Ол кезі жеке жобаларға және дара бастамаларға көп мүмкіндік берілетін, сол себепті, оны жасаушылар өз туындыларының тек қана негізгі функциясын ғана орындап қоймай, көз қуантарлық әдемі болуын да ойлайтын. Әсемдік сипаты ол кездерде тұрғызылған ғимараттардың бәрінен сезілетін. Геологиялық, геодезиялық, топографиялық зерттеулерсіз құрылыс «соқыр» жүргізілетінін бәріңіз білесіздер. Осы орайда, инженерлік ізденістерге үлкен демеу болғаны – топырақтарды зертханалық зерттеулердің сапасын жақсартуға және ізденіс материалдарын беру мерзімін айтарлықтай тездетуге сеп болған – 50-ші жылдардың ортасында топырақтар зертханасы салынғанын айта кету керек. Және бір айта кететін нәрсе, топырақтар зертханасын қажетті құрал-жабдықтармен қамтамасыз етіп қана қоймай, зертхананың жалпы жұмысын ұйымдастыруға үлкен атсалысқан адам – **Эсфирь Михайловна Зиновьева**.

Құрылыс саласынан бейхабар оқырман үшін әңгіменің не туралы екені және институт бөлімдері мен бөлімшелері арасындағы қатынастардың қалай өрбігені түсінікті болуы үшін, нысандағы жоба алды және дайындық жұмыстарының барысы туралы айттайын. НБИ (нысанның бас инженері) инженерлік ізденіс бөліміне тапсырма береді. Олар түсірілім, топография (яғни, бсткі қабаттың дәл бедері анықталады), сондай-ақ, топ 5-6 метр тереңдікке бұрғылау жұмыстарын жүргізіп, әртүрлі тереңдіктегі топырақ үлгілерін (кернадерді) зертханаға жібереді. Ол жерде, топырақтардың геофизикалық

было. (Автор может подтвердить высокое качество сооружений хотя бы на примере того, что когда возводилось здание КГП «Атырау-аппарат», предвзительно надо было ликвидировать бомбоубежище. Сделать это оказалось очень непросто., и эти ликвидационные работы дали значительное удорожание строительству. Л.М.)

Кроме того, хотелось бы поставить в заслугу коллектива тот факт, что долгие годы застройка левобережной части города велась по проектам нашего института (кроме уже упомянутой больницы, бывшего здания института - ныне казначейства), все жилые 3 и 5-этажные дома по ул. Махамбета, пр. Азаттык, поликлиника № 2 и многие другие объекты. В том числе и набережная, и яхт-клуб, который был весьма гармоничным и изящным зданием, настоящим украшением набережной - горько, что его уже нет.

Вообще, хотелось бы отметить, что тогда мы не держали курс на типовые здания, тогда был широкий простор для индивидуальных проектных разработок, личной инициативы, поэтому создатели старались, чтобы их детище не только выполняло сугубо практическое свое предназначение, но еще и душу радовало. Ощущение красоты, легкости отличало все возводимые в то время здания. Как известно, без геологических, геодезических, топографических исследований стройка идет вслепую. И надо сказать, что серьезным подспорьем для отдела инженерных изысканий было то, что в середине 50-х годов была создана лаборатория грунтов, что позволило улучшить качество лабораторных исследований грунтов и значительно ускорить сроки выдачи материалов изысканий. И следует отметить большую роль как в оснащении лаборатории грунтов необходимыми приборами и оборудованием, но и в ор-

сапасы, топырақ құрамы – құм, саз және т.б. анықталады. Және ол қабаттар бойынша анықталып, әр қабаттың қанша жүктемені көтере алатынын анықтау үшін, оның нақты сипаттамасы беріледі. Осы мәліметтер кешенінің негізінде тағы да болашақ жүктеменің - қабырғаның, бастырма, төбе жабыны және басқалардың салмағы ескеріле отырып, іргетас, оның тереңдігі, ені жобаланады, бір шаршы метрге 400 кг пайдалы салмақ – бұл қалыпты мөлшер. Алайда әлі қардың (шатырдағы) салмағына, желдің салмағына әдіп жасау керек. Тек осы жайлардың бәрі есепке алынған, мұқият тексерілген жағдайда ғана жоба барлық талапқа сай келетін болады. Тапсырысшылар да разы болады. Менің құрылысқа қатысқан бүкіл тарихымда (менің институттағы әршіптестерімнің де) ғимараттың ақаулы болған, қабырғасы құлаған, жабындысы түскен, тағы басқа сол секілді келеңсіздік болған бір де бір оқиға есімде жоқ. Бірақ бәрін алдын ала ескеріп, ойластыру керек. Және, әрине, құрылысшыларға жобадан ауытқуға жол бермеу керек. Біз тіпті тын өлкесіндегі поселкелерді сумен жабдықтау құрылысының жобаларына да тапсырыстар алдық.

Біз көптеген өндірістік нысандарды да жобаладық. Мысалы Петровский атындағы зауытта үлкен цех тұрғызу керек болды. Және зауыт тұрғын аумақта орналасқандықтан табиғат қорғаудың барлық заңдылықтары мен нормаларын сақтауға тиіс едік. Тағы бір күрделілігі цехтың мамандандырылу ерекшелігі (бұл құрастыру цехы болатын) бойынша көтергіш құрылымдар қабырғада емес, бағандарда тіректелді, сосын көпірлік кранның, арбалардың қозғалыс барысындағы айнымалы салмақтарын ескере отырып қарастыру керек еді, ең жоғарғы жүктеме мөлшерін анықтау керек болды – қиындығы болды, бірақ біздің жоба көңілден шықты. Біраз

ганизацию самой работы лаборатории внесла Эсфирь Михайловна Зиновьева.

Чтобы читателю, далекому от строительства, было понятно, о чем идет речь, и как строились отношения между отделами и подразделениями института, расскажу о ходе подготовительных, предпроектных работ на объекте. ГИПом (главным инженером проекта) дается задание отделу инженерных изысканий. Ими проводится съемка, топография (то есть определяется точный рельеф поверхности), группой также производится бурение на глубину до 5-6 метров, образцы грунта с разных глубин (керны) направляются в лабораторию, там определяются геофизические качества, состав почвы – песок, глина суглинок и т.д. Причем послойно, и определяется конкретная характеристика каждого слоя – чтобы знать, какую несущую нагрузку способен он вынести. На основе всего комплекса данных проектируется фундамент, его глубина, ширина, опять же с учетом будущей нагрузки – от веса стен, перекрытий, крыши и т.д. 400 кг полезной нагрузки на квадратный метр – нормально. Но надо еще припуск делать на снеговую нагрузку (на крыше), на ветровую. И только если все это учтено, выверено, тогда проект будет соответствовать всем требованиям. И заказчики будут довольны. За всю историю моего участия в строительстве (да и моих коллег по институту) не помню случая крена здания, обвала стены, перекрытия или еще чего подобного. Но нужно все учесть заранее и предусмотреть. И естественно, строителям не допускать отступлений от проектов. Мы даже получали заказы на проекты застройки, водоснабжения целинных поселков.

Мы проектировали и многие производственные объекты. Например, на заводе имени Петровского необходимо было возвести большой цех. И нужно

кейінірек, 1976 жылы біз «Ембімұнай» өндірістік бірлестігінің инженерлік-зертханалық корпусын жобаладық.

Жалпы біз бүкіл облыс бойынша (ол кезде Манғышлақ та біздің аумаққа жата-тын, ал кейін бөлінген кезде екі облысқа қызмет еттік) жұмыс жасадық. Мәселен, тек 1975-1976 жылдары біз Индерборда бір және екі қабатты үйлерді, Өзен кен орнында асхананы, Ескі Өзенде мектепті, Манғышлақ стансасында өртке қарсы депоны жобаладық. Заңды мақтаным сезімімен айта аламын: барлық нысандар мерзімінен бұрын тапсырылды және жоғары баға алды. Одан кейінгі жылдарда Индерборда бес қабатты үйлерді, Құлсары поселкесінде наубайхана мен сауда орталығын жобаладық. Мен бұл жерде баға туралы әңгімені тектен текке айтып отырған жоқпын. Бізде, институтта мамандардың шығармашылығы өсуіне және жауапкершілігі мен белсенділігінің артуына ынталандыру бағытында көп жұмыстар атқарылатын. Мәселен, жыл аяғында еңбек нәтижесі бойынша сыйақы төленетін. Ал оның мөлшері мен берілу заңдылығын арнайы комиссия анықтайтын. Олар үміткердің еңбекке қатысы, еңбек өтілі, тікелей бастығының бағасы, т.б. секілді мән-жайларды ежіктеп анықтайтын. Және жыл сайын аттестация өткізіліп тұратын. Ал нақ осы бағалауда адам рентгеннен өткендей болатын. Хаттамада үміткердің білім деңгейін көрсете білуі, тапсырманы орындау мерзімі, атқарған жұмысына сын болды ма – жоқ па, егер үміткер басшы болса қарауындағы қызметкерлердің жұмысын қаншалықты тиімді ұйымдастыра алды – бәрі көрсетілетін.

Біздің институт Ақтөбенің МЖЗ қайта жаратқандыру жобасын жасады. Әйтсе де біз алдымен мұнайшылардың мердігерлері болдық. Мен Мартышидегі жұмыстарды айта аламын, барлық өндірістік қондырғылар,

было соблюдены все нормы природоохранные, так как завод находился в жилой зоне. Сложность состояла еще и в том, что по специфике предназначения (это был сборочный цех) несущие конструкции базировались не на стенах, а на колоннах, потом нужно было еще предусмотреть переменные нагрузки в ходе движения мостового крана, тележек, определить максимум нагрузок – было сложно, но наш проект удовлетворил. Значительно позже, уже в 1976-м мы проектировали инженерно-лабораторный корпус производственного объединения «Эмбанефть».

Вообще мы работали по всей области (и тогда, когда еще и Манғышлақ входил в наши границы, и даже когда отделился, то – на две области). Например, только за 1975-1976-й год мы проектировали одно и двух-этажные дома в Индерборском, столовую на месторождении Узень, школу в Старом Узене, пожарное депо на станции Манғышлақ. С чувством законной гордости сообщаю, что все объекты (ПСД) были сданы досрочно и получили отличную оценку. В последующие годы проектировали уже пятиэтажные дома в Индерборском, хлебопекарня и торговый центр в поселке Кульсары. Кстати, я совершенно не случайно привел здесь оценку. У нас в институте многое делалось по стимулированию творчества и роста ответственности и инициативности специалистов. Так, по результатам работы за год выплачивалось вознаграждение. А его размеры и вообще правомерность выплаты определяла специальная комиссия, которая весьма скрупулезно проверяла и трудовое участие кандидата и оценку его непосредственным руководителем, стаж и т.д. А еще каждый год проводилась аттестация. И вот уж в этом отзыве человек как на рентгене просвечивался. И в протоколе указывались и показанные кандидатом знания,

құрастыру жүйесі, мұнайды дайындау – бұлардың бәрі 60 жылдардың аяғында Жайық-Волга арасындағы кен орындары ашылған кезде қолға алынды. Маңғышлақта біз шын мәнінде бүкіл өндірістік базаны жасадық. Институттың жаңа ғылыми-техникалық деңгейге шығуындағы шығармашылық қалыптасуының маңызды кезеңі Прорва кен орнын игеру болып табылады. Бізге сол кезде ел көлемінде ірі кен орындары санатында болған Прорваны жаратқандырып, көркейту бақыты бұйырды. Біздің тәжірибемізде бірінші рет толық кешенді жобалау және оның ұзақ уақыт тиімді жұмыс жасауы мақсатында оны барлық көмекші өндірістік және әлеуметтік- тұрмыстық инфрақұрылыммен қамтамасыз ету міндеті қойылды.

Бұл жұмысты институттың бас инженері **Василий Николаевич Горсенский** мен кәсіпшілік-механикалық (кейіннен мұнай кәсіпшілігі) бөлімінің бастығы **Самуил Иосифович Юдилевич** басқарды.

Василий Николаевич жоғары білікті инженер-мұнайшы болды, дипломында көрсетілгендей, ол – мұнай және газ кен орындарын жасақтау маманы. Ол инженерлік шешімдердің техникалық сауатына, біздің институттың жобасы бойынша бойынша салынған құрылысқа қатысты нысандардың қауіпсіз орын аударуына зор жауапкершілікпен қарайтын. Оның Грозный мен Бакудегі жобалау ұйымдарында жинақтаған нақты іс жүзіндегі тәжірибесі болатын, терең білімділігі мен қабілеті оның құжаттамаларды тез түсініп, неғұрлым тиімді шешім қабылдауына көмектесті. 1944 жылы жобаның бас инженері лауазымына келе отырып, ол бас инженер - институт директорының орынбасарлығына дейін өсті. Айтпақшы, бізде Бүкілодақтық сырттай

и сроки исполнения задания, и были ли рекламации на исполненную им работу, насколько рационально организована работа подчиненных, если речь идет о руководителях.

Наш институт производил проектирование реконструкции Актюбинского РМЗ. Но все же в первую очередь мы были подрядчиками нефтяников. И я могу вспомнить работы на Мартыши, все промышленные сооружения, системы сбора, подготовки нефти решали, когда началась разработка месторождений Междуречья Урал – Волга в конце 60-х. На Мангышлаке мы создавали, по сути, всю производственную базу. Важным этапом в творческом становлении института, в выходе на новый научно-технический уровень явилось освоение месторождения Прорва. Нам посчастливилось стать генеральным проектировщиком обустройства месторождения, которое в то время относилось к числу крупных даже в масштабе страны. Впервые в нашей практике задача ставилась так, чтобы запроектировать полный комплекс и с точки зрения его эффективной работы на длительную перспективу, и обеспечить его всей вспомогательной производственной и социально - бытовой инфраструктурой.

Возглавили эту работу главный инженер института Василий Николаевич Горсенский и начальник промыслово - механического (впоследствии нефтепромыслового) отдела Самуил Иосифович Юдилевич.

Василий Николаевич был высококвалифицированным инженером – нефтяником, как указано в дипломе - он специалист по разработке нефтяных и газовых месторождений. Он обладал острым чувством ответственности за техническую грамотность инженерных решений, за безопасность эксплуатации объектов, подлежащих строительству по проектам нашего института. Он

оқытатын политехникалық ашылған кезде, оған басқа да бірқатар мамандармен бірге қызметтік міндетін институт филиалының оқытушылығымен қоса алып жүруге рұқсат етілді.

Василий Николаевич Горсенский жайлы айтылғандарды, алғыр шәкірт және іскер ізбасар ретінде Самуил Иосифович Юдилевичке қатысты да қайталауға болады. Бұл қасиеттері Самуил Иосифович Юдилевичке алғашында салынып жатқан Маңғышылақ-Самара мұнай құбыры кәсіпорнына директор етіп, ал содан кейін Мұнай өндірісі министрлігінде Жабдықтау кешені Бас басқармасының бастығы етіп тауыстыруға негіз болды. Прорва кешені бойынша жобалау шешімдерін жасау кезінде тұңғыш рет түрлі инженерлік коммуникацияларды бір дәлзде орналастырудың ұтымды сызбасын жасау міндеті шешілді. Прорва-Саркамыс-Каратон учаскелерінде құрылыс жобалау нормалары мен салалық ережелер талаптары негізінде мұнай құбырын, су құбырын, автожолдарды, электр желісі мен байланысты оңтайлы орналастырудың көлденең әдістері қолданылды. Бұл шешімнен экономикалық тиімділік есептелген жоқ, алайда ол құрылыс процесі үшін де, одан әрі пайдалану үшін де ыңғайлы болды.

Осы кезеңде жаппай қадалы іргетастарды қолдану басталды. Прорва кешені үшін бұл өте маңызды және дер кезінде қолға алынған үрдіс еді, өйткені бұл аумақтың топырақ қабаты салмақ көтеруге аса қабілетсіз болатын, бұрын пайдаланылып жүрген дәстүрлі құрастырмалы монолит құрылымын қолданған аса қымбатқа түсер еді және өндіріс қуатын игеру мерзімін айтарлықтай кешіктірер еді.

Мен тағы бір тамаша адам – бас инженер **Штопоров Максим Поликар-**

имел фундаментальный практический опыт работы в проектных организациях Грозного и Баку,, широкая эрудиция помогали ему легко и быстро ориентироваться в документации и принимать наиболее эффективные решения. Придя в 1944-м году на должность ГИПа, он вырос до главного инженера – заместителя директора института. Кстати, когда у нас открылся Всесоюзный заочный политехнический институт, ему, в числе нескольких других специалистов, было разрешено совмещать служебные обязанности с преподаванием в филиале института.

Сказанное о Василии Николаевиче Горсенском можно практически полностью повторить и в Самуиле Иосифовиче Юдилевиче, как в способном ученике и деятельном последователе Василия Николаевича. Эти качества послужили основанием для перевода Самуила Иосифовича Юдилевича сначала директором строящихся предприятий нефтепровода Мангышлак-Самара, а затем начальником Главупрснабкомплекта Миннефтепрома. При разработке проектных решений по Прорвинскому комплексу впервые была решена задача создания рациональной схемы расположения в едином коридоре различных инженерных коммуникаций. На участках Прорва - Саргамыс - Каратон были разработаны на основе требований норм строительного проектирования и отраслевых правил поперечники оптимального размещения нефтепровода, водопровода, автодороги, линий электропередачи и связи. Экономический эффект от такого решения не подсчитывался, но он явно существенен как для процесса строительства, так и для последующей эксплуатации.

На этот же период практически приходится начало массового применения свайных фундаментов. Для Прорвинского комплекса такое исполнение основа-

пович туралы да айтқым келеді. Ол тек жан-жақты білімді маман ғана емес, былайша айтқанда ортаның сәні де болатын. Ол үнемі көгалдандыру сенбілігін ұйымдастырып жүретін. Біздің үйіміздің ауласы – Ленин көшесі, 15 үй – сондай көркем болатын, қала жұртшылығы ертегі үйі деп атап кетті. Әңгімесі қандай еді – тыңдауға бір тоймайсың. Тілі шұрайлы болатын. Бізден де соны талап етті. Әрбір жобаға әдетте анықтама жазбасы қоса жалғанады. Ол үнемі осы жазбаны әлденеше рет оқып, қажет болса өзі түзеп, алып-қосып, жатық, түсінікті етіп шығаратын. Ал оны өз деңгейіне жеткізбей шала жазған маманға аяушылық жасамайтын. Менің жазбаларымды ол жақсы бағалағаны маған әлі күнге мақтаныш. Сол сияқты **Анатолий Павлович Хазов** та оның бағасына лайықты жан болды. Ол сумен жабдықтау және кәріз тобының жетекшісі болды. Өтсе бір қызғылықты, жан-жақты адам еді. Әңгімелескен кезде аздап тұтығатын, алайда ән салғанда сайрап кететін, біз оның әндерін тыңдағанды ұнататынбыз. Жан-тәнімен беріліп орындайтын, даусы сондай жағымды еді. Суға қалай жүзетін. Тағдырдың жазуын қойсаңызшы, ажалы да судан болды. Ұжым болып демалуға шыққан кезде катер аударылып, көп адам суға кетті. Ол суға батып кеткендерді құтқаруға үмтылды. Екеуін алып шықты, үшінші адам, сол кезде айтылып жүргендей, оған жабысып айырылмай, өзімен бірге катердің астына тартып әкетіпті. Анатолий Павловичтің қазасына қатты қайғырамыз, тым жас кетті. Артында екі ұлы қалды.

Борис Артемьевич Топчевский - оның жоғары білімі болған жоқ, бірақ өте талантты туа бітті қасиеті бар маман еді. Дүниетанымы, кәсібінің қыр-сырын менгергендігі, шешім қабылдаудағы батылдығы - оны

ний под здания и сооружения оказалось очень важным и своевременным, так как грунты большей части этого района имеют чрезвычайно низкую несущую способность и ранее традиционно разработывавшиеся фундаменты сборно - монолитной конструкции при их использовании в этих условиях привели бы к очень большому удорожанию и к значительному отдалению срока освоения производственных мощностей.

Ещё мне бы хотелось назвать Штопорова Максима Поликарповича, главного инженера. Он не только прекрасным эрудированным специалистом был, но и что говорится, душа компании. Кстати, он всегда организовывал нас на субботники по озеленению. (У нас во дворе дома по Ленина, 15 было так красиво, что в городе его называли сказочным домом). А рассказчик какой-невозможно не заслушаться. Прекрасно языком владел. И того же требовал от нас. К каждому проекту прилагается, как известно, пояснительная записка. Он всегда её прочитывал не один раз, если требовало, то сам отшлифовывал её до полной ясности и складности. Но специалисту, поленившемуся составить толковую пояснительную, попадало здорово. Мне очень приятно, что мои записки он отмечал в положительном плане. Как и записки Анатолия Павловича Хазова. Руководителя группы водоснабжения и канализации. Очень интересный, многогранный товарищ. При разговоре он немного заикался, но когда пел - ничего не было заметно, мы любили слушать его песни, которые он исполнял задумчиво и голос был очень приятной. А как плавал прекрасно. И надо же, чтобы он погиб именно на воде. Выезжали на отдых коллективом, катер перевернулся, много людей тогда утонуло. Он бросился спасать. Двоих вытащил, а третий, как говори ли тогда, ухватил его и утащил с собой под ка-

көптеген тұстастарынан биік етті. Оның бізден мүшел жас үлкендігі де оған бедел қосатын. Бізде сол кезде майдандас достар деген топ болды. Біз **Николай Андреевич Шилин** екеуміз ұшқыштармыз. Екеуміз де жобаның бас инженеріміз. Міне сол Борис Артемьевич Шилин екеумізді сырттай оқуға түсуге көндірді. Жоғары математикаға өзі көмектесуге уәде берді – ол оны бек емес, алтыға билетін. Біз тәуекел еттік. Шилин үздік аттестатпен бітірген адам оны сынақсыз алды. Ал маған емтихан тапсыруға тура келді. Алайда бізге жоғары оқу орнында қарастырылған бағдарламадан гөрі ұзағырақ оқуға тура келді. Сессия кезі үнемі нысанды іске қосу немесе жобаны тапсыру не есеп беру сәтімен тұспа-тұс келе беретін. Сөйтіп оқу мен үшін 8 жылға созылса, Шилин тіпті 9 жылда бітірді.

Юрий Ильич Митрохин мен **Дмитрий Георгиевич Павленко** – артиллеристер еді. Юрий Ильич Полтава инженерлік-құрылыс институтын соғыстан кейін бітірген, бөлім бастығы болды, ал Дмитрий Георгиевич топ жетекшісі болатын. Сметалық бөлімде ұзақ жылдар қызмет істеген **А.Г.Гнилицкий** болған. Ол сол бір қайғылы оқиғадан соң (оның әйелі суға кетті) Украинаға кетіп қалды. Ұзақ жылдар бойы хабарласып тұрдық. Мені жылда Жәніс күнімен құттықтайтын. Кетіп қалғаны өкінішті болды, өз мамандығының тәңірі еді десем артық айтпаспын.

Владимир Дмитриевич Шатилов Митрохинге дейін құрылыс бөлімін басқарды, соғыстан келген бойы, түрі де, мінезі де ақсүйектерге келеді, жұмсақ сыпайы, кербез. Ол өзінің анкетасында да шығу тегін дворяндық деп жазған. Қазір ғой шыққан тегі ақсүйек екеніне мақтанатындар көбейгені. Ал ол кезде

тер. Жаль Анатолия Павловича, совсем не пожил почти. У него двое сыновей осталось.

Борис Артемьевич Топчевский - очень талантливый специалист-самородок, у него не было высшего образования, но по интеллекту. Кругозору, компетентности в профессии, в смелости решений принимаемых - он был выше многих и многих. А еще авторитета ему добавляло, что он был старше нас на 13 лет.

У нас в то время была такая группа друзей-фронтовиков. Мы с Николаем Андреевичем Шилиным – летчики. Оба - ГИПы. Вот Борис Артемьевич и уговорил нас с Шилиным поступать заочно учиться. Обещал помочь с высшей математикой – знал он её не на пятерку, а на шестерку. И мы решились. У Шилина аттестат был с отличием - его приняли без экзаменов. А мне пришлось ехать сдавать экзамены. Но учиться нам пришлось гораздо дольше, чем это предусматривалось программой вузовской. Постоянно сессии совпадали с пуском объектов, сдачей проектов или отчетов. Так и затянулась учеба у меня на 8, а у Шилина аж на девять лет...

Юрий Ильич Митрохин и Дмитрий Георгиевич Павленко – артиллеристы. Юрий Ильич уже после войны окончил Полтавский инженерно-строительный институт, был начальником отдела, а Дмитрий Георгиевич был руководителем группы. Долгие годы в сметном отделе работал А.Г.Гнилицкий. Он потом, после той трагедии (его жена тоже утонула) уехал на Украину. Долгие годы с нами связь поддерживал. С Днем Победы меня поздравлял. Жаль, что уехал, сметчик был от Бога.

Владимир Дмитриевич Шатилов - возглавлял до Митрохина строительный отдел. сразу после войны, аристократ по виду и по духу, мягкий, деликатный, элегантный. Кстати, он и в анкетах писал - соц. происхождения дворянского.

бұл қоғамның көзқарасында керісінше, үстем таптың өкілінің ұрпағы ретінде нашарлықты білдігені өз алдына, қауіпті де еді. Алайда ол сондай адам болды.

Одан кейін құрылыс бөлімін Герман Карлович Мель басқарды. Әзірбайжан мұнай институтының түлегі, құрылыс факультетін бітірген. Ол да өте білімді, белсенді маман. Кейін жобаның бас инженеріне дейін өсті. Жаны өте нәзік адам еді. Өмірден ертерек озды, өте бір қайғылы жағдайда көз жұмды деуге болады. болды. Таксимен футболға бара жатқан жерінде шанды дауыл көтеріліп, таксист байқамай жасөспірім жігіт баланы қағып кетеді. Герман Карлович осы оқиғадан жаны күйзеліп, көтере алмады, жүрегі шыдамады. ..

Тартымды, көрнекі жігіттердің бірі – **Евгений Иванович Целиков**, электротехникалық бөлімді басқарды. Бұрын ол Мәскеуде, Мосэнергода бас инженер болған. Бізге неге көшіп келді, ол жақта қандай жағдай болды, ол айтқан жоқ, біз сұрамадық. Ал жалпы өте көпшіл, алғыр, бірнеше тіл білетін адам, кейбір басқа тілде жазылған нұсқамалықтарды сол бойда бөгелмей аударып айта беретін.

Әлде қашан да өз адамдарын бәрінен жақсы көріне ме – білмеймін. Әйтсе де менің әріптестерімнің барлығы да ерекше талантты адамдар болғанына шек келтірмеймін. Мысалы, менің сол бір алтын үйде – Ленин көшесі, 15 - көршім болды – **Соловьев Павел Иванович**, ол директорымыз **Семенюк Владимир Григорьевич** өзінің мансабы мен партбилетін тәуекелге тігіп өз еркімен пәтердің ордерін таратқан 13 бақыттының біреуі, өзі де содан соң даудай басылғанша іссапардан-іссапар тентіреп жүрді. Сонымен Павел Ивановичке келер болсақ, ол өте талантты адам еді. Жұмыста да батыл, тез шешім

Это сейчас стали гордиться и даже примазываться всячески к голубым кровям. А тогда это было не только не престижно, а и опасно. Но он такой вот был.

После него строительный отдел возглавлял Герман Карлович Мель. Выпускник Азербайджанского нефтяного института, окончил строительный факультет. Тоже очень эрудированный, инициативный специалист. Потом вырос до ГИПа. Человек очень тонкой душевной конструкции. Умер очень рано, смерть его, можно сказать была трагической. Ехал в такси на футбол, поднялась пыльная буря, таксист в этом облаке не заметил паренька и задавил. Герман Карлович не смог пережить такого стресса, декомпенсированный порок сердца – и все.

Интереснейшая, колоритная фигура - Евгений Иванович Целиков, начальник электротехнического отдела. Раньше он был главным инженером Мосэнерго. Почему переехал к нам, что там случилось с ним-он не любил распространяться. Но вообще очень общительный, остроумный, несколько языков знал, когда какая инструкция на другом языке попадалась, с ходу переводил.

Или всегда дорого то, что свое, близкое. Но мне все мои коллеги кажутся незаурядными и талантливыми. Например, был у меня сосед по тому самому золотому дому по Ленина, 15- Соловьев Павел Иванович, один из тех 13 счастливых, ради которых наш директор Семенюк Владимир Григорьевич рисковал карьерой и партбилетом, когда самовольно раздав ордера вынужден был отправиться в «скитания» по командировкам, пока буря уляжется. Так вот Павел Иванович был очень талантливый человек. И в работе – смелый, быстро принимающий решений- чувствовалась фронтовая закалка. Не зря же он был участником Парада Победы 1945-го видимо, здорово воевал. И охот-

Проекты, апробированные временем

кабылдайды – соғыс шынықтырып тастағаны байқалатын. 1945 жылы Жәніс Парадына қатысқаны оған айбын беретін, мықты шайқасқан шығар деп ойлаймыз. Аңға шықса да, балық ауласа да жолы бола кететін. Бірде мынадай оқиға болды, олар Гнилицкий екеуі адасып, бұл заңды да, себебі күз мезгілі және бұл жерлер оларға таңсық еді. Тек Павел Ивановичтың түйсігі арқасында бұлар тез жол тапты. Ол балықтан не егістіктен келгенде, олжаны үнемі бізбен, көршілерімен бөлісіп, сергудің осындай әсемдігімен қызықтыратын. Мен бір кез ерледім, тап осы сәтте менің көршім маған жаңа қырынан танылды. Оның тамаша аспаз екенін білдім. Себебі ол атып алған құсты дайындағанда сорпа бетінде не бір қылқикым, не әдетте «қайырым бермейтін» маса калкын жүргенін көргеніміз жоқ. Ал аңға шыққанда мұндай етіп сорпа даярлау көбінің қолынан келе бермейді. Кәдімгі үйде дайындалғандай. Бір шисаны бітірген соң шабыты оянып, ол әнге басады. Әні де әдемі болатын. Көбіне жүрекке жылы тиетін, халық әндері еді...

Иә, біздің кезімізде талай жақсы адамдар болған... Тамаша, еңбеккер, шығармашыл. Оларға бағынбайтын биіктік жоқ еді. Ембіні де көтерді, Маңғышылақ сынағынан да сүрінбеді. 1957 жылдан бастап біз өз көкжиегімізді кеңейте бердік, ендігі жерде тек Қазақстандық мұнайшылардың ғана емес, сондай-ақ Сібір мұнайшыларының да тапсырыстарын орындай бастадық. Темір перде ысырылып, жан-жақты байланыс орнағасын, бүгінгі таңда бұл ешкімді де таң қалдырмасы анық. Біз шетелдіктермен еркін тіл табысамыз. Ал бір кездерде біз іздестіру жобаларын тек Астрахань, Орынбор облыстарына жасап қана қоймай, сонымен

ник, и рыбац был удачливый. Однажды была такая история, что они вместе с Гнилицким заблудились, это было чревато, так как уже осень на дворе, места незнакомые.. И только благодаря какому-то наитию Павла Иванович выбрались быстро .. Возвращаясь с уловом, «полем», он всегда делился с нами, соседями. И соблазнял прелестями такого отдыха. Я как-то отважился, и тут для меня мой сосед открылся новой гранью- какой он кулинар- именно он взялся за шулюм, и тот получился отменный , причем никаких перьев, комаров, как это бывает часто на охоте, в шулюме не плавало. Прямо по домашнему аккуратно было. И вот после бутылочки, на вечернем просторе разыгралась душа его, и он запел. И как же здорово он пел. Больше народные песни, доходящие прямо до сердца....

Да, были люди в наше время... За-мечательные, ищущие, творческие. Не было ничего, что не могло им покориться. И Эмбу облагораживали, и испытание Мангышлака выдержали. С 1957 года мы расширили свои горизонты и выполняли заказы не только казахстанских нефтяников, но и Сибири. Сегодня это уже никого не удивляет, потому как железный занавес исчез, наладились контакты. Мы на равных разговариваем с иностранцами. А тогда - то, что нам признали амбициозные сибиряки , что мы выполнили проектно изыскательские работы уже не только для Астраханской, Оренбургской областей, но и для промыслов Самотлора и Варьегана в Тюменской области -дорогостояло. Говорило о высокой квалификации и творческом потенциале нашего коллектива. Хотелось бы вспомнить об одном интересном эпизоде. Институт в своей деятельности сотрудничал не только с уже названными институтами, но с другими, как-то с «Туркменнефтепроектом» в г.Небит-Даге, « ГИПРО

қатар Тюмень облысындағы Самотлора және Варьерган кәсіпшіліктеріне де жасап берген жобалау-издестіру жұмыстарымыз теңдессіз екенін, өр кезде сібірліктердің өздері де мойындаған болатын. Біздің ұжымның кәсібилігі мен шығармашылық әлеуеті жоғары екенін де айтып кеткен еді.

Құспанғалиев Т.К.,

ҚР құрметті кен барлаушысы.

Шығыс Мақаш және Мәтен кен орындарын тұңғыш ашушы.

Оның есімі Индер аудандық, Атырау облыстық Қазақстан мұнай энциклопедиясына енгізілген. Оның бірқатар медалдары, көптеген Құрмет грамоталары бар - өндірістікте, ғылыми және қоғамдық қызметтері үшін де. Мысалы ол «Білім» қоғамының өңірбелгісімен геологиялық ғылымды танытқаны үшін марапатталған. Ол туралы еліміздегі танымал 2006 жылы шыққан «Кто есть кто в Казахстане?» атты кітапта баяндалған. Сол жылы Төлеу Құспанғалиұлының есімі «Ресейдің үздік адамдары («Лучшие люди России») энциклопедиясына да кірді; ол Ресей ұнғы зерттеушілер клубының толыққұқылы мүшесі. 2007 жылы қыркүйекте Т.Құрманғалиев «Алтын Прометей» сыйлығын тапсыратын жыл сайынғы «Мұнайшылар балына» қатысты. Төлеу Құспанғалиұлы онда «Жыл маманы – ғалым-педагог» номинациясына ие болды. «Каспиймұнайгазда» ол 20 жылдан астам геологиялық зертхананың, ғылыми-зерттеу бөлімінің басшысы болып қызмет атқарды.

Тюменьнефть» в г. Тюмени, «Краснодарнефтепроектом», (Краснодар), «Печорнефтепроектом» - г.Ухта Коми АССР. Работники «ГИПРОКазнефти» ездили к ним, знакомились с их организацией труда, проходил обмен опытом. В 60-х, 70-х годах заключались договоры на сощсоревнование между нашим институтом и проектантами Тюмени и Ухты. Регулярно проводились взаимопроверки хода социалистического соревнования, положения дел путем обмена делегациями Мне довелось вместе с Потуловым и Слотиным в 1968-м году с такой целью поехать в Ухту. Запомнилось, как спускались в шахту на месторождении «Ярега». Да, там практиковался шахтный способ добычи нефти (единственный пример в Союзе). По одному стволу спускались люди, другой ствол служил для надежной вентиляции. В полной шахтерской экипировке мы спустились на сотни метров в глубину, где маленькие вагонетки развозили нас по штрекам. Как зачарованные смотрели мы, как в специальных круглых помещениях самотеком по периметру из трубки текла нефть в желоба, которые были устроены с уклоном для более удобной транспортировки и сбора нефти..

На снимке: мы перед спуском в шахту-Балгимбаев-третий слева, четвертый Слотин, шестой- Потулов - с работниками «Коминнефти».

Түрметті, апробированные времена

ҒЫЛЫМИ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ – ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛДІ

Мен ҚазҒЗЖИмұнай институтының Гурьев бөлігіне (ол кезде солай аталған) 1983 жылғы қантарда ауыстым, бас кенсеміз Актауда болатын. Ауысканда институт директоры Ю.В.Маслянецтің ресми шақыртуымен, ҚазНИГРИ институтында ғылыми хатшы болып жүрген жерімнен келдім. Мен әне барам, міне барам деп жүргенде, Ю.В.Маслянец жоғарылап, Мәскеуге кетті, жана бүкілодақтық институт директорының орынбасары болып тағайындалды, ол институтқа енді бұрын түрлі мұнай газ өндіру бірлестіктеріне қараған барлық ҒЗЖИ (21 секілді) бағынатын болды.

Шақыртуды оның мұрагері В.Д.Лысенко жаңғыртты. Алайда бұл шақыртудың негізгі қозғаушысы «Ембімұнай» бірлестігінің бас директоры Б.С.Сағынғалиев пен бас геологы М.Б.Балғынбаев болатын.

Ал бұл кезде жағдай мынадай еді. Кенес Одағының барлық ірі мұнай өндіруші кәсіпорындары (бірлестіктер, трестер, басқармалар) қол астында ғылыми-зерттеу және жобалау институттарын ұстады немесе нақты біреуімен тығыз қарым-қатынаста бол-

НАУЧНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ – БЫЛО ОБЕСПЕЧЕНО

Я перешел на работу в Гурьевскую часть (так она называлась тогда) института КазНИПИнефть, головной офис которого находился в г. Актау, в январе 1983 года. Перешел по официальному приглашению директора института Маслянцева Ю.В. переводом из института КазНИГРИ, где занимал должность ученого секретаря. Пока я собирался переходить, Ю.В.Маслянец пошел на повышение в Москву на зам. директора нового всесоюзного института, которому подчинялись все НИПИ (кажется 21), бывшие в подчинении различных нефтегазодобывающих объединений.

Приглашение было возобновлено его преемником В.Д.Лысенко. Но вообще инициатива приглашения исходила от генерального директора объединения «Эмба нефть» Б.С.Сагинғалиева и главного геолога М.Б.Балгимбаева. Ситуация в то время была такая: все крупные нефтедобывающие предприятия Советского Союза (объединения, тресты, управления) имели в подчинении или по-другому – тесно сотрудничали с конкретными научно-исследовательскими и проектными институтами.

Қуспанғалиев Т.К.,

Почетный разведчик недр РК,

Первооткрыватель месторождений Макат Восточный, Орысказган и Матин. Его имя занесено в Индерскую районную, Атыраускую областную, Казахстанскую нефтяную энциклопедию. У него есть ряд медалей, множество Почетных грамот – как за производственную, так и за научную, и за общественную деятельность. Например, он удостоен Высшего нагрудного знака общества «Знание» – за популяризацию геологической науки. О нем рассказывается в популярной

ды. ҒЗЖИ келісім-шарт негізінде бұл бірлестіктердің өндірістік қызметін ғылыми-техникалық, жобалау-іздірету, технологиялық қамтамасыз етуді жүзеге асырды, жыл сайын ҒИК және ЖИК үшін бөлінген біраз қаржыны игеріп отырды.

«Ембімұнай» ӨБ бұл тұрғыда үлкен қиындықтарды бастан кешірді., Бірлестікті мұнай кәсіпшілігі учаскелерінде уақытша кәсіпшілік нысандары құрылысы мен жайластыру үшін дәстүрлі жобалау-іздірету жұмыстарымен қамтамасыз ететін, жоғары білікті маман-жобалаушылары бар қасында орналасқан ҚазҒЗЖИмұнай институтының айтарлықтай ірі бөлімшесінің құрамында ең болмаса ғылыми-геологиялық зерттеу жүргізетін арнайы тобы жоқ. Институттың негізгі ғылыми күші Ақтау қаласында болды және ол толығымен Маңғышлақ, Үстірт, Бозашы түбегінің және Қазақстанның оңтүстігіндегі жана мұнайгаз қабатты аймақтың проблемаларымен айналысуда болатын

Ал «Ембімұнай» бірлестігі үшін барлық геологиялық жобаларды, көмірсутегі қоры мен ресурстарын бағалаудың есеп берулерін ресейлік институттар атқарды, негізінен «ВолгоградНИПИнефть», «Гипростокнефть», (ВНИГКИ, ИГиРГИ институттары. Техникалық жаратандырылуы жоғары, жоғары білікті мамандары жеткілікті болғанына қарамастан, бұл институттар орындаған геологиялық-әдістемелік жобалар егжей-тегжейлі ескеру

у нас в стране книге « Кто есть кто в Казахстане?» за 2006-й год. В этот же год имя Тулеу Куспангалиевича занесено в Энциклопедию «Лучшие люди России»; он полноправный член Российского клуба исследователей скважин. В сентябре 2007-го Т.Куспангалиев удостоился чести участвовать в ежегодном «Бале нефтяников» с церемонией вручения Премии «Золотой Прометей». Тулеу Куспангалиевич удостоился её в номинации «Специалист года--ученый-педагог». В «Каспиймунайгазе» он проработал более 20 лет руководителем геологической лаборатории, научно-исследовательского отдела.

Последние осуществляли научно-техническое, проектно-изыскательное, технологическое обеспечение производственной деятельности этих объединений на договорных началах, осваивая ежегодно выделяемые немалые средства на НИР и ПИР.

ПО «Эмбанефть» в этом отношении испытывало большие трудности. Рядом находящееся крупное подразделение института «КазНИПИнефть», имеющее высококвалифицированных специалистов-проектировщиков, традиционно обслуживающее объединение проектно-изыскательскими работами на обустройство и строительство временных промысловых объектов на нефте-

«Проекты апробированные временно»

және жобалау шешімдерінің негізделуі жағынан алғанда жақсы сапасымен ерекшелене алған жоқ. Бұл қор материалдарын (мұның алдындағы барлық зерттеулер, бастапқы мәлімет, оның ішінде зертханалық-талдау және нақты нысанда бойынша басқа да жұмыстар) пайдаланудағы қиындықтармен түсіндірілді.

Сондықтан жобалар, негізінен, соңғы сейсмосбарлау материалдарымен және әзірленген құрылымның паспорты негізінде жасалды. Аланды бұрғылаудың іздестіру-барлау әдістері, бірінші кезектегі және тәуелді ұңғылардың жобалық орын табуы осы жағдайлардың әсерінен кателікке ұрынды. Мұның бәрі терең іздестіру-барлау бұрғылауының геологиялық тиімділігінің төмендеуіне, бұрғылау жұмыстарының өзіндік құнының қымбаттауына, «бос» ұңғылардың саны артуына әкеліп соқты.

Бұл жағдайға орай Бөлекбай Сағынғалиұлы КССР Мұнай өнеркәсібі министрінің атына, «ҚазҒЖЗІМұнай» Гурьев бөлігінің құрылымында геологиялық бөлімше құруына рұқсат етуді өтініп, екі рет ресми хатпен шығуға мәжбүр болды және бұл рұқсатқа қол жеткізді.

Сонымен, геология секторының менгерушісі міндетін атқаруға кіріскен маған бәрін басынан бастауға тура келді. Тезірек бұл секторды құрып, атауына лайық болуы үшін ең болмаса 5 адамды қызметке алу керек еді. Ал мен жалғыз өзім едім. Жылдың басы болғандықтан уақыт та қысып бара жатты, **жана қаржылық жылға ғылыми инженер қызметкерлер үшін тақырыптық жоспар жасақтау керек еді.** «Ембімұнай» ӨБ сәйкесті қаржыландыру көлемімен

промысловых участках, не имело в своем составе хотя бы специальной группы, выполняющей научно-геологические исследования. Основной научный потенциал института находился в г. Актау, и он полностью был загружен проблемами Мангышлака, Устюрта, полуострова Бузачи и нового нефтегазоносного региона на юге Казахстана.

А для объединения «Эмбанефть» все геологические проекты, отчеты на оценки ресурсов и запасов углеводородов выполнялись российскими институтами, главным образом «ВолгоградНИПИнефть», «Гипростокнефть», ВНИГРИ, ИГиРГИ. Несмотря на высокую техническую оснащенность и наличие высококвалифицированных специалистов, геолого-методические проекты, выполняемые этими институтами, не отличались хорошим качеством в смысле детальности и обоснованности проектных решений. Это объяснялось трудностями, испытываемыми в использовании фондовых материалов (всех предшествующих исследований, первичной информации, включая лабораторно-аналитических и других работ по конкретным объектам).

Поэтому проекты составлялись, главным образом, на материалах последней сейсморазведки и на основе паспортов на подготовленные структуры. Методика поисково-разведочного разбуривания площади, проектные местоположения первоочередных и зависимых скважин, в силу этих обстоятельств страдала погрешностями. Все это приводило к снижению геологической эффективности глубокого поисково-разведочного бурения, удорожанию себестоимости буровых работ, увеличению количества «пустых» скважин.

В данной ситуации Булекбай Сагинғалиевич вынужден был неоднократно обратиться с официальными письмами на имя Министра Нефтяной промышленности СССР с просьбой разрешить

5 жаңа құрылымға геологиялық-әдістемелік жоба жасауға шаруашылық келісім жұмыстарының көлемін ұсынып қойды. Оны қалай, кіммен атқарамыз? Геологиялық-геофизикалық және басқа материалдарды жинақтап, қорытуда гәжірибесі бар мамандар керек. Бұл маусымға жинай қоятын қосымша жұмысшылар емес. Инженерлік іздестіру бөлімінен екі геологты - Вера Ивановна Гонтарь мен Саламат Тынысовты сектор штаты толықтырылған жағдайда бұрынғы жұмыстарына қайтару шарғымен уақытша ауыстыруға тура келді. Әйтсе де бұл геологтар да қажетті мамандар емес еді, өйткені инженерлік-геологиялық іздестіру нысаны қабаттың үстінгі ең тлігімен ғана шектелетін, сондықтан тікелей мұнай геологиясының нақты проблемаларына олардың қатысы жоқ болатын. Жылдың ортасына таман жоғары оқу орындарын, негізінен Қазақ политехникалық институтын бітірген жас мамандар келе бастады, олар: Мазирова Мереке, Турмағамбетова Ляззат, Сабыров Саламат және басқалары еді. Өндірістен қол үзбей жүріп техник-геолог Хамитова Салима институт бітірді - нағыз еңбекқор, адал қызметкер. Бізге уақытша келген геологтар да өздерінің бұрынғы жұмыстарына қайтқысы келмей қалды, оларға жаңа ұжымдағы жаңа жұмыс өте ұнап қалыпты. Институттағы жаңа геологиялық ұяның негізі осылайша қаныптасты. Ал келесі жылға өзіміздің «шикіөкпе» мамандарымыздың күшімен ауқымды да неғұрлым күрделі міндеттерді атқару жоспарланды. Алдымызда 15 геологиялық жобаны жасаудан басқа Алтыкөев кен орнындағы мұнай мен газ қорын қайта есептеу есебін жасақтау да тұрған болатын. Әрі

создать в структуре Гурьевской части «КазНИПИнефть» геологического подразделения и добился этого разрешения.

Мне, приступившему к своим обязанностям заведующего сектором геологии, приходилось начинать с нуля. Надо было срочно создать этот сектор и набрать хотя бы 5 сотрудников для того, чтобы иметь право называться сектором. А я был в единственном лице. Время торопило, поскольку это было начало года и следовало формировать тематический план на НИР на новый финансовый год. ПО «Эмбанефть» уже представило объем хозяйственных работ на разработку геолого-методических проектов на 5 новых структур с соответствующим объемом финансирования. А с кем его выполнять? Нужны специалисты, причем имеющие опыт работы по обобщению геолого-геофизических и других материалов. Это - не набор подсобных рабочих на сезон. Пришлось временно переводить из отдела инженерных изысканий института двух геологов - Веру Ивановну Гонтарь и Саламата Тынысова, с условием возврата их на прежнюю работу по мере укомплектования штата сектора. Эти геологи оказались не совсем теми специалистами, которые были необходимо, поскольку объект инженерно-геологических изысканий представляет собой только самую верхнюю подпочвенную часть разрезов, и к конкретным проблемам нефтяной геологии они не имели отношения. К середине года стали прибывать молодые специалисты, окончившие вузы, в основном, из Казахского политехнического института: Мазирова Мереке, Турмағамбетова Ляззат, Кулшанова Ляззат, Сабиров Саламат и другие. Без отрыва от производства окончила институт техник-геолог Хамитова Салима - исключительно трудолюбивая, добросовестная сотрудница. Не захотели вернуться к своим прежним работам и

карай – одан да зор...

Жас геологтардың бәрі де ынталы, снбеккор болып шықты, көз алдымызда өсіп, тәжірибе жинақтады, тез алғыр мамандарға айналып шыға келді.

Келесі жылы Басинституттың Ғылыми кеңесінің шешімі бойынша өткізілген конкурстың қорытындысымен, геологиялықтан басқа жобалау мен талдау, жасақтау, ұңғы құрылысын жобалау, металл коррозиясы саласындағы зерттеу, тығындамалық және жуыпшаю рецептурасын жасау және олардың стенд сынағынан өткізу бойынша жүргізілетін барлық жұмыстарды біріктіретін «Кешенді ғылыми-зерттеу бөлімінің» басшылығын маған жүктеді. Сонымен қатар мен зертхана деп аты өзгертілген геологиялық сектордың жетекшісі болып қала бердім. Жұмыс көлемі ұлғайды, тапсырысшылар көбейді, бірақ негізгі тапсырысшылар бұрынғыша «Ембімұнайгаз», «Тенізмұнайгаз» өндірістік бірлестіктері болды. Аткарылған жұмыстардың нәтижелері тапсырысшылардың ғылыми-техникалық кеңесінде (ҒТК), институттың Ғылыми кеңесінде қаралып, ұнамды, жиі-жиі жоғары бағалар алып жүрді, ал көмірсутегі қоры бойынша есептеулерді КССТ және Қазақстан республикасы Министрлер кеңесі жанындағы пайдалы қазбалар қоры Мемлекеттік комиссиясы (ПМК) қарап, бекітетін. Мені «Ембімұнай» (кейінірек «Ембімұнайгаз») ӨБ қызметін ғылыми қамтамасыз ету бойынша ғылыми-геологиялық жұмыстардың жетекшісі ретінде өндірістік жедел кеңестерден бастап көптеген принципалды - ұзақ мерзімдік, бағдарламалық мәселелерді талқылауға қатысуға тартты. ҒТК мүшесі етіп, геофизиктердің

те временно пришедшие к нам геологи, потому как им очень понравилась новая работа в новом коллективе. Так сложилась основа новой геологической ячейки в институте. А на следующий год было запланировано выполнение большой и более сложной задачи силами своих «зелененьких» специалистов. Кроме разработки 15 геологических проектов предстояло составление отчета по пересчету запасов нефти и газа месторождения Алтыкоев. Дальше – больше...

К чести молодых геологов следует сказать, что они все оказались старательными, трудолюбивыми, на глазах росли и набирали опыта, быстро становились толковыми специалистами.

В следующем году в результате проведенного конкурса по решению Ученого совета головного института на меня возложили руководство «Комплексным научно-исследовательским отделом», объединяющим кроме геологических все проводимые работы по проектированию и анализу, разработке, проектированию строительства скважин, исследованиям в области коррозии металлов, технологии проводки скважин, разработке рецептуры тампонажных и промывочных растворов и их стендовому испытанию. Одновременно я оставался руководителем геологического сектора, переименованного в лабораторию. Объемы работ увеличивались, заказчиков становилось больше, но основными заказчиками оставались производственные объединения «Эмбанефть», «Тенгизнефтегаз». Результаты выполненных работ рассматривались и получали положительные, часто высокие оценки на научно-технических советах (НТС) заказчиков, Ученом совете института, а по подсчетам запасов углеводородов рассматривались и утверждались Государственной комиссией запасов (ГКЗ) полезных ископаемых при СМ СССР и Республики Казахстан. Меня, как руководителя научно-геологических работ

терен бұрғылауға әзірлеген нысандарын қабылдау комиссиясының мүшесі етіп сайлады.

Соңғы мүшелікке қатысты кейбір түсінік бере кеткен жөн болар. Геофизикалық ұйымдар (негізінен «Ембімұнайгеофизика» тресі) «Ембімұнай» ӨБ келісім-шарт бойынша сейсморазлау және басқа жұмыстарды жүргізеді. Егер олар нысанды сапалы дайындап, комиссия оны қабылдаса, онда барлық шығындар мақсатты жұмсалған шығынға жатқызылып, акталады. Егер олай болмаса, онда олар үлкен экономикалық шығынға ұшырады деген сөз. Осы тұста тараптардың мүдделері түіседі, сондықтан да комиссияның жұмысы көбіне қызу тартыспен, айқас секілді өтетін. Бірлестіктің бас геологы құрметті **Мақаш Балғынбайұлы**

геофизиктердің есебін қарардың алдында менің бейтарап ғылыми ұйымның өкілі ретінде принципшіл, ымырасыз болуым керек екенін, ал тапсырысшылардың талап-тілектерін геофизиктер біржақты деп санайтындарын иесіме салып мен жиі «оқытып алатын». Нәтижесінде геофизиктердің «№1 жауы» мен болып шыға келем, ал олар маған жұдырықала жүгіруге шаққалады.

по научному обеспечению деятельности ПО «Эмбанефть», привлекали к участию в обсуждениях многих принципиальных вопросов на производственных совещаниях (от оперативных до долговременных, программных), избрала членом НТС, членом комиссии по приемке объектов, подготовленных геофизиками для глубокого бурения.

Относительно последнего стоит дать некоторые пояснения. Геофизические организации (в основном трест «Эмбанефтегеофизика») проводят сейсморазведочные и другие работы по договору с ПО «Эмбанефть». Если они качественно подготовят объекты и комиссия их примет, то все затраты будут списаны как целесообразные. Если же нет, то они потерпят большой экономический ущерб. Тут-то интересы сторон прямо сталкиваются, и поэтому работа комиссии часто проходила как жаркая баталия. Главный геолог объединения уважаемый **Махаш Балгимбаевич Балгимбаев** до начала рассмотрения отчета геофизиков часто «накачивал» меня, напоминая о том, что я, как представитель нейтральной научной организации, должен быть принципиальным, непримиримым, а претензии заказчика геофизики сочтут как тенденциозные. В результате «врагом №1» для геофизиков оказываюсь я, и они чуть ли не с кулаками набрасываются на меня. Но к концу шумной дискуссии Махаш всегда дипломатично заглаживал «острые углы» и мы расходились успокоенные, по-прежнему добрыми друзьями-товарищами. С другой стороны моя агрессивность могла быть объяснима и без всякой «накачки», ибо компромисс за счет качества подготовки структур, от которой в первую очередь пострадает качество геологического проекта, недопустим. А качество разработанных нами геолого-методических проектных документов заслуживало высокую оценку, как у заказчиков, так и у ответственных работ-

Бірақ шулы пікірталастың соңына қарай Мақаш қашан да мәмілегерлікпен артық-кем тұстарымызды сылап-сипап жаймашуақтандырып жіберетін, сосын біз риза көңілмен бұрынғыша дос-жаран болып тарасатынбыз. Бір жағынан менің шабуылдау әрекетім мені «дайындамай-ақ» та түсінікті болатын, бірінші кезекте геологиялық жобаның сапасы зардап шегетін құрылым әзірлігінің сапасына ымырашылдықпен қарау мүмкін емес еді. Ал біз жасаған геологиялық-әдістемелік жобалау құжаттарының сапасы тапсырысшылардың тарапынан да, КСРО Мұнай өнеркәсібі министрлігінің жауапты қызметкерлері мен басшылары тарапынан да жоғары бағаға лайық болды. Олардың негізінде бірқатар мұнай, газ-мұнай кен орындарының және қазіргі уақытта олар сәтті жасакталып жатқан жана өнеркәсіптік сілемдердің ашылуы, сондай-ақ жекелеген нақты нысандарда жобаларды жүзеге асырудың қол жеткен жоғары тиімділігі соның айғағы болып табылады.

Геологиялық жобалар жасаудың жетекшісі ретінде мен екі рет дипломмен, «ҚР кен орнын тұңғыш ашушы» медальдарымен және Шығыс Мақат және Мәтен мұнайгаз кеніштерін ашқаным үшін ақшалай сыйлықтармен марапатталдым. Ал тағы бір ашылған 2-3 кен орнын алғаш ашушылыққа қатысты материалдарды жасактау дер кезінде орындалмады және сәйкесті мемлекеттік органдардың қарауына ұсынылмай қалды.

Ресми, құжаттамада жазылған мақтауға біз КСРО Мұнай өнеркәсібі министрлігі Бас геологиялық басқармасының бастығы, ММӨ Алқасының мүшесі Н.Н.Лисовскийдің тарапынан да ие болғанбыз, ол өте қатал

ников и руководителей Миннефтепрома СССР. Подтверждением тому является открытие на их основе ряда нефтяных, газонефтяных месторождений и новых промышленных залежей, которые ныне успешно разрабатываются, а также достигнутая высокая эффективность реализации проектов на отдельных конкретных объектах.

Как руководитель геологических проектных разработок я дважды награждался дипломами, медалями «Первооткрыватель месторождения РК» и денежными премиями за открытие газонефтяных месторождений Мақат Восточный и Матин. А еще на 2-3 открытых месторождения оформление материалов по первооткрывательству своевременно не было выполнено и не представлено на рассмотрение соответствующих гос. органов.

Официальную, записанную в протоколе, похвалу мы заслужили даже от начальника Главного геологического управления Миннефтепрома СССР, члена Коллегии МНП Н.Н.Лисовского, человека очень строгого, требовательного и скупого на похвалы. Поэтому для нас это было не менее ценно, чем награждение.

Тем временем хороших показателей в работе достигли и другие лаборатории «Комплексного научно-исследовательского отдела» (КНИО). Лаборатория «Проектирования и анализа разработки нефтяных и газовых месторождений», в которой трудились высококвалифицированные специалисты Айдналиева Гульфара, Сатыбалдиев Габит, Юсупова Мира и другие, постоянно наращивала и повышала качество НИР. Но в начале 90-х годов, как и везде, наступили тяжелые времена для института, в частности и для научного подразделения. Стали существенно сокращаться заказы, и по заключенным контрактам оплата своевременно не производилась. Заказчики стали неплатежеспособными, предлагалась бартер-

кісі, талап қойғыш және мақтауға саран адам еді. Сондықтан біз үшін бұл марапаттаудан да құнды болды.

Сол кездері жұмыста жақсы көрсеткішке «Кешенді ғылыми-зерттеу бөлімінің» (КФЗБ) басқа зертханалары да қол жеткізді. «Мұнай және газ кен орындарын жайластыруды жобалау және талдау» зертханасында жұмыс жасаған Айдыналиева Гүлфара, Сатыбалдиев Ғабит, Юсупова Мира және басқа жоғары білікті мамандар болды, зертхана ғылыми зерттеу жұмыстарының көлемін ұлғайтып, сапасын арттырып отырды. Бірақ 90 жылдардың басында барлық жердегі сияқты институттың басына да қиын жағдайлар туды, оның ішінде ғылыми бөлімше үшін де. Тапсырыстар айтарлықтай азая түсті, жасалған келісім-шарттар бойынша да ақы төлеу уақытылы жүзеге аспады. Тапсырысшылардың төлем қабілеті төмендеді, ақы төлеудің бартерлік түрі ұсынылды. Есептесулер көбіне шикі мұнаймен өтелетін, ал мұның артында оны тасымалдау, заводқа дейін жеткізу, сосын алынған бензинді әлдеқайда сату секілді машақаттар тұрды. Біздің қызмет саламызға тән емес бұл жұмыстарды ұйымдастыру оңай тиген жоқ. Қалрларды қысқарту науқаны басталды, екіншке орай олардың ішінде бағалы мамандар да кетті. Толық емес жалақы төлеу және адамдарды ұзақ мерзімдік ақысыз демалысқа жіберу жүйесі тәжірибеге енді.

Әйтсе де бірте-бірте институттағы ғылымның жайы, бүкіл елдегі сияқты, жақсарды, жұмыс көлемі артты, негізгі тапсырысшыларға жеке, біріккен және шетелдік компаниялар қосылды, келісім-шарттық міндетгер мүлтіксіз орындала бастады...

ная форма оплаты. Расчеты производились зачастую сырой нефтью, которую необходимо было получить, транспортировать до завода и затем полученный бензин реализовать на стороне. Организовать эту несвойственную работу было нелегко. Начались большие сокращения кадров, в том числе, к глубокому сожалению, и ценных специалистов. Практиковалась система неполной оплаты и отправление людей в длительные отпуска без сохранения содержания. Мы искали любые возможные выходы, чтобы в этих тяжелых условиях как-то помочь людям и сохранить специалистов. Одним из практических выходов было заключение «Договора на совместное сотрудничество» с московской фирмой «Фактор» по внедрению технологии обработки высокообводненных, бездействующих скважин специальными химическими реагентами с целью ограничения и ликвидации водопритока и увеличения нефтеотдачи коллекторских пород. Для производства этих работ на договорных началах с производственными нефтедобывающими организациями на месторождениях мы создали отдельное «Малое предприятие» из числа сотрудников научной части института. Договора с НГДУ заключались на условиях раздела полученной по результатам наших работ дополнительной добычи нефти в соотношениях 20% (МП) и 80% (НГДУ). За сравнительно короткое время достигли высокой эффективности и хороших результатов работ. Фактически реанимировали и «вернули к жизни» значительное количество безнадежных, бездействующих, нерентабельных скважин объединений «Эмба-нефть» и «Тенгизнефтегаз». Результаты даже превзошли ожидания.

Постепенно положение науки в институте, как и во всей стране, улучшалось, объемы работ росли, к основным заказчикам прибавились частные, совместные и иностранные компании, договорные обязательства стали четко выполняться...

ЖАДЫМДА ЖҮРГЕН ЖАҚСЫ АДАМДАР

Өзінің естелігін Вера Михайловна Варочкина осылай атады, ол бір сондай ғажайып сүйкімді, білімдарлығымен коса кішіпейілдігі қатар өршіген жан. Оның институттағы еңбек өтілі 46 жыл кұрайды екен. Шын мәнінде рекорд емес пе: оның үстіне ол күрделі де жауапты лауазымда жұмысжасайды, олбүтін де жобалау майданынан босаған жоқ. Керісінше. Оны ең бір жауапты учаскелерге «лақтырады», себебі тек біліммен ғана ала алмайтын тұстар да болады - жедел ауысу, тәжірибенді ұштастыра отырып «алынған барлық ақпаратты тез корыту».

Ол өз өмірі, жұмысы, барлығын болмағанмен өзінің кейбір ойларын қағаз бетіне түсіруді ойлап жүрген, міне соның сәті де түсті - институттың мерейтойы. Ең жақын, жанашыр ұжым - ол жұмысшылар ұжымы. Мені зейнеткерлікке шығарғандарында өзім туралы каншама жылы сөз естідім. Мен тағдырыма ризамын, институтқа жұмысқа келгеніме өмір бойы қарыздар шығармын, мен үшін бұл өмірім, тағдырым болды. Жетіжылдықтан соң Гурьев политехникалық техникумына құжаттарымды тапсырып, оқуға түстім. Оқуға түскенім болмаса ол кезде құрылысшы дегеннің не екенін де білмейді екенмін.

Өмір қайнап жатты, мен бәрін үйреніп, билуге тырыстым, сонымен бірге спортпен айналысуға да уақыт таптым, баскетбол

ойнаушы едік - бұл менің бойымның өсуіне көмектесті.

Үш курсты оқып бітірген соң менің өмірім басқа арнаға ауысты: Гипроказнефть институтына жұмысқа тұрдым.

Институт директоры Рыжевский кешкілік бізде техникумда сәулет пәнінен сабақ беретін, басқа да сондай оқытушылар болатын, сөйтіп біз барлық

О ТЕХ, КОГО ЛЮБЛЮ И ПОМНЮ

Так назвала свои воспоминания Вера Михайловна Варочкина, человек удивительно привлекательный, как эрудицией своей, так и доброжелательностью. 44 года составляет её стаж работы в институте. Поистине рекордный. И притом, что работает на столь сложной и ответственной должности, она и сегодня не «демобилизована» с проектного фронта. Напротив. Её «бросают» на самые ответственные участки, где требуется не только квалификация, но и умение динамично переключаться, совмещать опыт и быстро «переваривать» всю полученную информацию.

Давно пыталась начать писать о своей жизни, работе, обо всех или не всех своих мыслях, и вот такой повод - юбилей института. И самый близкий коллектив - это рабочий коллектив. Когда меня провожали на пенсию, отплясали в отделе, столько услышала о себе много хорошего, и как-то подумалось, что иногда люди также говорят, но ты как бы не слышишь. А надо слушать и слышать. всю свою жизнь я благодарна судьбе, что пришла работать в институт. для меня это стало моей жизнью, моей судьбой.

После семилетки, подала документы и поступила в Гурьевский политехнический техникум, Поступая учиться, я даже не могла представить, что это такое - строитель.

Жизнь была ключом, и, я старалась все познать и еще успевала заниматься спортом, играли в баскетбол - это помогло мне подрасти.

арнайы пәндерді кеште оқып жүрдік.

Ол бізге уақытша жұмыс жасауды ұсынды, сол бір алыс қалған 64 жылы біз 9 студент қыз еңбек жолымызды осылайша бастап едік, алайда олардың ішінде тек мен ғана қазірге дейін сүйікті ұжымымда жұмыс жасап жүрмін.

Қазір жаным жақын, қымбатты есімдерді еске алғанда тағдыр бізге елдің әр түкпірінен дәм жазғанына қайран қаласын. Наташа Косарева Коля Абраменков деген жас маманға тұрмысқа шығып, Подмосковьеге кетіп қалды. Біздің бөлімге екі жас қыздың – Наташа Яшкова мен Любаша Елонскаяның қалай келгені күні кешегідей көз алдымда. Көңілді, ажарқын жастар біздің ұжымға жаңа леп, жастық жігер ала келгендей еді.

Ира Леонова болса Иркутскіден институт бітіріп келіп, тұрмысқа шығып Попова болып кетті, Людочка деген қыз тапты, сосын күйеуінен ажырасып бізде біраз жұмыс істеді де, Дивногорск деген қалаға кетіп, сол жақта жұмысқа тұрды. Сол жаққа, Братск қаласына Галя Токарева да Вася Вихревымен кеткен еді. Екі балалы болыпты – Лена мен Юра. Қызы заңгер көрінеді, оның да қызы бар.

Галя Костерина мен Витя Толмачев өмір жолын осында бастаған еді, бірақ кейін Астраханға көшіп кетті, олардың ұлдары да өсіп адам болыпты.

Люда Кораблева өз бақытын осы институттан тапты, Валера Нольдеге тұрмысқа шықты, енді олардың ұлдары Клим, өмір бойы осы институттың жоспарлау бөлімінде жұмыс жасаған атасының құрметіне осындай есімге ие болған бала – институтта жылу технигі болып қызмет атқарады. Қызы Катя Валя Ляпинаның ұлына тұрмысқа шықты. (Лидияның абысының апасы).

Таныстарым мен туыстарымның тағдырлары осылайша киюласуда. Лена Ширшицкая тұрмысқа шығып, Қарағандыда тұрып жатыр, ұлы оқып, енді жұмыс жасауда.

вая пора в моей жизни: поступила работать в институт «Гипроказнефть». Директор института, преподавал у нас в техникуме архитектуру вечером, и так вышло, были и другие совместители, что мы все специальные предметы изучали вечером.

Он предложил поработать временно, нас было 9 студентов, пришедших в далеком 64-м году, но из всех, только я до сих пор тружусь (причем с большим удовольствием) в любимом коллективе.

Вспоминая сегодня дорогие имена, трудно представить, что судьба нас разбросала по всем уголкам страны. Наташа Косарева вышла замуж за молодого специалиста Колю Абраменкова и уехала в Подмосковье. Помню, как пришли к нам в отдел две молоденькие девушки Наташа и Любаша. Веселые жизнерадостные, они внесли, свежую струю в наш немного застоявшийся коллектив.

Ира Леонова поступила и окончила Иркутский институт вышла замуж, стала Попова, родила дочку Лидочку, а потом развелась и спустя какое-то время уехала и работала в Дивногорске. Туда же, только в Братск уехала Галя Токарева с Васей Вихревым. Там у них родились дети Лена и Юра. Дочь стала юристом и воспитывает дочь.

Галя Костерина с Витей Толмачевым начинали жить здесь, но потом уехали в Астрахань, где подросли их сыновья.

Люда Кораблева нашла свое счастье здесь в институте, вышла замуж за Валеру Нольде и теперь их сын Клим, названный в честь деда, который всю жизнь проработал в институте в плановом отделе, трудится теплотехником в институте. Дочь Катя вышла замуж за сына Вали Ляпиной (сестра сношельницы Лидии).

Так переплетаются судьбы знакомых и родных людей. Лена Ширшицкая вышла замуж и живет в Караганде, сын учился и теперь работает.

Вера Канцева переехала жить и работать в Нижний Новгород.

Вера Канцева Нижний Новгородка көшіп кетті, сонда жұмыс жасады.

Вера Щепихина біздің бөлімде жұмыс жасап, Равкат Бареевке тұрмысқа шықты, Вераны ұзақ күттім деп ылғи күлетін, өзі қыздан 12 жас үлкен еді. Қазір олар Рудныйда тұрып жатыр.

Бағзы замандардан бергі адамдардың қалыптасқан дәстүрі - өздеріне жайлы жер іздеу, қызғылықты жұмыс табу, балаларына жақсы білім беру, ата-аналарының қартайғанда қамсыз өмір сүруін қамтамасыз ету.

Кейбіреулері бұл ғасырға жете де алмады, әйтсе де өмір жалғасуда, мен болсам қайтадан кейін қалған өмірді еске аламын. Өмір дегеннің өзі алға ұмтылу, алайда өткенді еске алмаса, өмірдің қарқыны мен қуанышын сезіне де алмайды екенсің.

Жобалаудың алғашқы қадамдары құрылыс бөлімінде, **Жигалин Герцен Константинович** басқаратын өндірістік жобалау тобында өтті. Тамаша маман, ол құрылым есептеулерін керемет орындайтын. Және де ол, жалықтырмай, өнегелі түрде, жүйелі етіп көптеген нәрселерді үйрететін. Герцен Константинович өз кезегінде айрықша ықыласпен, тіпті бұрынғы сызбалар мен типтік, ескірген сызбаларды да, бәрін есептеп отыратын. Бірақ ол «көшіргенді» аса жаны сүймейтін, себебі бұрынғы кателіктер қайталануы мүмкін еді. «Білмесен, есеппен тексер» - бұл оның сүйікті сөзі еді. Екі-үш анықтаманы алдымызға тастай салып, «Қанекей, жұмысқа кірісіндер» дейтін. Біз жастар оған, өзі санамайды деп ашуланатынбыз, кейін бұл оқығудың бір түрі екенін білдік. Әлі күнге дейін оның кеңестерін ұмытқан жоқпын.

Әйелі, Елизавета Федоровна да мұнай кәсіпшілігі саласында еңбек етті. Сауатты, білімді, еңбекқор, жобаның барлық тарауын жақсы білетін және оларды тыңғылықты тексеріп отыратын. Жигалина Елизавета Федоровна шын мәнінде жобаның бас инженерінің үлгісі болды.

Вера Щепихина работала в нашем отделе и вышла замуж за Равката Бареева, который все смеялся, что очень долго ее ждал, он старше ее на 12 лет. Теперь они живут в Рудном.

Как и раньше люди искали места, где им комфортно, интересная работа, хорошее образование детям, спокойная старость родителей.

Некоторые не дожили до веков, но жизнь продолжается, и я оглядываюсь снова назад. Вся жизнь - это движение вперед, но если не помнить прошлого, то и не почувствуешь темпа и радости жизни.

Начальные шаги в проектировании прошли в строительном отделе, в группе промышленного проектирования под руководством Жигалина Герцена Константиновича. Великолепный специалист, он отлично считал многие конструкции. И многому учил, ненавязчиво, тактично, но методично и настойчиво... Герцен Константинович же привил желание считать все, даже то, что можно принять по типовым или по ранее выпущенным чертежам. Но он особенно не любил «слизывания» - это влекло за собой повтор ошибок просмотренных или пропущенных. Его излюбленная фраза: не знаешь, проверь расчетом. Набросает пару, тройку формул, и «давай, работай». Мы молодые сердились, что не сам считает, а оказалось что это такой способ обучения. До сих пор помню его советы.

Жена его, Елизавета Федоровна, также работала, но в нефтепромысловом отделе. Грамотная, очень трудолюбивая, хорошо знала все разделы проекта, тщательно их проверяла. Елизавета Федоровна Жигалина, поистине, являлась образцом главного инженера проекта.

Начальником строительного отдела в начале моей трудовой деятельности был Митрохин Юрий Ильич. Ветеран войны он не любил говорить о своих военных годах, скромно работал и учил молодых

Менің еңбек жолымның бастауында құрылыс бөлімінің бастығы **Митрохин Юрий Ильич** болды. Соғыс ардагері. Алайда ол өзінің майдандағы жылдарын еске алғысы келмейтін. Қарапайым қызмет етіп, жастарды нысанды жобаландыру секілді қызық іске баулыды. Ол тамаша сәулетші, керемет құрылысшы болатын. Саяхатқа шыққанды да ұнатқандықтан, ол көптеген туристік жерлерде болып қайтты. Оның екі баласы да Мәскеуде туылып, қазір сонда тұрып жатыр.

Мен техникумда оқып жүргенімде, сызуға мүлдем жоқ едім. Ұстазым К. Богословский, мені жиі сабақтан қуып жіберетін. Сондықтан мен еңбекке араласып, сызбашы болып жұмыс істегенім танқаларлық еді. Бірақ Юрий Ильич біз секілді жастарға әкеміз сияқты болды. Қарындаштың ұшын қалай дұрыс аршу, сызғышты дұрыс ұстау, сызба парағына құралдарды қалай дұрыс орналастыруды барлығын да үйреткен еді. Еңбегі еш кетпей, үйреткендері біздің ары қарайғы еңбек жолымызда пайдасын берді.

Бөлімде ешкімге ұқсамайтын, ерекше жандар болатын. Алайда сол уақытта үлкендерден ынтамен үйреніп, үнемі тәжірибелерін құрметпен қабылдайтын жастарға, үлкендер тарапынан кішіпейілділік көрсетіліп, қамқорлық танытылатын. Мен көп затты солардың еңбек жолынан және өмірлік тәжірибелерінен үйрендім.

Менің еңбек жолымның басталуы қызықты кезенге тап болды.

ГипроКазмұнайда, соғыста от кешкен және қатаң тәртіпке қарамастан, өте қарапайым, ақкөңіл, адал еңбек етіп, демалыстан рахат алатын жандар болатын.

Блоктың, Есениннің кештері өткізіліп, әдеттегі кештерде Тютчев пен Ошанин, Пушкин мен Рождественскийдің шығармалары оқылып, Высоцкийды ұрланып көшіріп алушы екі «Юность», «Иностранная литература», «Роман-

этому интересному делу – проектировать сооружения. Он был великолепным архитектором и строителем. Любитель путешествий часто ездил по туристическим местам. Двое его детей выросли и живут в Москве.

Когда я училась в техникуме, то была абсолютно ноль в черчении. Меня часто преподаватель К. Богословский выгонял с урока. И конечно, когда я начала работать, да еще чертежницей, - это был отпад. Но Юрий Ильич был как отец к нам молодым, учил всему: как правильно точить карандаши, как держать линейку, как распределять элементы чертежа на листе. Это все не прошло даром и в дальнейшем помогло мне в работе.

В отделе были очень неординарные люди, и в те времена очень доброжелательно относились к молодым, которые старательно учились у них, с уважением перенимали опыт и умение старших. Много я почерпнула из их знаний по работе, из опыта жизни и просто училась культуре общения и поведения.

Начало моей трудовой жизни выпало на очень интересное время.

В Гипроказнефти работали люди, которые несмотря на то, что прошли войну и немало «вкусили» от жесткого режима, были очень душевные, добросовестно, творчески работали, добротны жили, с удовольствием отдыхали

Проводились вечера Блока, Есенина, читали на обычных вечерах Тютчева и Ошанина, Пушкина и Рождественского, тайком переписывали Высоцкого.

газета» сиякты журналдарды және жанадан шыккан басылымдардың бәрін таласа окитынбыз. Магнитофон аркылы сол кездегі заманауи әндер мен әуендерді үнтаспаға көшіріп алатынбыз. Біздің керемет акт залымыз болатын, онда әдеби кештер, баска қаладан келген әртістердің концерттері, әр түрлі кездесулер өтетін. Бұның бәрі адамдардың бір-бірімен жақындасуына, жаңа таланттарды тануға және жұмыста да өз септігін тигізді.

Артыма, яғни өткен өміріме көз жүгірте отырып, мен үнемі, өз кезегінде маған көмектескен, кенес айтып, өмір тәжірибелерімен бөліскен гамаша адамдарға рахмет айтып жүремін. Институтта атаулы мейрамдар үлкен көлемде өткізілетін. Онда оркестр, өздеріміз әзірлеген кшігірім қойылымдар, сондай-ақ балереон жігіттер өнер көрсететін. Барлығы да өз өнерлерін көрсетіп қалуға тырысатын, ешкім ешкімнен қысылып, ешкім ешкімді қыстамайтын да, және үлкен залда да үнемі жастан кәріге дейін лық толы болатын. Осындай кештерде кейбіреулері отбасымен, ал енді біреулері достарымен қыдыратын. Тіпті мұндай кеште тағдыр қосып, отбасы атанғандар да бар.

Біздің институттағы өміріміз қарбаластан тұратын. Олимпиада болатын жылы, 8-наурызда қызықты банкет өткізілді. Мен өз кезегімде барлық конкурстарға қатысуға тырыстым, олимпиада сақиналарындағы түстер бар көйлек киіп отырған әйелдерді де тез жинадым, сосын көзімді жұмып тұрып өз күйеуімнің суретін салдым, ақыр аяғында сыйлыққа «Шампанское» ұтып алғаным әлі есімнен кетпейді.

Біз Володя екеуіміз мектептен бері біргеміз. Екеуіміз бір сыныпта оқыдық, ол ұялшак бала болатын. Мен де оған немқұрайлы қарай алмадым. Оның тек қана сыныптас жолдас болып қана қоймай, менімен шын дос болғысы келіп жасаған батылсыздау ұмтылыстары менің өмірімді түбегейлі өзгертті. Менің

Взахлеб читали все новое из журналов «Юность», «Иностранная литература», «Роман-газета» и все, что издавалось, печаталось. Записывали на кассеты через магнитофон все, что звучало, пелось, и было современно, Литературные вечера, банкеты, концерты приезжих артистов, встречи частенько проходили в нашем великолепном актовом зале. Все это очень сближало людей, в них открывались таланты, и потом и в работе помогало.

Оглядываясь назад, каждый раз возношу благодарность тем людям, которые делились своим опытом по работе и по жизни. Крупные праздники в институте отмечались с размахом: оркестр, небольшая самодеятельность, юморины, мужчины-балерины, канкан и стихи. Все пытались открыть свои таланты, не комплексовали, и огромный зал вмещал до двухсот (молодых и уже почти пенсионеров) энергичных весельчаков. Гуляли семьями, с друзьями. В этом зале на вечеринках образовывались семьи, специалисты со всего Союза находили свою судьбу, свое счастье.

Наша жизнь в институте была ключом, на 8 Марта в олимпийский год был интересный банкет, я старалась участвовать во всех конкурсах, быстро собрала женщин в одежде по цвету олимпийских колец, потом нарисовала портрет своего мужа вслепую, в виде буровой, чем завосвала приз «Шампанское».

С Володей мы вместе можно сказать всю жизнь, со школы. Учился в нашем классе мальчик застенчивый, трудно давалась ему в учеба из-за речи. И я не могла оставаться равнодушной. Именно его несмелые попытки дружить, а не просто быть товарищами по классу, повлияли на всю мою жизнь. В техникум, можно сказать, я поступила в немалой мере из-за того, чтобы быть поближе к нему. Правда, мы учились на разных факультетах: он на буровика, а

техникумға оқуға түскендегі басты себептеріміздің бірі оның қасында болу еді. Рас біз әр түрлі факультеттерде оқыдық, ол бұрғылаушы, мен құрылысшы, бірақ үзілістер мен кештерде үнемі бірге болатынбыз. Ал жазда сонау Қызылқоға ауданындағы алыс совхозда болатын едік. Көлікпен шамамен 360 шақырым. «Егістік ханшайымы» жүгері алаңдарын тазалаумен айналысып, киіз үйде тұрдық. Оның иісі әлі мұрнымнан кетер емес. Сол кезде біздің топтан менен басқа, Галя Токарева, Галя Костерина және Люда Кораблева деген үш қыз болатын. Ал ДВС курсынан келген ұл балалар бізден үш жас үлкен болатын. Сол себепті олар бізді аяп, қамқорлық көрсетті, әрине аға ретінде. Ай астында айтылған әуендер, пішін үстіне шығып алып ойнайтын алаңғасар, бірақ бақытты қыздар, әлі есімнен кетпейді. Дегенмен, біздер ұл балаларға қатал болатынбыз. Әйтсе де сол шақта Володя менің сезімді жаулап, жүрегімді бағындыра білді. Үйлендік. Баспана мәселесі шешілмеді. Біз институт жатақханасын паналауға көштік, себебі екеуміз бір жерде жұмыс жасайтын едік, ол кезде қызым 7 айлық болатын.

Содан соң қала шетінен баспана алдық. Алайда жұмысқа қалай барып келеміз деген сияқты қиындықтар туындады. Бірақ біз жас едік, сондықтан мәселе де өз әлімше шешімін тез тауып жатты.

Әлі есімде, 1974 жылы институт жанынан бау-бақша шаруашылығы құрылды, біз 8 сотық жерге ие болдық. Сортан, сазды жер, бақ пен егіс алқабына айналуы тиіс болатын, сондықтан көкірегіме басында қорқыныш сезімі ұялады. Ең есте қаларлық жайт, бұл Владимир екеуміздің таныс әжейден шыбықтар тасығанымыз еді. Перетасқа ауданынан жаяулатып үйге апарып, сосын кері егіс алқабына тасып отырдық. Арада бірнеше жыл өткен соң, еңбегіміз өз жемісін бере бастады. Алма ағаштарындағы алмаларды

я на строителя, а зато перерывы, вечера. А поездки летом на сельхозработы в очень далекий совхоз в Кызылкогинский район. Ехали машиной почти 360 км. Жили в юрте и работали на уборке «королевы полей» кукурузы., и до сих пор ощущается ее запах. Были мы там четыре девочки с нашего курса: Галя Токарева и Галя Костерина, я и Люда Кораблева. А мальчишки с курса ДВС и на 3 года старше. Они нас опекали, жалели, но все было в рамках. До сих пор помнятся песни под луной, и мы девчонки в стогу сена, очень счастливые и бесшабашные. Но с мальчишками строгие и недоступные. И все-таки покорила меня Володя. Поженились, Возникли проблемы с жильем. Дочери было 7 месяцев, когда мы перешли жить в общежитие нашего института, так как уже вместе работали - Володя поступил в нефтепромысловый отдел. института

Потом мы получили квартиру на окраине города, сколько слез было:, как добираться будем, но мы были молоды, и проблемы разрешились просто.

Помню, как в институте в 1974 году образовалось садоводческое общество, и мы стали обладателями куска земли в 8 соток. Первое ощущение самое острое: серая, комковатая, очень тяжелая земля должна была превратиться в сад-огород. Незабываемое воспоминание – это когда мы с Владимиром несли саженцы от знакомой бабушки. С Перетаска шли пешком вдоль железной дороги до дома, потом увезли на дачу. Прошло несколько лет, и наш труд сделал свое дело: яблони давали столько яблок, что не увезти, вишни разных сортов, клубника и малина, смородина и крыжовник, все это и варилось, и сушилось, раздавалось.,

Построили на участке домик, оставались ночевать, балдели с детьми на Урале. Купили машину Москвич 412, все- были счастливы. Потом я выучи-

тасып үлгермейтінбіз, шиенің бірнеше сұрыптары, құлпынай мен танкурай, каракат пен карлыған, бұлардың бәрі де қайнатылды, кептірілді, үлестірілді.

Содан кейін біз ол жерге шағын үйшік салдық. Балалармен Жайыққа шомылып, кейде сонда түнеп қалатынбыз. Москвич-412 көлігін сатып алдық. Бәріміз бақытты едік. Содан мен көлік жүргізуді де үйреніп алдым. Анам мен балаларымды қыдыртқанды жақсы көретінмін. Олар маған таңырқайтын, себебі ол кезде көлік жүргізетін әйелдер жоқтың қасы болатын. МАИ қызметкерлері де маған құрметпен қарайтын, ал мен темір тұлпарға иелік еткеніме қуанышты едім.

(Вера Михайловна өз жеке өміріне көп тоқталып кеткені үшін кешірім сұрады. Бірақ кешірім сұраудың еш қажеті жоқ. Себебі Варочкиндер отбасының тарихы бұл институт тарихының бір бөлігі деуге болатын шығар)

Мен ұзақ уақыт Мая Сергеевна Гребенникова-Самодаеваның тобында қызмет атқардым. Ол біздің институттағы өте жұмбақ және өте қызғылықты тұлға. Ресейден 1963 жылы келіп, 1981 жылы қайта кетті. Өте еңбек сүйгіш бикеш, маған жокшылықта өмір сүруге болмайтынын, бос уақытыңды текке өткізіп алмауды, қосымша табыстабуды үйретті. Ал мен сол кезден бері, тәжірибе жинақтап, өз мүмкіндігіме деген сенімділік пайда болғасын, үнемі қосымша жұмыс жасап келем. Мен қазір, сол кездерде қызметке, қосымша жұмыс алуға, үй шаруасына, үйді жөндеуден өткізіп, бақшадағы жұмысқа бәріне қалай үлгердім деп таң қалам. Оған қоса мен Мая Сергеевна көшіп кеткесін, өз еркіммен сол кісінің лауазымын атқардым, себебі мен, ол еңбек демалысына шыққанда не ауырып қалғанда ауыстырып жүрдім, бірақ сонда да аздап қорқыныш пен сенімсіздік болды. Кей кездері тіптен қиын соқты, қорқынышпен сындарлы шешімдер қабылдадым, бірақ мен Жигалиннің

ласы, и водила машину сама. Очень любила возить детей, маму - они были в восторге, не многие женщины в те годы водили машину. Гаишники относились с уважением, а я просто была счастлива от владения железным конем.

(Вера Михайловна извинялась за столь личное отступление. Но не за что извиняться. Ведь история семьи Варочкиных-это часть истории института)

Работала я много времени в группе Майи Сергеевны Гребенниковой - Самодаевой. Это очень интересная и загадочная личность в нашем институте. Приехала с России в 1963 году и уехала в 1981. Очень трудолюбивая дама привила мне чувство достоинства: нельзя жить бедно, нельзя попусту тратить свободное время, необходимо прирабатывать. И я с тех далеких времен, когда пришел опыт, небольшая уверенность в своих способностях, постоянно «калымлю». И поражаюсь, как я успевала, и работать и прирабатывать, выполнять домашние дела, самостоятельно делать ремонт дома, работать на даче. А плюс еще то, что с момента отъезда Майи Сергеевны я стала работать руководителем группы самостоятельно, немного было страшно, хотя я и прежде заменяла ее во время отпусков, болезни и так далее. Приходилось иногда очень трудно, боязно принимать конструктивные решения, но вспоминала все подсказки Жигалина. Его советы и постепенно сделала свое имя.

Если все подробно вспоминать, то количество объектов прошедших через руки моей группы трудно представить. В год было более 15-20 промышленных объектов, и чертили все вручную на чертежной доске с помощью рейсшины, треугольника и хорошо заточенных карандашей на ватмане.

Некоторые сотрудники мои меня удивляли, поражали педантичностью и

кеңестерін үнемі есіме алып отыратынымын, осылай өз атымды жасап алдым.

Егер біздің топтың қолынан өткен нысандардың барлығын түп-түгел еске түсіретін болсақ, онда санап бітпру мүмкін болмас еді. Жылына 15 – 20-дан астам онеркәсіп нысандары салынатын, біз олардың сызбаларын сызғыштар мен ұшы жақсы аршылған қарындаштармен, сызба парағының бетіне түсіретінбіз.

Кей қызметкерлер мені ұқыптылығымен, жұмысқа деген ынтасымен таң қалдыратын. Үстел басында жүретін инженер Азаровты әлі ұмытқан жоқпын. Ол соғыс ардагері, аяғынан айрылған. Алайда оның қарындаштарының ұштары бәрі бірдей аршылып тұратын, ең алғаш көзге түсетіндер де солар еді.

Мені кейбір қызметкерлердің тақуалығы мен ұқыптылығы таң қалдыратын. Инженер Азаровтың, соғыс мүгедегі, ардагердің столында бәрі біп-бірдей етіп (үнемі) ұшталған қарындаштар салынған стакан тұратын. Алғашқы әсер қашан да ұмытылмайды.

Мен өндірістік топта жұмыс жасадым, алайда құрылыс бөлімінде азаматтық нысандар тобы болатын, онда өзінің аргында ескерткіш секілді Саяси ағарту үйі мен мұнайшылар тұрғын үйлерін қалдырған Шилин Николай Андреевич жұмыс жасады, оның өмірі соғыс оқиғаларымен қызықты болды. Варопаева Галина Дмитриевна көркейтү мен бас жоспар бойынша маман саналатын. Р.Ибрагимов өте талантты сәулетші еді, қаланың келбетіндегі өзгерістер – бұл оның шығармашылығы, қайта құру жылдарында біз көп нәрсені жоғалттық. Ерлі-зайыпты Кругтар өте қызық және еңбексүйгіш адамдар еді.

Соғыс ардагері Ильин жетекшілік еткен жолшылар тобы жолдардың жобасын жасайтын – бұл қалалар мен кен орындарының күретамырлары десе болғандай. Біз секілді жастармен және шығармашылығымен қатар өз өмірінің

аккуратностью. До сих пор помню на столе инженера Азарова, ветерана войны, без ноги, аккуратный стаканчик с карандашами, которые были заточены все одинаково (всегда). Первые впечатления всегда самые запоминающиеся.

Я работала в промышленной группе, но в строительном отделе была группа гражданских зданий, там работали Шилин Николай Андреевич который как память о себе оставил Дом политпросвящения и жилье для нефтяников, жизнь его была интересна событиями на войне. Варопаева Галина Дмитриевна (на снимке она ГИПами Шилиным и Васильевым и зав. архивом Лошмановой) специалист по благоустройству и генпланам.

Р.Ибрагимов очень интересный архитектор, все видоизменения в городе – это его творчество, многое утрачено в лихие годы перестройки. Очень интересные и трудолюбивые супруги Круг. Группа дорожников под руководством ветерана войны Ильина выполняла проекты дорог – это артерии городов и месторождений. Много интересного создавали проектировщики, которые работали рядом с нами молодыми и с ассами жизни и творчества. Светлана Павловна Тулина, Антонина Антоновна Одинцова, Раиса Матвеевна Горячкина, Раиса Николаевна Кох, Зоя Жидкова.

Проекты, апробированные временем

де кожасы бола билген шеберлермен бірге жобалаушылар көптеген қызғылықты істер тындырды. Светлана Павловна Тулина, Антонина Антоновна Одицова, Раиса Матвеевна Горячкина, Раиса Николаевна Кох, Зоя Жидкова, Жолдас Смағұлов.

Еңбекте де, тұрмыста да құрылысшылар үшін өнегелі жанға айналған бұрынғы әскери – Павленко Дмитрий Георгиевич болды. Ол азаматтық білім алып, ұзақ жылдар жобалау институтында қызмет істеді.

Соғыс ардагері Балғымбаев Өтәлі Балғынбайұлы бізді, жастарды өзінің ғажайып момын мінезімен (бүкіл соғысты бастан өткерген жан бола тұра), қашан да байыппен сөйлейтін және жастарға көмектесуден жалықпайтын. Сызбаларды (чертеж) қолмен сызатынбыз, алайда қасбеттер мен бас жоспарды кейде бояйтынбыз да, бұл істің қас шебері Васильев болды.

Бұлардан басқа да қанша мамандар болды, азды-көпті қызмет еткен жылдарында олар қаланың өмірінде, институтта із қалдырды. Асау да бірбеткей Жайық жыл сайын жазғытұры буырканып маңайындағыларға бейнет көрсеткен кезі аз болған жоқ. Ерке өзенді саба сына түсіруге бел байладық. Бұл үшін жағалауды темірбетонмен әділтеуді жөн санадық – жоба аса қызықты болғанымен өте күрделі де еді, алайда Заудальский Евгений Филиппович, Гудкова, Стамова Галина секілді мамандардың бас болуымен жастар да білек сыбанып, жағалауды бекітудің бар тәжірибесін, өзіміздің мамандардың қадалы іргетес құю тәжірибесін қолдандық. Евгений Филиппович неғұрлым тиімді инженерлік шешім ұсынды: қадалық тректермен өзен денгейінде және жаға көлбеуін аэродромдық темірбетон жабындыларымен қаптау әдісін. Нәтижесінде бұл жұмысты абыройлы атқарып шықтық деуге болады – жағалау қала халқына әлі күнге қызмет етіп келеді.

Большим образцом для труда и жизни стал для строителей Павленко Дмитрий Георгиевич – бывший военный. Он, получив гражданское образование и проработав на проектной работе долгие годы.

Ветеран войны Балгимбаев Утали Балгимбаевич поражал нас молодых своим удивительно кротким характером (и это притом, что он прошел всю войну) говорил всегда, спокойным голосом и был полон желания помочь молодым. Чертежи выполняли вручную, но фасады и генпланы иногда раскрашивали, а в этом деле был Васильев.

Сколько еще промелькнуло специалистов, фамилии которых и не вспомнить, люди которые недолго работали, но оставили след в жизни города и института. Бурный и своенравный Урал каждую весну заставлял страдать многих жителей, и решили его усмирить. Для этого проектировали железобетонную набережную – проект сложный и интересный, но специалисты Заудальский Евгений Филиппович, Гудкова, Стамова Галина и молодежь использовали весь опыт берегоукрепления, и приобретенный нашими специалистами опыт применения свайных фундаментов. Евгений Филиппович предложил наиболее эффективное инженерное решение: со свайными опорами на уровне реки и с покрытием берегового откоса аэродромными железобетонными плитами. В итоге с задачей справились, до сих пор набережная радуется горожан.

Уақыт өтіп жатты, техникалық прогресс жобалау қызметінде де байқалды. 1988 жылы мен Киевке жобалау жұмыстарын бағдарламалық оқыту курсына бардым. Қазіргіге ұқсас компьютерді сол кезде алғаш рет көрдім, оны біздің институтта 70 шаршы метрден астам жерді алып тұрған «Наири» есептегіш машинасымен салыстырудың өзі қиын еді. Сол курста тұңғыш рет карандашсыз, сызғышсыз чертеж сызуға болатынын көрдім, күрделі қасбетті барлық элементтерін ауыстыра отырып, қалай тез өзгертуге болатынын, сызбада қалай әдемі, тасқа басқан әріптермен оп-онай жазуға болатынын бірінші рет көрдім.

Ол жақтан келгенде өткен ғасырға қайта оралғандай болдым, бірақ бөлім бастығы **Бахирев Юрий Ильич** алған білімнің кәдеге асар кез де келеді, ал әзірше қолыңа карандаштың мен сызғышыңды ал да, баста – бұрынғы режиммен жұмысыңды атқара бер деп жұбатты.

Уақыт кейде баяу, кейде шапшаң жылжып өтіп жатты, қай кезде де адам ниетпен жұмысжасадым, көп есептедім, көп сыздым. Шынында да кезі келгенде компьютерді де менгере бастадық, шетелдік компаниялармен жұмыс жасауға да қол жетті.

Менің тағы да аса жолым болды – бөлімнің жаңа бастығы **Анисимова Лариса Борисовна** заманына сай ханым, жобалау бағдарламаларын тез менгеріп алып, бөлімнің барлық қызметкерлеріне көмектесті, әрине бұрынғы қызметкерлердің бәрі бірдей компьютерге отыра қойған жоқ, дегенмен мен өзімнің заманауи үрдісте жұмыс жасай бастағанымға өкінбеймін. **Жобаның бас инженері Ушакова Галина Николаевна** жан-жақты адам, өмір бойы институтта қызмет етіп келеді, техникумды бітіргеннен соң осы институтта еңбек жолын бастап, қалыптасты, тәжірибе жинақтады. Сосын институт, отбасы,

Время шло, технический прогресс ощущался и в проектировании. В 1988-м году я ездила в Киев на курсы по программному обучению проектных работ. Впервые увидела компьютер почти как сейчас, он отличался от счетной машины «Наири», которая занимала у нас в институте более 70 квадратных метров. Впервые там на курсах увидела, как просто можно чертить без карандаша и линейки, как очень просто можно видоизменить сложный фасад, заменяя все элементы, как просто писать на чертеже красивыми, ровными буквами.

Приехала оттуда как в прошлый век, но начальник отдела Бахирев Юрий Ильич сказал, что придет время и пригодятся полученные знания, а пока карандаш и линейку в руки и полный вперед - работать в прежнем ритме.

Время тихо, а иногда быстро текло, и не замечалось его течения, добросовестно работала, много считала, чертила. И пришло время, стали потихоньку осваивать компьютер, работать с иностранными компаниями.

И снова мне очень повезло с новым начальником отдела, - Анисимова Лариса Борисовна современная дама, легко осваивала программы проектирования и помогала всем сотрудникам отдела, конечно, не все из прежних работников садились за компьютер, но я не жалею, что начала работать в современном ритме. ГИП Ушакова Валентина Николаевна очень интересный человек, работает в институте всю жизнь, после окончания техникума, годы становления, годы пробы крыла для полета. Потом институт, семья, дочь, но работа всегда чуть-чуть впереди и главнее. Таких женщин у нас много, которые не прыгают по предприятиям, которые достойно работают, учатся и растят детей, у которых только одна запись в трудовой книжке

Современная работа, немного отличается от прежнего. Приходилось ездить в командировки. Ездила в Аксай -это не-

кызы, бірақ жұмысы қашан да сәл-пәл алдыңғы орында және ең бастысы болып келді. Мұндай әйелдер бізде көп емес, олар кәсіпорыннан кәсіпорынға ауыспайды, жұмысын ақсатпайды, оқып-үйрене жүріп балаларын да өсіреді. Сөйтіп еңбек кітапшасында тек бір ғана жазба – оның тұрақтылығының айғағы.

Қазіргі жұмыс бұрынғыдан өзгешерек. Іс сапарларға шығуға тура келетін. Ақсайға барғаным бар – Оралдан 120 км жердегі шағын қалашық, Қарашығанак кен орны, алып кен орны, жаңа мұнай кешені, көптеген вахталық поселкелер.

Негізгі жобалаушылар шетелдіктер болды және дені арабтар, олар бізге, әйелдерге алғашында тосырқай қарады, алайда кейін біздің техникалық жағынан олардың кейбіреуінен тәжірибелірек екенімізді мойындауға мәжбүр болды. Олар үнемдеу мақсатында бұрын пайдаланылған кейбір конструкцияларды қолдануға тырысты. Тіпті конструкцияның тозғаны сондай, менің көп күш жұмсамай-ақ диаметрі 10-12 мм арматураны жұлып алған кезім болды, кезекті әңгіме барысында, нақтырақ айтқанда мұндай тозығы жеткен конструкцияны пайдалану жөніндегі дау кезінде, мен жеңіп шықтым, менің қарсыластарым жаңа конструкцияларды жобалап, қолдануға келісті.

Мүмкін уақыт басқа болған шығар, бәлкім адамдар өзгерді. Енді біз бір кездері ойын сауыққа арналған залда жұмыс жасаймыз, бәрін де европаша жасауға тырысуда, бірақ біздің адамдар ешқашан Европадағыдай болмайды. Мен Англияда жұмыс жасап көргендіктен де мұны сенімді айтамын. Ол жақта бәрі басқаша, сөздері де, адамдары да, табиғаты, тіпті өмірге көзқарастары да.

Мен өмірден білуге, алуға болатын мүмкіндіктерімді құр жібермегенімге ризамын. Мысалы АМӨЗ-ді қайта жаратқандыру бойынша жапон компаниясымен жұмыс жасау тапсырылды. Құрылғылар өте ерекше. Темірбетон

большой городок в 120 км от Уральска, месторождение Карачаганак, огромное месторождение, новый нефтяной комплекс, множество вахтовых поселков.

Основными проектировщиками были иностранцы и в основном арабы, они не очень хорошо относились к нам женщинам-проектировщикам, но потом примирились, что мы технически даже опычнее некоторых из них. Они из экономии старались применить некоторые конструкции бывшие в эксплуатации. Был, даже момент, когда конструкция была настолько изношена, что я без усилия вырвала арматуру диаметром 10-12мм, и при очередном собеседовании, вернее споре о применении таких изношенных конструкций, одержала победу, мои оппоненты согласились проектировать и использовать новые конструкции.

Может, время было, другое, может люди, стали другими. Теперь мы работаем в зале, служившим когда-то для развлечений, все тянутся делать на европейский лад, но наши люди никогда не станут такими, как в Европе. Могу сказать это, потому что довелось поработать в Англии. Там все по другому, речь, люди, природа, отношение к жизни.

Я счастлива, что самое интересное, что необходимо узнать от жизни и работы мне довелось испытать и прожить. Например, поручили работать с японской компанией по поводу реконструкции АНПЗ. Сооружения были очень интересными, железобетонные конструкции всегда были очень сложными, но интересными в работе. Всю технологию выполняли японцы, а мы выполняли строительную часть объекта.

Поражало их отношение к нам, подчеркнуто уважительное, а от обращения Вера-сан было немного смешно и приятно. В объекте было много сооружений трансформаторных подстанций, насосных, сложных по конфигурациям и высотам, интересные ёмкостные соо-

конструкциялары қашан да күрделі болатын, алайда жұмыста қызғылықты. Технологияның бәрін жапондар орындады, ал біз нысанның құрылыс бөлігін атқардық.

Олардың бізге деген қарым-қатынасы таң қалдырды, аса құрметпен, ал Верасан деп атаулары аздап күлкілі де, көңілге қонымды да. Нысанда конфигурациясы мен биіктігі жағынан күрделі трансформаторлық подстанцияның, сорғының көп құрылғылары болды, ерекше сыйымдылық қондырғылары, көптеген күрделі есептеулер, темірбетон қаңқасының әдеттен тыс, типтік емес көптеген элементтерінің тіркестері болды. Өте қызғылықты жұмыс, мен сол кезде көп нәрсені үйрендім, әсіресе басқа компанияның мамандарымен қарым-қатынас жасауды.

Оның ортасында біздің бөлігімізде жоба бойынша «Гановер» нысаны – Торғайпетролеум компаниясы үшін мұнай мен газды кешенді дайындау қондырғысы - болды, қысқа мерзімде 22-ден аса құрылғылар бойынша 60 чертеж бен 250 чертеж жұмыс құжаттамасын бердік. Нысан конструкцияның жаңа типтерімен, іргетастардың жаңа шешімдерімен және қарапайым тіректермен өте қызғылықты. Құрылғының әрқайсысы бір-бірінен ұқсамайды, және кеңестік кездегі құрылғылардан өзгеше, мұның бәрі жобалау көкжиегін кеңейтуге мүмкіндік берді, әдеттен тыс шешімдер қабылдау керек болды, ал мұның бәрі қызғылықты және әдеттегіден өзгеше есептеулермен байланысты...

Жуырда ғана Атырау НПС мен Тенізді ұлғайту бойынша жұмысшы құжаттамасының 300-ден аса чертежін бердік, бұл және қысқа мерзімде – 3 айдың ішінде.

Әрине, сызу жылдамдығы айтарлықтай артты, алайда мұның мүлтіксіз дұрыстығына сенімді болуын керек қой, міне бұл жерде қате жібермеуін

ружения, множество сложных расчетов, очень не типовые сочетания многих элементов железобетонного каркаса. Очень интересная работа, многому я тогда научилась, особенно отношениям со специалистами другой компании.

В промежутке был объект «Гановер» (это обиходное название проекта «Установка комплексной подготовки нефти и газа для компании «Тургайпетролеум») в нашей части по проекту за короткий срок выдали 60 чертежей по более 22 сооружениям и рабочая документация 250 чертсжей. Объект очень интересен новыми типами конструкций, новыми решениями фундаментов и простых опор. Почти каждое сооружение не похоже между собой, и не похоже на сооружения советских времен, все это позволяло расширить обзор проектирования, необходимо было применять очень неординарные решения, а все это связано с очень интересными и необычными расчетами...

Вот недавно выдали на гора более 300 чертежей рабочей документации по расширению НПС Атырау и Тенгиз, и это в короткий срок, за 3 месяца.

Конечно, скорость черчения значительно увеличилась, но ведь нужно быть уверенными, что все это сделано правильно, и вот тут, необходим такой темп проверки, чтобы не делать ошибок. И как всегда помогает навык нашего бывшего конструктора Жигалина, человека молниеносных решений, расчетов многих конструкций на вскидку.

Время шло иногда медленно, иногда скакало так быстро, что оторопь брала. Вроде бы еще далеко не все успела сделать, а уже на горизонте старость. На пенсию оформилась тихо и незаметно. Обычно, у нас в институте заведено провожать на пенсию официально, с выплатами премий, цветов и подарков, но я больше рада тому, что меня оставили на работе. Потому как тогда в институте шли всевозможные реорганизации: разделялись, сливались.

үшін тексерудің де сондай қарқыны керек. Қай кездегі секілді, бұл орайда жай оғындай жылдам шешім қабылдайтын, көптеген конструкцияларды кірпік қакқанша есептеп тастайтын біздің бұрынғы конструкторымыз Жисалиннің дағдысы көмектеседі.

Уақыт кей кезде баяу жылжыды, кей кезде атқан оқтай зымырады, мен де кейде асықтым. Ойға алғанынның бәрін бірдей жүзеге асырып үлгермеген секілдімін, ал енді бір аттасам егделік те ентелеп тұр. Зейнеткерлікке тып-тыныш, байқаусыз шығып кеттім. Әдетте бізде институтта зейнеткерлікке ресми түрде, сыйақы беріп, гүл, сыйлықтар тарту етіп шығарып салу дәстүрге енген, бірақ мен жұмыста қалдырғанына көбірек қуандым. Өйткені нақ сол кезде институтта мүмкін болатын қайта құрулардың бәрі жүріп жатты: бөлінгені қайсы, бірігіп жатқаны қайсы.

Бізді Алматы жобалау институтына КТК нысанына жіберді. Осы нысанда бір жыл жұмыс жасап, мен техникалық жағынан да, моральдық жағынан да мықтап шындалдым. Егер орын ауыстыруды сипаттар болсаң, мұны адамдарды анда бір, мында бір соғып еркінен айыратын үлкен бір дауыл (тайфун) деп қарауға болады екен. Бұл аласапыранда біраз уақыт әркім өзі аман қалуға, жоғалмауға тырысты, әрі қарай көндігіп, тіршілігін жалғастырады.

Мен әуелі КТК нысанында жұмыс жасауға қалдым, АМӨЗ қайта жарактандыруды орындалық. (Заволты қайта жарактандыру сонау соғыстан кейінгі жылдарда қалай жобалау жұмысын жүргізгендерін білуге мүмкіндік берді. Қолымызға Англияда, Америкада орындалған жобалар түсті, бүкіл заводселдердің сызбасы (чертежі) бойынша салынған екен ғой. Барлық мөлшер, көлем дюйм, фут өлшемдерімен берілген, конструкциялардың орналасуы мен байлаулары бізге мүлде жат. Сызбалар калькадан басып шығарылған нәлімен орындалған, мұндайды мен жоба-

Оформили нас в Алмаатинский проектный институт на объект КТК. Проработав год на этом объекте, я получила крепкую закалку и техническую, и моральную. Если смотреть на перемещения, то можно представить все это как большой тайфун, который разгромил и снес жизни и переместил множество людей. И, в этом хаосе, какое-то время, каждый пытался уцелеть, не разбиться, не потеряться, а обрести свою нишу и продолжать жить. После всего пережитого, всех перенесенных обид и слез вроде все нормализовалось.

Я осталась работать сначала на объекте КТК, потом выполняли реконструкцию АНПЗ. (Реконструкция завода позволила узнать как проектировали в далекие годы после войны. В руки попали чертежи, выполненные в Англии и Америке (США), ведь весь завод был построен по чертежам этих стран. Все размеры даны в дюймах, футах, совсем не привычное для нас расположение и привязки конструкций. Чертежи выполнены в синьке, напечатанные с кальки, как это я застала в начале своей работы еще в проектной конторе.)

Отношение у нынешнего руководства к нам другое. Приоритеты изменились, опыт и преданность коллективу снова в цене. И после завершения работы в Алмаатинском проектном институте мы снова влились в родной коллектив. Объект КТК снова позволяет держать

лау кеңсесінде еңбек жолымды бастаған кезде көргенім бар.)

Қазіргі басшылықтың бізге көзқарасы бөлек. Құндылықтар өзгерді, қазір тәжірибе мен ұжымға адалдық қайтадан өз бағасын алуда. Алматы жобалау институтындағы жұмыс аяқталған соң біз қайтадан туған ұжымымызбен қауыштық. КТК нысаны біздің институттың өз деңгейінде жұмыс жасауына мүмкіндік беруде, біз сол бұрынғы құрамымызбен жұмыс жасаудамыз, төрт адамнан құралған құрылысшылар тобы үнемі ширақ қалыпта.

Аяулы біздің институтымыз. Біздің екінші үйіміз. Тура да, ауыспалы да мағынасында. Алға қойылған міндеттердің бәрін орындауға тырысып, біз осында тәжірибе жинақтадық, кәсіби білім алдық, осында өз атымызды шығардық. 70 жыл ішінде тамаша мамандардың армиясы өсіп шықты, институт енді солардың арқасында жетекші де бәсекеге қабілетті болып танылып отыр.

Н.А.ШИШКОВСКИЙ- инженерлік геология жөніндегі кеңесші, геологиялық-минералогиялық ғылымдардың магистрі. Институттағы ең бір құрметті ардагерлердің бірі, ғажайып маман, институттың жетекші мамандарының тұтас отрядының тәлімгері. Оның қай нәрсеге де, қашан да өз көзқарасы бар. Біздің томаға тұйық өмірімізде аса қайырымды, өзісін жанындай сүйетін адам – оның қызының да бұл саланы таңдауы кездейсоқтық емес, және оның кәсіби өсуін жіті қадағалап отырады, өз ұжымы – сондықтан да баяғыдақ еңбек сіңірген атағымен демалысқа кетпейді және институтқа қатысты мәселелердің еш бірінен шет қалмақ емес. Өз қаласы – сондықтан барлық мінбелер мен баспасөзде Каспийдің су басу қаупін, қала салу ережесі нормаларын сақтаудың қажеттілігін, т.с.с. айтудан жалыққан емес.

ся на плаву нашему институту, и мы продолжаем работать тем же составом, группа строителей из четырех человек постоянно в напряге.

Родной наш институт. Наш второй дом. И в прямом, и в переносном смысле. Здесь, стараясь выполнить хорошо все поставленные задачи, мы обрели опыт, профессиональные знания, здесь мы сделали своё имя. И за 70 лет выросла целая армия прекрасных специалистов, благодаря чему институт считается одним из ведущих и конкурентоспособных.

Н.А. ШИШКОВСКИЙ - советник по инженерной геологии, магистр геолого-минералогических наук. В институте – один из самых уважаемых ветеранов, специалист выше всяких похвал, наставник целого отряда ведущих специалистов института. У него всегда и на все – собственное мнение. При внешней замкнутости – человек большой доброты, беззаветно любящий свое дело - не случайно и дочь к нему приобщил, и очень внимательно следит за ее профессиональным ростом, свой коллектив - потому не уходит на давно заслуженный отдых и не собирается оставаться в стороне от решаемых институтом задач. Свой город - потому настойчиво выступает со всех трибун и в печати по вопросам опасности затопления Каспия, о необходимости соблюдения норм градостроительства, и т.д. и т.п.

ИНЖЕНЕРЛІК- ГЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕУ – ЖОБАЛАУДЫҢ АЛДЫҢҒЫ ШЕБІ

Біздің институттың («Гипроказнефть» - «КазНИПИнефть» - «Каспиймұнайгаз» - «Каспиймұнайгаз» ФЗЖИ АҚ) қалыптасу тарихындағы кейбір белестерге қатысты және бұл процестердегі барлық құбылыстарға менің қатысым туралы қойылған сұрақтарға орай.

Мен әңгімемізді топырақ механикасы және негіздік құрылыс саласындағы ірі мамандардың бірі, РГА академигі, Мемлекеттік сыйлықтың иегері В.Г.Сергеевтің сөзімен бастағым келер еді, оның бір мақаласында ол былай деген: «Ең бір жоғары технологиялық, ең бір заманауи, ең бір батыл жасалған жобалар да егер олар геологиялық ортаны инженерлік-технологиялық және геоэкологиялық шұбасіз және нақты негіздемесе, оның табиғат және техногендік факторлардың әсерінен өзгеру болжамдарын жасамаса, құны көк тиын.» Мен де инженерлік-геологиялық (геоэкологиялық) саланың өкілімін, яғни басты мақсаты аталмыш міндеттерді ғылыми негізде және тәжірибеде жүзеге асыру болып табылатын саланың.

Өз әңгімеңді мен хронометрологиялық (тарихи) аспектіге, еңбек жолымның бастауынан күні бүтінге дейін, кезең-кезеңімен баяндаймын.

Бірінші кезең. Мен өзімнің еңбек жолымды және өндірістік қызметімді «Гипроказнефть» институтында откен жүзжылдықтың 60 жылдары бастадым.

Бұл уақыт Манғышлақ түбегінің мұнай байлығын ұлан-ғайыр игерудің басымен тұспа-тұс келді, бұл орайда «Гипроказнефть» институты айтарлықтай басым роль атқарған еді.

ИНЖЕНЕРНО- ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ И ЭКОЛО- ГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ-ПЕРЕДНИЙ КРАЙ ПРОЕКТИРОВАНИЯ

На вопросы, поставленные передо мной относительно некоторых вех в истории становления нашего института («Гипроказнефть» - «КазНИПИнефть» - «Каспиймұнайгаз» - АО НИПИ «Каспиймұнайгаз»), и моего участия во всех происходивших при этом процессах.

Начать я хотел бы беседу со слов одного из крупных специалистов в области механики грунтов и фундаментостроения, академика РАН, лауреата Государственной премии Сергеева В.Г., который в одной из своих статей сказал: «Мало чего будут стоить самые высокотехнологичные, самые современные, самые смелые проектные разработки, если они не будут иметь достоверного и объективного инженерно-геологического и геоэкологического обоснования состояния геологической среды и прогноза его изменения под воздействием природных и техногенных факторов». Я как раз и являюсь представителем инженерно-геологической (геоэкологической) отрасли, то есть той отрасли, главной задачей которой является научное и практическое осуществление вышеуказанных задач.

Свое повествование я буду излагать в хронометрическом (историческом) аспекте, от начала трудовой деятельности до настоящих дней, поэтапно.

1 этап. Я начал свою трудовую и производственную деятельность в институте «Гипроказнефть» в начале 60-х годов прошлого столетия. Это время совпало с началом грандиозного освоения нефтяных богатств полуострова Манғышлак, в котором доминирующую роль играл институт «Гипроказнефть». Я участвовал в первом десанте изыскателей и проектировщиков, высадившихся

Мен 1964 жылғы сәуірде Өзен кен орны аумағына түсірілген іздестірушілер мен жобалаушылардың тұңғыш десантына катыстым. Біз табиғи-климаттық жағынан да, технологиялық жағынан да адам айтқысыз қиындықтарға тап болдық, өйткені алда тұрған жұмыстың ауданы, шынын айтқанда, Батыс Қазақстан аймағының картасында барлық жағынан да «ақтаңдақ» болып табылатын. Біздің жұмыстарымызда көрнекі жетістіктер болды, алайда қателіктер де кездесті, кей кездері айтарлықтай ірі қателіктерге ұрындық. Алайда туындаған қиындықтардың бәрін біз жігерлікпен жеңіп шықтық, және іздестірушілердің, жобалаушылардың, құрылысшылар мен пайдаланушылардың шығармашылық ынтымағының нәтижесінде Манғышлақтың мұнай кен орындары уақытылы пайдалануға берілді.

Бұл кезеңде менің үзеңгілес, тәлімгер және жауынгер жолдастарым (іздестірушілерден де, жобалаушылардан да) Ұлы Отан соғысының ардагерлері және еңбек майданының жауынгерлері: Кох Р.А., Митрохин А.И., Балғымбаев Ө.Б., Шилин Н.А., Соловьев П.И., Гнилицкий А.Г., Павленко Д.Г., Кузьменко М.И., Онюшкин С.В., Лошманов А.А., Төлегенов Б.Т., Тілекқабылов Г.Т., Жигалин Г.Е., Жигалина Е.Ф. және басқалар болды. Бізбен бір сапта: Рошак В.И., Талай Г.А., Тамбовцев К.П., Зиновьева Э.М., Чапурин А.Н., Галиева И.М., Альчиков А.В. және басқа бүгінде танымал сол кездердегі жас мамандар еңбек етті. Жұмыстың бұл кезеңіндегі айтарлықтай маңызды жетістік деп мен Манғышлақ түбегі аумағында топырақты жіктеудің стратиграфты-генетикалық схемасын жасап шығаруды айтар едім, бұл инженерлік-геологиялық зерттеулерді одан әрі дамытуда неғұрлым дұрыс басты бағыт тандауға, сметалық құжаттамаларды жасауға, нысанда ірі апаттардың алдын алуға

на территории месторождения Узень в апреле 1964 года. Нам пришлось столкнуться с невероятными трудностями как в природно-климатическом, так и в технологическом отношении, так как район предстоящих работ являлся, по сути дела, «белым пятном» на карте Западно-Казахстанского региона, во всех отношениях. В нашей работе были выдающиеся достижения, но были и ошибки, порою довольно крупные. Но все возникавшие трудности мы успешно преодолевали, и в результате творческого содружества изыскателей, проектировщиков, строителей и эксплуатационников нефтяные месторождения Мангышлака были своевременно введены в эксплуатацию.

Моими соратниками, наставниками и боевыми товарищами на этом этапе были (как изыскатели, так и проектировщики) ветераны Великой Отечественной войны и бойцы трудового фронта: Кох Р.А., Митрохин А.И., Балғимбаев У.Б., Шилин Н.А., Соловьев П.И., Гнилицкий А.Г., Павленко Д.Г., Кузьменко М.И., Онюшкин С.В., Лошманов А.А., Тулегенов Б.Т., Тлеккабылов Г.Т., Жигалин Г.Е., Жигалина Е.Ф. и ряд других. В едином строю с ними трудились молодые специалисты: Рошак В.И., Талай Г.А., Тамбовцев К.П., Зиновьева Э.М., Чапурин А.Н., Галиева И.М., Альчиков А.В. и другие не менее известные, в то время молодые специалисты. На этом этапе работ наиболее значимым достижением я считаю разработку стратиграфо-генетической схемы расчленения грунтов в пределах полуострова Мангышлак, что позволило выбрать наиболее правильное генеральное направление в развитии дальнейших инженерно-геологических исследований, разработке сметной документации, избежать крупных аварий на объектах (при этом сэкономить немалые финансовые средства), а также исправить грубые ошибки, допущенные довольно известными проектно-изыскательскими организациями союзного значения.

(және бұл жағдайда біраз қаржыны үнемдуге), сонымен қатар одақтық дәрежедегі әжептәуір белгілі жобалау-іздістіру ұйымдарының гарапынан кеткен өрескел қателіктерді жөндеуге мүмкіндік берді.

Екінші кезең. Өткен жүзжылдықтың 70 жылдары.

Уақыттың бұл кезеңі біздің институт тарихында Бозашы түбегінің мұнай байлығын игеруге қатысуымен даңқты болды. 1974 жылы тағы да сондай құрамында іздістірушілер, жобалаушылар мен тапсырысшылардың өкілі бар десант Қаламқас кен орнының аумағына түсірілді.

Бұл десантқа мен тағы да қатыстым. Қаламқас кен орнының аумағы жағдайын инженерлік-геологиялық зерттеу барысында басты қиындық оның тұтастай батпақты жерде орналасқандығы (ол салыстырмалы түрде алғанда Каспий теңізінің су айлағына аумағынан жуырда босаған), Каспий бағытынан үнемі су айдау құбылысының әсері, іс жүзінде аумақтың инженерлік-геологиялық жағдайы туралы ешқандай мәліметтің жоқтығы болды.

Бұл кезеңде өз жұмысымның неғұрлым маңызды сәгі деп мен аймақтың геологиялық даму тарихына берілген әділ бағаны және сонымен байланысты геологиялық орта шегіндегі кабаттардың инженерлік-геологиялық, стратиграфты-генетикалық кешендерінің қалыптасуын есептеймін.

Үшінші кезең. Өткен жүзжылдықтың 80 жылдары.

Бұл кезең біздің институттың тарихында біздің іздістірушілеріміз бен жобалаушыларымыздың Батыс Сібірдегі орасан зор мұнай және газ кеніштерін (Варьечинск кен орындары тобы және Самотлор кен орнының 4-ші кезеңі) игеруге қатысуымен әйгілі. Бұл нысандар бойынша мен тікелей далалық және камеральдық жұмыстарға қатыстым.

Бұл кезеңдегі өзімнің жетістігім

Второй этап. 70 годы прошлого столетия. Этот период времени в истории нашего института ознаменовался участием в освоении нефтяных богатств полуострова Бузачи. В 1974 году был также высажен десант на территории месторождения Каламкас в составе изыскателей, проектировщиков и представителей заказчика.

В этом десанте я также участвовал. Главными трудностями при инженерно-геологическом изучении условий в пределах месторождения Каламкас была повсеместная заболоченность его территории (она сравнительно недавно освободилась от акватории Каспийского моря), постоянное воздействие нагонных явлений со стороны Каспия, практически полное отсутствие информации по инженерно-геологическим условиям территории.

На этом этапе наиболее значимым моментом в своей работе я считаю объективную оценку истории геологического развития региона и связанное с нею формирование инженерно-геологических стратиграфо-генетических комплексов отложений в пределах геологической среды.

Третий этап. 80 годы прошлого столетия. Этот период в истории нашего института известен участием наших изыскателей и проектировщиков в освоении гигантских нефтяных и газовых месторождений Западной Сибири (Варьечинская группа месторождений и 4 очередь освоения Самотлорского месторождения). В полевых и камеральных работах по этим объектам я принимал непосредственное участие.

Своим достижением на этом этапе я считаю разработку сводной таблицы физических и механических свойств тореров Самотлорской группы месторождений. Эта таблица, по утверждению компетентных специалистов территориального отраслевого института «Гипротюменнефтегаз», была признана лучшей на данном этапе.

Четвертый этап. 90 годы прошлого

деп мен Самотлор кен орындары тобы торерлерінің физикалық және механикалық қасиеттерінің құрама кестесін жасағанымды айтар едім. Бұл кесте, «Гипротюменнефтегаз» аумақтық салалық институтының білікті мамандарының сендіруі бойынша, аталмыш кезеңдегі ең үздігі деп танылды.

Төртінші кезең. Өткен жүзжылдықтың 90 жылдарынан жиырма бірінші ғасырдың 2004 жылына дейін. Бұл кезең институт тарихындағы түбегейлі өзгерістер уақыты болып табылады. Қазақстан Республикасы нарықтық экономиканы дамытуға бет бұрған, тәуелсіз дербес демократиялық мемлекет болды. Бұл процесс біздің институтты да толық қамтыды. Біздің заманымыздың басты оқиғасы «Тенгизшевройл», «ОКИОК» (қазіргі уақытта «НКОК»), «Аджип Бритиш ГЭС» және тағы басқа белгілі шетелдік компаниялармен тығыз әріптестік орнатқанымыз болып табылады.

Айырықша атап айтатын жайт, бұл әріптестік, алдымен, институттың барлық кезеңі бойына мен басқарған инженерлік-геологиялық қызметімен байланысты болды. Бұл әріптестік үлкен қиындықтармен жолға түсті. Ең алдымен, біздің шетелдік тапсырысшыларымыз бізге сенім артуына қол жеткізу керек болды, өйткені олар жергілікті серіктестеріне өте сактықпен және үлкен сенімсіздікпен қарады, солай қарап келеді де. Сенімге ие болсаң ғана мойындауы және құрметпен қарауы мүмкін еді. Мұның бәріне біз қол жеткіздік, қазір жоғарыда аталған шетелдік компаниялардың тапсырыстары бойынша инженерлік-геологиялық зерттеулердің ауқымды көлемдерін орындаудамыз. **Бұл кезеңдегі өзімнің жетістігім деп мен мынадай жұмыстарымды есептеймін: а) «ВНА-5 ұңғысы ауданының теңіз түбіндегі инженерлік-геологиялық жағдайлары»; б) Солтүстік Каспий маңының 50 километрлік жолағының 1:100000 масштабтағы инженерлік-**

столетия по 2004 год двадцать первого столетия. Этот этап является переломным в истории института. Республика Казахстан стала независимым суверенным демократическим государством, ставшим на путь развития рыночной экономики. Этот процесс, в полной мере, коснулся и нашего института. Главным событием нашего времени является то, что мы вступили в тесное сотрудничество с известными иностранными компаниями, такими как «Тенгизшевройл», «ОКИОК» (в настоящее время «НКОК»), «Аджип Бритиш ГЭС» и другие.

Следует особо отметить, что это сотрудничество, главным образом, связано с инженерно-геологической службой института, которую на протяжении всех этапов возглавлял я. Налаживалось это сотрудничество с большими трудностями. Прежде всего, необходимо было добиться, чтобы наши иностранные заказчики нам поверили, потому что они очень осторожно и с большим недоверием относились и относятся к местным партнерам. За доверием должны были прийти признание и уважение. Всего этого мы добились и в настоящее время мы выполняем большие объемы инженерно-геологических исследований по заказу вышеперечисленных иностранных компаний. Своим достижением на этом этапе я считаю следующие разработки: а) «Инженерно-геологические условия морского дна в районе скважины ВНА-5»; б) Карта инженерно-геологического районирования масштаба 1:100000 прибрежной 50 километровой полосы Северного Прикаспия».

Эти две мои работы получили высокую оценку со стороны заказчика (Аджип КСО); они были отправлены в Нидерланды (г. Гаага) для тщательного изучения западными специалистами.

Пятый этап. 2005 год – настоящее время. Этот период времени для инженерно-геологической службы института является этапом возрождения (восстановления) и реконструкции,

геологиялық ауданға бөлу қарғасы».

Менің бұл екі жұмысым тапсырысшы (Аджип КСО) тарапынан жоғары баға алды; олар батыстық мамандардың мұқият зерделеуі үшін Нидерландыға (Гаага қаласына) жіберілді.

Бесінші кезен. 2005 жылдан - қазіргі кезге дейін. Институттың инженерлік-геологиялық қызметінің қайта өрлеуі (қалпына келтіру) және қайта құру мәселесіне келсек, ол қазіргі уақытта әбден қызған шағында, жуырда толығымен аяқталағын болады.

Институттың қалыптасуына баға бере отырып, мен бірінші кезеңде өткен жүзжылдықтың 60 және 70 жылдары бойына іздестіруші мамандар мен жобалаушылардың негізгі құрамы болып табылатын бірқатар Ұлы Отан соғысы ардагерлері мен еңбек майданы жауынгерлерінің аттарын атадым. Бара-бара олардың қатары біртіндеп жаңа жоғары білікті кадрлармен - инженер - техникалық қызметкерлермен де, жұмысшы мамандармен де толықты. Олардың ішінде маған рухани жағынан да, күнделікті жұмыста да неғұрлым жақын адамдарды атағым келеді, олар: Марушев Г.Н., Лобиков Г.Н., Зиновьева Э.М., Троицкий В.Г., Прокопчук В.Л., Чапурин А.Н., Бойчук Д.М., Шунков Ю.Н., Бессонова З.М., Матвеев Ю.С., Просвирнов А.А., Березин А.Г., Зайцев А.Н., Голубева Л.Н., Голубев Н.М., Смыкова Г.В., Коробкин Ю.К., Екшембеев Х., Киреев А.Х., Дубова Г.Б.

Бұл адамдардың бәрін, олардың қызмет дәрежесі мен лауазымдарына қарамастан, мен айырықша еңбек сіңірген және Батыс Қазақстанның мұнай саласын дамытуға үлкен үлес қосқан жандар деп есептеймін.

Қазіргі уақытта инженерлік-геологиялық қызметінің үміт күттіретін мамандары Әбдрахманов Б., Тұрғанбаев Б., Шишкова И.Н., Калмыкова В.В. болып табылады, олар өздерін қай қырынан танытады – жақын болашақ көрсетеді.

оно, идет полным ходом и вскорости будет полностью завершено.

Давая оценку становлению института на первом этапе я привел ряд имен ветеранов ВОВ и бойцов трудового фронта, являющихся основным контингентом специалистов-изыскателей и проектировщиков на протяжении 60 и 70 годов прошлого столетия. В последующем их ряды постепенно пополнялись новыми высококвалифицированными кадрами как ИТР так и рабочих специальностей. Среди них я хочу назвать наиболее близких мне по духу и трудовым будням людей: Марушев Н.Г., Лобиков Г.Н., Зиновьева Э.М., Троицкий В.Г., Прокопчук В.Л., Чапурин А.Н., Бойчук Д.М., Шунков Ю.Н., Бессонова З.М., Матвеев Ю.С., Просвирнов А.А., Березин А.Г., Зайцев А.Н., Голубева Л.Н., Голубев Н.М., Смыкова Г.В., Коробкин Ю.К., Екшембеев Х., Киреев А.Х., Дубова Г.Б.

Всех этих людей, независимо от их служебного положения и должности, я считаю особо заслуженными и внесшими большой вклад в развитие нефтяной отрасли Западного Казахстана.

В настоящее время весьма перспективными специалистами инженерно-геологической службы являются Абдрахманов Б., Турганбаев Б., Шишкова И.Н., Калмыкова В.В. как они себя проявят – покажет ближайшее будущее.

Галиева Л.Г. – главный специалист отдела СиПОС. Трудовой стаж в институте -35 лет. Это только можно представить, сколько проектов за эти годы «обсчитала» со всех сторон Любовь Гиниятовна. Человек удивительно добрый, легкий в общении. Никто, с кем бы не заговорил о ней

в институте(ни из мужчин, ни из женщин(что вообще редкость!) ни одного худого слова о ней не сказал, все отдают ей должное и как специалисту, и как человеку. Всеобщая любимица.

СМЕТАШЫЛАР – ІСКЕР ДЕ СЕНІМДІ ХАЛЫҚ

СМЕТЧИКИ - НАРОД СМЕТЛИВЫЙ И НАДЕЖНЫЙ

Галиева Л.Г.:

Біздің «Каспиймұнайгаз» институтында тіпті дағдарыс жылдарында да үш жүздей адам жұмыс істеді. Мен солардың ішінде тек бір ғана шағын бөлімшесі - өзім қырық жылға жуық еңбек еткен Сметалар мен Құрылысты ұйымдастыру жобасы бөлімі туралы айтқым келеді.

Бұл жылдары бөлімнен қызметкерлердің үш ұрпағы шықты, еңбек шарттары өзгерді, шығарылатын жобалық-сметалық құжаттамаларға қойылатын талаптар өзгерді. Тек оны орындаушыларға қойылатын талаптар өзгеріссіз сол күйінде қалды: сметашылар өте шыдамды, ынталы және ұқылты қызметкерлер болуы тиіс, ой-өрістері кенболуы, құрылыс ісін, технологиялық және электр жабдықтарының монтажын, құрылысты ұйымдастыруды, экономиканы, қаржы мәселесін білуі шарт.

Мен үшін сметалық бөлімдегі жұмыс 1969 жылғы тамыздың 1-нен басталды, мен Уфадағы мұнай ин-

В нашем институте «Каспиймұнайгаз» даже в кризисные годы работали около трехсот человек. Я же хочу рассказать только об одном маленьком подразделении, где проработала почти сорок лет: об отделе смет и ПОС.

За эти годы через отдел прошли три поколения работников, изменились условия труда, изменились требования к выпускаемой проектно-сметной документации. Остались неизменными требования к самим исполнителям: сметчики должны быть очень усидчивыми, внимательными и аккуратными работниками, должны обладать широким кругозором, знать строительное дело, монтаж технологического и электрического оборудования, организацию строительства, экономику, финансы.

Для меня работа в сметном отделе началась первого августа 1969 года, когда я, как молодой специалист, прибыла в институт «ГипроКазнефть» после окончания Уфимского нефтяного института.

ститутын бітіргеннен соң, жас маман ретінде, «ГипроКазнефть» институтына келдім.

Жобалау институтының зәулім, жап-жаңа ғимараты маған бірден ұнады. Гурьев қаласының өзі шан-тозанды, аптап ыстық, орталығында сылағы түскен екі-үш қабатты үйлер, шет жағында саздан соғылған лашықтарымен көңілсіз әсер қалдырды.

Мені жұмысқа институттың бас инженері Артур Цезаревич Вейдемеер қабылдады. Маған ол өте қатал, жауапты адам болып көрінді. Ол маған институтқа жас мамандар керек екенін, алайда менің барғым келетін ТЭН (жобаны техникалық-экономикалық негіздеу) бөлімінде бос орын жоқ екенін айтты.

Сметашылар қажет деді. Ол смета деген жобаның өте маңызды бөлігі екеніне, бекітілген сметасыз бірде бір құрылыс басталмайтынына менің көзімді жеткізуге тырысты. Оның сендіру күшінің қуағтылығы сондай, әңгімеміздің соңына қарай мен экономист болам деген арманым «әлсіреп», болашақ мықты сметашы екеніме өзім сеніп қалдым. Ұзамай мені алып кетуге смета бөлімінің бастығы Алексей Григорьевич Гнилицкий келді – жас шамасы елулердегі, бір карағанда – ақ менірімді адам екені сезіліп тұрды. (Кейінірек мен оның өзісін жетік білетін тәжірибелі маман екенін түсіндім, әзілқойлығы мен қалжыңбастығы одан кем түспейтін болса да)

Ол мені сметалық бөлімге әкелді. Үлкен бөлмеде екі қатарға қойылған столдарда отырған - әйсілі бар, ері бар он шақты адам, мектеп оқушылары сияқты, шоттың тастарын сыртылда-тып, арифмометрлердің (сол кездерде алдыңғы қатарлы есептеу құрылғысы саналған сондай механикалық құрал болды) құлағын сатырлатып бұран, бірнәрселер жазуда. Қабырғалардың бәрине кітап, папка толы шкафтар

Огромное, новехонькое здание проектного института мне сразу понравилось. Сам город Гурьев запыленный, знойный, с облупившимися двух и трехэтажными домами в центре и глинобитными ячугами на окраинах производил удручающее впечатление.

На работу меня принимал главный инженер института Артур Цезаревич Вейдемеер. Мне он показался очень строгим, ответственным человеком. Он сказал, что молодые специалисты нужны институту, но туда, куда мне хотелось попасть, в отдел ТЭО (технико-экономических обоснований проектов) вакансий нет. Сказал, что нужны сметчики. Он постарался убедить меня в том, что смета очень важная часть проекта, что без утвержденной сметы не начинается ни одно строительство. И такова была сила его убеждения, что уже к концу беседы во мне «погиб» будущий экономист и родился будущий сметчик. А вскоре пришел за мной начальник сметного отдела Алексей Григорьевич Гнилицкий, человек, лет пятидесяти - добрейший, даже на первый взгляд. (Позже я поняла, какой он опытный специалист, с глубокими знаниями своего дела, хотя был и шутник, и балагур.)

Он привел меня в сметный отдел. В большой комнате за двумя рядами столов, как школьники, сидели человек десять женщин и мужчин, шелкали косячками счетов, с треском крутили ручки арифмометров (были такие механические, по тем временам весьма передовые счетные устройства), что-то писали. Все стены были уставлены шкафами с книгами, папками. Работники уверенно подходили к ним, брали нужные сборники, прейскуранты, ставили цены в сметы, и аккуратно возвращали книги на место. Мне определили стол, дали

койып тастаған. Қызметкерлер оған еркін барып қажетті жинақтарды, пре-йскуранттарды алып, сметаға бағасын салып, кітаптарды қайтадан мұқият орындарына қойып жатты. Маған столымды көрсетті, бір құшақ ақпараттық құжаттарды беріп: «Таныс» деді. Мен ақпараттар ағынынан, жана әсерлерден және қарным ашқаннан (түнгі ұшақтан соң ертеңлік ас ішкен жоқ едім) мәңгіріп кеттім, оқыған нәрселерімнен түк ұққан жоқпын. Сол кезде менің жанымға қара шашты, ұзын бойлы жас шамасы отыз бестердегі сұлу әйел жақындады – ол бөлімнің бас маманы Анна Тихоновна Сладкова (Берестовая) екен. Қалай орналасқанымды, таңертең қайда тамақтанғанымды сұрады. Мән-жайыма қаныққан соң мені институттың асханасына жіберіп, одан әрі жатақханаға орналасып алуыма кеңес берді, ештеңеден жүрексінеуімді, бәрі жақсы болатынын айтты. Мен бірден біртүрлі ширап сала бергендей болдым.

Маған (ауқақтанып, демалып келген соң) «Жетібай кен орнын жайластыру» жобасы бойынша сметалық құжаттамаларды жасауды тапсырды. Мен бұрын шығарылған жобалардан ұқсастарын іріктеп алып, соларға қарап жана нысандардың құнын анықтадым. Егер баламалары болмаса, жаңа сметаны жұмыс түрі бойынша жасадым. Қай кезде болсын Анна Тихоновна кеңес беріп отырды, қатемді түзетті, өз білгенін үйретті. Менің еңбек жолымның бастауында осындай тамаша адам кездескені қандай бақыт. Міне осындай адамдарды тәлімгерлер деп атайды. Мен егер қашан болсын жақсы сметашы бола калсам, Анна секілді болуға тырысам деп өзіме серт бердім.

Бөлімде тағы да жастары елуден асқан төрт әйел отырды:

Татьяна Фотеевна Салынина – топ жетекшісі, өте сыпайы, катал, ол да ешқашан кеңес беруден бас тартқан

кучу информационных документов, выпущенные ранее сметы и сказали: «Вникай». Я от потока информации, новых впечатлений и от чувства голода (после ночного полета нигде не позавтракала) сразу поглупела, ничего не понимала в том, что я читала. Тут ко мне подошла высокая темноволосая красавица лет тридцати пяти - Анна Тихоновна Сладкова (Берестовая) - главный специалист отдела. Поинтересовалась, устроилась ли я с жильем, где позавтракала. Отправила меня поесть в институтскую столовую и устраиваться в общежитие, сказала, чтобы я ничего не боялась, все образуется. Я как-то сразу приободрилась.

Мне (уже сытой и отдохнувшей) доверили делать сметную документацию по проекту «Обустройство месторождения Жетыбай». Я подбирала аналоги из ранее выпущенных проектов и по ним определяла стоимость новых объектов. Если не было аналогов, делала новые сметы по видам работ. Когда что-то не получалось, Анна Тихоновна помогала советом, исправляла ошибки, делилась своими знаниями. Какое счастье, что такой прекрасный человек встретился в начале моего трудового пути. Именно таких людей называют наставниками. Я пообещала себе, если когда-нибудь стану хорошим сметчиком, постараюсь быть такой, как она.

В отделе сидели еще четыре женщины возрастом более пятидесяти лет:

Татьяна Фотеевна Салынина - руководитель группы, очень всживая, строгая, тоже никогда не отказывала в совете.

Анна Поликарповна Точилина - шумная, веселая, фигуристая, она своими рассказами смешила нас в короткие минуты отдыха

Добрая, аристократичная Екатерина

емес.

Анна Поликарповна Точилина – у-шу, көңілді, келбетті адам, қысқа ғана демалыс сәттерінде ол өзінің әңгімелерімен бізді күлдіріп отыратын.

Меірімді, ақсүйек Екатерина Дмитриевна Кононова өзінің стеталарын тып-тыныш және жалықпай азаптанып жасап отыратын, ара-арасында мұрнын опалап немесе алмасынан бір тістеп қояды.

Неонила Севастьяновна Таршилова олардан аздап жасырақ болатын – ол бағалау көрсеткіштері нөмірлерінің көбін жатқа білетін, сонысымен де бізді таңғалдырушы еді.

Тағы екі жас қыз болды – Люция Шагидуллина (Кондрючная) мен Полина Титова.

Люция жастығына карамастан, сол кездің өзінде-ақ тәжірибелі маман еді, ал Полина бөлімге менен аз бұрын келіпті. Ол көріктендіру мен көгалдандырудың сметаларын жасайтын.

Уақыт өте келе «қарттар» зейнеткерлікке кетті. Анна тихоновна отбасымен Краснодар өлкесіне көшті. Біздің естен кетпес бөлім бастығы Гнилицкий Алексей Григорьевич те зейнетке шығып, Киевке көшіп кетті.

Дауленова Тамара Ивановна, Керімбаева Валентина Михайловна, Дьякова Лариса, Зарщикова Татьяна, Бузбанова Галя, Карагаева Асия, Качурина Любовь, Жарикенов Бағытжан, Кох Раиса Николаевна, Жүгінисова Сара, Өталиева Гуля, Занозина Раиса, Деревягина Надежда. Сеиткалиева Зауреш секілді жана сметашылар келді. Олар ұзақ жылдар бойы біздің ұжымның ұйытқысы болды. Барлық еңбек еткен жылдарымыз, күнделікті тыныс-тіршілік пен мерекелердің бәрі солармен бірге өтті.

Осы жылдар ішінде смета бөлімі арқылы басқа да көптеген маман-

Дмитриевна Кононова тихо и кропотливо делала свои сметы, временами припудривала свой носик или закусывала яблоком.

Немного помоложе их была Неонила Севастьяновна Таршилова – она наизусть знала номера большинства расценок, чем нас просто удивляла.

Были еще две молоденькие девушки Люция Шагидуллина (Кондрючная) и Полина Титова.

Люция, несмотря на молодость, уже тогда была опытным специалистом, а Полина пришла в отдел незадолго до меня. Она делала сметы на благоустройство и озеленение.

Со временем «старики» ушли на пенсию. Анна Тихоновна уехала с семьей в Краснодарский край. Ушел на пенсию и переехал в Киев наш незабвенный начальник отдела Гнилицкий Алексей Григорьевич.

Пришли новые сметчики Дауленова Тамара Ивановна, Керімбаева Валентина Михайловна, Дьякова Лариса, Зарщикова Татьяна, Бузбанова Галя, Карагаева Асия, Качурина Любовь, Жарикенов Бағытжан, Кох Раиса Николаевна, Жүгінисова Сара, Өталиева Гуля, Занозина Раиса, Деревягина Надежда, Сейткалиева Зауреш. Они на многие годы составили костяк нашего коллектива. С ними вместе прошла вся трудовая жизнь, будни и праздники.

За эти годы через сметный отдел прошло много других специалистов, и все они заслуживают доброго слова. Уходили из института в основном в связи с переездом.

Коллектив был дружным, помогали друг другу в работе и в быту.

Работы было очень много, проектировщики часто меняли свои решения по просьбе заказчика или по согласованию с подрядчиком, нам же приходи-

дар өтті, олардың барлығы да жылы сезіммен еске алуға тұрарлық. Институттан негізінен қоныс аудару себепті гана кететін.

Ұжым ынтымақты болды, жұмыста да, тұрмыста да бір-біріне көмектесетін.

Жұмыс өте көп болатын, жобалаушылар тапсырысшының сұрауы бойынша немесе мердігердің келісімімен өз шешімдерін жиі өзгертетін еді, ал бізге бәрін қайта есептеуге тура келетін.

Біздің бөлімде, сметалық құжаттамадан басқа, ҚҰЖ (құрылысты ұйымдастыру жобасы) тарауы шығарылды. Бұл жұмыспен үш әйел – Занозина Раиса, Шишкина Надежда, Деревягина Надежда айналысатын.

Бізге жобалау-сметалық құжаттамаларға (ЖСК) тапсырысшылар мен мердігерлерге сараптамаға келісім алу үшін жиі барып тұруға тура келетін. Біз сараптамаға сметалық құжаттың чемодандарын таситынбыз.

ЖСК қорғау әсіресе Москвада Мұнай өнеркәсібі сараптамасында ерекше қиын болды. Бір апта ішінде сметаларды әлденеше рет қайта карап, қайта есептеуге тура келетін. Күндіз өзінің дұрыстығынды дәлелдеп көзінен жас аққанша сарапшымен дауласасын, ал түнде қонақүйде сметаны калькуляторда қайта есептейсің – іссапардың барлық күні осылай өтетін. Бәрі сәтті болып, жеңіл өтетін кездер сирек болатын, өйткені сарапшының жұмысы көбіне жобаның сметалық құнын төмендету сомасымен бағаланатын еді. Жобалау-сметалық құжаттамамен Сібірге, Тюмень облысындағы Варьеганға барғанымыз есімде қалды. Ұшаққа Куйбышевтан (Самарадан) ауысып отыратын болдық. Салмағы жарты тоннаға жуық ЖСК салынған барлық қораптарды түскен ұшақтан сақтау камерасына, одан кері қарай келесі мінетін ұшаққа біздің ЖБИ (жобаның бас инженері) Марушев Ни-

лось все пересчитывать заново.

В нашем отделе, кроме сметной документации, выпускался также раздел ПОС (проект организации строительства). Этой работой занимались три женщины Занозина Раиса, Шишкина Надежда, Деревягина Надежда.

Нам приходилось часто ездить на согласование проектно-сметной документации (ПСД) к заказчикам и подрядчикам, с экспертизой. Мы возили на экспертизу чемоданы сметной документации.

Особенно тяжело было защищать ПСД в экспертизе Министерства нефтяной промышленности в Москве. За неделю приходилось несколько раз пересматривать и пересчитывать сметы. Днем споришь до слез с экспертом, доказывая свою правоту, а ночью в гостинице пересчитываешь сметы на калькуляторе - и так все дни командировки. Редко когда везло, и все проходило гладко, так как работа экспертов часто оценивалась суммой снижения сметной стоимости проекта. Запомнилась поездка с проектно-сметной документацией в Сибирь, в Тюменскую область в Варьеган. Самолет был с пересадкой в Куйбышеве (Самаре). Все эти коробки с ПСД весом около полтонны перетаскивали от самолета в камеру хранения и обратно наш ГИП Марушев Николай Григорьевич и работник нашего отдела Джарикенов Багитжан. Полутонный груз надо было еще согласовать с заказчиком и вернуться домой с полной оплатой проекта, что нам удалось сделать.

Вообще, судьба сметной документации во многом зависит от грамотности и коллегиальности ГИПа (главного инженера проекта). Было легко и приятно сотрудничать с ГИПами Марушевым Н.Г., Балгимбасвым У.Б., Кузнецовым В.И., Леонкиным В.Г., Шафиевым Ф.Х.,

колай Григорьевич пен біздің бөлімнің қызметкері Жарикенов Бағытжан тасыды. Жарты тонналық жүкті әлі тапсырысшымен келісу керек еді, сонан соң үйге жобаның толық құнын алып қайтасың, бізге бұл міндетті орындаудың сәті түсті.

Жалпы, сметалық құжаттаманың тағдыры көп жағдайда ЖБИ сауаттылығы мен алқалылығына байланысты. Марушев Н.Г., Балғымбаев Ө.Б., Кузнецов В.И., Леонкин В.Г., Шафиев Ф.Х., Васильев А.С., Ахмедов Г.С., Лобиков Г.Н. секілді ЖБИ-лармен қызметтес болу жеңіл және қызғылықты болатын, өйткені олар өз істерін жақсы меңгерді, смета жасаушыларға тапсырма бере білді, өз нұсқауларының орындалуын талап етті және тексерді. Аткарушыларға құрметпен қарады. Маған қазір мұндай тамаша мамандар қалмаған сияқты көрінеді.

Бұл жылдар ішінде смета жасау технологиясы толығымен өзгерді. Жаппай компьютерлендіру, ешкім де сметаны қолмен есептемейді, алайда бұл жұмысқа негізгі талаптар сол күйінде қалды. Смета бөліміне жас қызметкерлер келді.

Маған қабілетті жастар Қалыбаева Алмагүлмен, Пересичан Дениспен жұмыс жасау ұнайтын.

Мен қазір үшінші жыл зейнеткермін. Өмір жас кезімде армандағандай бола қойған жоқ, алайда жаман болды деп айта алмаймын. Қызым өсіп, адам болды, сүйікті немерем ержетіп келеді.

Мен институтта қоян-қолтық жұмыс жасаған адамдардың бәріне шексіз ризамын, олардың әріптестігіне, меіріміне, құрметі мен махаббатына.

Мерейтой жылы барлық бұрынғы және қазіргі қызметкерлердің барлығына мықты денсаулық, бақыт тілеймін, ал институт одан әрі дамып, мәңгі жас болып қала берсін.

Любовь Гиниятовнаның бұл сөздеріне бұл ұжымның әрбір ардагері

Васильевым А.С, Ахмедовым Г.С, Лобиковым Г.Н, потому что они хорошо знали свое дело, умело давали задания смежникам, требовали и проверяли выполнение своих указаний. С уважением относились к исполнителям. Мне кажется, что таких классных специалистов уже и не осталось.

За эти годы полностью поменялась технология выпуска смет. Сплошная компьютеризация, никто не считает сметы вручную, но основные требования к этой работе остались прежними. В сметный отдел пришли молодые работники.

Мне нравилось работать с умницей Калыбаевой Алмагүл, с Денисом Пересичан.

Я уже третий год на пенсии. Жизнь сложилась не совсем так, как мечталось в юности, но она была неплохая. Выросла и стала самостоятельным человеком дочь, растёт мой любимый внук.

Я бесконечно благодарна тем, с кем бок о бок проработала в институте, благодарна за сотрудничество, за доброгу, уважение и любовь.

В юбилейный год всем работникам, настоящим и бывшим, желаю крепкого здоровья, счастья, а институту дальнейшего развития и вечной молодости

К этим словам Любви Гиниятовны присоединится каждый ветеран, каждый член этого коллектива. Сумевшего в трудное постперестроечное время выстоять, использовать всяческие методы выживания, вплоть до сдачи в аренду части здания банкам и другим коммерческим структурам, до выполнения самых мелких частных заказов - лишь бы выжить. А затем очень быстро овладеть особенностями рыночной экономики, интегрировать в мировую практику проектирования и занять своё достой-

қосылады. Қайта құру кезеңінен соңғы аласапыран шақта қандай күрделі жұмыстан да бас тартпаған, қандай қызметті де бойларына шақ көрмей өркекіректік танытпаған, шыныққан, шыңдалған ұжым мүшелері нарықтық экономиканың ерекшеліктерін де тез игерді. Жобалаудың әлемдік тәжірибесін меңгеріп, еліміздің жобалау және ғылыми-зерттеу мекемелерінің қатарында лайықты орнын тапты.

Бүгінгі таңда «ҚазМұнайГаз» АҚ – бұл тек атау ғана емес, бұл бренд, сонымен қатар өте жақсы шираған, бұл оларға әріптестерін өздері тандауға мүмкіндік береді. Ал жұмысты қалай жасай алатындарын олар дәлелдеді, міне, жетпіс жыл бойы абыройларына дақ түсірмей келеді. Әрбір нысан олардың шеберлігі мен батыл шешім қабылдауының көрінісі. Олар жоғары деңгейдегі кәсіби мамандар екеніне барған сайын сенім артып келеді. Еліміз бен аймағымыздың аса ірі және маңызды жобаларында олардың мұны пашетуде. Сонымен қатар ертеңсіз бүгін болмасын да жадында түйген ұжым. Мұнда өздерінің тарихын, дәстүрін қадірлейді, алдыңғы буынның еңбегін бағалап, өнеге етеді. Қайнаған тіршілік пен күнделікті қарбаласта институттың бас директоры ардагерлерінің үйіне бас сұғуға да уақыт табады, оларға сыйсияпат ұсынуды, ең бастысы осы күнге жетуге бар күш-жігері мен ақыл-ойын аямаған қайсар да қажырлы жандарға жылы лебіз білдіруді ұмытпайды.

Меніңше, оның қандай адам екенін менің қолыма кездейсоқ түскен әр жылдары қолы боста ермек еткен төмендегі жазбаларының өзі сипаттап беретіндей. Оқырмандарға Мырзабек Ахметұлының тек заманауи сауатты менеджер және басшы ғана емес, айналасындағыларға құрметпен, сүйіспеншілікпен қарайтын жаны нәзік адам екенін де паш еткіміз келеді.

ное место в ряду проектных и научно-исследовательских отечественных учреждений. Сегодня АО «Каз Мұнай-Газ» – это не просто название, это бренд, причем очень хорошо «раскрученный», что позволяет им самим делать выбор партнеров, с которыми им будет интереснее работать. А то, что работать они умеют прекрасно, они доказывали это много раз, вот уже на протяжении семи десятилетий. И каждый объект подтверждал их зрелость и смелость решений. Все более уверенно заявляют они о себе, как о высокопрофессиональных специалистах, владеющих нынешним менеджментом в полном объеме. И с блеском демонстрируют это на крупнейших и важнейших проектах региона и страны. Вместе с тем, не спешат отказываться от прежних методов и подходов, ибо понимают, что без прошлого не бывает будущего. И вообще, здесь дорожат своей историей, традициями, помнят заслуги прежних поколений. В кипучей стремнине жизни, в сумятице будней генеральный директор института находит время, чтобы лично (!) посетить ветеранов на дому вручить подарок, поговорить «за жизнь». И эти несколько теплых слов, как нельзя лучше, согревают души ветеранов, тех, кто шел этим путем поиска, дерзаний и свершении.

И еще мне кажется, как нельзя лучше его смогут характеризовать случайно попавшие ко мне написанные им на досуге, в разные годы заметки. Пусть же Мурзабек Ахметович представит перед читателями не только грамотным современным менеджером и руководителем, но и человеком тонкой душевной конструкции, с любовью наблюдающим окружающих его людей и очень любящим их.

ҚАБЫРҒА ГАЗЕТІ

Жаңа 1990 жылдың (жылан жылының) тура қарсаңында, құрылыс бөлімінің екінші қабатының дәлізінде ығы-жығы болып жатты. Кешігіп келген көрермендер ештеңе түсінбей әлек: не азық-түлік үлестіріп жатыр, не күнделікті қолданатын тауарлар беріп жатыр, не тіпті қан құю станциясы келіп жатыр. Алайда бәрі ойлағаннан әлдеқайда көңілді болып шықты, себебі бұл тігінен, көлденеңнен айқұш-ұйқыш жазылған тақпақтар, институт қызметкерлері туралы қағытпа өлеңдер жазылған ұзындығы 2-3 метр болатын үлкен орама – былайша айтқанда қабырға газеті екен. Бұл, Носкова Светлана Васильевна, Аметова Раиса Каримовна және Смыкова Галина Васильевналардың туындысы екені енді ғана түсінікті болды. Өзіл-сықак түрінде шығатын қабырға газеті, «Ұзын құлак», «Длинный язык» деген атауларға ие болған себебі, дәліз бойы бір қабырғаны толықтай жауып кететін. Газет әр кезде, әр қалай шығарылатын, мысалы – мұнайшылар күніне, күлкі күніне, Жаңа жылға. Ал онда не жазылды? Институт өмірінде болып жатқан жағдайдың барлығы, кей кездері қалада болған оқиғалар, өсек-әңгімелер, кейбір қызметкерлердің басынан өткен қолайсыз, күлкілі жайттар. Қысқасы бүкіл ұжым газеттің штаттан тыс тиісі еді.

РЭМ-600 көшіру машинасының орамасынан қалған қағаздарды біріктіру арқылы дайындалатын «Ұзын құлақтың» мереке қарсаңындағы кезекті санын бәрінің, бүкіл ұжымның күткені сезілді. Жазулар түрлі-түсті фломастерлермен «басылып», карикатура мен суреттер кірістірілетін. «Ұзын құлақта» міндетті түрде хабарлар айдарларға бөлініп берілетін,

САМИЗДАТ ИЛИ СТЕНГАЗЕТА?

Буквально перед наступлением Нового 1990 года (года змеи) в коридоре второго этажа у строительного отдела творилось буквально столпотворение. Запоздавшие зрители ничего не могли понять: то ли распределяют продукты или ширпотреб, полученные по очередному бартеру, то ли приехала станция переливания крови. Но все оказалось гораздо веселее, это была самодельная длинная, метра три, то ли газета (вернее, свиток), на которой крупными буквами, фломастерами, карандашами, вкривь и вкось были написаны, стишки, частушки о жизни института, о некоторых сотрудниках, которые попались на острый язычок авторов стихийной редколлекции. Теперь, конечно ясно, что это были Светлана Васильевна Носкова, Раиса Каримовна Аметова и Смыкова Галина Васильевна. Так родилась в институте юмористическая, сатирическая (по мнению её авторов) стенгазета, которая вытянулась чуть не на всю стену коридора, отсюда и название: «Длинный язык-Узун кулак». Газета выходила стихийно, как правило, к профессиональному празднику – дню нефтяника, дню смеха и к Новому году. Что в ней отражалось? Почти вся текущая жизнь в институте, а иногда и события в городе: слухи, сплетни, какие-то курьезные случаи с сотрудниками в обыденной жизни, в командировках. В общем, практически, весь коллектив был в нештатных корреспондентах газеты.

Накануне очередного праздничного дня в коллективе ощущалось ожидание выхода «Длинного языка», 3-5 метров в длину, который склеивался из остатков рулонной бумаги от копировальной машины РЭМ-600, текстовая часть «печаталась» от руки фломастерами, добавлялись рисунки и карикатуры. И как у настоящей газеты, у «Длинного

және міндетті түрде берілетін «... А на последок я скажу» («... Соңындағы менің айтарым») айдары, газеттегі жазылғандарды қорытындылайтын. Ұжым қызметкерлерінің газетке көзқарастары: «Жарайсындар!», «Осыдан басқа тындыратын іс жоқ па?», «Керемет!» - деген сияқты болатын. Оқырмандар күлетін, ашуланатын, ал бір де қызық оқиға орын алды, танертен илінген қабырға газеті бір аз уақыттан соң жоқ болып кетті еді, алайда ол жыртылып, умаждалған күйі цокольді қабаттың бірінің бұрышынан табылды. Редакция алқасы бұл әрекетті өз еңбектерінің еш еместігінің айғағы деп қабылдады. Институт басшылығының қарым-қатынасы, жалпы газетке деген көзқарасы бейтарап еді, аса көп жақтырмайтын, алайда қарсы емес те еді. Өздеріңіз білетіндей, ол кезде: қайта құру, сөз бостандығы, т.с.с.

С.В.Носкованың бастамасымен шығарған бір күндік газет шығару ісін, әрі қарай жас мамандар іліп әкетті, бірнеше жыл бойы шығарылып тұрды және де газет институттың қоғамдық өміріне белсене араласқан болатын.

Газет туралы неліктен ой оралттық, себебі «Гипроказмұнай-ҚазмұнайГЗЖИ» өзінің ішкі тәртібімен, үйлесімділігімен, сапалы, бар ықылас-ниетімен әрі қызықты еңбек етіп, тиімді демалып, қысқасы біте қайнасып, бір отбасы секілді ұжым ретінде танымал еді.

Аға буын өкілдері, институт акт залындағы кештер жаркылдаған жалынмен, құлшыныспен, ынтымақпен ұйымдастырылып, өтетін. Ол кезде қызметкерлердің балалары институт жанындағы балабақшада болатын. Ал жас мамандар тұрғын үйінің жанындағы волейбол алаңы, спорттық тартыс аренасына айналатын.

Языка-Узун Кулака» обязательно была передовица и рубрики по темам, и обязательная рубрика «...А напоследок я скажу!», как бы подытоживавшая все написанное в газете. Отношение к этому «изданию» у сотрудников было самое полярное: от «Вот людям делать нечего-бездельники!», до «Здорово!» и «Ну, молодцы!». Но все равно ждали все. Читали, смеялись, сердились, а был случай, когда вывешенная рано утром газета, к недоуменному удивлению сотрудников и «таинственной» редколлегии вдруг исчезла. А через некоторое время была найдена изорванной в клочья в одном из уголков цокольного этажа. И редколлегия посчитала это действие признанием своего творчества. К слову сказать, отношение руководства института, было достаточно лояльным: особо не поддерживало, но и не запрещало. Сами помните, какое это было время: перестройка, свобода слова и пр. Газета, которая была выпущена по инициативе Носковой С.В. как однодневная листовка, была подхвачена более молодыми сотрудниками, и несколько лет газета по-своему активно участвовала в общественной жизни института.

Почему вдруг захотелось вспомнить о существовании этой газеты, просто потому что на протяжении всех лет Гипроказнефть-КазНИПИнефть всегда славился своей внутренней аурой, единого сплоченного коллектива творческих людей, умеющих и с полной отдачей работать и интересно, весело, как единая семья, отдыхать.

Старшее поколение вспоминает, с каким энтузиазмом и искрометным задором проходили праздничные вечера в актовом зале института, а дети сотрудников в это время были в детском саду, который также был расположен в здании института. А волейбольная площадка у Дома молодых специалистов института всегда была ареной спортивных споров.

ФИРМАЛЫҚ ПАЛАУ

Кадр бөлімінің бастығы, кішіпейіл, білімді, талантты адам - Дервишев Нариман Халилұлының есімін атағанда күлімсіреп еске алмайтын ардагер болмас. Оған қоса жауапкершілігі мол, қызметкерлеріне ықыласты қарайтын адам. Оны бәрі танитын, ол да бәрін таниды, себебі бұл оның сүйікті, мақтан ететін қызметі. Ол біреуді мақтау сөздермен қалай қанаттандырса, біреулерді тап солай ишарамен, не қанатты сөздермен тұспалдап сөйлеп ұялта алатын. Қазақ, орыс, татар тілдерін тамаша меңгеріп қана қоймай, сол елдің мақал-мәтелдерін білетін. Ал оның қоржынындағы қағытпалар мен қызықты әңгімелер қаншама.

Алайда бұл естелік оның басқа – аспаздық қыры жөнінде. 1990 жылы институт өзінің 50 жылдығын тойлаған еді. Жайық сағасына қыдыратын кеме, алдын-ала лайындап қойған екі үлкен қазан және жағажайда Нариман Халилұлының басшылығымен тамаша, гүл үйірерлік татар палауы дайындалды. Біздің қонақтарымыз бұндай сыйды қуана қабыл алды, ал біздерге (жас мамандарға), бұл мерекені ұйымдастыруға көмектескендер еншісіне, қазан түбіндегі қаспағы ғана тиді. Алайда ол біз үшін дәмді болғаны соншалық, тіпті палау «Каспиймұнайгаздың» фирмалық тағамы болғанда да, неге екені ең бірінші мерейтойлық палау ойға оралатын. Палаудың бастаушысы болған, әрине, Аман Нысанғалиұлы еді. Ол әдеттегідей дұрыс шешім қабылдап, Нариман Халилұлын палау дайындауға көндірді.

Кешікпей, институт, облыстағы

ФИРМЕННЫЙ ПЛОВ

Кто из ветеранов не улыбнется по-доброму услышав имя Наримана Халиловича Дервишева – начальника отдела кадров, удивительно доброжелательного, талантливого, эрудированного человека. И при всем при том, ответственного и внимательного к сотрудникам, кадровика. Его знали и знают все, он знает всех и обо всех, это его работа, он ее любит, гордится и дорожит ею. Он может окрылить добрым словом, а кое-кого и приструнить и пристыдить тонким намеком, или метким словцом, поговоркой. Он отлично знает русский, татарский, казахский, причем не только лексику, но и богатейший запас пословиц и поговорок. А сколько баек и анекдотов в его копилке!

Но в этих заметках речь о другом его таланте - кулинарном. В 1990 году институт праздновал свое 50-летие. Был заказан прогулочный корабль к устью Урала, специально для фирменного плова были куплены два казана, и на берегу под личным руководством Наримана Халиловича был приготовлен отменный татарский плов. Наши гости были в восторге от такого угощения, а нам (тогда еще молодым специалистам), кто помогал в организации праздничных мероприятий, конечно, достались «поджарки», что на доньшке казанов, но для нас это было настолько вкусно, что потом, когда плов стал фирменным блюдом «Каспиймұнайгаза», чаще почему-то вспоминался первый юбилейный плов. Инициатором плова был, конечно, Аман Нысанғалиевич, это он уговорил Наримана Халиловича, и как всегда, оказался прав.

Вскоре институт, как и все предприя-

мекемелердің басым көпшілігі секілді, «Наурыз» мейрамын тойлауды әдетке айналдырды. Институттың, АМӨЗ немесе «Ембімұнай» киіз үйлері секілді сәнді болмаса да, өз дәрежесіне сай, ақ киіз үйі бар болатын. Және де біздің киіз үйдегі ең бірінші тағам бесбармақ еді, ал Нариман Халилұлының палауы фирмалық тағам болып қала берді.

Біз өз қонақтарымыз бен серіктестерімізді достық кездесулерге шақырғанда, Дервишевтың палауымен сыйлайтынбыз. Бірде бізде келген француздықтарды қонақ еттік және оларды шарап өнімінің білгірлері ретінде, Нариман Халилұлының әлсіз тұнбасымен құрметтеп, олардан сусын құрамын ажыратып беруді сұрадық. (Ол тамаша аспаз ғана емес, сонымен қатар бағбан, егінші, гүл өсіруші, айтпакшы бакшасынан ауысқанды ол үнемі институтқа әкелетін). Достарымыз сусынның дәмі мен сапасына баса назар аударып, шие – жеміс құрамын тез анықтады. Нариман Халилұлының бұндай жұмсақтық пен дәмге қалай қол жеткізгендігі туралы ұзақталқылады. Бұл қарапайым арак өніміне тұндырылған шие скенін білгенде таң-тамаша болған еді.

Нариман Халилұлының шығармашылығы мен аспаздық таңдауы көп болатын. Біздің институтымызға физика-математика ғылымдарының докторы Марданов Батыржан Марданұлы еңбек еткен еді, ол да нағыз өзбек секілді палауды тамаша дайындайтын. Екеуі қосылып пісірген палаудың дәмін айтып беру де жеткізу де мүмкін емес.

Қазір Нариман Халилұлы Қырымға, балаларының қолына кетті. Бірақ ол да, оның жұбайы да туған қалалары Атырауды, оның тұрғындарын, достарын және әріптестерін еске алып отырады.

тия в области, активно стал участвовать в праздновании «Наурыз». В институте была своя белая юрта, не такая, конечно, роскошная, как у АНПЗ или «Эмба-нефти», но вполне по нашему рангу. И в нашей юрте первым блюдом несомненно был бесбармак, но фирменным оставался плов Нариман Халиловича.

Всех наших гостей, партнеров, кого мы приглашали на дружеский ужин, угощали пловом Дервишева. А однажды приехали к нам французы, и угостили мы их, как знатоков виноделия, некрепкой настоечкой производства Наримана Халиловича, спросив при этом, смогут ли они определить составляющие данного напитка. (Он не только отменный кулинар, но и садовод, огородник и цветовод, кстати, все излишки со своей дачи он приносил в институт). Наши друзья отметили качество и вкус напитка, быстро угадали фруктовую основу-вишню, долго обсуждали, чем же Нариман Халилович добился такой нежности и крепости, и как же они были удивлены, что это вишня, настоянная на обычной водке.

Много было творчества в кулинарных изысках Наримана Халиловича, а когда в нашем институте работал доктор физико-математических наук Бытыржан Мардонович Мардонов, который тоже, как истинный узбек, высококлассно готовил узбекский плов, их сотрудничество было просто таинством двух Магистров. Вкус их произведения невозможно описать, а передать ... тем более. Просто объединение!

Нариман Халилович уехал в Крым к детям, но и он и его супруга с сердечной теплотой вспоминают родной их Атырау, его жителей, своих друзей и конечно же своих коллег.

СТАНДАРТТАР МЕН НОРМАТИВТЕР

Біздің институт JGC компаниясымен бірлесіп АМӨЗ-ді қайта құру жобасында қызмет атқарды. Жобаның техникалық сұрақтары төңірегінде көптеген кездесулер мен талқылаулар болды. Бірақ бір жай есте қалды, бұл жағдай жұмыстың басында, бір-бірімізге енді ғана үйренісіп келе жатқанда орын алды. Біз Иошико-санмен күні бойы, Қазақстандағы жобалау мен құрылысқа қатысты нормативті құжаттамаларды талқылап, олардың JGC компаниясы қолданатын стандарттан айырмашылығы мен сәйкестігін айттық. Мен, бізде құрылыстағы жұмыстың біздің стандартқа сәйкес болуын қадағалайтын органдар бар екенін, егер олай болмаған жағдайда құрылысты тоқтатуға құқылы екенін, соның ішінде Өнеркәсіптік қауіпсіздік жөніндегі мемлекеттік инспекция (Госгортехнадзор) қызметі бар екенін айттым. Бұл біздің әріптестерімізге қатты әсер қалдырды. Жұмыс күні аяқталғасын, Иошико-сан мені және бірнеше әріптесімді, жұмыстан тыс жағдайда сөйлесу үшін кешкі тамаққа шақырды. Біз Жапониядан келген әріптесіміздің шақыруын қуана қабыл алдық.

Кешкі тамақ үстінде біз жапондықтарға өзіміздің: «Бүкіл әлем бойынша ет жеуден қазақтар екінші орын алады, ал бірінші орын кімдікі деп ойлайсыздар?» - деген дәстүрлі сұрағымызды қойдық. Жапондық жолдастарымыз ұзақ ойланып, ақыры жауабын таба алмаған соң, өзімізге айтуды өтінді. Біз «қасқырлар» - деп жауап бердік. Олар сәл ойланып барып, «Ал, сіздер қасқырлардың артында кімдерді астарлап отырсыздар, Госгортехнадзор ма?» - деді. Бізде үнсіздік: жұмбағымыздың бұндай түсіндірмес, бұндай философиялық тұрғыдан шешімін күткен жоқпыз. Содан соң бәріміз рахаттанып бір күлдік...

СТАНДАРТЫ И НОРМАТИВЫ

Наш институт работал на проекте реконструкции АНПЗ с компанией JGC, было много встреч и обсуждений по техническим вопросам проекта. Но запомнился один случай, и это было в самом начале нашей работы, когда мы только –только притирались к друг другу. Цельный день мы обсуждали с Иошико-сан действующую в Казахстане нормативную документацию в проектировании и строительстве, говорили об их различии и совпадении со стандартами, применяемыми компанией JGC. В разговоре я подчеркивал роль контролирующих органов в строительстве и эксплуатации, и, особенно, что есть такая служба Государственная инспекция по промышленной безопасности (привычное название Госгортехнадзор), которая тщательнейшим образом проверяет соблюдение требований государственных стандартов и нормативов, и имеет право в случае выявления несоответствий остановить производство работ. Это произвело очень сильное впечатление на наших коллег. В конце рабочего дня, Иошико-сан пригласил меня и некоторых наших специалистов на ужин. Мы были рады пообщаться конечно в нерабочей обстановке с нашими коллегами из Японии, и приняли их предложение.

На ужине мы задали традиционную загадку, которую любит загадывать Аман Нысанғалиев, «В мире казахи занимают второе место по употреблению мяса, а кто занимает первое место?» Наши японские друзья очень долго думали, потом, сдавшись, попросили наш вариант, мы ответили «волки», коллеги опять задумались, а потом спросили: «А кого вы подразумеваете под волками? Госгортехнадзор?» У нас - немая сцена: такой интерпретации и философского оборота нашей загадки мы не ожидали. А потом все засмеялись...

АМАН МЕН ОМАН - АТТАС ПА?

Топогеодезиялық бөлімді нығайту аясында біз, Мәскеу арқылы АҚШ-та өндірілетін алғашқы геодезиялық спутниктік GPS құралын иелендік. Келісімшарт жасакталды, деректемелер анықталды, техникалық егжей-тегжейін анықтадық, несие ақылар төленді, бәрі ойдағыдай.

Аспап белгіленген орынға келді, қораптар арнайы бөлімге түсірілді, топография бөлімінің бас маманы Салават Янбаев жана құралдың қалай жұмыс жасайтынын, онымен біздер қалай жұмыс жасайтынымызды елестетіп әлек, кенет – ең керекті құралдары бар тағы бір қорап жетіспейді. Менің қасыма келіп, таң қалған күйі: «Әлемге аспап таратып, жеткізетін компания, бірақ 5-қораптың орнына 4-еу ғана келді» - дейді. Ал мен: «Онда жүр, акт жасайық, арызданайық» - дедім, менің де ішім күйіп барады, есіл акшаны босқа шаштық. Келдік... Қарап тұрмыз... Содан кейін барып байқадық, қораптағы біздің мекен-жай емес, Йемен мемлекетінде орналасқан Оман қаласы. Міне саған жасырын тауар! Міне, конт рабанда! Ал ол бізге қалай тап болды? Содан кейін белгілі болғандай, тауар АҚШ та қорапталып, Мәскеуге жеткізіледі, ал мәскеулік жігіттер Оман қаласы мен біздің директорымыз Аманды шатыстырып алған екен. Қораптар сыртынан айна катесіз ұқсас, тек біздің аспап ішінен бірнеше функциялармен ғана ерекшеленеді. Ал біздің қораптар Кеменен Йеменге жүзіп барады. Міне қызық... Алайда абырой болғанда, мәскеуліктер өз кателіктерінің орнын түзеп, өз қаражаттарына біздің қорапты өзімізге, ал йемендіктердікін Оманға жеткізді. Мұндай да болалы...

АМАН И ОМАН-ТЕЗКИ?.

В планах укрепления топогеодезического отдела мы приобрели через одну Московскую компанию первое геодезическое спутниковое оборудование GPS производства США. Все прошло нормально, договора составлены, реквизиты определены, технические спецификации уточнены, авансы оплачены.

Наконец, прибор прибыл по месту назначения, коробки сгрузили в спецчасть (так как это была охраняемая комната), Салават Янбаев, главный специалист отдела топографии, проверяет комплектность, страшно довольный новым приобретению, уже предвкушая работу с этими удивительными приборами, и вдруг ужасное разочарование – комплект, не хватает одной коробки с некоторыми наиважнейшими частями оборудования. Приходит ко мне и удивленно говорит: « Все вроде соответствует спецификациям, но должно быть 5 коробок, а пришло 4, а вроде серьезная компания, на весь мир поставляет оборудование...». Я - ему: «Ну тогда пошли активировать, готовить претензии», а у самого тоже кошки на душе когти точат, ...столько денег угрожали, работу нужно скоро начинать, а теперь... Приходим, смотрим... Через некоторое время наконец заметили: на коробках не наш адрес, а йеменский город Оман. Вот так контрабанда! Как она к нам вообще попала?? Потом выяснили у московских поставщиков: оборудование комплектовалось в США, приборы почти один к одному, только наш чуть отличается в опциях... И спугали ребята американский город Оман с именем нашего директора Аман. А наши коробки были уже на пути в Йемен. Потом конечно все поставили на место, москвичи за свой счет все исправили. И такое бывает...»

Мұндай – кабинетінде қатал, талапшыл, ал адамдардың тағдырына келгенде сергек, елгезек, аңғарымпаз директорларды жиі кездеспейтіні, өкінішке орай, ақиқат. Шындығында да қазір «Каспиймұнайгазды» Семенюктін, Нысанғалиевтің лайықты ізбасары басқарып отыр.

Ұжыммен енді ғана танысқан кезде әлдебір жүрексінуді сезініп едім: өндіріспен таныстығым шамалы, компьютерге шұқшиып, әлденені есептеп, пульмандарда жұмыс жасап жатқан адамдар алыс та бейтаныс көрініп еді. Міне, енді ашық-жарқын адамдардан құралған ұжымның бір мүшесі секілденіп кеттім. Олардың орасан зор күш-жігерін, алға, жана нысандарға ұмтылыстары мен көкжиеккекөзсалған ниеті мақсаттарын көрдім.

Тіпті қоштасуға қимайтындайсың. Алайда алда жаңа асулар мен жаңа белестер. Демек, баспасөз өкілдерімен жаңа жүздесулер де күтіп тұр деген сөз. Сондықтан мен жобалаушыларға «қош болыңыздар» демеймін, «қайта кездескенше, достар!» деймін.

Күні бүгін ұжым осы жылдарды жиналған бар жақсысын жарқырата көрсетіп отыр: кеменгерлік пен жастық жігердің үйлесім тапқан ортасының бірі. Сондықтан да олар алмайтын асу жоқ. Осы күш-қуат олардың жаңа жобалар жасауына жол ашсын.

Любовь МОНАСТЫРСКАЯ

Много ли Вы видели таких директоров- в кабинете строгих, сосредоточенных, а не на людях такого равнодушного, внимательного, наблюдательного..Нет, действительно достойный преемник Семенюка, Нысанғалиева руководит ныне «Каспиймұнайгазом»

Когда только знакомилась с коллективом, ощущалась некая робость: само производство мало знакомо, люди, работающие у пульманов, сосредоточенно вглядывающиеся в компьютеры и высчитывающие что-то казались чужими, далекими. И вот сейчас как бы вдохнула аромат этого такого неожиданного лиричного, трогательно открытого людям коллектива. Ощутила их огромный запас стойкости, готовность идти вперед, на новые объекты, пробиваться к новым горизонтам. И так жаль расставаться. Но впереди новые юбилеи, новые свершения. И значит-новые встречи с представителями прессы. Так что я не говорю проектировавшим «прощайте», я говорю, как, наверное каждый, кто имел с ними дела- До новых встреч, друзья!

Сегодня коллектив как бы олицетворяет все лучшее, что накоплено за эти годы; налицо удачный и эффективный сплав мудрости и молодого азарта и энтузиазма. И потому им все по плечу. И пусть этот потенциал ведет их к все новым проектам. А это значит – к новым успехам. Потому что для местных профессионалов это слова – синонимы.

Любовь МОНАСТЫРСКАЯ

АВТОР ТУРАЛЫ:

Любовь Михайловна Монастырская, облыстық қоғамдық-саяси «Прикаспийская коммуна» газетінің бас редакторының орынбасары, ардагер журналист. «Прикаспийская коммуна» газетінде 35 жыл жұмыс жасайды. Қатардағы тілшіден бас редакторға дейін өсті. Зейнеткерлікке шыққаннан бері газеттің бас редакторының орынбасары қызметін атқаруда, әлеуметтік сала мәселелерін, мұнай тақырыбында жазады. Редакцияның қоғамдық қабылдау бөлімін басқарады.

Алты рет Атырау облысы әкімінің Құрмет Грамотасымен, ҚазКСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет Грамотасымен марапатталған, «Еңбек ардагері», Қазақстан тәуелсіздігінің 10 жылдығына орай «Астана» медалдарымен наградталған. «Мәдениет қайраткері» Құрметті белгісінің иегері. «360 лет Атырау», Ұлы Отан соғысының ардагерлері туралы «Рядовые Победы» кітаптарының авторы, 2007 жылы «Мұнайшы» қорының баспасынан оның Кипони Огай туралы кітабы шықты. Теңіз кен орнын игеру жайлы материалдарыциклі үшін Қазақстан Журналистері Одағының сыйлығын алған, Қазақстан мұнайының 110 жылдығына арналған конкурста Гран при сыйлығының лауреаты атанды.

ОБ АВТОРЕ:

Любовь Михайловна Монастырская, заместитель главного редактора областной общественно-политической газеты «Прикаспийская коммуна», ветеран журналистики. В газете «Прикаспийская коммуна» работает 35 лет. Выросла от корреспондента до главного редактора. С переходом на пенсию переведена на должность зам. редактора, ведет социальную, нефтяную тематику. Руководит общественной приемной реакции. За свою трудовую деятельность неоднократно поощрялась. Имеет шесть Почетных грамот Атырауской области, Почетную грамоту Верховного Совета Каз.ССР, медали «Ветеран труда», «Астана», в честь 10-летия суверенного Казахстана, обладатель Почетного знака «Мәдениет қайраткері» («Деятель культуры»). Автор книг «360 лет Атырау», «Рядовые Победы»-о ветеранах Отечественной войны, в 2007-м году в издательстве фонда «Мунайши» вышла её книга о нефтянике Кипони Огае. За цикл материалов по освоению Тенгизского месторождения была отмечена премией Союза журналистов Казахстана, лауреат Гран при в конкурсе к 110-летию казахстанской нефти

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	3
Бірінші тарау. Шығармашылық эстафетасы.....	15
Екінші тарау. Жаңа кезең - жана көзқарас.....	58
Идестірудің берік негізі болуы тиіс.....	69
Үшінші тарау. Жобалау конторынан-жетекші институт қа.....	73
Төртінші тарау. Даңқты еңбек мұрагер лері.....	93
Бесінші тарау. Мәртебесіне сай көшбасшылар.....	100
Алтыншы тарау. Жұмысым өмірге айналды Р.Лошманова.....	127
Біз тәуекелден тартынбадық ұмтылысқа іркiлмедiк. Ө.Балғынбаев.....	136
Ғылыми қамтамасыз ету- қамтамасыз етiлдi. Т.Құспанғалиев.....	148
Жадымда жүрген жақсы адамдар. В.Варочкина.....	156
Инженерлік-геологиялық және экологиялық негiздеу – жобалаудың алдыңғы шебi. Н.Шишковский.....	170
Сметашылар – іскер де сенімді халық. Л.Галиева.....	175

ОГЛАВЛЕНИЕ

Вступление.....	3
Глава первая. Эстафета творчества.....	15
Глава вторая. Новое время-новые подходы.....	58
Поиску прочный фундамент.....	69
Глава третья. От проектной конторы - к ведущему ин- ституту.....	73
Глава четвертая. Преемники славы трудовой.....	93
Глава пятая. Лидеры по статусу и по сути.....	100
Глава шестая. Это сделали мы с вами Работа стала судьбой, Р.Лошманова.....	127
Мы не боялись рисковать и дерзать У.Балгимбаев	136
Научное обеспечение - было обеспече- но. Т.Куспанғалиев.....	148
О тех, кого люблю и помню. М.Варочкина	156
Инженерно-геологическое и экологиче- ское обоснование –передний край проек- тирования Н.Шишковский.....	170
Сметчики - народ сметливый и надеж- ный. Л.Галиева.....	175

“ПРОЕКТЫ, АПРОБИРОВАННЫЕ ВРЕМЕНЕМ”

Редактор – **Л. М. Монастырская**
Перевод на казахский язык – **Е. Танбаева**
Фотографии – **О. Свидин, А. Мутигуллин**

*использованы архивные снимки предприятия и
личный архив ветеранов.*

Подписано в печать 20.08.2010 г.
Формат издания 210x297 1/8
Бумага офсет. 80 гр.
Усл.п.л.25,5. Тираж 500. заказ №1020
Отпечатано в типографии ТОО «Ак Жайык»

г. Атырау, ул.Жарбосынова, 5
Тел.: 27 22 44, e-mail: zakaz@azh.kz

